

grup de garriguencs traspassava la frontera amb França per a visitar el santuari de la Mare de Déu de Lourdes. S'organitzaren alguns romiatges a Montserrat; un d'ells als 19 i 20 de maig de 1931.

Altres fets del rector Vich són consignats en diferents números d'aquest llibre: quant a la música i cant del poble, al col·legi parroquial per a nois, a la reorganització de l'Hospital-Asil, etc.³ Però han de restar ací en silenci no solament una multitud d'actes públics d'una periòdica o intermitent successió celebrats sense so de timbals durant el rectorat de mossèn Vich, sinó també un nombre encara més crescut de fets poc coneguts o totalment desconeguts, que fan un conjunt de fets potser imperceptibles amb els quals el rector Vich teixí la magnífica trama de la seva llarga i fructífera estada a La Garriga.

---

3. Vegeu per exemple els números 496, 499 i 502.

QUARTA PART

El poble durant la segona meitat del segle XIX

- I. - Durant el regnat d'Isabel II.
- II. - Mentre l'Estat perdia la carta de navegar.
- III. - S'inicia la gran època de prosperitats a La Garriga.
- IV. - Dels béns comunals de La Garriga.
- V. - Baralles polítiques de l'acabament de segle.

1. - Enunciado de la tesis principal.

2. - Planteamiento del problema.

3. - Objetivos de la investigación.

4. - Metodología de la investigación.

- I - Enunciado de la tesis principal.
- II - Planteamiento del problema.
- III - Objetivos de la investigación.
- IV - Metodología de la investigación.
- V - Resultados de la investigación.

Durant el regnat d'Isabel II

510. Comença la segona meitat del segle XIX. — 511. De les ordinations municipals de l'any 1851. — 512. Canació i pla geomètric del terme de La Garriga. — 513. Segueix la vida municipal, 1853-1856. — 514. Canvis de política i d'ajuntament. — 515. Dels últims anys del regnat d'Isabel II.

510. Comença la segona meitat del segle XIX

A partir del dia 3 d'octubre de 1849¹ es conserven els quaderns de les actes de les sessions celebrades per l'ajuntament² de La Garriga; en la primera d'elles consta que es nomenà carter interí Segimon Serratacó, fill del difunt carter. En la del dia 4 següent es jubilà de secretari Isidre Casanoves, el qual, però, continuà en el càrrec de mestre de primera ensenyança. El dia 9 del mateix mes es nomenà una comissió per qüestions de regadiu. A primer de novembre fou elegit secretari Antoni Cisternes.

A 14 de novembre de 1849 l'alcalde Tomàs Bosc ordenà que es suspenguessin les obres del rec Monar, amb evident oposició d'alguns regidors. A 14 de desembre s'acordà obtenir contribucions per a satisfer un descobert que tenia el municipi a la intendència de la província, per raó d'haver fet despeses com *los gastos de la casa fuerte*. En la sessió del primer de gener de 1850 el regidor Pere Pedrals protestà

1. D'ençà de l'any 1848 en què Narvèez pujà al poder, amb la majoria d'edat d'Isabel II, hi hagué calma en el govern de l'Estat, fins l'any 1854, en què esclatà una altra revolució amb el general Espartero.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Sección II, Año 1849 al 1869, Legajo acuerdos municipales, número 105.*

que fos elegit alcalde Jaume Pareres; per la qual cosa aquest s'abstingué de prendre possessió del càrrec. L'endemà, sota la presidència del tinent d'alcalde, s'acordà formalitzar l'*estado de los gastos ocasionados por la fortificación de este pueblo*.

A 6 de gener del mateix any 1850 es celebraren les següents subhastes: *de los derechos del vino generoso y común para el presente año*, que no foren adjudicats; *del artículo de aguardiente y licores*, que fou adjudicat a Pere Garriga; *del arriendo de los derechos de carnes muertas*, que, després d'algunes postures, va obtenir-lo Pere Boget; en la subhasta *de las especies de carnes en vivo, aceite de oliva y jabón* no va presentar-se cap oferta.

A 7 de gener va prendre possessió el nou alcalde Jaume Pareras Mas, *según disposición del Ilustre Señor Jefe Superior Político interino de la Provincia*. A 19 de gener, vist que ni en una segona subhasta no varen obtenir-se ofertes per a les concessions que hem vist desertes en la primera subhasta, *estaba persuadido el ayuntamiento que no le quedaba otro arbitrio que adoptar el repartimiento a fin de hacer efectivo el cupo del presente año*, i així s'acordà.

A 29 de gener s'acordà complir amb l'obligació de mantenir la llantia del Santíssim³; *hízose presente el mal estado que tiene la cubierta del puente o fuerte construído en medio de la calle Mayor de este pueblo que amenaza ruina con inminente peligro de los transeúntes*, i s'acordà *derribar por ahora dicha cubierta, quedando subsistente lo demás*. A 25 de març, vist que Francesc Cruselles *ya desempeñaba el cargo de alojamientos y bagajes, conducción de presos, pobres y enfermos*, acordó *nombrarle alguacil de esta población y oficial ejecutor de la misma*.

Molt laboriosament, i amb intervenció de pèrits i dels majors contribuents es féu el *reparto de la contribución* en 1850. A 14 d'abril va fer-se el sorteig de la *quinta del año 1850*; hi havia 26 nois de divuit i dinou anys, 28 de vint i vint-i-un, 15 joves de vint-i-dos, 7 de vint-i-tres i 17 de vint-i-quatre. També fou molt laboriosa la rendició dels comptes corresponents a l'any 1849. A 27 d'abril fou nomenat Josep Dalmau Reig per al càrrec de recaptador de contribucions. Es feren *encabeza-*

3. Vegeu el número 407.

mientos de consumos entre els colliters i tractants de vins de la població; un altre encabezamiento pels cosecheros y tratantes de aguardiente y licores; un altre del vinagre, aceite de oliva y jabón duro y blando; altre encabezamiento de carnes muertas y carnes en vivo.

A 2 de febrer de 1851, reunit l'Ajuntament i els majors contribuents, va aprovar-se el pressupost per a l'any 1852, segons el model oficial, pujant les despeses 11.221 reals de vellón, sin haber ingreso alguno, por no tenerlos este pueblo; y para cubrirlos, en defecto de otro medio, se ha acordado imponer un 20 % sobre los 41.122 reales que por la contribución de inmuebles percibe la Hacienda de los vecinos de este pueblo; otro 20 % sobre los 4.441 reales de la contribución industrial y de comercio; un 6 % sobre los 3.278 reales que por la misma contribución pagan por inmuebles los propietarios forasteros; 2 reales 17 maravedises sobre cada una de las 145 arrobas de aguardiente y licores que se consumen anualmente en el pueblo...; 1 maravedí en libra de carnes muertas, 2 maravedises en libra de tocino fresco, 3 maravedises en cada libra de tocino salado, 17 maravedises en cada carnero, 17 maravedises en cada cordero y 18 maravedises en cada cabrito y 5 reales en cada cerdo cebado y un maravedí sobre cada una de las 4.810 arrobas de vino que se consumen cada año, deduciendo los derechos, o sea el 5 %, que corresponde a la Hacienda.

511. De les Ordinacions municipals de l'any 1851

EN compliment de la disposició del Señor Gobernador de la Provincia en que se ordena se formalice y remitan a superior aprobación bandos generales de buen gobierno o de policía urbana para las poblaciones¹, a 28 de gener de 1851 s'aprovaren 45 articles agrupats en seccions, dels quals extraiem els següents: Quant als edificis: *La salida del remate o cornisa de los edificios no podrá esceder de dos palmos. Queda prohibido el construir arcos, aleros o saledizos llamados vulgarmente «volades».*

En el capítol d'Incendios diu que *no se podrán encender ni sacar braseros ni otra vasija con lumbre en las plazas ni calles de esta pobla-*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'acords municipals, n.º 105.

ción, ni en los balcones, ventanas, ni otras aberturas que den a las mismas. Ordena que deberán hacer limpiar las chimeneas de sus respectivas habitaciones cada año. Del capítulo titulat Daños y riñas extraiem les següents disposicions: Nadie podrá tirar piedras, pelotas, jugar a la tala, vulgo «bolit»², ni al refilando, en ninguna parte pública de este pueblo, ni en sus inmediaciones, bajo la multa de medio duro a cuatro. Ninguna persona podrá ir corriendo con caballo, coche ni carruaje por este pueblo. Las tabernas, botillerías y aguardenterías deberán cerrarse a las nueve de la noche desde 1 de noviembre hasta el 1 abril; y a las diez en los restantes meses. Los cafés y billares deberán estarlo a las diez en los indicados cinco primeros meses y a las once en los demás.

De la secció de Limpieza esmentarem els següents articles: Los habitantes de las casas de este pueblo harán barrer, a lo menos los miércoles y sábados, antes de las nueve de la mañana desde el mes de octubre a marzo inclusive, los frentes de sus casas, desde media calle hacia las mismas, y desde abril a setiembre, también inclusive, todos los días, antes de las ocho de la mañana, regando previamente para que no se levante polvo, rociando el suelo enseguida, cuya operación, en estos últimos meses, practicarán también de cuatro a cinco de la tarde todos los días. Nadie podrá ensuciarse en las plazas, calles ni demás parajes públicos.

En el capítulo de Pesas y medidas diu, entre altres coses, que la falta de peso o medida no será disimulada aunque se alegue haber sido convenido con el comprador. Segueix la secció de Carnes en la qual ordena que para que puedan evitarse mejor los fraudes en el peso, se prohíbe que ningún comprador de carne pueda arrojar hueso ni porción alguna de ella que forme el total de la pesada que hubiese recibido del vendedor, hasta que esté ya en su casa.

En els articles dedicats a Cerdos s'estableix que La matanza de los cerdos no podrá verificarse más que desde el día quince de octubre hasta el primero de abril, bajo pérdida de los que se mataren en otro tiempo y multa de medio duro a cuatro. Finalment, en el capítulo titulat Dife-

2. Es un tros de fusta cilíndrica terminat en punta en els seus extrems, que es fa saltar pegant-li, quan està agegut, un cop de dalt a baix prop d'una de les puntes; vegeu *Diccionari Fabra*.

rentes diu que *Queda prohibido a toda persona bañarse en las balsas o sitios públicos de este pueblo y su término.*

El alguacil de este ayuntamiento y alcaldía, el pregonero y el sereno de esta población quedan encargados de la vigilancia y cumplimiento de este bando. Quasi no caldria dir, però, que moltes de les ordinacions transcrites degueren romandre mortes en la lletra i sense realitat en la vida del poble.

512. Canació i pla geomètric del terme de La Garriga

A 30 de desembre de 1852¹, tractant de *los trabajos de canación de este término y formación de los trabajos de amillaramiento y estadística con arreglo a lo dispuesto por la superioridad*, s'acordà que por *las viñas dadas a partes de frutos o a rabasa morta*, es paguessin les despeses per meitat entre l'amo de la terra i el rabasser o parcer. L'ajuntament i la Junta pericial concordaren amb l'agrimensor de Mataró Ignasi Caballol *el levantamiento del plano geométrico del término de La Garriga*, pel preu de 5 reales i 17 maravedissos per cada quartera, *contando ésta de 1518 canas 6 palmos cuadrados, a excepción de las rieras, carretera, torrente y caminos...*; *a más se le pagarán 2 reales por cada finca urbana*. El tracte va atorgarse a 25 de febrer de 1853.

A 10 d'agost del mateix any, amb assistència dels delegats dels pobles veïns, va procedir-se al senyalament dels confins del terme de La Garriga i col·locació o identificació de les fites, algunes de les quals ja portaven la data de l'any 1672. Començaren pel bosc d'En Alrani de la riera, seguien cap als pins de la Torra de Rosanes, d'ací cap a *lo pinell d'En Arenys*, les terres d'En Busquets i d'En Xammar; *se dirige a la capilla de San Nicolau... y de este paraje se toma el camino cuesta arriba hasta llegar a una pieza de tierra denominada Pla d'En Rubí y Mas*, prop de can Sous; d'ací va cap al Mas Miquel, cap al bac d'En Boget, *hasta la puerta de la casa Vidal de Montmany*, cap a la feixa d'En Cuyàs... *en línea recta hacia Galligant, carretera provincial de Vich a Barcelona y de este punto se toma la montaña hasta*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'acords*, número 105.

llegar a la cima... que antes se denominaba «les Roques Vermelles»; d'ací es passa cap a can Mas i Vallivert; se sube la montaña y en la viña de casa Valls de Monteguas, hi ha una fita.

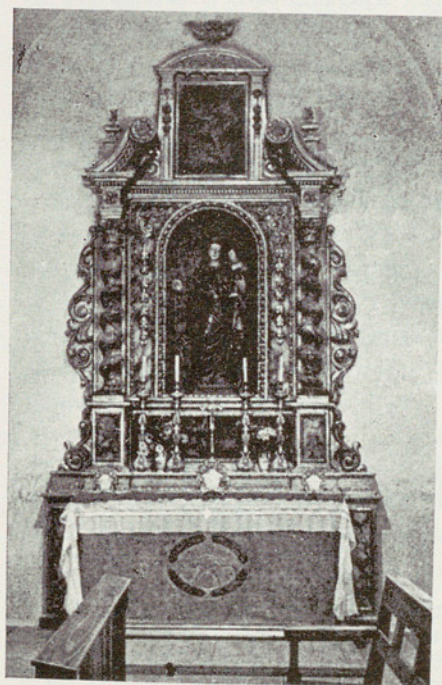
En el paraje dicho «les timbes de Rupit» hay una roca negra divisoria de los términos; después es passa al monte inmediato y de éste a la cima de la montaña o turó de Santa Margarita, en cuyo punto hay otro mojón; es baixa cap al camí de Samalús, cap a can Poy, can Gorcs, on hi ha una piedra azul con las letras G y F, que quieren decir La Garriga y Las Franquesas; es passa cap a la vinya d'En Jaume Torra Claus i d'ací a un fitó situado entre la carretera y la riera; d'aquest es pren la direcció de migjorn, travessant la riera, cap a can Parets, i d'ací es va a tancar al perímetre a ca l'Alrani.

A 12 d'agost del mateix 1853 s'acordaren los tipos de la cartilla de evaluación, o sean de las cuentas de gastos y producto líquido de las tierras de este término, distingint els següents conceptes: regadío fijo, regadiu eventual, cereals de sequer, viña espesa, oïvars, bosque de construcción, bosque de fagina, prados y alamedas i ermots. A l'any següent, a 7 d'abril, reunits en el punto divisorio de los pueblos de La Garriga y La Ametlla, els comissionats d'ambdues poblacions, después de una larga y sostenida discusión habida en los puntos en que se ofrecía dificultad, para cortar de una vez enemistades y venideros conflictos y dispendios en perjuicio de los dos pueblos y con ánimo y deseo de terminar toda cuestión sucesiva, acordaron que queden subsistentes todos los mojones que existen, excepte el que hi havia prop del camí de Rosanes a can Draper, amb el vot contrari d'En Xammar de L'Ametlla.

A 20 de novembre de 1855 es reuní l'ajuntament, els pèrits locals i Salvador Vilardebó, agrimensor, a fin de terminar la cuestión suscitada sobre pago a éste y a Don Ignacio Caballol, de su crédito por los trabajos de medición, clasificación y levantamiento del plano geométrico de este pueblo; s'acordà pagar 1.100 rals, amb el vot en contra de Joan Blancafort por los perjuicios que han ocasionado por su incumplimiento, por su parte, de la contrata con este ayuntamiento.

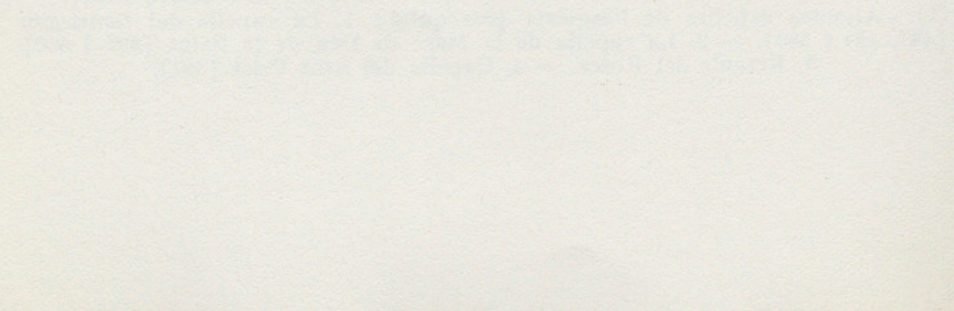
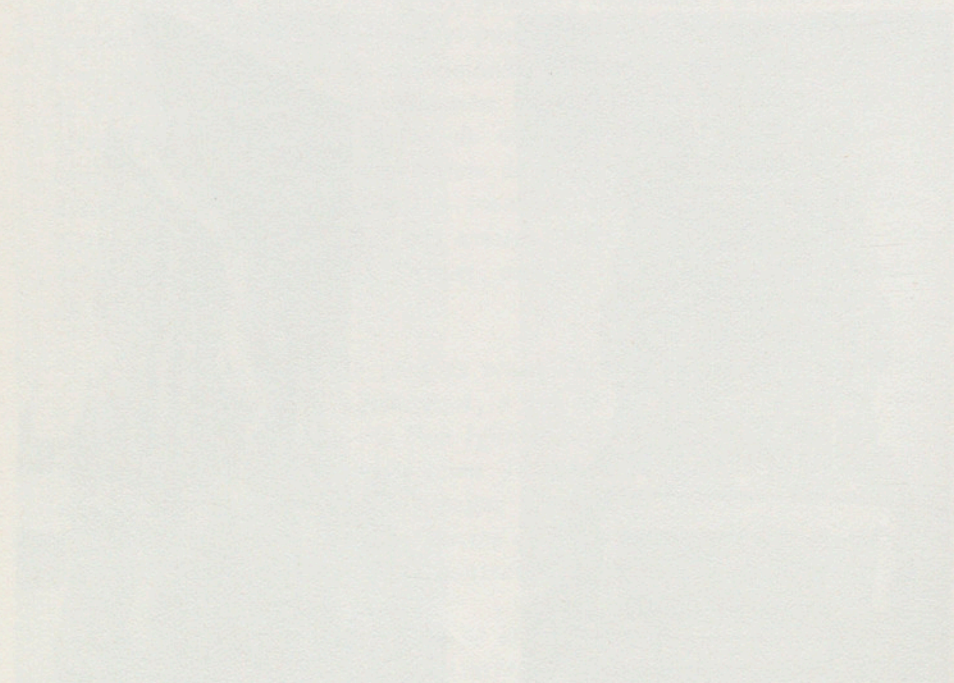
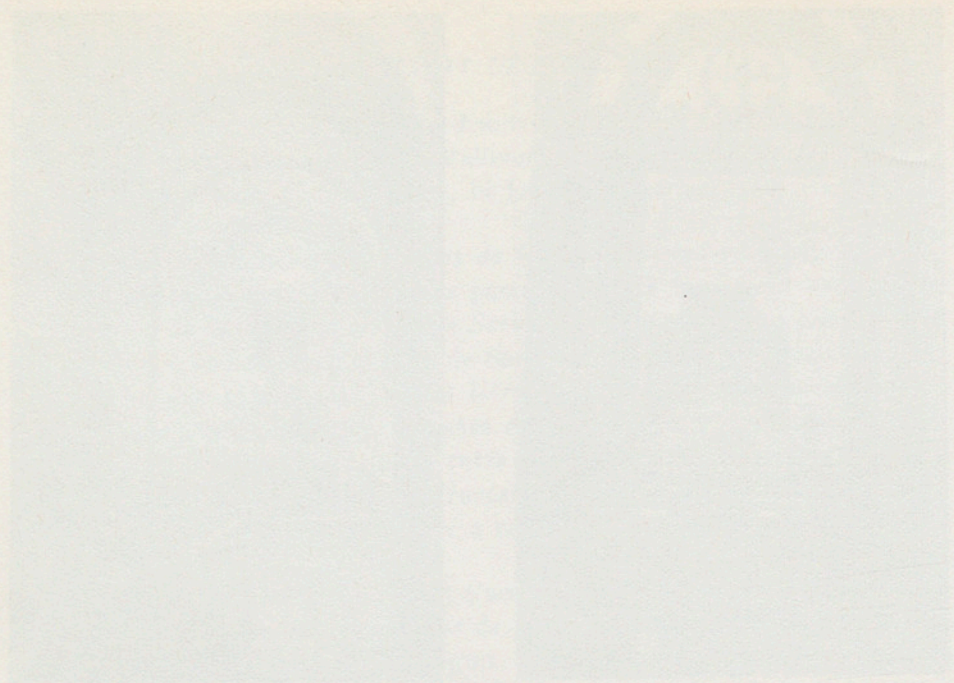
Encara a 7 de juny de 1863 se expuso el deseo que anima a dicho señor Vilardebó para llegar a un arreglo definitivo de la cuenta y cuestiones pendientes entre el mismo y este común. Finalment, en l'acta

XI. - Algunes capelles de l'església parroquial: 1. La capella del Santíssim [493, 494 i 583]. — 2. La capella de la Mare de Déu de la Salut [497 i 580].
3. Retaule del Roser. — 4. Capella del Sant Crist [581].

del 3 de gener de 1909, trobem l'acord d'adquirir de Don Marcelino Vilardebó el plano parcelario de esta población², con todos los documentos anexos al mismo, por el precio de 750 pesetas³. Aquest plànol es guarda a la secretaria municipal.

513. Segueix la vida municipal, 1853-1856

SEMBLA que tingué molt poca virtualitat pràctica l'acord pres a 7 d'octubre de 1853¹, en vista de la reial ordre de 28 de setembre del mateix any, acordant *establecer un mercado semanal en este pueblo, señalando al efecto por unanimidad los miércoles, y dos ferias anuales, una el lunes de la pascua de Pentecostés y la otra el día 19 de setiembre de todos los años.*

A 10 de novembre de 1853 va reunir-se la junta electoral per a l'elecció parcial de l'ajuntament; a les nou del matí s'elegí la mesa; a dos quarts d'onze començà l'elecció; els electors que *se presentaron escribieron dentro del local y a la vista de la mesa, unos por sí y otros valiéndose de los otros electores, los nombres de los candidatos y entregaron las papeletas al señor presidente, quien las depositó en la urna;* a les dues de la tarda es féu l'escrutini, però solament havien votat poc més de vuit persones; l'endemà, dia 11, continuà l'elecció, i sembla que solament votaren dues persones; l'endemà passat hi hagué una major afluença d'electors. El dia 13 es féu el resum dels resultats, i els elegits foren: Salvador Borrell, amb 38 vots; Josep Tenas, amb 32; Pere Bosch, amb 31; i Joan Torra i Font, amb 28. Altres quinze persones obtingueren vots. *No se ofreció duda ni reclamación alguna. Siendo el número de electores del distrito municipal el de 84, han tomado parte en la votación 51.*

A 1 d'abril de 1853, sota la presidència del nou alcalde Josep Tenas, s'acordà augmentar el sou del secretari Antoni Cisternes, fins a 10 rals i mig diaris. A 1 de maig de 1854 s'aprovà el pressupost per

2. Vegeu-ne la descripció al número 1.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 3.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'acords*, número 105, d'on s'extreuen les notes del present número de les quals no s'indica altra procedència.

l'any següent; la partida de despeses pujà a 14.801 rals, *sin contar con arbitrio o ingreso alguno*. A 18 d'octubre de 1854² un nou ajuntament va acordar *protestar el pago de los 4.111 reales espresados en el certificado de la Administración principal de Hacienda pública... en razón de haber suministrado a las tropas del ejército la cantidad de 2.505 reales y hallarse suministrando este ayuntamiento, en virtud de disposición del Excmo. Sr. Capitán General, a los torreros y destacamento del telégrafo de Puiggraciós³ durante este mes y deber continuar practicando dicho servicio por todo el mes de noviembre próximo*.

Es curiós de reportar ací que a 20 de gener de 1855, parlant de l'escut municipal, diu *que ignorándose de donde proceden las armas o escudos que contiene, se cree que son el escudo de Cataluña, con las barras de que se hace uso en el principado, y dos palmas, entretejidas por una corona de laurel, en conmemoración de San Esteban, patrón de este pueblo, al cual corresponden las dos palmas por ser el primer protomártir*.

A 21 de gener de 1855 es procedí a la *elección de capitán y oficiales de la segunda compañía de la Milicia Nacional de este pueblo...*, *hallándose reunidos setenta y dos individuos de los ochenta que deben formar dicha compañía*; fou elegit capità Jaume Pareres, amb 48 vots; tinents, Francesc Partegàs, amb 49 vots, i Josep Tenes, amb 58; sots-tinents, Joan Dalmau Oliveres i Josep Aspa Felip, per 41 i 57 vots, respectivament. Anàlogament foren elegits els càrrecs de la primera companyia, a favor d'Antoni Cisternes, de capità, per 47 vots; Salvador Fortuny i Joan Damians, com a tinents, per 36 i 39 vots, respectivament; subtinents Josep Llobet, amb 35 vots, i Salvador Busquets amb 33; els votants ara van ésser 62.

Les actes municipals concedeixen molt interès a les reunions destinades a *les quintes* dels soldats; en 1855 es presentaren individus disposats a servir *en clase de substituto o por vía de cambio de número*

2. Cal recordar que a començaments le l'any 1854 havia esclatat la revolució que obtingué triomf complet el mes de juliol; Espartero formà govern; governà fins el gener de 1856; aquest temps va anomenar-se *bienio progresista*;

3. Vegeu el nostre llibre *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, pàgs. 129 i segs.; recordem que en aquest temps s'alçaren partides carlines.

*por cualquiera de los quintos designados soldados. A 25 de juliol de 1856 començaren a organitzar-se a La Garriga les anomenades Milícies provincials*⁴. A 22 d'agost del mateix 1856 es distribuïren entre els vilatans *las 51 escopetas que tiene en su poder desde setiembre de 1850, las cuales, en virtud de las disposiciones vigentes, se habían recogido de los particulares que las tenían.*

A 1 de gener de 1856 prengueren possessió dels seus càrrecs de jutge de pau En Tomàs Bosch, i de jutge suplent En Pau Llobet. A 8 de febrer del mateix any es renovà la junta municipal de beneficència. A 18 d'abril s'estudià la proposta d'Antoni Casanoves *que pide se le conceda la plaza del magisterio de este pueblo, vacante por dimisión que de ella ha hecho su padre Isidre Casanoves*; a 10 de maig se li assignà un sou de 4.300 rals anuals; a 20 de juliol, per unanimitat, fou elegit definitivament mestre de primera ensenyança.

514. Canvis de política i d'ajuntament

A 16 de novembre de 1856¹ prengué possessió el nou ajuntament² nomenat pel governador, d'acord amb el capità general, *usando de las facultades concedidas por el gobierno de Su Majestat la Reina*; de manera anàloga a 21 del mateix mes fou declarat cessant el secretari interí En Joan Blancafort; a 1 de gener prengué possessió el nou jutge Segimon Serratacó.

Van seguint els canvis en la política general i les seves repercussions en l'administració local³. El dia 14 de març de 1857 prengueren possessió les persones *nuevamente nombradas, a tenor de las elecciones municipales por el Excmo. Sr. Gobernador*, per a constituir l'ajunta-

4. Recordem que pel gener de 1856 O'Donnell substituï el govern d'Espartero, iniciant-se un nou període de calma.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'acords*, número 105, que és la font principal de les notícies del present número.

2. El canvi de política iniciat pel govern O'Donnell va completar-se en pujar novament Narvèz l'octubre de l'any 1856; el nou govern restablí les antigues relacions amb l'Església, que duraren, amb alguna intermitència, fins a 1868.

3. Durant els anys 1854 a 1859 hi hagué noves dificultats; conseqüència dels canvis de govern.

ment; aquest nomenà comissions de regadiu, allotjament i bagatges, junta pericial, i contribucions. A 1 d'abril es concordà amb Pere Torres, *encargado del pase de las papeletas de la contribución*.

És curiós d'observar que, per majoria de vots, l'ajuntament, en sessió de 24 de novembre de 1857, acordà que no era necessari que hi hagués notaria oberta a La Garriga, alegant que els que necessitessin el notari ja anirien a Granollers, majorment *tan luego como esté construido el ferrocarril de San Juan de las Abadesas*⁴; Jaume Pareras, Joan Baró i Joaquim Pazant volgueren que constés el seu parer que era necessari que hi hagués notari a La Garriga mateix. A 2 de juliol de 1858 *compareció Don Antonio Cisternas, quien ha manifestado que Su Majestad, q. D. g., se ha dignado espedirle, por durante los días de su vida, real título de ejercicio de escribano numerario de este pueblo*⁵.

A 20 de desembre de 1858 prengué possessió el jutge Josep Dachs; a finals d'any hi hagué eleccions de la meitat dels regidors municipals; a 4 de setembre de 1859, tractant de *hacer efectivo el cupo de la contribución de consumos per a 1860*, veient que no eren possibles ni *celebrar los encabezamientos, ni el arriendo de los derechos con libertad de ventas o con exclusiva, ni la recaudación de los derechos de consumo*, acordaren que el més convenient era un *reparto vecinal*. Val a dir que l'ordenació dels pressupostos municipals cada any preocupava l'ajuntament.

El dia 22 d'octubre de 1859 va declarar-se la guerra al Marroc; era la que havia de fer cèlebre En Prim; l'ajuntament, en la sessió del 18 del desembre següent, secundà la iniciativa del govern d'*excitar la generosidad para con los heridos en la guerra de Marruecos y recoger los donativos voluntarios que se hagan para dicho objeto, sean en trapos, hilas, etc., o en metálico*.

Diu l'acta del 20 de maig de 1860 que es féu un pressupost addicional *para atender a los gastos de la evaluación de la riqueza territorial y formación del amillaramiento, a la recomposición de la escalera de*

4. Sembla que en aquests parers hi hagué una qüestió personal contra l'esmentat Cisternas.

5. Hem vist documents autoritzats pel notari Cisternas des del 8 de juliol de 1861 al 18 de setembre de 1873. Vegeu en el *Llibre Registre* de l'arxiu de can Terrés, els números 1229, 1233, 1251, 1269, 1283 i 1292. Vegeu el n.º 516.

la escuela y enladrillado de la misma y al pago de las anualidades del censo que presta este cabildo a la Amortizadora de bienes nacionales, por razón del local que ocupa la iglesia mayor y la casa del cura-párroco ⁶.

L'acta de l'1 de gener de 1861 explica que fou vist l'ofici del governador on se sirve aprobar las elecciones municipales de esta población y designar los que deben ejercer los cargos de alcalde y teniente en el bienio próximo. En l'acta de 31 de març de 1862 es fa constar que les despeses municipals si han aumentado tan considerablemente es principalmente a consecuencia del establecimiento de una escuela pública para niñas y algún otro aumento.

515. Dels últims anys del regnat d'Isabel II

A 18 de gener de 1863 ¹ el secretari sollicità que fos traspassat el càrrec al seu fill Antoni Blancafort Sarrà, i obtingué el beneplàcit de l'ajuntament; a 12 de febrer s'acordà augmentar el sou del pregonero y portero Don Ramón Costa. A 26 de juny de 1864 se hizo presente que debiendo procederse a la rectificación de las listas electorales para cargos concejiles por corresponder a este año la renovación de parte del ayuntamiento, era preciso nombrar els encarregats de fer-ho.

A 4 de novembre de 1864 es reuní l'ajuntament al objeto de verificar la proclamación de los consejales nuevamente elegidos para el próximo bienio; estando presentes los individuos que forman la junta electoral, se procedió al escrutinio general de los votos emitidos durante las elecciones que han tenido lugar en los tres días anteriores; els elegits foren Rosselló, Busquets, Nualart i Bulbena.

Després d'haver ocupat interinament la secretaria municipal En Salvador Busquets, N'Antoni Blancafort Sarrà i En Pau Torra de la Riba, a 29 d'octubre de 1865, entrà amb el mateix caràcter Josep Bassas

6. Vegeu els números 309 i 337.

1. Les notícies d'aquest número continuem extraient-les de l'Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'acords, número 105.

Capella ; el qual tot seguit demanà que fossin comprats llibres i impresos per a ús de les oficines municipals. A 31 de desembre s'acordà, *por unanimidad, separar del cargo de alguacil del mismo a Don Francisco Crusellas, nombrando en el acto a Don Pedro Gay.*

Ès curiós d'observar que a 4 de març de 1866 es concedí permís a Pere Camps, de can Corts, de la plaça, *para hacer una acera frente su casa, amb vâries condicions, entre les quals les següents: Que en cualquier tiempo que el ayuntamiento no crea conveniente la existencia de la precitada acera, està obligado Don Pedro Camp a destruirla; que si para la colocación del entoldado de la fiesta mayor u otra función análoga hay que arrancar alguno de los ladrillos que la forman lo hará el expresado Don Pedro Camp a sus costas.*

En la sessió del 7 d'octubre de 1866 s'acordà de redimir tres censos que afectaven el municipi de part del reial patrimoni: l'un *por el establecimiento de la escribanía numeraria*, l'altre *por la facultad de valer-se de diferentes aguas*, i el tercer *por la facultat de construir un molino harinero en este término, valent-se de les aigües del Congost*².

Diu l'acta de la sessió municipal del 26 de desembre de 1864, que l'alcalde, *habiendo tenido varias quejas de algunos vecinos de ésta acerca de la paralización del reloj del común, había mandado llamar a José Arenas, relojero de Centellas, el que lo inspeccionó y dijo que él se encargaría de su recomposición por el precio de cuarenta y cinco duros; l'ajuntament acordà que fos arranjat per l'esmentat rellotger.*

Però l'any següent, a 17 d'abril, *atendido al estado inservible en que se halla el reloj de la torre, que ha debido paralizar-se en su movimiento por no tocar las horas a su debido tiempo, debía procederse a su recomposición total; i, vistos els pressupostos que s'havien presentat, acordaron por unanimidad la recomposición del citado reloj adoptando para ello el presupuesto presentado por Don José Arenas y Suleih, relojero de Centellas, por ser el más beneficioso, y que se incluyesen los mil doscientos reales que importaba en el presupuesto ordinario.*

2. Vegeu el número 456.

En la sessió del 18 de març de l'any 1866 es renovà el contracte amb el dit rellotger de manera que *queda encargado de las recomposiciones que ocurran en el reloj bajo el precio de sesenta reales anuales.*

En 1866 s'acordà rebaixar la rasant del carrer de Cardedeu per donar sortida a les aigües pluvials; en 1867 s'interessà pels carrers de Bonaire i de Samalús i pel *deplorable estado en que se encuentra el trayecto de la carretera que pasa por el centro de este pueblo.* A 9 de febrer de 1868 va determinar-se que puix que *en este pueblo hay continuamente una subdivisión de mozos de la escuadra...* i que els veïns *són pacíficos y de morigeradas costumbres,* no els calia cap guarda rural.

En l'acta del 7 de juny de 1868 s'acordà *la construcción de la fuente proyectada, por ser de necesidad en este pueblo, donde no existe ninguna y hallarse falto de aguas potables.*

Mentre l'Estat perdia la carta de navegar

516. Les juntes revolucionàries de l'any 1868. — 517. Provant d'endegar la vida pública. — 518. Efervescència revolucionària, en 1872 i 1873. — 519. De la darrera guerra carlina. — 520. De la nova carretera i del ferrocarril.

516. Les juntes revolucionàries de l'any 1868

ELS últims anys del regnat d'Isabel II foren una efervescència de sublevacions que culminaren amb la revolució de l'any 1868; el 30 de setembre la reina emigrà a França; una de les figures destacades en aquells esdeveniments fou el general Prim; cal no oblidar que també aleshores es revifà el partit tradicionalista, fidel a Carles VII.

En el pueblo de La Garriga ¹, a 30 de setiembre de 1868, reunidos los abajo suscritos vecinos de este pueblo, al objeto de secundar el glorioso pronunciamiento iniciado en Càdiz y seguido por toda la nación, a fin de formar la junta provisional revolucionària de este pueblo ², han elegido unánimemente para la constitución de la misma a los ciudadanos Rosselló, Pareras, Damians, Dachs, Partegàs, Carner i Bassas.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 105, d'on extraiem les notes locals del present número.

2. Aquests temps foren dels més tèrbols del segle passat; es formaren arreu juntes revolucionàries; les passions es desfermaren.

L'endemà la junta provisional revolucionària acordà, *en atención a las circunstancias y patriotismo de los señores que componen el actual ayuntamiento, como igualmente a su amor a la libertad y derechos del pueblo, en ratificarlos en los cargos que hasta el presente han desempeñado.*

A l'arxiu municipal hi ha l'esbós d'un ban que diu així: *En vista del conato de rebelión cometido en la tarde de ayer en este término municipal, arrancando las listas que contenían los nombres de los ciudadanos que componen esta junta provisional revolucionaria; en uso de las atribuciones que le están conferidas, y para precaver mayores males, esta junta ha venido en prevenir:*

1. *Que será considerado y tratado como rebelde todo el que de cualquier modo demostrase desacato a esta junta legítimamente constituida.* 2. *Serán castigados con pena de muerte los convictos y confesos o encontrados infraganti en los delitos de robo, asesinato o incendio*³. 3. *Los reos de los demás delitos serán entregados a los tribunales comunes.*

Esta junta espera que durante su permanencia interina al frente del gobierno de este pueblo, sin otro objeto que el de atender a la conservación del orden y protección de personas y propiedades no tendrá que deplorar actos como el cometido a la tarde expresada; pero, si así no sucediese, esta junta tiene tomadas las medidas oportunas para que los delincuentes sufran seguidamente el castigo merecido; a cuyo fin velará para el sostenimiento de la tranquilidad pública la fuerza popular que a sus órdenes se halla, contando para ello en la cooperación y beneplácito de las personas pacíficas y honradas.

A 16 d'octubre el president Rosselló convocà els *ciudadanos* per a l'elecció de la junta revolucionària definitiva, per sufragi universal, el diumenge dia 18. L'elecció va celebrar-se efectivament el diumenge i va continuar el dilluns; els resultats foren que En Partegàs, En Pareras i En Viader obtingueren 216 vots; En Cisternas, En Carner, En Vila i En Bassas 215; En Rosselló va tenir-ne 214. Els altres van tenir menor nombre de vots; el nombre de votants fou 386.

3. Hi hagué incendis i cremes d'esglésies i de monestirs gairebé en totes les regions d'Espanya.

El dia 20 els elegits constituïren la junta revolucionària definitiva presidida pel notari Cisternes ⁴; aquesta acordà dissoldre l'anterior ajuntament i nomenar-ne un de nou, amb Pere Dachs Vilar com a alcalde; acordà nomenar Pere Pedrals Oliveres i Bonaventura Gotanegra delegats pel rec Monar; *destituir de sus cargos al sereno Don José Gasull i al «menador» del agua Don Ramón Rosselló, y que, en lo sucesivo, la calle dicha de Calabria se le llame de la Libertad.*

El dia 22 d'octubre la junta, *atendiendo los innumerables perjuicios que causa al regadío común del mismo la alcantarilla que atraviesa la carretera de Vich, situada al mediodía de las quintanas de can Mas, ... unánimemente acuerda que acto continuo sea tapiada con cal y canto.* El dia 27 del mateix octubre, obeint una disposició del govern central, la junta revolucionària definitiva acordà dissoldre's ⁵.

517. Provant d'endegar la vida pública

A 27 de desembre de 1868, en la sessió municipal ¹ es llegí la protesta firmada por varios electores pidiendo se declare la nulidad de elecciones; enterado el ayuntamiento y considerando: que no ha habido coacción alguna por parte de ningún individuo constituido en autoridad, ni se han hecho indicaciones que aquí puedan considerarse; que la referencia que hacen sobre haber sido apostrofados varios de los firmantes tampoco es exacto; y que no se ha privado a nadie de su libertad de pasar por la calle a los que pacíficamente la transitaban, puesto que la ronda, que de orden del ayuntamiento patrullaba la población, fué en época anterior a los días de elecciones; y que esta ronda sólo tiene por objeto la conservación de orden y evitar los incendios y otros desmanes que contra la propiedad en estos días han tenido lugar ²; unánimemente, acuerda desestimar dicha protesta.

4. Vegeu el número 514.

5. Dificilment el govern central anà imposant-se a l'estat anàrquic del moment.

1. Continuem extraient les notícies del Lligall d'actes número 105 de l'Arxiu Municipal de La Garriga.

2. Clara confessió de l'anarquia que s'ensenyorí d'Espanya.

El dia 1 de gener de 1869 es constituí el nou ajuntament elegit *por sufragio universal sin tacha ni reclamación*; els elegits, Partegàs, Aymerich, Ambròs, Mas, Vila, Corrons i Galbany, juraren el càrrec amb la següent fórmula: *¿Juráis, por Dios y sobre vuestra conciencia, guardar y hacer guardar las leyes que la nación se diere en uso de su soberanía y desempeñar lealmente vuestro cargo? A lo que contestaron: Sí, juro.* Aquest ajuntament, doncs, no va anomenar-se constitucional, sinó que es titulà popular. Les comissions foren de regadiu, instrucció pública, beneficència i sanitat, quintes i suministres; es proposà una terna per a alcalde de barri de Querol i Gallicant.

A 18 de juny de 1869 jurà la nova constitució el general Serrano, com a regent del regne³; En Prim ocupava la presidència del consell i el ministeri de la guerra; a 27 de juny, a La Garriga, juraren la constitució⁴ l'alcalde, els *consejales*, l'agutzil Ramon Costa, el *sereno* Raurell, *Don Antonio Casanovas, depositario y maestro de niños de este pueblo*; *Pedro Gay, encargado del reloj*; *José Bassas, secretario del ayuntamiento, y, como dependiente de Hacienda, el estanquero Don José Calls...*; *no habiendo comparecido a jurar Doña Ana Ravell, maestra de niñas, dispuso el señor presidente se hiciese constar a l'acta.* A 11 de juliol juraren fins els dos peons de la carretera.

El dia 7 de febrer de 1870⁵ l'ajuntament elegí *dos individuos del ayuntamiento que le representen en la cabeza del partido para la elección de un diputado y un suplente provincial.* A 20 del mateix mes s'acordà cobrar els 162 escuts de los suministros hechos por este municipio a cuerpos del ejército en los meses de setiembre y octubre del año último. Novament el 8 de març de 1870 el mestre de nois jurà la constitució; la mestra, en canvi contestà *que no podía comparecer, porque ha consultado dicho caso con Dios y su conciencia no le permite prestar el juramento prevenido.*

3. A la constitució de l'any 1869 seguiren les lleis del matrimoni civil, llibertat de cultes, etc.

4. Va imposar-se el jurament de la constitució; això ocasionà persecucions.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Sección II, año 1870-1891, legajo acuerdos municipales, número 105*, d'on extraiem les notícies següents.

A 12 de febrer de 1871 ⁶ entrà de secretari municipal Jacint Castellà i Marc. A 30 d'abril del mateix any, vist que, *sin embargo de las papeletas pasadas, de los varios pregones y edictos hechos a esta población, con objeto de que los contribuyentes al primer semestre del impuesto personal del año actual pasaren a satisfacer sus cuotas, es bastante crecido el número de ellos que se hallan en descubierpo, suplicaren al gobernador que enviés a dicho objeto una compañía de tropa u otra fuerza suficiente per a proceder a l'execució sense aldarulls.*

Diu l'acta del 7 de maig següent *que de algún tiempo a esta parte las partidas de tropa de caballería que pasan en dirección a Vich y viceversa, paran o pernoctan en este pueblo, exigiendo a este ayuntamiento raciones para los caballos, amb les consegüents qüestions, i que era convenient d'indicar al capità general que era millor que paressin a Granollers on hi havia mercat i magatzems. L'acta del 21 del mateix mes reporta l'acord que para las próximas elecciones y sucesivas no haya en este distrito municipal más que un colegio electoral, sito en la casa consistorial.*

A 27 de juliol de 1871, en el col·legi municipal, tingué lloc *el examen de los niños, siendo éstos preguntados por el reverendo señor Cura-Párroco, Don José Roca, sobre doctrina cristiana y moral, han contestado de una manera satisfactoria; acto seguido se les ha examinado de lectura, urbanidad, historia sagrada, gramática, aritmética y escritura..., a lo que contestaron en todas sus partes con la mayor satisfacción de la junta local de primera ensenyança. A 1 de novembre de 1871 l'ajuntament acordà rectificar el pedró d'habitants en vistes a las elecciones generales para la renovación total de los ayuntamientos.*

A 5 de novembre de 1871 es facultà alguns particulars para *poner un vigilante nocturno pagado por ellos, amb anàlogues funcions a les del sereno i que pueda cantarles la hora como el de la municipalidad* ⁷.

6. El día 30 de desembre de 1870 fou assassinat el general Prim; a 2 de gener de 1871 arribava a Madrid el nou rei Amadeu I de Savoia.

7. Alludèix al costum, que subsistí fins ben entrat el segle actual, que el sereno, durant les seves passejades nocturnes cantés les hores i l'estat del temps; deia, per exemple: *Alabado sea Dios; las doce en punto; nublado.*

518. Efervescència revolucionària de 1872 a 1873

A l 1 de febrer de 1872 els *consejales* novament elegits varen reunir-se¹ per a elegir entre ells el nou alcalde; per unanimitat ho fou En Pere Vinyoles Torres; també, entre ells elegiren els tinentes d'alcalde primer i segon; el procurador síndic; més tard nomenaren l'interventor i constituïren les comissions de regadiu, instrucció pública, sanitat i beneficència, quintes, i de suministres i allotjaments; exigiren minuciosa rendició de comptes a l'anterior ajuntament; nomenaren mestra de noies a Margarida Gener; destituïren el *portero y pregonero* Ramon Costa; nomenaren mestre de nois Pere Baró; i elegiren secretari En Jacint Vilar Morató.

Consta que a la reunió de la junta municipal, composta per l'ajuntament i els associats contribuents, de 8 de maig de 1872, es llegí un escrit firmat per Rosselló, Joan Blancafort, Partegàs, Bernat Blancafort, Plandiura, Serratacó, Pareres, Nualart, Fargas, Boget i Mateu, reclamant la nullitat del repartiment de contribucions; el senyor Partegàs digué que solament demanava li fos tornat l'esmentat escrit; l'alcalde respongué *que si no tenían nada más que exponer podían retirarse, lo que efectuaron*; i la sessió continuà.

Certament s'havien acabat ara els temps antics; les institucions seculares es capgiraren; el govern municipal s'havia escapat de les mans dels grans propietaris. Tot plegat era el ressò local de l'efervescència revolucionària que commovia l'Estat. El rei Amadeu, impotent per endegar la cosa pública, acabà per abdicar l'11 de febrer de 1873; el pretendent tradicionalista Carles VII havia entrat a Espanya el 2 de maig de 1872; a Madrid es proclamà la república, que entre sobresalts continuats, no havia de durar més que fins al 2 de gener de 1874; el moviment cantonal agità la perifèria de la península; etc.

Valgui a dir, però, que a 26 de desembre de 1872, encara fou aprovada per unanimitat una proposició d'En Gotanegra *para que continuase consignándose en el presupuesto la cantidad de 120 pesetas*

1. Arxiu Municipal de La Garirga, *Lligall d'acords*, número 106.

para el suministro de aceite para la lámpara del Santísimo Sacramento, que la comisión la había eliminado y destinado dicha cantidad para alumbrado público ². El mateix dia promovióse un acalorado debate sobre un gravamen en la venta de bebidas espirituosas y fermentadas.

En la sessió del 3 d'abril de 1873 el señor presidente manifestó que las circunstancias porque se están atravesando han ocasionado un sin número de gastos que no tienen consignación en el presupuesto y que era de precisa necesidad el cubrirlos... per evitar serios compromisos a la corporación motivo de la guerra. A 10 d'abril del mateix any fou nomenada mestra de noies Na Concepció Viguer i Jofre. A 27 del mateix mes, havent vist que l'escola de nois no podía continuar en el local de la casa capitular en que se halla establecida, por no reunir las condiciones de salubridad y a más de ser un local sumamente reducido y hallarse en un estado peligroso; atenent que la casa número 18 de la calle de Baños de este pueblo, perteneciente al Estado como procedente del clero ³, puede servir cumplidamente i podría al mismo tiempo establecerse allí escuela de niñas, de cuyo local carece esta población; s'acordà sollicitar al Ministeri d'Hisenda que la dita casa fos destinada a l'esmentat fi; però no sembla que el propòsit prosperés.

A 11 de maig de 1873 l'ajuntament, amb l'aquiescència dels majors contribuents, acordà destinar con el carácter de interino el salón que existe sobre la sacristía de la iglesia parroquial de este pueblo como local de la escuela de niños; abans, però hi havia hagut un acalorado debate sobre el tema.

En la sessió del dia 24 d'agost de 1873 es rebutjà una instància d'En Pere Dalmau que deia no voler ocupar el càrrec de *consejal*, perquè altres havien obtingut més vots que no ell; dels altres elegits solament es presentà En Bernat Blancafort, dient que, sense els altres, ell tampoc volia possessionar-se del càrrec. Es convocà nova sessió pel dia 29, i, veient que cap dels elegits no compareixia, s'acordà comunicar-ho a les autoritats provincials. En la sessió del 7 de setembre es presentaren solament els dos esmentats i En Josep Roca dient que *están dispuestos a aceptar el cargo siempre que haya mayoría de elegidos*. A 14

2. Aquest intent laïcista entonava amb l'orientació anticlerical del govern central.

3. Allusió a l'efecte de les lleis desamortitzadores, en l'àmbit local.

de setembre es rebutjà l'excusa de l'elegit Jaume Pareras dient *ser mayor de sesenta años*; anàlogament a 21 de setembre es rebutjà l'allegació d'En Pere Dachs dient *haber trasladado su domicilio, junto con su familia en Barcelona*.

Finalment, a 21 de desembre de 1873 l'alcalde exposà que li era exigida una comunicació *acerca de los medios que optaren para la extinción de los débitos que resultaren a favor del Tesoro por razón del suprimido impuesto personal; y, como por razón de las circunstancias no se ha tomado acuerdo alguno, s'acordà pagar amb el producte del repartimiento general, como por razón de las circunstancias porque atraviesa el país no ha podido formarse el presupuesto municipal*.

A l'actual cementiri ⁴ hi ha una làpida que diu: «*Propietat de Gayetano Mallol Boget, pagès de La Garriga. Aquí descansan los restos mortals de la meba esposa Margarida Bassa y Pineda, filla de Josep Bassa y Relats, natural de Sta. Eulàlia de Ronsana, y de Coloma Pineda y Margarit; la desgraciada morí al acta de una escopatada que inpensadamen un boluntari de la República li ba tirà al cap. Per lo tan era el dia 21 de maig de 1873. Tenia la edat de 33 anys, y per caritat vos demano los que llegireu aquexa desgracia que li reseu un parenostre. Q. E. P. D.*»

519. De la darrera guerra carlina

MALGRAT l'extinció de la república en mans del general Pavia, els partits polítics no es posaren d'acord per a proclamar Alfons XII; la guerra civil carlista continuava encesa; tanmateix a 29 de desembre del mateix any 1874, el general Martínez Campos, a Sagunt, proclamà rei d'Espanya Alfons XII; el dia 2 de gener de 1875 el nou rei desembarcava a Barcelona; encara la guerra carlista continuà fins a l'any 1876.

El secretari Jacint Vilar, a 4 de gener de 1874, féu constar ¹ que *no se ha celebrado la sesión ordinaria correspondiente por falta de asis-*

4. Al rengle de nínxols situats en la part més enlairada, darrera l'església, cap a ponent.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'acords*, número 106, d'on s'extreuen les altres notícies locals d'aquest número.

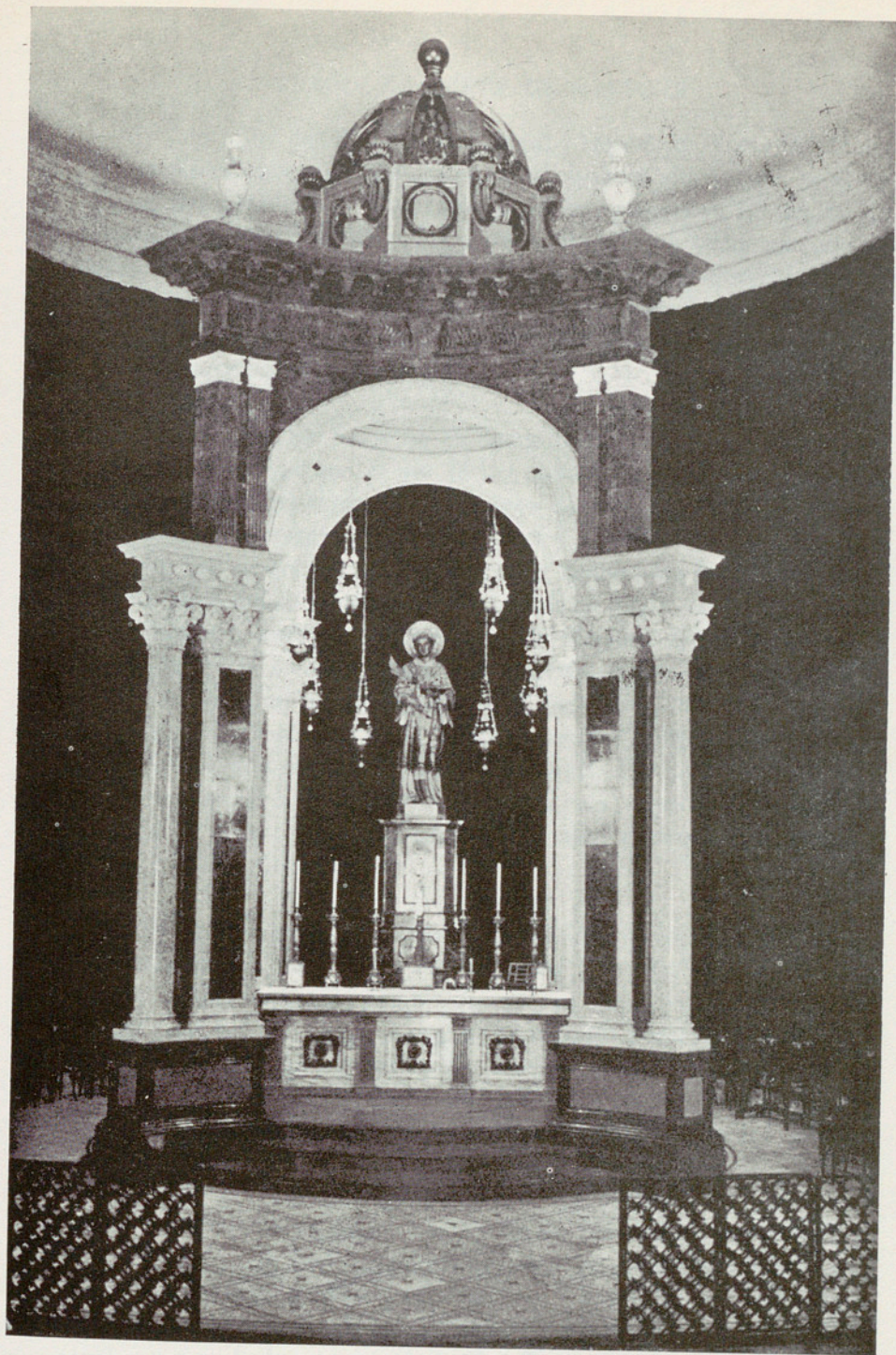
tencia de los señores concejales; a 21 de febrer féu constar que desde el 21 de enero último no ha sido posible celebrar sesiones el ayuntamiento a causa de las coacciones carlistas. A 20 d'abril s'acordà pagar, a Don Pedro Dalmau el abono de un colchón que se le inutilizó en el transporte de heridos, en la acción del 15 de marzo, 40 pesetas; a Juan Furriol, por transporte de cadáveres de procedencia criminal, en el cementerio, 20 pesettes ².

Sovint sovint el secretari certificà que no va celebrar-se la corresponent sessió municipal per raó de no haver comparegut els *concejales*. Les sessions que es celebraren eren principalment exigides per qüestions econòmiques; hi ha també concessions de permisos per a obres; denegació d'un regadiu al senyor Zulueta... Obeint una ordre del governador militar, s'acordà a 26 d'agost de 1874 que tots els amos de cavalls *mañana se pongan en camino, con los comisionados, para presentarse con sus caballos en la capital*. Davant les protestes de Barcelona declarà Don Moisés Ribas y Monclús que el motiu de no haber presentado el caballo, a que se refiere la requisita, es porque no lo posee, a causa de habérselo llevado una partida carlista; En Busquets s'havia venut els cavalls a causa de que habían tenido noticia de que los carlistas querían llevárselos.

A 25 de setembre de 1874 *habiéndose presentado en este día Don Salvador Masons, teniente coronel de voluntarios, con residencia en San Celoni, para el cobro de contribuciones ordinarias, y hallándose ocupados la mayor parte de los señores concejales en prestar auxilio para la indicada cobranza, no puede celebrarse la sesión ordinaria*. L'acta del 20 de desembre de 1874 diu que *por razón de las circunstancias extraordinarias por que atraviesa el país y por razón de las coacciones de los carlistas, no había sido posible, ni lo era todavía, proceder por la vía de apremio contra los morosos a impuesto de arbitrios municipales*.

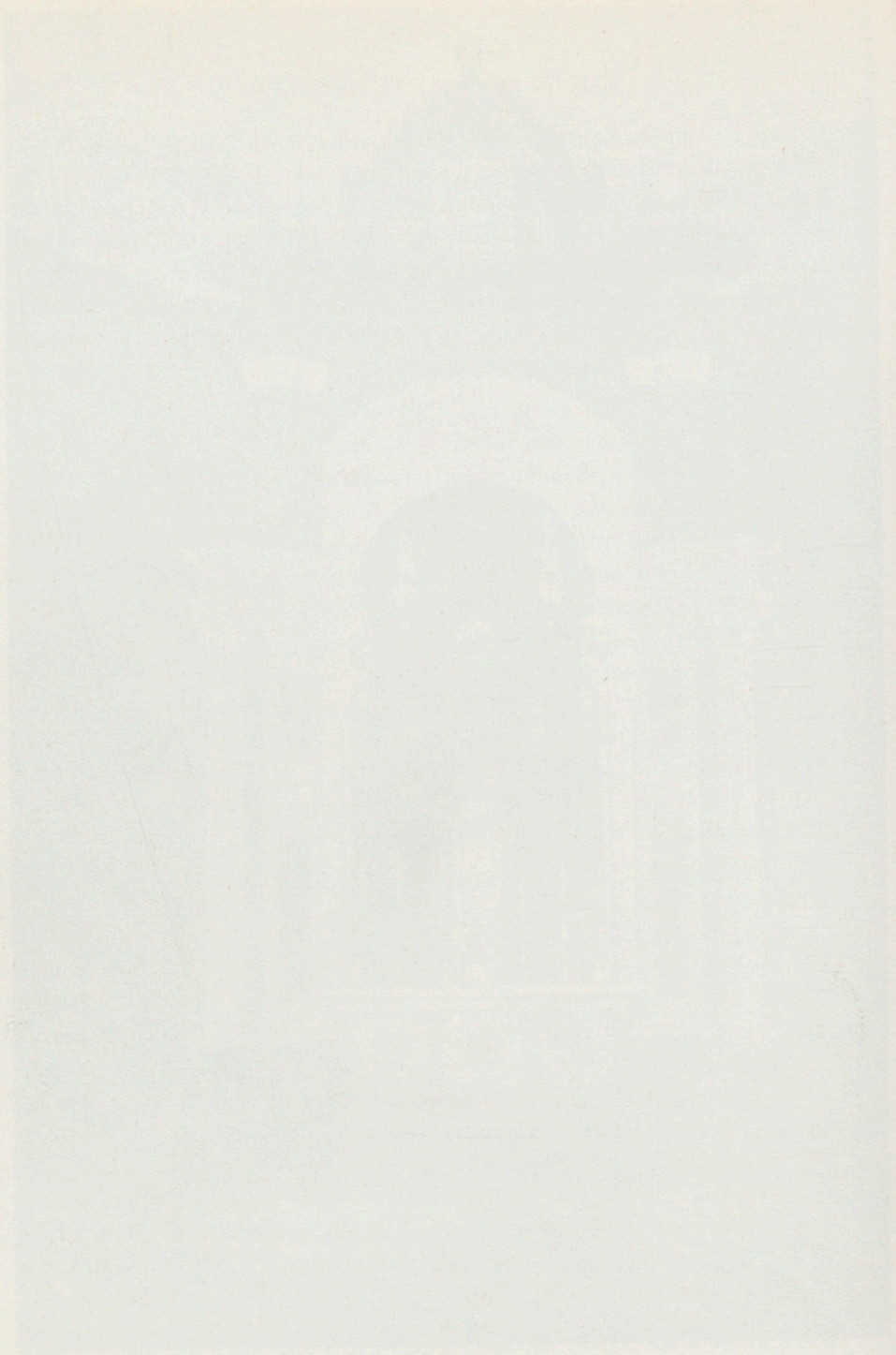
2. Ens contà Josep Iglésies Martí haver sentit dir que prop de la riera va ésser afusellat un home; diu que en entrar els soldats al poble s'exigia que les cases del poble fossin obertes; a can Furriol, que tenien la porta tancada, un tret disparat al forat del pany va ocasionar la mort de l'amo; recorda el silenci i l'esperuguiment que produïa el pas nocturn d'exèrcits per dins del poble; de pas cap a Granollers passà per La Garriga Donya Maria de les Neus, anomenada Donya Blanca, esposa de l'infant carlí Don Alfons.

XII. - Grandiós baldaquí de l'altar major de l'església parroquial [588].

A 11 de juliol de 1875 s'acordà pagar l'import de la cuerda de esparto suministrada para el pozo comunal durante el ejercicio 74-75, y palanca del paso de La Doma, importante 29 pesetas. El dia 11 de novembre de 1875 va morir En Pere Vinyoles que venia exercint el càrrec d'alcalde de La Garriga d'ençà del primer de febrer de 1872; l'ajuntament, veient que pertenecía a una familia de no muy desahogada posición, acordà pagar les despeses d'enterrament i funerals i assistir corporativament als actes.

A 14 de novembre de 1875, en compliment d'ordres del capità general, va acordar-se que el día 18 del actual se levantará el sometent en este distrito y al toque de la campana deberán reunir-se en la plaza para ponerse en marcha todos los vecinos y residentes en este distrito; es formarien 4 seccions, dirigides per 4 concejales; Isidre Vinyoles, amb els veïns del carrer dels Banys i cases de pagès de llevant; Francesc Montpart, amb els dels carrers del Centre, Samalús i Castell i de la Plaça; la secció de Joan Vinyes comprenderá las calles del Torrente, Afueras, números impares de la calle de Calabria y todas las casas de campo restantes de la primera sección; Josep Gotanegra dirigia els veïns dels números parells del carrer de Calabria, i els dels carrers de Bonaire i Cardedeu; l'alcalde, com a cap del sometent, es quedaria al poble; els altres sortirien al matí i tornarien al vespre; es farien rondes nocturnes.

El 17 de novembre va atendre's la reclamació dels majors contribuents dient que han tenido que satisfacer las contribuciones y empréstito de los carlistas, por lo que se ven imposibilitados de poder prestar cantidad alguna per a pagar al sometent. Per l'acta de la sessió del dia 22 sabem que los gastos del sometent levantado en los días 18, 19 i 20 del actual importaren 1083 pessetes; al cap de pocs dies es lliuraren 2.000 pessetes al Jefe del segundo tercio de rondas volantes de esta Provincia.

En l'acta del 27 de febrer de 1876 es diu que en les envistes de la pronta terminación de la guerra fratricida... se celebren iluminaciones públicas, incitando a todos los vecinos coadyuven, los que voluntariamente quieran hacerlo. A les primeries de l'any 1876 el cap carlista tornà a passar la frontera en direcció a França.

520. La carretera moderna i el ferrocarril

NOVAMENT¹ la situació geogràfica de La Garriga, com a lloc de pas, en la confluència de la subcomarca del Congost amb el Vallès, va decidir la seva fesomia urbana al punt de renovar-se totalment quan començà la segona meitat del segle XIX; parlem de la construcció de la moderna carretera i del ferrocarril.

A. — En 1846² va decidir-se que la carretera de Vic passés per La Garriga, seguint l'engorjat del Congost; l'any 1851 ja hi passava³, seguint de molt a prop l'antic camí del Congost. Des del límit sud fins a l'entrada del carrer major l'antiga i la nova carretera segueixen una direcció quasi paral·lela, a pocs metres de distància; després la carretera nova passava per dins del poble pel mateix lloc que l'antiga, a tot el llarg del carrer major; des de la sortida del poble fins al Figaró les dues carreteres segueixen una direcció també quasi paral·lela, i alguns cops coincident.

Naturalment que la nova carretera tenia major amplada i millor superfície que l'antiga; no cal dir que, com les altres carreteres, la nova carretera, titulada carretera de segon ordre de Barcelona a Ribes, ha experimentat successives millores en el seu afermat; la màquina d'aixafar grava ha circulat molt amunt i avall i finalment el quitrà ha pintat de negre la vella ruta; alguns rengles d'arbres, en algun lloc les nogueres, l'han protegida del sol. Fins a data relativament actual no va fer-se una desviació de la carretera per fora del nucli urbà.

L'ajuntament va fer les gestions pertinents i l'Estat acordà el canvi de ruta; l'any 1928 s'estava fent l'explanació. Venint de Barcelona, en entrar al nucli urbà, la carretera fou desviada cap a l'esquerra; travessa la carretera de L'Ametlla i, succeint-se en ratlla, no pas rectilínia, sinó de trossos trencats, va pujant fins a entroncar-se altre cop amb l'antiga carretera, prop del carrer de Bonaire.

1. Vegeu el número 3; vegeu també el número 475.

2. SALVADOR LLOBET, *opus cit.*, pàg. 365.

3. Vegeu el número 512.

B. — A 24 d'abril de 1864 el alcalde expuso, que habiendo tenido noticia de que los ingenieros del ferrocarril ⁴ de Granollers ⁵ a San Juan de las Abadesas, cuyo trazado atraviesa este distrito municipal, habían situado la estación para el servicio de este vecindario, en un punto distante del centro de la población, convenia interesar-se perquè la fijase en el punto más céntrico del pueblo, conforme lo estaba en los planos de los estudios primitivos ⁶.

A 18 de setembre del mateix any s'acordà d'estudiar la queixa d'alguns propietaris contra la companyia del ferrocarril, perquè al llevar a cabo sus trabajos ha descompuesto varios caminos, que conducen a diferentes piezas de tierra y aún a pueblos comarcanos. La construcció es feia utilitzant mà d'obra local i forastera.

Cal notar ací que, dintre el terme de La Garriga, cap a la banda del nord, es construïren tres importants viaductes; l'un de considerable llargada, se l'anomena pont de can Palau, i passa per sobre la carretera, la riera i els camps de l'esmentada masia; els altres dos, de molt més curtes dimensions, prop de Gallicant, salven per separat la riera i la carretera; immediatament la via es fica dins d'un túnel part del qual encara és del terme de La Garriga. No cal dir que ha estat aprofitat sempre com a pas de peu el camí dels costats de la via fèrria.

A 16 de març de 1884 l'ajuntament acordà demanar a la empresa del ferrocarril y minas de San Juan el producto del 50 por 100 de los billetes de andén destinados a beneficencia. A 4 de juny de 1893 va acordar-se sollicitar la construcció de una escalera en el trozo de la vía férrea que atraviesa este término municipal, entre el andén y esta población, frente un camino denominado el Figueral. A 11 d'agost de 1907 l'Ajuntament va adreçar-se al cap de l'estació ferroviària protestant que a la nit abusivamente se han cerrado con candado els passos a nivell; segons l'acta del 18 d'agost el Subinspector va presentar les corresponents excuses.

4. A 1844 va imprimir-se a Madrid un *Prospecto para la construcción de un camino de hierro desde Barcelona a Camprodon*; en 1859 ja s'havia presentat el projecte de Barcelona a Sant Joan de les Abadeses; en 1864 ja estava aprovat; s'entroncaria a Granollers amb la via que ja hi arribava, en direcció a Girona, d'ençà del 1854; va inaugurar-se fins a Vic en 1875; va arribar a Sant Joan en 1880; vegeu LLOBET, *opus cit.* pàg. 368.

5. Al cap de poc temps es continuà el traçat de la via fèrria des de Granollers a Barcelona, a part de l'antiga via de França.

6. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'acords*, número 105.

El ferrocarril portà una renovació a la vida garriguenca facilitant la vinguda en gran escala de barcelonins sobretot per a passar la temporada estival a La Garriga ; l'estació de La Garriga no ha pas estat de molt trànsit de càrrega, però sí de gran trànsit de viatgers. Anys a venir el nombre d'aquests augmentà considerablement en electrificar-se i multiplicar-se el nombre de combois ; encara avui, malgrat la descongestió a base dels automòbils, l'estació de La Garriga és una de les més freqüentades de tot el trajecte de Barcelona a Sant Joan o a Puigcerdà.

A 24 de desembre de 1924 la comissió municipal permanent acordà gestionar *que prontament se acuda al arreglo del puente o arco de sostén que existe a la entrada de la población, que amenaza ruina, el cual, hace más de tres años está apuntado por medio de una especie de andamio de madera, lo cual a más de ir contra el ornato de la población (que merece especial atención, toda vez que es punto de la línea de San Juan de las Abadesas que más rendimiento da a la Compañía, pues es la estación donde se expenden más billetes de pasajeros), atenta y causa grandes extorsiones para el tránsito*⁷.

---

7. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre I* dels acords de la comissió permanent.

S'inicia la gran època de La Garriga

521. Comença a formar-se la moderna població. — 522. Desvetllament balneari de La Garriga. — 523. Importants plans d'urbanització. — 524. Continua la prosperitat de la població des de 1879. — 525. Febre constructora, de 1885 a 1887. — 526. Segueix el nou ritme de construccions.

521. Comença a formar-se la moderna població

EN la sessió del 21 de maig de 1876¹ es llegí una comunicació del mestre de nois Antoni Casanoves sobre el mal estat de la casa on hi havia l'escola; a la sessió del dia 27 els pèrits Tomàs Nualart i Ramon Iglésies van presentar informe dient que *las paredes que forman la fachada de las calles de Baños y de Samalús son construídas de tapia, molt deteriorades, com las bigas que forman los techos de la escuela, las bóvedas que forman la sala del ayuntamiento y cárcel y la cubierta en general de todo el edificio*; en la sessió del 4 de juny s'acordà arrendar un local per escola al carrer de Cardedeu.

L'acta de 1 de setembre de 1876 parla d'haver *acordado el ayuntamiento que esta corporación suministrara el carbón necesario para el cuartel del destacamento de este pueblo; que se ponga una palanca en el río Congost y paso denominado "Gorc de la Rasa o de Noguera"; de las obras verificadas en la construcción de la cloaca de las calles de Cardedeu y Bonaire y las obras de habilitación a cuartel de la casa propiedad de Don José de Roselló.*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

A 1 de gener de 1877 s'acordà l'alineació del camino que desde la calle de Baños dirige a la vía férrea, pasando entre el establecimiento de Baños y las casas denominadas «can Surell» y «can Dimes»; a 11 de febrer s'acordà reparar el camino vecinal llamado «Les Corterades», en la salida de la población en dirección a La Ametlla, ocasionado por el desmoronamiento de un pedazo de pared en la parte baja de la pieza de tierra llamada «La Quintana d'En Serra», cerca la acequia comunal; a 18 de febrer s'aprovà, amb algunes rectificacions, el proyecto de ensanche que se forma al norte de la población desde el antiguo casco hasta la vía férrea, elaborat per Salvador Vilardebò.

Potser el major nombre de les actes i les més llargues són les relatives als comptes i pressupostos municipals; a aquestes sessions solien prendre-hi part un bon nombre de veïns que no formaven part de l'ajuntament. En la sessió del 12 de març de 1877 s'aprovà un proyecto de aprovechar las aguas que discurren por el torrente Ferrans y sus afluentes, comprendido entre las casas Torra de la Riba y Caralt, en favor d'alguns particulars, y erigir una o más fuentes públicas en los puntos que se designaren.

En la sessió del 2 de juny de 1877 va acordar-se pagar a Fèlix Corrons el colchón inutilizado con motivo de la enfermedad y muerte del virolero Pedro Baulenas en el Hospital de este pueblo; y a Don Juan Fitó la cuenta de las dietas devengadas en la traducción y examen de pergaminos y demás documentos que le confió la corporación.

En l'acta del 2 de setembre de 1877 els veïns Bulbena, Pujades, Pey, Maurí, Martí, Mas, Montpart, Gotanegra, Forcada i Petit concediren poder a l'alcalde perquè pogués percibir la indemnización por la muerte de sus caballerías, muertas en el servicio de bagajes que prestaron a la columna mandada por el General Don Valeriano Weiler², conforme estaba acordado per reial ordre.

En la sessió del 4 de novembre següent s'acordà per unanimitat sol·licitar que del nuevo arreglo de demarcación notarial resulte el restablecimiento de la plaza de notario en este pueblo, suprimida en el último

2. El general Weyler esdevingué famós particularment amb la seva campanya durant la guerra de Cuba; un garriguenc, que va actuar de cornetí d'ordres d'En Weyler, sempre més se'l va conèixer pel motiu d'En Corneta.

*arreglo*³; en la mateixa sessió s'arribà a una transacció sobre uns solars existents entre *la proyectada calle de la mina de Figueral y desde el ferrocarril hasta la continuaci3n de la calle de Cardedeu y... el torrente Caselles*.

A 13 de gener de 1878 es proposà de felicitar el rei Alfons XII per haver *resuelto contraer matrimonio con la infanta Doña María de las Mercedes de Orleans*⁴; el dia 17 de febrer es parlà del projecte del passeig; a 12 de maig es proposà la *sustituci3n del enladrillado de la escuela de niñas*; a 19 de maig s'acordà la *adquisici3n de seis bandas para renovar las insignias de los señores concejales*; a 7 d'abril s'informà favorablement perquè Josep Oliva pogués construir *una casa inmediata al ferrocarril y punto en la proyectada calle de Ronda de Levante, en el ensanche de este pueblo*.

A 26 de gener de 1879 s'acordà *que se construya un edificio para escuelas de ambos sexos, de nueva planta... en el terreno que posee esta municipalidad unido a la casa consistorial*. A 23 de març de 1879 es concedí autorització a Esteve Massegur per a construir *una casa en la vía pública que de la calle de Cardedeu pasa a la casa Rosselló de Munt*.

522. Desvetllament balneari de La Garriga

UN ofici de l'alcaldia del 25 de juliol de 1848 diu que *si no aparece en la matrícula de subsidio de este pueblo sin3 una casa de baños a nombre de Antonio Blancafort, es porqué habiendo presentado Don Francisco de Asís de Rosselló, dueño de otra casa conocida por Casellas una informaci3n a la superioritat, aquesta se sirvió declarar que ninguna contribuci3n debía imponerse a dicha casa en concepto de casa de baños*¹.

3. Efectivament, al cap de poc trobem ja instal·lat a La Garriga el notari nou Joaquim Recoder; hem vist moltes escriptures autoritzades per ell; així, per exemple, les que porten els números 1261 i següents de l'Arxiu de Can Tarrés, totes elles autoritzades l'any 1882.

4. Era cosina del mateix rei, i filla dels ducs de Montpensier; va morir a 26 de juliol del mateix any 1878. A 29 de novembre de l'any següent Alfons XII contragué segon matrimoni amb l'arxiduchessa d'Àustria Maria Cristina.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, lligall XIV, número 11.

En un informe redactat l'any 1883 es féu constar que l'any 1840 Joan Blancafort edificà un *establecimiento destinado al albergue y curación de los enfermos...* dedicant a este objeto las aguas de una mina que llega directamente hasta su mismo balneario y fué construída hace más de un siglo...; en el año 1876 quiso Don José Martí seguir el ejemplo de Blancafort y empezó a explotar las aguas de un pozo que tiene dentro de su mismo establecimiento; y, por último, Don José de Rosselló, tratando de resucitar la fama antiquísima de su rico venero hidro-termal ², en 1881 demolí l'edifici de can Caselles ³ però amb l'intent de construir allà un gran balneari ⁴.

En efecte, a 21 de juny de 1874 l'ajuntament concedí permís a Josep Martí Gay per a fer obres en les dues cases, números 25 i 27, del carrer dels Banys y *levantar dos pisos sobre la fachada que hoy existe*; a 29 d'octubre se li concedí llicència per a edificar-les, posant-se en línia amb la de can Busquets; a 12 de desembre de 1875 es concedí autorització a Joan Blancafort *para ensanchar la fachada del establecimiento de baños de aguas termales que posee al extremo de la calle de Baños de este pueblo* ⁵.

En la sessió del 31 de desembre de 1876, atenent que En Pere de Rosselló havia presentat al Govern civil una instància *pidiendo la propiedad de cuatro pertenencias mineras de aguas*; havent-ne protestat els garriguencs Blancafort, Nualart, Espelt, Martí, Busquets, Pedrals i altres; atenent a l'interès que hi tenia el municipi per raó del pou calent i que les aigües, la concessió de les quals sollicitava Pere de Rosselló, *dan abastecimiento a más de cincuenta casas*; tenint en compte el caràcter medicinal de les aigües i la possibilitat de construir-se *nuevos establecimientos de baños que están destinados a dar vida y prosperidad a esta población*; parant ment en trobar-se allà un lloc adient per a l'eixampla del poble i, per tant, necessitat de pous i de fonts; l'ajuntament acordà fer tot el possible perquè aquella instància no prosperés.

En canvi, al cap de poc, a 28 d'octubre de 1877, es concedí autorització a Joan Blancafort *para la construcción de una cañería de conducción*

2. Vegeu els números 33, 34, 35 i 192 i segs.

3. Vegeu els números 192 i segs.

4. MANUEL MANZANEQUE MONTES, *Monografía de las aguas medicinales de La Garriga*, Barcelona 1883, pàgs. 16 i 17.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

de aguas, de los pozos de la casa denominada «Cal Peón» y del solar denominado del «Pou Calent», sitas la primera en la plaza de Santa Isabel, esquina a la calle de Baños, y el segundo en la propia calle de Baños.

D'altra banda, consta que tres manantiales son, por el orden cronológico de su autorización oficial, el de Don Juan Blancafort, declarado de utilidad pública por real orden de 12 de setiembre de 1860, el de Don José Martí, en 23 de setiembre de 1879, y el de Don José de Rosselló en 8 de noviembre de 1881 ⁶.

Los primeros tanteos analíticos de estos manantiales de La Garriga, cuya composición química es idéntica, débense a un ilustrado farmacéutico de la población, Don Mateo Plandiura, que demostró la existencia de las sales cálcicas y magnésicas y presumió si contendrían algún compuesto hepático de azufre, aunque en exiguas proporciones; pero el primer análisis completo fué ejecutado el año 1868, en las aguas de Blancafort por un sabio catedrático de la universidad de Barcelona, Don Vicente Munner y Valls...; más tarde, el año 1876, fueron analizadas las aguas del pozo de Don José Martí por el ilustrado doctor Don Benito Torá, y en 1881 las de la balsa o manantial del señor Rosselló por el reputado químico Don Ramón Codina Langlin. En l'any últimament esmentat es practicà un anàlisi per l'Escola de Mines de Madrid ⁷.

En 1877 fou nomenat metge director de les termes de La Garriga, Manuel Manzaneque Montes, el qual publicà algunes notes relatives a les aigües garriguenques ⁸ i en 1883 el llibret de 115 pàgines titulat *Monografía de las aguas minero-medicinales de La Garriga* ⁹, en dues parts; l'una *histórico-descriptiva*; l'altra és un *bosquejo médico de las aguas termules de La Garriga*; ell diu que fa el primer estudi clínic i terapèutic de les dites aigües, l'ajuntament, a 30 de juny de 1883, acordà felicitar el doctor Manzaneque per la seva obra ¹⁰.

En 1892 ¹¹ el mateix Manzaneque publicà un opuscle de 16 pàgines, titulat *Los baños termales de La Garriga en las afecciones cutáneas*, del qual se'n féu una segona edició en 1902 ¹². El metge de La Garriga

6. Vegeu MANZANEQUE, *opus cit.*, pàg. 15.

7. Id. id., pàgs. 17 i 18.

8. *Anales de hidrología médica*, 1878-79.

9. A Barcelona, tipografia Delclòs i Marfany.

10. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

11. A Barcelona, tipografia Hispano-Americana.

12. A Barcelona, per Vicenç Mirabet.

Gonçal Planas Vives, en 1909 publicà ¹³ un altre opuscle, també de 16 pàgines, amb el títol de *Las aguas termales de La Garriga, bajo el punto de vista de la moderna hidrología médica*, reproducció, en part, de l'obra del metge Manzanegue.

RESULTATS DELS ANTICS ANÀLISIS DE LES AIGÜES TERMALES DE LA GARRIGA

	del Dr. Munner en la deu dels Blancafort a 1868	del Dr. Torà en la deu Martí a 1876	del Dr. Codina en la deu dels Rosselló a 1880
Gasos en c. c. :			
nitrogen	12'5	10'62	10'28
oxigen	4'5	2'78	1'88
àcid carbònic lliure	0'0	0'00	0'025
En grams :			
nitrogen	—	—	0'01291
oxigen	—	—	0'00268
àcid carbònic lliure	—	—	0'00047
bicarbonat ferrós	0'0080	0'0108	0'00906
» càlcic	0'0102	0'0138	0'00698
amb indicis de magnèsic			0'00177
bicarbonat sòdic	0'0137	0'0186	0'00983
» potàssic	0'0000	0'0000	0'00132
silicat sòdic	0'0603	0'0820	0'07094
sulfat potàssic	0'0000	0'0000	0'00980
» sòdic	0'0303	0'0412	0'04692
» càlcic	—	—	0'00416
» magnèsic	—	—	0'00201
clorur càlcic	0'0079	0'0108	0'00772
» sòdic	0'1031	0'1403	0'15848
» magnèsic	—	—	0'00285
alúmina	0'0090	0'0122	0'00925
matèria orgànica	0'0960	0'1306	0'06933
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Total	0'3385	0'4603	0'41042

13. A Barcelona, impremta *Hijos de Domingo Casanovas*. També féu allusió a les condicions de La Garriga el mateix metge Gonçal Planas en el llibre *El Sanatorio en el campo*, Barcelona 1912.

523. Importants plans d'urbanització

EL dia 17 de febrer de 1878 ¹, en la sessió de l'ajuntament es parlà d'una proposta de *Don José de Rosselló y Puig y Don Tomás Nualart y Bosch*, la qual consisteix en un projecte de paseo que partint del torrente denominat «d'en Caselles», llugue hasta los bosques de dichos propietarios Rosselló y Nualart, para lo qual se comprometen dichos señores a ceder el terreno necesario; l'alcalde Pere Dachs va parlar-ne amb els propietaris alludits i en la sessió següent, del dia 24 de febrer de 1878, s'acordà acceptar la proposta, amb una sèrie de pactes d'entre els quals extraiem els següents:

El paseo se dividirá en tres vías, que serán una central, teniendo una hilera de plátanos por parte, de diez metros de anchura, y otras dos laterales, de cinco metros cada una, divididos, por cada lado, cuatro metros de arroyo o paso de carruajes y uno de acera por cada lado. La explanación del paseo y laterales irá a cargo del ayuntamiento, así como la adquisición y plantación de los plátanos, mitjançant una subscripción voluntaria. En el extremo norte, o sea a la embocadura del paseo y continuación de la proyectada calle de Cardedeu, se construirá una plazoleta en forma de óvalo, en cuyo centro pueda construir-se una fuente, cuando las circunstancias y recursos lo permitan.

L'acta acaba dient que per el señor presidente se dé un voto de gracias, en nombre de la corporación, a los señores Rosselló y Nualart por el noble interés con que han mirado y desenvolvimiento que han tenido en pro de los intereses y fomento de la población de La Garriga.

En l'acta de la sessió de l'ajuntament del 19 de gener de 1879 consten les bases acordades per a l'obertura del nou carrer del Figueral; de les quals transcrivim el següent: *Se procederá a la inmediata apertura de la calle del Figueral en todo el trayecto que falta desde la calle de Baños hasta las inmediaciones del proyecto de paseo, que ha de unirse a la vía pública ya existente, corriendo a cargo del ayuntamiento el derribo de la casa número 45 de la calle de Baños propiedad de Don*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

José de Rosselló: quedando propiedad de este señor los materiales utilizables procedentes del derribo. El carrer nou tindria 6 metres d'ample; quedará suprimido el camino del torrente Caselles, quedando propiedad del señor Roselló, però deixant una androna de paso correspondiente a un carro desde la calle citada de Baños, hasta la puerta del barrio o pocilga de la casa Pedrals.

A 27 d'abril va aprovar-se el programa a que han de sujetarse los proyectos de ensanche y rectificación del pueblo de La Garriga elaborat per Nualart; es tractava d'un estudi del passat i del present i d'una previsió del futur del poble, amb molta minuciositat, particularment quant a l'espai comprès per el Este, hasta la línea del ferrocarril de Granollers a San Juan, por el Sur hasta el torrente llamado de la «Creueta», por oeste hasta donde lo permita la accidentación del terreno y por norte hasta la calle de Afueras, por otro nombre de «Negociant»; aquest programa va ésser aprovat per reial ordre de 26 de gener de 1880.

En la sessió del 15 de juny de 1879 s'acordà aprobar en principi... los planos y memoria presentados por el arquitecto Don Ignacio Conrado Bartrolí, para la rectificación de las plazas de la Constitución y Parroquial y de las calles de las Oliveras y de Alerm; val a dir que, segons l'acta del 27 de juliol, junt amb aquest plànol hi havia el de emplazamiento del edificio para escuelas de esta localidad.

A 8 de gener de 1882 va resultar por unanimidad admitido el proyecto de mejora y ensanche de esta población que sin concurso ha presentado Don Juan Bautista Pons; ja aleshores es calculava que la població de que se trata ha de ser siempre más importante la flotante que la estante; en el Govern civil opinaren que debía volver el ayuntamiento para su ampliación y subsanar los defectos. Fins a 30 de maig de 1889 no va acordar-se retornar al Govern civil el proyecto de ensanche y mejora tal cual se ha rectificado.

En la sessió de l'1 de novembre de 1891 se dió cuenta de haber venido una comisión de la Academia de San Fernando, para estudiar sobre el terreno el informe que ha de emitir en el plano de ensanche de esta localidad. Finalment, en la sessió de 1 de juliol de 1894 se dió cuenta de un B. L. M. dirigido con fecha 21 del próximo pasado junio por el Excelentísimo Señor Ministro de Fomento al Excelentísimo Señor Don

Antonio Ferratges, marqués de Mont-Roig y diputado a Cortes por el distrito de Granollers, participándole haber firmado el expediente del plano de ensanche del pueblo de La Garriga; l'ajuntament acordà nomenar el diputat hijo adoptivo de La Garriga ².

524. Continua la prosperitat de la població des de 1879

A 1 de juliol de 1879 ¹, el nou ajuntament reelegí alcalde per un altre bienni, a Pere Dachs; cal reconèixer que l'actuació de l'ajuntament en el bienni anterior ha estat de les més brillants que hem trobat fins ara en la història de La Garriga. Es constituïren les següents seccions: administrativa, de foment, de policia rural, de beneficència i sanitat, de *quintas* i de suministres i bagatges.

En la reunió de la junta municipal del 2 de desembre de 1879 hi hagué un *acalorado debate* en oposar-se En Francesc Partegás a la proposta de l'alcalde sobre consums; finalment s'acordà *hallarse gravadas las especies de consumo en la forma siguiente: Carnes de todas clases, 886 pesetas, 16 céntimos; aceites de todas clases, 337 pesetas, 34 céntimos; aguardiente y licores, 135 pissetes, 24 céntimos; vinos de todas clases, 2391 pesetas; vinagre, cerveza, etc., 7 pesetas, 4 céntimos; pezcado de todas clases, 67 pesetas, 62 céntimos; jabón duro y blando, 157 pesetas, 78 céntimos; carbón, 4 pesetas, 50 céntimos; fósforos de cerilla y madera, 35 pesetas; cereales y sus harinas, 1478 pesetas, 32 céntimos; sal, 1263 pesetas, 75 céntimos.*

A 16 de desembre de 1879, atenant que *las últimas lluvias habían destruído la pared de cierzo del cementerio de la población*, s'acordà refer-la.

A 18 de juliol de 1880 s'acordà celebrar amb els organismes de l'Estat el corresponent contracte per instal·lar *un aparato telegráfico con sus accesorios, para montar una estación telegráfica en este pueblo*; també s'acordà la inspecció *del estado en que se hallan las obras de esplanación de la calle Ronda de Levante.*

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

A 17 de març de 1881, com que el rellotge del campanar feia vuit dies que estava parat, s'acordà *que sin pérdida de tiempo se proceda a la reparación del reloj público por el relojero Don José Arenes*; a 26 de juny s'acordà que En Josep de Rosselló i Puig pogués tancar amb parets l'espai, destinat al projectat i no realitzat balneari, comprès entre els carrers del Figueral i dels Banys, el Passeig i el camí que d'aquest baixa a la placeta; s'acordà també de pagar a Joaquim Sellarés *la esplanación d'una parte de la calle proyectada en la parte superior de la vía férrea*.

A 28 de novembre de 1881, en contra d'un altre veterinari, l'ajuntament ratificà el nomenament d'*inspector de este matadero al veterinario de primera clase Don Pedro Danés*; allegant contra el rebutjat, entre altres raons, *¿que podemos esperar de un veterinario de primera clase que no sabe lo que son zanahorias, ni salvado?*

A 8 de juliol de 1883 es concedí permís a Timoteu Guasch *para edificar una casa y jardines en la esquina que forman las calles de Ronda de Levante y de Casellas*; i s'estudià *la apertura de la calle de la Fuente en la parte de la de Cardedeu*; a 15 de juliol s'autoritza a Manuel Nonell *per edificar un solar que posee en la calle de Cardedeu*; el dia 22 del mateix mes s'autoritza a Esteve Galvany i a Pere Calçada per edificar en els solars números 8 i 10 del carrer de Cardedeu.

Diu l'acta de la sessió municipal del 18 de desembre de 1883 que fou presentada la dimissió *por Don José Vilar del cargo de encargado de la estación telegráfica municipal*, i s'acordà reunir a *todos los socios que contribuyeron al presupuesto de gastos de instalación de la estación telegráfica*; per l'acta del 6 de gener de 1884 sabem que fou nomenat telegrafista En Tomàs Fortuny i oficial i suplent En Joaquim Pratginestós.

A 28 de desembre de 1883 s'acordaren alguns extrems relatius a la portada d'aigua potable des del torrent Ferrans, *punto llamado los Parapetos*; a 13 de gener de 1884 la comissió rebé la subscripció del municipi *por cuatro plumas de a dos metros cúbicos diarios de agua... a razón de mil pesetas por cada dos metros cúbicos diarios y la parte de gastos que tenga la comisión*; però les obres foren suspeses pel jutge de Granollers.

Consta en l'acta del 2 de març de 1884 que es concedí permís a Joan Arumí per a construir un muro de cerca en unos solares que posee en la calle del Horno, esquina a la de la Mina; a 23 del mateix mes es concedí a Josep Vila, Sebastià Calls i Joan Vinyes *permiso para edificar cada uno de ellos una casa en la calle de Cardedeu*; a 25 del mes de maig foren autoritzats Jacint Vilar i Pere Biset *para edificar en la calle de Cardedeu*, i Joan Castellseguer i Gaietà Galbany, al carrer de Bonaire.

Va bé d'observar ací que com que davant del rengle d'antigues cases del costat de ponent del carrer de Cardedeu hi havia un marge, en edificar-se les cases del costat de llevant dalt de l'esmentat marge va elevar-se extraordinàriament la rasant del carrer; de manera que les velles cases de la banda de ponent restaren a tal profunditat que fou necessari deixar al davant d'elles una mena de pati més baix que el nivell del carrer, i en algunes, àdhuc van construir-se escales d'obra per a baixar-hi. Això, és clar, donava un caient típic al carrer. Una rera l'altra les cases velles han anat desapareixent i amb elles els patis i les escales que tenien estesos al davant; el carrer, doncs, té actualment un aire completament modern.

A 24 de gener de 1885 es parlà a l'Ajuntament de *la necesidad de practicar obras de defensa en la palanca del río Congost*; per l'acta de la sessió del dia 28 de març sabem que es tractava de la palanca del *paso de La Doma*, y, en atención a que la citada palanca es de gran utilidad tanto por este pueblo, como por los de la Ametlla, Bigas, Riells y Montmany, y que esta municipalidad carece de fondos para sufragar las obras que han de practicarse, que son de importancia suma, acuerda solicitar subvención de la Diputación Provincial.

525. Febre constructora, des de 1885 a 1887

SEGONS l'acta de la sessió municipal ¹ del dia 5 de juliol de 1885 se procedí a la formació de ternas para el nombramiento de la junta de sanidad, resultando: Terna de médicos, Don Cristóbal Sala, Don Antonio Fors y Don Moisés Ribas; terna de farmacéuticos, Don José Plandiura, Don Francisco Moré y Don Miguel Llo-

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

bet; terna de veterinarios, Don Joaquín Pratginestós, Don Jaime Furríol y Don Manuel Plana...

En la mateixa sessió es concedí a Josep Roig *autorización para edificar una casa en la esquina del paseo y calle Ronda del Este*; en la sessió següent, del 12 de juliol, se li donà anàloga autorització per a edificar en el passeig, cantonada Ronda del Sud; en aquesta darrera sessió es posà esmena a *l'abuso que cometen varios carreteros con motivo de la extracción de piedras del río Congost, para edificar*; en la sessió següent, del dia 19 es prohibí *la extracción de piedras de dicho cauce en una extensión de 25 metros aguas abajo de cada una de las represas legalmente establecidas*.

En la mateixa sessió del 19 de juliol s'acordà gestionar que no fos *impedido el paso por la calle de la «Font del Nen» en proyecto*; i que *haya un basurero que diariamente recoja las basuras de las vías públicas y de las casas particulares que se presten a ello... por los tres meses que debe funcionar*; això es féu a proposta de la flamant junta de sanitat; a 16 del mes d'agost, a instàncies de la mateixa junta, amb caràcter d'urgència, va acordar-se *installar hospital de coléricos en la casa Queló, destinada a matadero público*, i comprar el material sanitari adient.

Durant l'any 1886 hi hagué una llarga qüestió amb les germanes Pla, per raó de l'edifici que aquestes construïen a la Ronda de Llevant, cantonada al Torrent; a 28 de març de 1886 s'autoritzaren obres *en el punto llamado «La Carrerada» por Don Pedro Armengol y Doña Mercedes Bas*; a 13 d'abril es donà llicència per a *la edificación de una casa en la calle de la Estación a instancia de Doña Mercedes Nadal*; a 24 de maig les llicències eren a favor de Jaume Ballús, Antoni Torres i Andreu Mateu; a 19 de juliol hi hagué llicències a favor de Joan Riera i Quirze Font; a 2 d'agost, a Vicenç Llorca, per *una casa en la calle de Calabria*; a 13 de setembre, a Juli Marial, per al carrer *de la Carrerada*, i a Manuel Julià, per al carrer del Forn; a 26 de setembre, a Salvador Quadras, al passeig.

A 2 d'octubre de 1886 fou acceptada la cessió de terreny que féu Josep de Rosselló, *entre el jardín de la casa de Don Bruno Cuadros y la calle del Figueral*; a 16 del mateix mes, vist que En Pere Dachs ce-

derá para vía pública un pasage que atraviesa la manzana comprendida entre las calles de Cardedeu y Ronda de Levante, amb certes reserves, es señala el nombre de dicha calle con el de Pasaje Dachs.

En la mateixa acta consta que als propietaris de les aigües de la font d'En Rosselló, *sita al margen izquierdo del Torrente de las Toyas, puedan hacer de ellas el uso que crean conveniente*, mentre cedissin dues plomes d'aigua per a proveir d'aigua a la dita font pública. Per l'acta del 30 d'octubre sabem que també dues plomes d'aigua fornien el cabal de la Font del Nen; en aquesta darrera data es concedí llicència d'obres a Joaquim Baró, per al carrer de Cardedeu, i a Ramon Soler, per al passeig; a 22 de novembre a proposta de Joaquim Baró s'acordà *construir dos fuentes públicas, una en la calle de Baños y otra en la de Calabria.*

És de notar que, a través dels anys, perdurava el costum de celebrar les sessions municipals el diumenge a les vuit del matí; els successius ajuntaments anaven renovant l'acord; però deixaven de celebrar-se, no solament quan no compareixia un nombre suficient de *concejales*, sinó també quan s'esqueia en diumenge una gran festivitat religiosa i l'ajuntament assistia en corporació a les funcions de la parròquia, com per Nadal, la festa major i els diumenges de Rams i de Pasqua; tampoc no es celebrava sessió quan hi havia eleccions.

A 30 d'abril de 1887 con respecto a la concesión de una biblioteca a este municipio, acordada por la Dirección General de Instrucción Pública, fecha 29 de marzo, acuerda enterado con satisfacción y por unanimidad dar comisión a Don Pedro de Rosselló y Puig para que, en nombre de esta corporación, recoja la citada biblioteca; i s'acordà de felicitar el Señor Don Antonio Ferratges, diputado por este Distrito, por la interesada intervención que en dicha concesión ha tomado.

La qüestió promoguda amb les germanes Pla ocupà molt de paper en el Jutjat i a l'ajuntament, últimament es concretà en la mida que havia de tenir el ràfec; l'alcalde, Miquel Serra, que era veí de les senyores Pla, s'oposà terçament a les pretensions d'aquestes; deia que el resultat seria un *adefecio*; però el seu parer no arribà a triomfar del tot i l'ajuntament concedí un limitat permís d'obres a les germanes Pla.

526. Segueix el nou ritme de construccions

A 7 de juliol de 1887 ¹ es concedí a Emili Sala llicència *para edificar una casa con cercas en las calles de Casellas y otra calle sin nombre, paralela al ferrocarril, ... que en el proyecto se señala con el nombre de Crous, se denominará calle del Pedró.* A 14 de juliol es donà compte que el arquitecto Don Enrique Fatjó ha dado principio a los trabajos para la terminación del proyecto de ensanche y reforma de esta población, d'acord amb unes bases de convenio que foren aprovades.

En la mateixa sessió s'acordà que se coloque un farol de alumbrado público a la derecha de la fachada de la iglesia parroquial, que alumbre parte de la plaza y calle del Torrente, a cuyo fin han organizado una suscripción para la adquisición del mismo; així mateix, contestant a la invitación hecha por el Ilustrísimo Prelado de la Diócesis de Vich, para que esta corporación asocie su nombre con el óbolo que quiera contribuir para la restauración del templo de Santa María de Ripoll, s'acordà contribuir amb 75 pessetes.

A 28 de juliol de 1887 se dió cuenta de haber manifestado el encargado del alumbrado público Don Salvador Gasull de que hay algunos faroles que no pueden prestar servicio por el mal estado en que se hallan; de que la fuente de la calle de este nombre... despide algunas veces mal olor; i va acordar-se esmenar els dos defectes. Segons l'acta de l'11 d'agost es concedí llicència a Maria Orpí Vidal per edificar en la esquina de las calles de la Creueta y Forn, i a José Torres, en la que forman las calles de Cardedeu y Bonaire; es revifaren les qüestions amb les germanes Pla, per raó de l'edifici que construïen al passatge Dachs; i es nomenà arquitecte municipal Enric Fatjó Torrents.

A 18 d'agost va nomenar-se En Joaquim Baró Carner recaptador dels impostos; a 22 de setembre es concediren llicències d'edificació, entre altres, a Isidre Font, Avelina Sitjes, Josep Germà i Josep Font;

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

a 23 de març de 1888, a *Doña Nieves Galwey*, a Josep Pasqual i a Francesc Puigdefàbregas, aquest darrer en el carrer de Calabria ; a 17 de maig a Josefa Fàuria, per una casa del carrer de Samalús que *debe desaparecer con la apertura en proyecto para unir las calles de Cardedeu con el paseo.*

Segons l'acta del mateix 17 de maig de 1888 va acordar-se instal·lar *una fuente, aunque fuese con carácter de provisional, en la plaza... frente la fachada del muro de la iglesia parroquial, a la parte izquierda.* A 24 de maig s'acordà enviar una comissió *para que asista a la recepción de ayuntamiento de la provincia por Su Majestad la Reina Regente, Maria Cristina, vídua d'Alfons XII*, la qual havia vingut a Barcelona amb motiu de l'Exposició Universal.

A 5 de juliol es tractà de *la adquisición de una parte de la casa número 3 de la plaza de la Constitución, propia de Don José Gay, ... cuyo edificio ha de desaparecer para ensanche de vía pública;* a 19 del mateix mes s'acordà *la regularización del afirmado del paseo* en un tros de 5 metres ; a 2 de setembre va acceptar-se la proposició elaborada amb els senyors Oliu i Folch per obrir *la calle de la Estación, desde el cruce de la de Casellas, hasta el torrente Fiol.*

Havent-se jubilat l'agutzil Marià Raurell, a 27 d'octubre va elegir-se per aquest càrrec Pau Tey i Torra. A 11 d'octubre va ordenar-se *la construcción de las aceras y revoque y enlucido de sus fachadas... y el ancho que haya de concederse a las cornisas y aleros del tejado.* A 2 de novembre s'acordà *adquirir una escalera de mano para el servicio del alumbrado público y dos chubasqueros para los encargados de encender y apagar los faroles.*

Les qüestions amb les germanes Pla continuaven, ara per raó de les voravies ; cabalment el governador va suspendre l'acord municipal de l'11 d'octubre ; la cosa molestà la corporació, perquè, deia el senyor Pareres que *la fiscalización de los actos de los ayuntamientos por los gobernadores de provincia nunca sentará bien a los municipios;* s'acordà un recurs d'alçada contra el governador ; el governador modificà en part l'acord ; l'ajuntament fou *apercibido*, i finalment acatà les disposicions superiors.

A 24 de gener de 1889 es concedí a Pere Biset, Esteve Boget i Daniel Aguirre llicència per edificar *en el extremo superior de la calle de Calabria*; a 7 de febrer les llicències es referien a Joan Sellés, Salvador Quadres, Pere Obrer i Joan Arumí, *para edificar en la manzana comprendida entre la calle de la Mina y la de la Creueta, con fachada a la carretera de Barcelona a Ribas.*

TERCERA LLISTA D'ALCALDES DE LA GARRIGA

3 octubre	1849	Tomàs Bosc	1 gener	1850
7 gener	1850	Jaume Pareres Mas	20 juliol	1851
1 febrer	1852	Pere Llobet	13 novembre	1853
1 abril	1854	Josep Tenes	1 maig	1854
18 octubre	1854	Francesc Partegàs	8 octubre	1856
16 novembre	1856	Pere Pedrals	14 març	1857
14 març	1857	Tomàs Bosc	3 gener	1859
3 gener	1859	Jaume Pareres	1 gener	1861
1 gener	1861	Joaquim Carner	1 gener	1863
1 gener	1863	Francesc Partegàs	1 gener	1865
1 gener	1865	Josep de Rosselló Puig	20 octubre	1868
20 octubre	1868	Pere Dachs Vilar	1 gener	1869
1 gener	1869	Francesc Partegàs Sampere	1 febrer	1872
1 febrer	1872	Pere Vinyoles Torres	11 novembre	1875
11 novembre	1875	Sebastià Casals	13 gener	1876
13 gener	1876	Miquel Llobet Partegàs	1 març	1877
1 març	1877	Pere Dachs Vilar	1 juliol	1881
1 juliol	1881	Francesc Partegàs Sampere	1 juliol	1885
1 juliol	1885	Miquel Serra Fortuny	1 juliol	1887
1 juliol	1887	Josep de Rosselló Puig	19 gener	1890
19 gener	1890	Segimon Boget Puig	1 gener	1894
1 gener	1894	Antoni Blancafort Sarrà	1 juliol	1897
1 juliol	1897	Salvador Dachs Pous	7 juliol	1898
14 juliol	1898	Lluís Plandiura Miquel	1 juliol	1899
1 juliol	1899	Joaquim Recoder Poy	30 setembre	1899
5 octubre	1899	Joan Bellavista Mas	1 gener	1902
1 gener	1902	Josep de Rosselló Puig	5 abril	1909
1 juliol	1909	Tomàs Nualart Bosc	1 gener	1910
1 gener	1910	Josep Iglésies Martí	1 gener	1914
1 gener	1914	Josep Dalmau Mas	1 gener	1918
1 gener	1918	Josep Iglésies Martí	1 abril	1922
1 abril	1922	Lluís Plandiura Miquel	2 octubre	1923
2 octubre	1923	Ramon Rocafort Carreras	24 març	1924
24 març	1924	Lluís Plandiura Miquel	26 febrer	1930

Dels béns comunals de La Garriga

527. De com fou adquirida la nova casa del Comú en 1879. — 528. Conseqüències de la nova adquisició. — 529. De l'escorxador municipal. — 530. Del rec Monar. — 531. Del pou calent. — 532. Noves qüestions sobre el pou calent des de 1888. — 533. Acabant les disputes del pou calent.

527. De com fou adquirida la nova casa del Comú en 1879

A 6 de febrer de 1876¹ el regidor-síndic Francesc Monpart digué que, per raó de la mort de Margarida Rovira de Villar, vídua d'Antoni Serratacó i Vila, havia sabut que el pare d'aquest, anomenat Miquel Serratacó i Fortuny, en el seu testament havia posat una clàusula ordenant *que, si sus hijos fallecieran sin sucesión*, legaba a este ayuntamiento una renta que poseía, llamada *tersó de la parroquia de San Pedro de Bigas*, y como el caso ha sucedido, s'acordà procurar-se còpia del testament, i, *como el tersó aludido se incautó de él el gobierno, averiguar si dicho Don Antonio Serratacó fué indemnizado.*

A 20 de febrer el mateix síndic exposa: que l'alludit testament s'havia atorgat davant del notari de Centelles, Melcior Castany Aregall, a 15 d'octubre de 1811; quant al *tersón* digué que aquesta *renta debe destinarse para un magisterio de enseñanza de gramática, leer y escribir*; i que Antoni Serratacó *solicitó en tiempo oportuno, y no en la forma que debía hacerlo, la indemnización del tersón.*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

A 26 de març es precisà que el testador havia concedit *facultad al referido Común para imponer, al maestro que deba regentar la indicada escuela, las condiciones y pactos, a más de los sobredichos, que estime conveniente*; que l'Antoni Serratacó Vila, morí a 19 de gener de 1874, i era el darrer fill vivent del testador; que l'esmentat fill, quan en 1841 foren abolits els delmes, reclamà la corresponent indemnització pel *tersón, compuesto de dos novenos del diezmo de dicho pueblo*, però li fou retornat l'expedient defectuós, a 9 de febrer de 1852; que l'esmentat fill nomenà usufructuària dels seus béns la seva esposa y que, *después de la muerte de ésta, han de venderse en pública almoneda y sus productos aplicados en sufragios del alma de ambos*²; i que segons dictamen dels letrados *Don Pedro de Rosselló y Puig y Don Mariano Maspons y Labrós, a este municipio le asiste perfecto derecho para exigir de los sucesores, de Don Antonio Serratacó la correspondiente indemnización de perjuicios si, por negligencia u otras faltas, se hubiese declarado caducado el crédito por indemnización de los diezmos*. Entre altres es prengueren els acords d'advertir sobre el fet els marmessors d'Antoni Serratacó, mitjançant requeriment fet pel notari de Granollers, Antoni Cisternes.

A 7 de maig de 1876 es conferí poders per a totes les qüestions relatives al cas, a l'esmentat Francesc Monpart i a Joan Vinyes i Llorens; a 11 d'agost de 1878 es comunicà *haber sido aprobado por la Auditoria de Causas Pías la transacción hecha entre este ayuntamiento y los albaceas de Don Antonio Serratacó sobre el tersón*; a 18 del mateix mes es parlà de la manera d'obtenir les 5333 pessetes amb 33 cèntims que, per raó de la dita transacció, hauria de pagar l'ajuntament, a fi de proposar conjuntament al governador l'aprovació d'una i altra cosa; semblà *que no había otro medio más asequible que la enajenación del actual edificio de la Casa Consistorial*, que es trobava en estat ruïnós, *toda vez que en el edificio de la casa Serratacó había locales suficientes y a propósito para casa consistorial*.

L'acta del dia 22 de novembre de 1878 ens detalla que el conveni consistia, per una part, en la *cesión de la casa que fué de dicho señor, sita en la calle del Centro, número seis, de este pueblo, por los derechos que sobre la propiedad de dicho Serratacó tiene esta corporación*, segons

2. Els marmessors eren, segons el testament del fill Serratacó, els rectors de La Garriga i de Llerona, i els propietaris de Blancafort del Molí i de can Busquets.

l'exposat suara ; s'acordà, entre altres coses, que, si no fos suficient el producte de la venda de l'antiga casa comunal se proceda a la enajenación de la bodega del edificio cedido por los albaceas al ayuntamiento, toda vez que es un cuerpo independiente... A 24 de novembre s'acordà la elección de peritos para la tasación de la casa Consistorial.

En la sessió de l'ajuntament del dia 10 de març de 1879 es comunicà l'aprovació del governador a la dita transacció i varen conferir-se poders per a atorgar l'escriptura corresponent ; al 23 del mateix març va prendre's l'acord de formar un expedient possessori de l'antiga casa comunal, a fi de tenir un títol escrit per al moment de la venda ; a 3 de maig s'anuncià com a imminent la firma de la transacció.

En la sessió del 25 de maig de 1879 va senyalar-se el dia 27 del mateix mes, i a les tres de la tarda, per a firmar el document, davant del notari de Granollers, Domingo Roca ; així es féu efectivament ³. En la sessió del primer de juny va oir-se con satisfacción lo expuesto, va acordar-se fer una crida anunciant el canvi de casa al poble, que se adquiriera una lápida de mármol para poner en la fachada de la propia casa el rótulo «casa consistorial» y señalando el próximo domingo para la toma de posesión del indicado edificio.

A 8 de juny de 1879, reunint l'ajuntament a la nova casa de la vila, Don Salvador Busquets y Ferrer, en nombre del albaceazgo de Don Antonio Serratacó y Vilar, ha hecho entrega al presidente de la municipalidad de las llaves de la casa y de todas las dependencias de la misma; en seguida se retiró dicho Don Salvador Busquets, quedando el ayuntamiento constituido en sesión; pasó la Corporación a examinar las dependencias de la propia casa, después de lo cual se acordó señalar el salón del primer piso inmediato a la fachada, como salón de sesiones de la corporación; destinar el local inmediato a la entrada de la casa por secretaría y archivo municipal, hasta que la corporación cuente con recursos suficientes para instalar el archivo en local independiente; destinar una sala del segundo piso para escuela de niñas, con el carácter de interino, hasta que se haya construido edificio propio en la misma casa para escuelas de ambos sexos; y las demás dependencias de la misma para habitaciones de la maestra y del secretario, ya que ambos constituyen una sola familia.

3. Vegeu la còpia autèntica del conveni al Lligall de documents d'actualitat de l'Arxiu Municipal de La Garriga.

528. Conseqüències de la nova adquisició

L'ADQUISICIÓ de la nova casa del comú portava aparellada una doble conseqüència: per un costat calia alienar la casa vella per a obtenir diner; per altra banda era just de complir el desig d'En Serratacó i preocupar-se de les escoles municipals de nois.

A. — A 2 de juliol de 1879¹ va acordar-se *redactar el pliego de condiciones a que ha de sujetar-se la enajenación* de l'antiga casa comunal. O sigui de la que feia cantónada, amb el carrer de Samalús i el carrer dels Banys. La casa fou adquirida pels Busquets, els quals aterrenen l'antiga edificació i sobre el seu solar i l'immediat pel costat de migjorn varen edificar un gran casal.

B. — En la sessió del 4 d'abril de 1880² s'acordà construir l'edifici per escoles, tocant a la plaça de les Oliveres, *de planta baja y principal, destinándose la primera a salas de escuela con perfecta independencia entre la de niños y la de niñas, y la segunda a habitaciones para el maestro y la maestra, que serán también independientes entre sí*. En la sessió del 13 de maig de 1881, tenint sobre la mesa el *proyecto de escuelas municipales formulado por el señor arquitecto provincial*, per un import de 31.096'94 pessetes, s'acordà sol·licitar l'ajut de l'Estat per a pagar l'obra.

A 24 de gener de 1885 es féu saber que el local d'escola de nois amenaçava ruïna; però l'acta del 31 del mateix mes ens assabenta, encara, que el local ruïnós era el *de la calle de Cardedeu, propio de Don José Font*, on s'estava a punt de *sufrir una catàstrofe*; a 7 de febrer la comissió que tenia encomanat l'afer comunicà que *en toda la población no hay un solo local que reúna las condiciones necesarias*, perquè la sala de Torres, un solar de Don Juan Soley y otro de Don Juan Viñas, necessitaven moltes despeses; *podría utilizarse una de las dos salas de baile, pero tropieza con una dificultad que es la de Don Pablo Aspa está completamente falta de luz... y la de Don José Crous, que reuniría*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

2. Id. id., número 106.

condiciones, tampoco puede utilizarse porque forma un solo local con una fábrica de tejidos; interinament podría utilizarse el local de la sociedad de Amigos del Sagrado Corazón de Jesús, al carrer de Cardedeu ³.

A 14 de febrer del mateix 1885 va veure's clar *que lo más acertado sería levantar un edificio exprofeso en los terrenos que posee la municipalidad unidos a la casa consistorial; a 21 de febrer, la comissió, en atención a carecer de recursos la municipalidad habíanlo sujetado a un sólo salón de escuela con un pequeño vestíbulo, ... el punto de emplazamiento será en el mismo donde se proyectó en el año 1880, ... el senyor Dachs faria un préstec a l'ajuntament per a pagar les obres.*

A 28 de febrer de 1885 s'adjudicaren les obres al contratista Gaietà Galvany. L'ajuntament, a 14 de març acordà contestar al *señor Cura-regente que la reclamación que aduce contra la ocupación por parte del ayuntamiento de una parte del terreno de las Oliveras para construir una escuela, que está destituido de todo derecho, pues que al ayuntamiento pertenece el aludido terreno como sobrante de la vía pública.*

A 12 de juliol de 1885 va acordar-se de reconèixer l'edifici abans d'acceptar l'obra ja feta. Aquest local és el que ha arribat fins als nostres dies. La façana principal externament fa joc amb la del local construït per a allotjar el jutjat local. L'escola estava principalment constituïda per una gran sala, amb varies finestres reixades.

529. L'escorxador municipal

DIU l'acta de la sessió municipal de 19 de febrer de 1871 ¹, que *los abastecedores de carne no han querido avenirse en la propuesta de... satisfacer, por el arriendo de las carnes de carnero, oveja, buey y demás de su especie, la cantidad de 800 pesetas anuales; y siendo así que dichos abastecedores matan las reses para el consumo diario en sus casas, resultando de ello una insoportable fetidez muy perjudicial a*

3. Malgrat el seu nom, ens diuen que aquesta entitat derivà cap a un fi polític, amb tendències tradicionalistes.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

la salud pública...; unánimemente acuerdan que a los abastecedores de las repetidas carnes se les impongan dos pesetas por cada vez que maten para el consumo público i que el matadero se construya en la parte exterior, cara a levante, de la iglesia parroquial, por ser el parage más a propósito, sólido, ventilado y distante de casas de vecindario. .: y que se obligue, por todos los medios, a los abastecedores de dichas carnes a matar las reses en el referido matadero desde el día de hallarse dicha obra concluída.

En la sessió del dia 7 d'abril del mateix any va procedir-se al nombramiento de un vigilante y comisionado encargado del matadero de este pueblo, en poder del cual debería existir la llave del mismo y con la obligación de marcar las reses; l'elegit fou Marià Raurell amb la gratificación de un real por cada cabeza que se matara, con la obligación a su cargo del coste del carbón para calentar la marca.

En la sessió del dia 29 de juny de 1873 s'acordà proposar-les, als carnissers, la continuación del contrato, han tenido con el ayuntamiento durante 3 años consecutivos, pero con un aumento de 200 pesetas, o sean 1.000 pesetas anuales, pagaderas por semestres adelantados; y que dado caso que no se conformaran a ello, prevenir a los mismos la obligación de sacrificar todas las reses en el matadero público y que satisfarán un impuesto de un 10 % sobre el valor de las mismas.

En l'acta del 20 de maig de 1883 consta que va aprovar-se la adquisició de la finca denominada «can Queló», para la construcción de un matadero público; en la sessió del 2 de novembre de 1884 se dió cuenta del estado en que se hallan las obras del matadero, les quals eren realitzades per En Ramon Iglésies.

A 24 de juny de 1883, davant del notari Joaquim Recoder va firmar-se l'establecimiento perpetuo de una casa solar llamada «Can Queló», sita en el término del pueblo de La Garriga, firmada por Don José de Rosselló y Puig a favor del ayuntamiento del mismo pueblo de La Garriga, por el censo de 150 pesetas; la finca comprenia una casa compuesta de bajos y un alto con una porción de tierra yerma de cabida nueve cuartanes; i confinava, per orient i pel nord, amb terres de Miquel Llobet, a migjorn amb terra de Pere Camps, abans de Maria Vinyoles Bosc, i pel ponent amb la riera del Congost ².

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes de documents actuals.

A 23 de juny de 1895 ³ va acordar-se *construir el matadero público con las condiciones que este servicio requiere, en el local destinado ya a dicho objeto, para que, con el producto de las reses que en él se sacrifiquen, pueda aliviarse en algo la precaria situación del municipio*; a 11 del mes d'agost se acordó *redactar un reglamento con las condiciones necesarias para el servicio del matadero público*; a 25 del mateix mes se acordó *arrendar los arbitrios de matadero sobre las reses lanares, cabrias y vacunas que en él se sacrifiquen durante el corriente ejercicio económico de 1895 a 96, por el tipo de 4.500 pesetas*.

A 24 de gener de 1904 ⁴ va acordar-se *practicar reparaciones en varias dependencias del matadero, con la construcció d'un cobert, tancar un pas de carruatges, etc.* A 5 de gener de 1908 ⁵, no havent *podido tener efecto el contrato de los tablajeros* ⁶, es va acordar *establecer en el actual ejercicio la administración directa de los arbitrios de matadero sobre reses lanares, cabrias y vacunas*; en canvi, com de costum, se acordó *aprobar la contrata de los arbitrios municipales que... deberán satisfacer los abaceros* ⁷ de esta localitat sobre la matanza de reses de cerda.

530. Del rec Monar

S OVINT l'ajuntament hagué de prendre acords relatius al rec Monar ¹; bé perquè algun aigua-regant s'excedís en els seus drets, bé perquè calien obres a la vella sèquia. Els aiguats del 25 i 26 de maig de 1863 ² obstruïren el rec des de la presa fins al molí de Blancafort; en el mateix any el *mesonero* Antoni Torres canvià quelcom el curs del rec, amb l'antuència de l'ajuntament, s'admeté de regant nou Isidre Casanovas, i es feren *repartos* entre els aigua-regants.

A 19 d'abril de 1866 *acuerda el ayuntamiento llamar a Ramón Roselló, el cual presente, se le encarga la conducción y cuidado del agua*

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 1.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 2.

6. *Tablajero* equival a albaraner, el qui té cura de cobrar els drets, el qui té a càrrec seu el llibre d'albarans.

7. *Abacero* equival a tender, botiguer.

1. Vegeu els números 457 i 458, per exemple.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 105.

del expresado regadío, bajo las mismas condiciones de los años anteriores, ... se le pagará a razón de cinco reales cada día que emplee en el cuidado del regadío; fou destituït per la junta revolucionària de l'any 68.

A 14 de febrer de 1869 vist lo *atrasada que estaba la cobranza del reparto del regadío común de este pueblo*, s'acordà procedir contra els morosos; a 23 de maig l'ajuntament accedí que En Josep Dachs reparés, per compte dels aigua-regants, la sèquia de la resclosa al molí de Blancafort. A 11 de juliol s'acordà *que cualquiera de los irrigantes que llegado su turno de regar no riegue, dejando pasar el agua, se entiende que renuncia a regar en aquel turno, amb pena de multa si ho fes; para el buen orden y arreglo del regadío nombran «menador» a Ramón Rosselló, con el jornal de 8 reales diarios, mientras esté ocupado en el regadío, el cual, aceptando el nombramiento, se obliga a vigilar, así de día como de noche, el regadío.*

A 2 de juny de 1871 ³ *reunidos en junta los señores vocales y mayores contribuyentes del regadío de este común, bajo la presidencia del señor alcalde... habiendo manifestado el mandador de dicho regadío Don Ramón Rosselló no querer continuar en dicho destino ínterin no se le satisficieran 138 pesetas que se le adeudan, s'acordà constituir una junta de dependent de l'ajuntament, per curar de totes les coses corresponents al govern del rec Monar.*

A 7 de juny de 1882 es nomenà una comissió per estudiar la manera de *establecer una represa en la riera Congost, para recoger aguas en tiempo de avenidas con destino al regadío comunal*. A 9 de desembre de 1883 va acordar-se crear una comissió perquè administri el rec i redactar un reglament que *recollís los usos y costumbres desde antiguo sancionados*. El reglament fou aprovat, en principi, per l'Ajuntament en la sessió del 4 de gener de 1884. Constava de 36 articles; en ells es diu que la comissió constarà de cinc membres, tres dels quals seran regants nomenats en junta general d'aigua-regants i els altres dos nomenats per l'ajuntament.

Entre les facultats de la comissió s'incloueren: l'assenyalar els torns de regar; posar-se d'acord amb els amos de Blancafort del Molí; repartir les despeses; cuidar de la neteja del rec i de la resclosa; vetllar

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

per la *servidumbre, reconocida de antiguo y sancionada por la costumbre, que tienen todos los propietarios regantes de darse mutuamente paso para el agua*; penar les infraccions dels aigua-regants; etc. A 8 de febrer de 1884 el reglament fou aprovat definitivament.

A 2 de març de 1890, vist el parer de 72 regants, dels 120 que sumava el total d'ells, va acordar-se deixar sense efecte el reglament esmentat i fer una *recopilación de las reglas consuetudinarias que han venido rigiendo en la administración del regadío comunal*; a 27 de febrer de 1891 el govern civil desetimà el recurs d'alçada interposat per Josep de Rosselló y Pau Vinyoles contra l'esmentat acord.

A 20 de maig de 1894 ⁴ s'acordà *nombrar una comisión especial o extraordinaria para formar parte de la del regadío común, la cual, en unión de la nombrada por los irregantes de las «Roques d'En Nualart», estudien las formas y condiciones bajo las cuales debe ser construída la nueva represa en proyecto*. A 29 de març de 1896 l'ajuntament acordà que solament aquells que tinguessin terres confinants amb el rec Monareren els únics que podien aprofitar-se de les herbes dels seus marges.

A 20 d'octubre de 1901 ⁵ s'acordà *hacer inscribir en el registro correspondiente del gobierno civil el aprovechamiento de aguas del común de regantes de este pueblo*.

531. Del pou calent

HI hagué sessió municipal a 9 de gener de 1863 ¹ *al solo objeto de determinar si el uso que hace el vecindario del «pou calent» constituye o no una verdadera servidumbre comunal y si el ayuntamiento se asume o no la defensa de dicha servidumbre en juicio y fuera de él*; s'acordà defensar l'existència de la dita servitud comunal sobre un solar o terreno de propiedad de los padres e hijo Blancafort; Salvador Fortuny ha protestado absteniéndose de firmar.

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 1.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 105, i *Lligall de documents actuals*.

L'acta de la sessió del 28 de gener del mateix any ens assabenta que ambdues parts van acordar transigir en el plet pendent a Granollers, a base que *Juan Blancafort se obliga a constituir a sus espensas y bajo la dirección de una comisión del ayuntamiento un pozo en el solar de su propiedad en que se halla el «pou calent», tomando por centro la línea que divide o separa dicho solar del pasadizo en que el vecindario penetraba en él, en la que había construído recientemente una pared que fué derribada por disposición de esta alcaldía; cuyo pozo, que será casi contiguo al «pou calent», estará a libre disposición del vecindario para cuantos usos le convengan. El gobernador aprobà la transacció, i, finalment va atorgar-se ante Don Antonio Cisternas, notario con residencia en el pueblo de La Garriga, a 9 de marzo de 1863.*

Per l'acta de la sessió del 17 d'abril de 1865 sabem que l'ajuntament es trobava en *descubierto de una crecida cantidad que importan los gastos del litigio que este municipio siguió, con la debida autorización, per raó del pou calent.*

L'acta de la sessió del 20 de gener de 1872² diu que En Francesc Mas i Torra exposà que *en el año 1863 se construyó el pozo de aguas termales, que es de propiedad del común de vecinos de este pueblo, en un pasadizo de casa Caixé, creyéndose que era del común, siendo así que consta hasta la evidencia que siempre ha sido de propiedad particular y hoy día lo es del solicitante Don Francisco Mas y Torra, el cual ofrece construir otro pozo con iguales o mejores condiciones del que se trata en la entrada de dicho pasadizo.*

L'ajuntament, veient que *hasta la moral pública rechaza que dicho pozo subsista dintre de l'esmentat corredor i que, si En Mas hi edificqués una volta, el passadís es convertiria en una gruta, acordà admetre la sollicitud d'En Mas, sin decrecer en lo más mínimo el derecho de Don Juan Blancafort, amb l'obligació de deixar esculpido el escudo de este ayuntamiento o las armas de esta población en la piedra superior del nou pou.*

Sembla que posteriorment s'intentà agreujar les condicions a En Mas en el sentit que *en lugar de cadena se ponga una bomba de volante, con una llave; que se forme un poco de tejado saliente para evitar*

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

que se mojen las personas en tiempo de lluvia; que dicho señor Mas no pueda abrir ventana alguna ni abertura en dicho pozo ³...

A 18 de febrer de 1872 ⁴ los señores facultativos Don Francisco Pedrals y Don José Plandiura, metge i farmacèutic, practicaren la graduación de ambas aguas, a presencia de la comisión y parte de vecindario que allí acudió, con un termómetro, manifestaron tener el agua del pozo llamado «pou calent» 32 grados de calor y, pasado enseguida y hecha igual operación en el agua del pozo nuevo en construcción, manifestaron tener igual grados de calor de 32; manifestaron también que ambas aguas reunían iguales circunstancias en todo lo demás; i s'acordà que, després de vuit dies de prova, s'atorgués l'escriptura corresponent.

A 19 de maig de 1878 l'ajuntament acordà que se practiquen las obras de mejora y reparación que necesita el pozo comunal termal, en razón de haber perdido mucho las aguas, tanto en cantidad, como en calidad; a 5 de gener de 1879 va comunicar-se a l'ajuntament que se ha practicado unos seis metros de galería depósito y se ha aumentado el caudal considerablemente, i s'acordà que se continúen las obras de galería en busca de mayor caudal, fijo de 16 litros por minuto y 47 grados centígrados de calor en su nacimiento.

A 22 de juny de 1879 l'ajuntament, a requesta d'En Francesc Mas i Torra, renuncià a fer altres obres en l'esmentat pou calent, llevat que, en el caso de necesidad o de reclamarlo el servicio público, podrá el ayuntamiento comunicar la galería depósito de dicho pozo con el que posee entre la casa de dicho señor Mas y el solar de Don Juan Blancafort y Llavina.

532. Noves qüestions sobre el pou calent

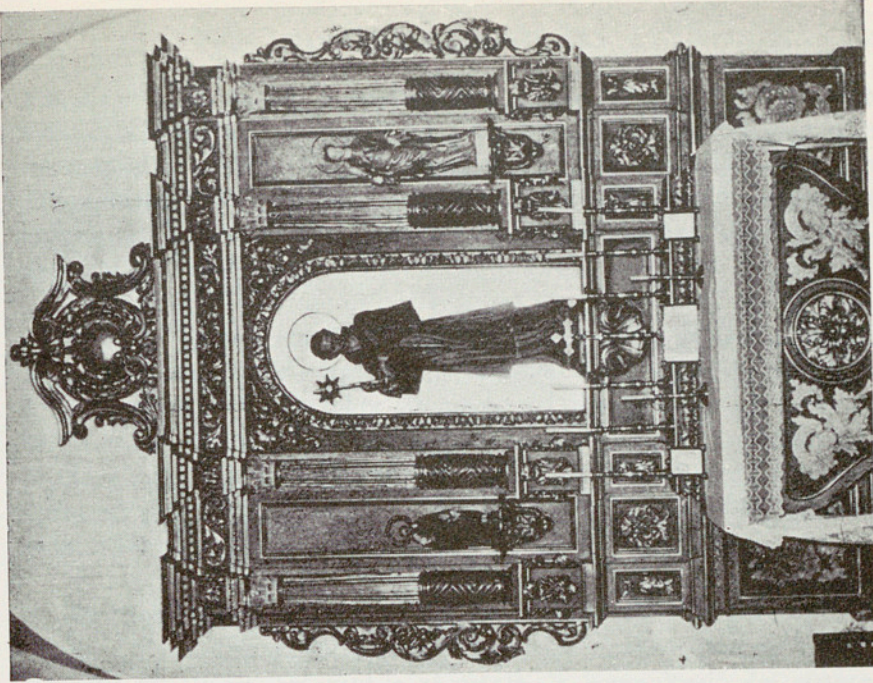
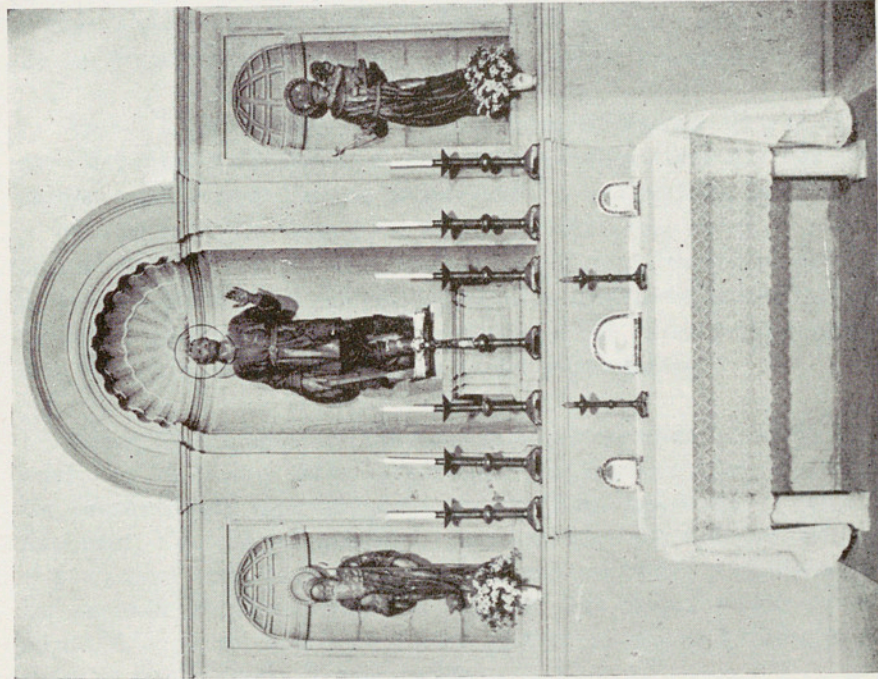
A 4 de juliol de 1888 ¹ es reuní l'ajuntament en sessió extraordinària, per heure esment de lo que contenga un pliego cerrado, lacrado y sellado, que en forma aparatosa y solemne, ha sido depositado en la secretaría por Don Antonio Llovet y de Porta, vecino de

3. Consta així en un full solter del mateix Arxiu Municipal.

4. Altre cop Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

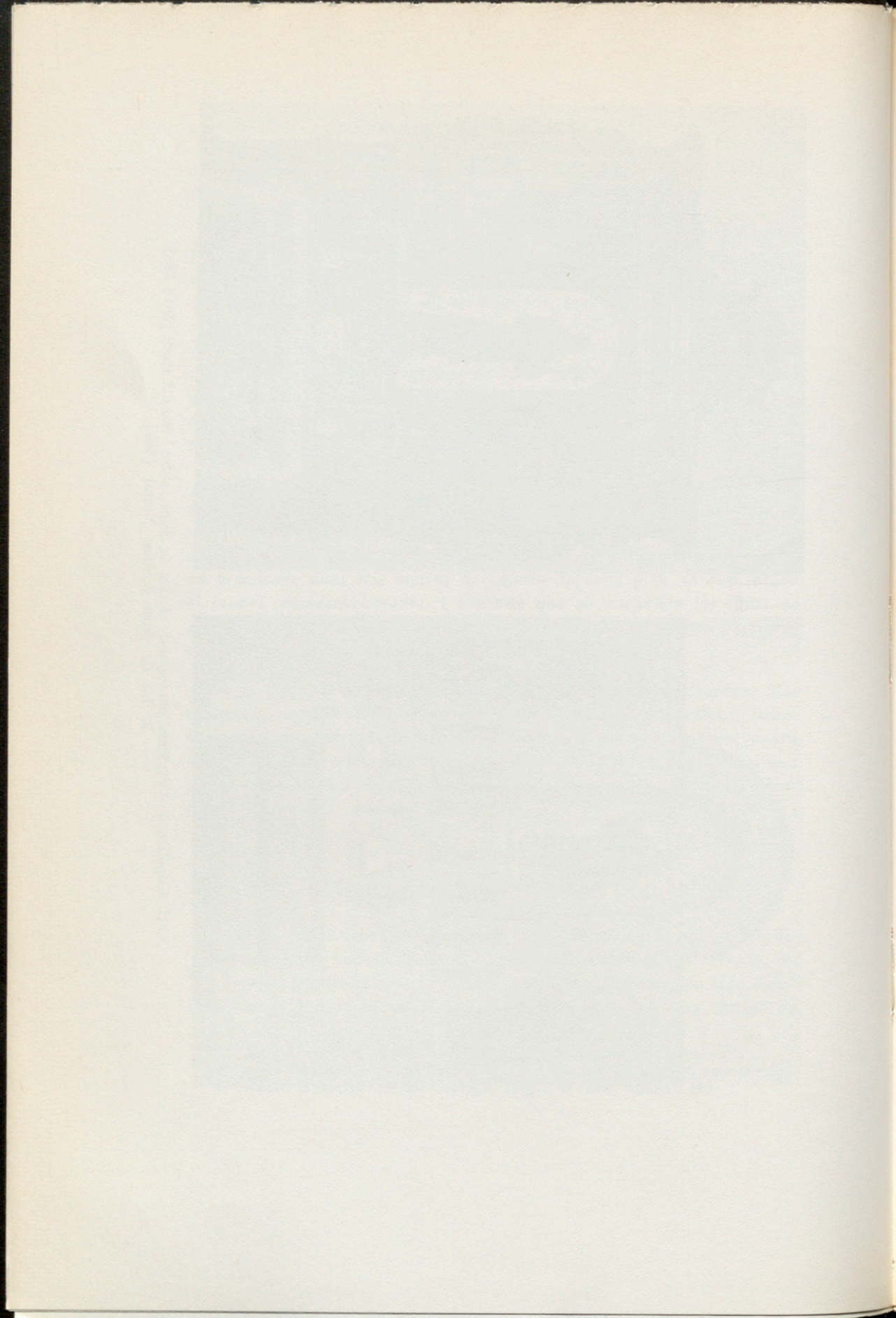
1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

XIII. Capelles de l'església parroquial : 1. La de Sant Isidre i Sant Antoni [581 i 588].
— 2. La de Sant Ramon Nonat [588].

Cánovas; un cop obert es veié que demanava que es defensés *la posesión y uso legítimo* del pou calent, en el cas que algú pretengués interrompre'ls; Ramon Pareres digué que l'escrit delatava *una desconfianza injustificada* contra l'ajuntament; els parers es dividiren, però coincidiren amb el senyor Pareres en la sessió següent, celebrada al 5 de juliol.

A 26 de juliol s'acordà desestimar una instància de Genís Mallo i altres *pidiendo que la corporación sostenga los derechos de los vecinos y residentes que tienen sobre las aguas del «pou calent»*; a 6 del mes de setembre, davant d'una comunicació del governador provincial, sobre *el abuso que se hace de las aguas del pozo comunal*, s'acordà convocar a *todos los jefes de familia a una asamblea general*, per a dos dies després, a les escoles municipals.

Efectivament, la reunió va celebrar-se amb assistència de 293 caps de casa; l'alcalde explicà la qüestió i demanà al notari senyor Joaquim Recoder que llegís, traduïnt-la al català, la comunicació del governador, que alguns creien que vulnerava el dret d'utilitzar el pou calent; digué l'alcalde que l'ajuntament defensaria els drets dels veïns, però *no los pretendidos derechos de los especuladores del agua del común*.

Antoni Llobet preguntà si podia utilitzar-se l'aigua del pou calent *para dedicarse a dar baños*; el senyor Ignasi Sala digué que havia fet moltes gestions amb l'intent *de que hubiera una perfecta tranquilidad y armonía entre los vecinos*; el senyor Moisès Ribes excità el poble a la unió clamant *si teniu unió, tindreu pou*; Ramon Pareres replicà que de vegades els mitjans *extremados resultan contraproducentes*; advocà perquè el governador aclarís si els abusos a què ell es referia era l'ús dels veïns o el *mercantilismo... de cuatro especuladores*.

Vicenç Llorca agraià a l'ajuntament haver convocat la reunió i terminà *con un viva a dicha corporación, que fué contestado por todos los concurrentes*; intervingueren encara altres assistents a l'acte i, finalment, s'acordà per aclamació nomenar una comissió que defensés el pou calent amb els mitjans *que crea más acertados y convenientes*. La comissió acordà sollicitar *una junta de tres abogados para que informe*. A 27 de setembre del mateix 1888 va acordar-se *respetuoso recurso de alzada* contra el governador.

Per reial ordre de 31 de desembre de 1888 es resolgué el recurs d'alçada d'una manera *perjudicial y atentatoria a los derechos del pueblo*, perquè limitava la *extracción en vasijas que no excedan de diez litros*; l'ajuntament acordà reunir altre cop un bon nombre de veïns per acordar què calia fer; en la junta municipal celebrada a 9 de febrer de 1889 es comunicà que en l'*informe de letrados que fueron elegidos, Don Manuel Durán y Bas, Don Melchor Ferrer y Don Mauricio Serrahima... aconsejan se acuda al recurso contencioso-administrativo*.

El señor Blancafort interviene en el debate y dice que entiende que la real orden que se trata de impugnar no vulnera ninguno de los derechos del vecindario; de totes maneres s'acordà interposar el recurs i pagar les despeses por medio de un repartimiento vecinal. Els procuradors de l'ajuntament van ésser Borrell, Punes i Casajemas; i a Madrid l'advocat Montero Ríos. Malgrat tot, la Direcció General de Beneficència i Sanitat interpretà la reial ordre de 1888 *de manera muy restrictiva sobre el uso por estos vecinos del agua del «pou calent»*, i l'ajuntament, a 17 d'agost de 1889 acordà protestar-ne.

Deia el senyor Blancafort que es tractava *de evitar la industria balnearia fraudulenta y no los usos domésticos de los vecinos*. La cosa va embolicar-se quan, per ordre del governador, l'enginyer de mines de la província, vingué a *levantar un plano, a instancia de Don Antonio Blancafort, en el que se sitúen los manantiales de agua termal que posee dicho señor Blancafort, los de propiedad de este ayuntamiento y de varios particulares, àdhuc fent catas en la vía pública*.

Se dió principio con la situación de la casa de baños y su manantial de Martí, hoy de Blancafort, y siguiendo todas las casas particulares en dirección Sud, en especial las que tienen pozo de agua termal, y los pozos que son propiedad de este ayuntamiento, esto es, el que tiene su fachada en la calle de Baños, el que está situado entre los solares de Blancafort y de Don Francisco Mas, y el de la plaza de Santa Isabel ²...

2. Hem vist un *perfil longitudinal* dels expressats pous, fet a Barcelona, a 1 d'abril de 1890, per l'auxiliar facultatiu Josep Peraire, amb el *conforme* de l'enginyer Eduard Pinilla i el *visto bueno* del cap del districte Thos, a Barcelona, 28 d'abril de 1890; s'hi veuen els pous de can Martí, can Segarra, el pou públic de la façana de can Nualart, el pou *destapado del solar de Blancafort*, el *manantial Rosselló*, i el pou públic de la plaça de Santa Elisabet; hi ha una mina de conducció d'aigua per sota de can Pedrals, can Tintoré i can Camps, fins al balneari Blancafort.

Cuando el ingeniero trató de situar el segundo de los citados pozos y consignarlo como propiedad de Don Antonio Blancafort, la comissió municipal protestà i protestà també en trobar en la esquina de la casa Pedrals y frente de la casa Camps, conductes d'absorció d'aigua, als quals atribuïren la merma de les aguas del pozo de la plaza de Santa Isabel; es requerí l'autorització d'una acta notarial. Aquesta és, però, la versió que explica l'acta municipal del 23 de març de 1890.

533. Acabant les disputes del pou calent

A 13 d'abril de 1890¹ s'acordà *la limpieza del pozo comunal termal, por ser de suma necesidad dicha operación, así como la continuación de la mina de éste hasta encontrar el pozo que se halla entre los solares de Don Antonio Blancafort y el de dicho señor Nualart*; en la sessió del 27 d'abril, en una discussió entre els senyors Rosselló i Nualart, el primer digué que *el señor Nualart, como sucesor de Don Francisco Mas, era el qui sortiria més perjudicat amb les obres*; s'acordà de continuar la mina solament si fos necessari.

A 18 de maig de 1890, el senyor Rosselló, inquirí sobre l'estat del recurs contenciós-administratiu; l'alcalde Boget contestà que esperava notícies *por conducto de Don Pedro Dachs*; el senyor Mallol demanà el compliment de l'esmentada reial ordre del 31 de desembre de 1888; l'alcalde contestà que obraria *según le aconseje su prudencia, sin faltar a su deber*. A 1 de juny, davant *de un escrito de Don Antonio Blancafort impugnando las obras que se practican en el pozo comunal termal*, el senyor Nualart obtingué que s'aprovés de continuar la galeria prevista en l'acord de 21 de juny de 1879.

A 8 de juny es donà compte d'haver-se acabat la galeria *y que para evitar la corriente de aire que se establece entre ambos pozos, convendría que se cubriera el antiguo, o sea el que se halla entre los solares de Blancafort y Nualart, procediendo que antes se ordene a Blancafort retire de dicho pozo la cañería que en el mismo tiene colocada*.

El senyor Blancafort posà *un recurso de alzada* contra l'acord del 13 d'abril; a 5 de juliol l'ajuntament acordà, àdhuc arribar a un plet

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 106.

per fer complir els seus acords; a 27 del mateix juliol el senyor Ros-selló protestà que es despesessin els cabals del municipi per a defensar el pou de la plaça de Santa Elisabet, essent *tan escasos los servicios que presta al vecindario*; a 28 de setembre es comunicà que, en el recurs d'alçada instat pel senyor Blancafort, el governador havia resolt que *a los tribunales de justicia corresponde el conocimiento del asunto*.

A 13 de setembre de 1891 es llegí la sentència recaïda en el Tribunal de lo Contencioso-administrativo, en el pleito seguido contra el Estado, sobre revocación de la Real Orden de 31 de diciembre del 1888, que limitaba la extracción de aguas del «pou calent», en cuya sentència se revoca la Real Orden impugnada, en cuanto a la limitación expresada.

La sessió del 29 de novembre de 1891 s'ocupà dels comptes de consultes i defensa de l'ajuntament; finalment, hem vist algunes minuts i el resum de les despeses fetes per raó dels litigis del pou calent ²; de los letrados señores Durán y Bas, Camín y otras consultas sobre el derecho al recurso contencioso-administrativo, 638'40 pessetes; a los letrados Don Clorindo Boter y Don Gabriel Lluch, acerca el derecho de hacer levantar una cañería... y permiso para litigar, 130 pessetes; del abogado y procurador de Madrid para la defensa del recurso, 3.000 pessetes; remuneración al agente Don Justo Martínez, 250 pessetes: gastos del viaje, manutención y demás necesarios de los señores Nualart y Noguera, comisionados por el ayuntamiento para la gestión y buen éxito del recurso, 863 pessetes; dos actas notariales para hacer constar el estado de los conductos del agua, 41'90 pessetes; intereses al tres por ciento, de un año de la cantidad de 454 duros que prestó el señor Noguera y Oliveras, 68'10 pessetes; total 4.991'40.

Encara a 16 de febrer de 1896 ³ es dóna compte d'una Real Orden del Presidente del Tribunal Contencioso-Administrativo relativa al pleito promovido por Don Ginés Mallol, Don Esteban Poy y otros contra la Real Orden de 31 de diciembre de 1888, sobre prohibición del disfrute de las aguas del manantial llamado «pou calent», declarando caducado el recurso y consentida la resolución impugnada.

2. Papers isolats a l'Arxiu Municipal.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 107.

Per contra, l'acta del 8 de setembre de 1898, diu que l'alcalde hagué d'enviar un oficio al médico director de los establecimientos balnearios de este pueblo, concebido en los siguientes términos: *Ha llegado a conocimiento de esta alcaldía que V., por medio de la fuerza armada de los Mozos de la Escuadra pretende prohibir la extracción no autorizada expresamente por V. de agua termal del manantial propio del común de vecinos de este pueblo, llamado «pou calent»; per tant li comunicava que s'abstingués de tals fets i que l'alcalde no consentirá el atropello de sus facultades exclusivas en esta materia.*

A 24 de maig de 1903 ⁴ s'acordà autoritzar a Don Ginés Mallol para cerrar el pozo público de la plaza de Santa Isabel, atendidas las malas condiciones en que se encuentra; a 19 de juny va decidir-se posar al pou calent una bomba de resistencia suficiente para la extracción del agua; a 5 de juny de 1910 ⁵ es desestimà la sollicitud dels propietarios de los establecimientos de esta localidad, Don Antonio Blancafort, Don Tomás Nualart, Don José Mallol y Don Esteban Poy, de posar un guarda al pou, pagat per ells.

---

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 1.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 8.

Baralles polítiques de l'acabament del segle

534. Van desfermades les passions locals. — 535. De les germandats de socors mutus. — 536. Del lustre 1891-1895. — 537. Les ordenances municipals de La Garriga. — 538. Del trienni 1896-1898. — 539. El tumult dels burots, en 1898. — 540. Acabament del segle, amb llum de gas.

534. Van desfermades les passions locals

EN els darrers anys del segle XIX es nota una major divergència d'opinions entre els components de l'ajuntament i entre aquest i alguns veïns; no caldria més que mencionar ací les disputes sobre el pou calent, les contínues qüestions amb les germanes Pla i les sorgides, per raó de consums...; es sabé ¹ *que por el juzgado de primera instancia se están instruyendo diligencias contra el ayuntamiento y su secretario por denuncia que ha hecho Jaime Rosselló por falsificación de documentos y otros abusos, y, teniendo en cuenta que el gobernador entiende en el asunto que se propone perseguir el juzgado, consulta, l'alcalde, a la corporación si se debe solicitar del gobernador que entable la correspondiente competencia, segons diu l'acta del 29 d'abril de 1889. El senyor Blancafort votà en contra de la proposició.*

A 6 de juny de 1889 va acordar-se *el arriendo del primer piso de la casa de Doña Rosa Amorós, sita en la plaza de las Oliveras, per a escola de noies*; a 13 del mateix mes s'acordà *entregar a la administración del Santísimo Sacramento la subvención de costumbre para mayor lucimiento de la festividad del Corpus*; a 27 del mateix juny va deci-

1. Arxiu Municipal de La Garriga, Lligall d'actes, número 106.

dir-se pagar 20 pesetas a Don Andrés Vidal, por un clarín para el pregonero; 12 pesetas a Don Sebastián Viñas, por un ataúd para un difunto padre y viroloso; la subvención de 80 pesetas concedidas a N. Marata y Pedro Falques, para pasar al establecimiento del Doctor Ferrán y curarse de las mordeduras de un perro hidrófobo;...

A 25 de juliol de 1889, parlant de fanals, l'Ajuntament acordà col·locar en la zona de ensanche, en número de nueve fanals; a 8 del següent agost, amb alguna dificultat, va acordar-se col·locar un farol público en el cruceiro de las calles de Cardedeu y Torrente de la Cova... teniendo en cuenta que aquella barriada se compone de familias sumamente pobres; a 17 d'octubre s'acordà col·locar-ne tres al carrer de l'Estació; a 24 d'octubre s'acordà posar-ne un altre al carrer de Calàbria.

A 17 d'agost de 1889 es comunicaren: la resolució favorable, del recurso de alzada interpuesto por Don Ginés Mallol... sobre clasificación de habitantes; i la instancia producida por Jaime Rosselló y otros vecinos impugnando el Reglamento para el régimen y administración del regadío común. A 22 d'agost, entre altres es concedí permís d'edificació al carrer dels Banys a Josep Barnils, Josep Pous, Ramon Ausió, Francesc Serra Baulenes, Lluís Ambròs, Damas Cruells, Ramon Móra i Isidre Desplà.

Una lamentable mostra de com s'anaven encenent les passions locals el tenim en l'acord del 24 d'octubre de 1889: *El ayuntamiento acuerda haber visto con profunda pena el criminal atentado cometido el domingo último en la persona de su presidente, En Josep de Rosselló, con la colocación de dos cápsulas de dinamita en su casa habitación; y felicita al propio tiempo al señor Rosselló por haber salido ileso de tan brutal acción...*

En la sessió del 2 de febrer de 1890 es féu constar *el sentimiento que ha causado a la corporación la noticia del fallecimiento del que fué diputado provincial de este distrito Don Pedro de Rosselló y Puig*². En l'acta del dia 9 de març de 1890³, Josep de Rosselló digué

2. Fill dels amos de can Terrés, nasqué l'any 1840; formà part del partit conservador que acabdillava Cànovas del Castillo; el seu fill, el difunt comte de Vilanova, diu que va representar aquest districte sense interrupció i que en 1885, per la seva actuació com a diputat durant l'epidèmia del còlera a Barce-

que los elementos que han entrado a formar parte de la actual corporación proceden del campo liberal y del que sostenía y sostiene que el anterior municipio obraba autoritariamente... que no estaba inspirado por la defensa de los intereses del regadío, sino evidentemente por uno de tantos actos de oposición al anterior municipio.

Replicà vivament Tomàs Nualart dient que la gestió de l'ajuntament es purament administrativa y no política...; que no asista público a las sesiones... esto le probará que el público tiene confianza en sus administradores. Continuaren les picabaralles en la sessió del 13 de març en demanar l'alcalde, en sessió secreta, se formase un inventario de todos los documentos existentes en las oficinas del municipio y del estado en que se encontraban todos los asuntos en el día en que cesó el anterior ayuntamiento; al senyor Rosselló li semblà que això era un senyal de desconfiança.

A 27 d'abril de 1890 va acordar-se de fer gestions perquè s'incloués el camí de La Garriga a Cardedeu en el pla general de la província. A 22 de juny hi hagué una llarguíssima discussió sobre unes cases de prop de la plaça; l'alcalde retirà la paraula al senyor Rosselló; aquest replicà que aquell havia de *permanecer en la región serena e imparcial*; per un vot de majoria va aprovar-se que *no encontrándose la corporación con recursos para indemnizar a los propietarios de fincas que deben desaparecer según el proyecto de ensanche, se les autorice para edificar*³.

535. De les Germandats de socors mutus

A. — Sembla que Antoni Cisternas fou l'ànima del primer moviment conegut de socorsos mutus a La Garriga; l'original de les *Ordenanzas del Montepío de Nuestra Señora del Carmen*¹ porta la data

---

lona, el rei Alfons XII li va concedir la gran creu de beneficència; va morir a Barcelona el dia 5 de gener de 1890.

3. Continuem extraient les notícies del *Lligall d'actes* número 106 de l'arxiu municipal.

1. Totes les notes d'aquest número les hem extretes dels llibres i altres documents de la Germandat del Carme, que en fusionar-se amb les altres germandats garriguenques, per les nostres pròpies mans vàrem dipositar-los a l'arxiu de l'Asil Hospital de la La Garriga.

del 30 de maig de 1856; potser foren redactats pel dit Cisternes; són tan encertats, que regiren l'entitat fins a la seva extinció, amb poques modificacions; varen ésser aprovats pel Govern civil provincial a 7 de juny de 1859.

El caràcter substancialment cristià de l'entitat fou subratllat per l'esment del Viàtic dels malalts, funerals pels difunts, festa en honor de la *celestial Patrona*, pel precepte reglamentari de tractar els malalts *con toda amabilidad y dulzura*; per la *buena armonía y religiosa fraternidad que deben profesarse los individuos del Monte*; perquè segons l'article 43 del reglament, suprimit en 1896, *se declara que todos los individuos del Monte lo son y asimismo lo serán en lo sucesivo de la Cofradía del Carmen*; etc.

A 19 de juny de 1859 va iniciar-se la societat amb 56 associats; en 1861 ingressaren 61 nous socis; en 1872 n'hi havia 200; en 1880 la llista dels associats pujava fins a 500, però sense descomptar les baixes. Havent-se *extraviado el libro de actas o acuerdos*, a 8 de juny de 1873 se n'inicià un altre de nou. A partir del 15 de maig de 1880 comença l'edat d'or de la Germandat; en 1882, en reunió celebrada a la sala de ball del torrent² s'acordà augmentar els subsidis als malalts des d'1'50 fins a 2 pessetes diàries y consegüentment augmentar les quotes dels associats des de 0'75 a 1 pesseta mensual; en 1883 s'acordà pagar, encara, 0'75 pessetes i no 0'50 per subsidi d'invalidesa.

En 1884, com que a la caixa hi havia 2.600'75 pessetes, va acordar-se *la renovación del pendón del Monte y el aumento de seis reales para la celebración del Oficio de difuntos*. El dia 9 de gener de 1887 assenyala el màxim apogeu de la germandat, amb una existència en caixa de 4.229 pessetes; per això va acordar-se *que la música que concurre a la procesión del día de Corpus fuese pagada de fondos de la sociedad, como igualmente el hacer un vestido nuevo para la Virgen del Carmen, patrona de la sociedad*.

A 27 de març de 1888 foren aprovades unes insignificants modificacions de les *ordenanzas* i va modernitzar-se la comptabilitat a base de pessetes i no de rals, com venia portant-se fins aleshores. Final-

2. Aquesta petita sala encara existia últimament en el carreró per on el torrent de la sinia va a travessar el carrer gran, en una de les cases de mà esquerra, anant cap a ponent.

ment arribà el dia 21 de gener de 1891, que havia d'ésser fatídicament decisiu en la vida de la germandat; al local del *Casino Garriguense*³ s'havia començat la reunió general amb assistència de l'alcalde i del cap d'ordre públic de la província. Hi va haver acalorades discussions entres dues faccions que semblen capitanejades pel senyor Salvador Dachs, president de l'entitat, i pel metge Moisès Ribas; en el llibre d'actes hi ha encolades dues pàgines, que deuen guardar la versió de la dita reunió donada pel partit del president; a continuació segueix una altra acta que evidentment dóna la versió del partit del metge; la sessió va aixecar-se al cap de tres hores, sense resultat pràctic.

A 15 de febrer en una nova sessió continuaren les discussions fins a arribar a la dimissió de tota la junta; a 19 de febrer el senyor Dachs féu lliurament: de 2.532 pessetes que guardava en l'antiga caixa de les tres claus, de *doscientas medallas y demás objetos pertenecientes al Montepío*, i d'una llista de 51 associats que es donaven de baixa de la germandat.

La nova Junta celebrà tot seguit un gran nombre de sessions, en les quals es trasllueix l'enverinament de la vida local; en una s'acorda contra els dissidents que *aunque sea ocasionando algunos gastos se obligue a dichos socios al pago de la mensualidad correspondiente*; en una altra s'acorda demanar a Miquel Llobet que lliuri la imatge de la Mare de Déu del Carme propietat de l'entitat; a 2 de gener de 1892 la Junta proposà la seva reelecció *al objeto de no interrumpir la buena marcha de la institución*; més tard acordaren posar traves a la reincorporació dels dissidents.

Com acostuma passar en semblants ocasions hi ha mostres de legalisme a ultrança com les següents: *que desde hoy en adelante serán obligatorios los cargos*; que l'itinerari dels convalescents serà *como sigue: salida de casa, dirigirse por el torrente de la Sinia hasta la riera; margen de esta riera hasta el camino-carretera llamado la «era d'En Serra»; calle Mayor y en dirección a su casa*. El reglament fou reformat i aprovat en 1896⁴.

3. Avui dia aquest local se'n diu *La Alhambra* i està situat al carrer de Calàbria.

4. En posseïm un exemplar, editat a Granollers, el mateix any 1896, amb el títol de *Reglamento del Montepío de Nuestra Señora del Carmen establecido en La Garriga*. Vegeu el número 502.

B. — Heus ací un estat de les germandats garriguenques de socorsos mutuels referit al dia 1 de setembre de 1940. La més pròspera era el *Montepío de la Sacrosanta Familia* que havia estat fundat a 18 de setembre de 1915; tenia 107 associats dels quals 33 eren dones. El *Montepío de Nuestra Señora del Rosario* tenia 103 associats. L'antic *Montepío de Nuestra Señora del Carmen* tenia 101 associats, dels quals 33 estaven adherits a una clínica de Barcelona. El *Montepío garriguense de San Esteban*, fundat a 11 de gener de 1917, tenia 70 socis. L'*Asociación Mutua Garriguense*, fundada a 28 de març de 1911, tenia 35 afiliats, dels quals 4 eren dones. Finalment hi havia la *Mutua de la Sociedad Coral «La Alianza»*, que havia estat fundada a 9 de juliol de 1911; aleshores tenia solament 34 afiliats.

Tòtes aquestes entitats vàrem agrupar-les en una *Hermandad de San Esteban Protomártir, de La Garriga*, per acord pres el dia 1 de setembre de 1940, arredossant-se en el clos de l'Asil-Hospital, però ni així pogueren superar-se les dificultats i els canvis dels temps i de les circumstàncies.

536. Del lustre 1891-1895

A 8 de març de 1891¹ acordà *el ayuntamiento satisfacer a Don Ramón Pujol el importe del petróleo suministrado durante el trimestre último para el alumbrado público, de importe pesetas 1518'28*; a 24 de maig acordà sollicitar *la clausura inmediata de l'estació telegràfica local, considerant-la inútil després de abierta al público la del ferrocarril*; també al·legant economies es destituí el menador del rellatge del campanar; a 27 de desembre de 1891 es concedí permís a Josep Garriga per *edificar una casa en la esquina del pasaje Dachs y calle del Torrente*; a 27 de març de 1892² es concedia a Josep de Rosselló permís per construir-se una era no davant del torrent de la Creueta, sinó *frente al horno de ladrillo denominado «forn d'En Marió»*.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes* número 106.
2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

A 26 d'abril de 1892 s'admeté la sollicitud de *José Torras Valls* *pidiendo una subvención anual de 60 pesetas por el servicio de carrua- ges que quería instalar desde este pueblo a Mataró y viceversa, pasan- do por Granollers y cuyo servicio será diario; a 11 de diciembre de 1892 va acordar-se la colocación de losas al borde del «rec Molnar» para lavar ropa, en la esquina de la cuadra de Don Isidro Marata; a 18 del mateix desembre tornà a encomanar-se a Isidre Arenes la reparació del rellotge del campanar.*

A 29 de gener de 1893, després de dos interins, fou nomenat se- cretari municipal Pius Tenas Duran, amb alguna oposició per part del darrer interí. A 11 de juny de 1893 es llegiren dues comunicacions del govern civil; la una relativa a *extracción de agua termal del «pou calent» para uso de los forasteros, prohibiendo en absoluto el tal ús; l'altra invitando a esta corporación para que se sirva concurrir oficial- mente hoy mismo en esta Estación a la hora que pase el tren que con- duce los restos del conde Ramón Berenguer III, el grande, con el fin de tributar a dichos restos los correspondientes honores regio⁸.*

A 3 de desembre de 1893 s'acordà pagar una factura a Josep Reig *lampista; a 24 del mateix mes s'acordà subvencionar, como en otro tiempo se hacía, amb 30 pesetas, para alimentación de la lámpara del Santísimo Sacramento de la iglesia de esta población y otras 30 por la de La Doma; també va acordar-se de pagar a Francisco Creus por gastos de elecciones, o sigui per dinars servits als components de les mesas electorales.*

A 4 de febrer de 1894 es va autoritzar al *señor Don Antonio Crous para la plantación de árboles en la calle del Pedró; a 15 d'abril s'auto- ritzà Joaquim Sellarés y Corominas para la construcción de una casa sita en la calle Ronda de Levante; a 22 d'abril s'aprovà el compte de Joan Canal de jornales empleados en el expurgo y plantación de árbo- les en distintos sitios públicos de esta localidad; a 3 de juny, parlant de la carretera provincial de San Lorenzo Savall a Llinàs s'acordà que el punto más indicado para la travesía por este pueblo de la citada carretera era a partir desde el sitio donde desemboca el torrente de la Creueta... hasta la vía férrea, siguiendo después en dirección a casa Pibernat, hasta atravesar el paso a nivel de frente dicha casa. En la*

8. Les despulles del comte eren traslladades al restaurat monestir de Ripoll; en aquesta ocasió s'organitzaren nombrosos actes populars.

mateixa sessió es concediren permisos d'obres a Francesc Garriga Borrell i a Roman Rodríguez de Lacín.

D'uns anys ençà tornà a donar-se molta importància a les sessions destinades a *quintar* els joves destinats a l'exèrcit; naturalment, cada any es destinen també unes sessions a qüestions pressupostàries i de rendiment de comptes; de vegades en matèria de pressupostos no es fa més que omplir el buit d'uns impresos *ad hoc*. No són infreqüents els dies que no va poder celebrar-se la corresponent sessió, per mor de no comparèixer un nombre suficient de *concejales*.

A 30 de juny de 1895 s'acordà contestar a una comunicació del govern civil dient que efectivament *los pueblos colindantes de Las Franquesas, Cánoves y Montmany, por la pérdida de sus cosechas, a consecuencia de la invasión de la plaga filoxera, que ha ocasionado la destrucción sino total de la mayor parte de los viñedos, cuya desgracia o pérdida todos deploramos*, demanaven la condonació de contribucions; no cal dir que la filloxera afectà també catastròficament les vinyes del terme de La Garriga.

537. Les ordenances municipals de La Garriga

A 15 de desembre de 1895 ¹ *se dió cuenta de los informes emitidos por la Junta provincial de sanidad y arquitecto de la Diputación provincial al proyecto de ordenanzas municipales formado, para el buen gobierno de este pueblo, en 6 de enero último*, i l'ajuntament acordà modificar alguns articles, d'acord amb els esmentats informes.

Les dites *ordenanzas* contenen 376 articles, distribuïts en onze títols i aquests estan dividits en capítols. El primer títol tracta *del pueblo y sus habitantes* i parla en successius capítols del terme i els districtes; de les quatre comissions de governació, hisenda, foment i regadiu; de les oficines de secretaria; del servei de seguretat; i dels drets i obligacions municipals dels garriguencs; s'esmenten les prohibicions de blasfemar i de maltractar els nois, els vells i els animals.

1. Arxiu Municipal de La Garriga. *Sección II, año 1892-1900, legajo acuerdos municipales, número 107*, però, en realitat aquest lligall conté també les actes corresponents als anys 1901-1902.

En el títol segon es parla de les festes religioses ; de la prohibició de circular vehicles la tarda del Dijous sant i el matí del Divendres sant ; de les processons i de l'assistència de l'ajuntament a les funcions religioses de l'Epifania, Candelera, Divendres sant, les dues Pasques, Festa major i Nadal. Parla també de la concurrència de l'ajuntament a altres solemnitats públiques.

El títol tercer, entre altres coses, parla de les disfresses de carnestoites ; de les revetlles de Sant Joan, Sant Pere i Sant Isidre ; prohibeix els petards i coets i les bromes del dia dels Innocents ; permet el cant de les caramelles. A continuació les ordinacions s'ocupen dels espectacles públics, teatres, circs, balls, cafès, tir de pistola i de carabina, tavernes, etc.

El títol quart parla de les construccions, permisos d'edificació, l'alineació dels carrers, les aigües per a usos domèstics, les diverses parts de les cases, els edificis de l'eixampla i les reparacions i reformes de finques urbanes ; hi ha una gran profusió d'articles regulant el relatiu a construccions, àdhuc en despoblat.

El títol cinquè conté els següents capítols: *Rotulación de calles y numeración de casas; policía de la vía pública; tránsito de caballerías y ganados; tránsito rodado y de las conducciones*. El títol sisè parla de *pesos, medidas y ventas*. El títol següent s'ocupa successivament del *matadero, mercados, elaboración y venta de sustancias alimenticias*.

El títol vuitè parla d'algunes professions: *médicos, farmacéuticos, drogueros y herbolarios; relojeros, plateros, armeros, prestamistas y ropavejeros; carpinteros, cerrajeros y albañiles; fondistas y hoteleros; lavaderos públicos; vendedoras de materias inflamables, explosibles o por otros conceptos peligrosas*. El títol novè parla de les instal·lacions industrials.

El títol deu parla, en successius capítols, de: *baños; incendios y otros siniestros; de los perros; animales muertos; mendicidad; dementes y niños perdidos; cadáveres, enterramientos y exhumaciones*. El darrer títol ordena les *reglas de penalidad*. Com acostuma de passar en casos semblants, molts dels articles de les ordenances són lletra morta.

Porten la data del 6 de gener de 1895; el govern provincial les aprovà a 20 de febrer de 1896; més tard, a 26 d'abril de 1908, se acordó *imprimir las ordenanzas municipales de este pueblo*; a 24 de maig va aprovar-se ja la factura presentada per l'impressor Jaume Josep, de Granollers.

538. Del trienni 1896-1898

A 21 de juny de 1896¹ l'ajuntament acordà *abonar a Don Francisco Garriga y Capella la cantidad de 25 pesetas por la curación de su hija Carmen, mordida por un perro rabioso*; a 28 del mateix mes se acordó *adquirir los premios propuestos por el señor maestro Don Genaro Casanovas para regalar a los niños de la escuela*. Des del 19 de juliol de 1896 fins a la fi de l'any, per no assistència dels *concejales*, no varen celebrar-se més que tres sessions de l'ajuntament. Tenint en compte que en aquest temps hi havia les guerres separatistes de Cuba i de Filipines, a l'allistament i sorteig dels soldats se'ls concedí molta importància, particularment l'any 1897².

A 28 de març de 1897 s'acordà *instalar una font pública en el cruce de las calles de la Mina y de los Baños*; a 15 de juliol va acordar-se que *el ayuntamiento adquiriera directamente en barriles el petróleo que necesite para la alimentación de los faroles*; a 29 del mateix mes s'acordà *pagar la numeración y rotulación de las plazas y calles de esta pueblación, i proceder a la reparación de faroles y fuentes públicas*; a 26 d'agost s'acordà *adquirir una lámpara para el local destinado a secretaría*.

A 2 de juny de 1897 fou assassinat el president del govern Cánovas del Castillo; a 2 del següent setembre l'ajuntament acordà *pagar el funeral celebrado en sufragio del alma del expresidente de ministros*. Entre els permisos d'obres concedits en aquests temps n'hi ha un a *Sofía Galerno de Fargas*, pel carrer de la Font del Nen, número 3; a *Joaquima Mora*, pel carrer de Calabria; a *Pilar Soler Postils*, prop

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

2. La guerra i les malalties dels soldats posaven el pànic en l'esperit de tots, car molts dels que marxaven moriren durant l'expedició.

de la via fèrria ; aquesta darrera senyora construí la gran torre avui coneguda per ca l'Albàs.

A 14 d'octubre de 1897 va acordar-se pagar 16 pesetas por 32 bolas para los perros vagabundos; a 2 de desembre de 1897 se acordó nombrar a Don Camilo Fontseré encargado de la limpieza pública, con la condición precisa de recorrer diariamente las calles, plazas y demás sitios públicos durante la temporada de verano y durante la temporada de invierno se fija en un solo día, que podrá ser el viernes.

A 27 de gener de 1898, entre altres, acordà pagar-se el compte de José Planas, de carne y gallina suministrada a una pobre enferma, de importe 13 pesetas 50 céntimos; la del cerrajero Don Jaime Torruella, de importe 3 pesetas 50 céntimos; y la de Don Francisco Torn por alojamiento de mozos de la escuadra. A 17 de febrer es participà que la Junta de Auxilios había acordado conceder a este pueblo la cantidad de 500 pesetas, como pueblo perjudicado por las últimas inundaciones... i va acordar-se que dicha suma se invierta en las obras de reparación que sean necesarias practicar en el puente de La Doma³, situado en el río Congost.

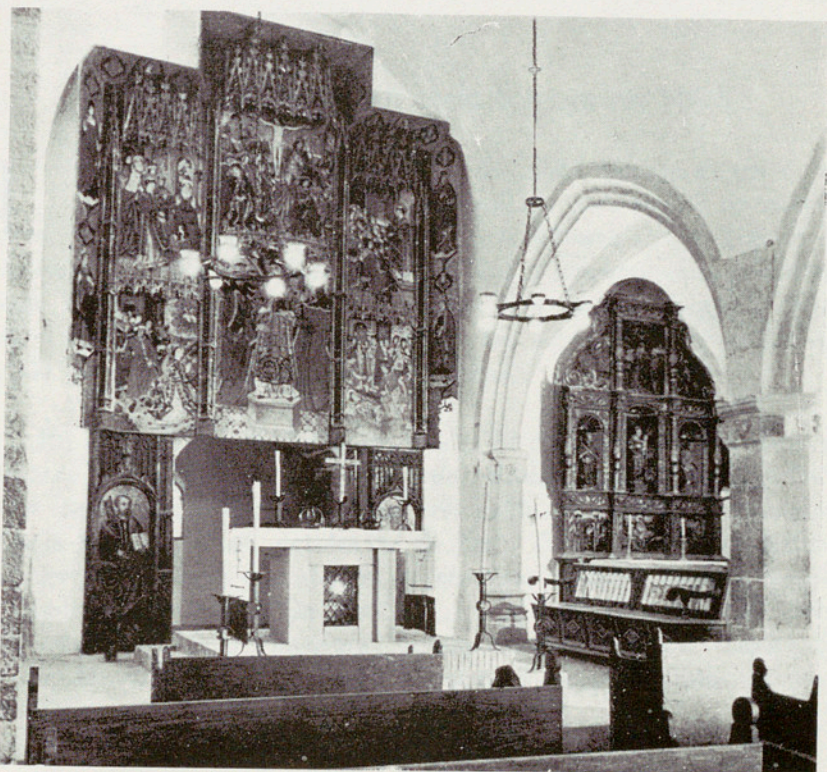
A 17 de març de 1898 es concedí a Mercè Nadal i Vilardaga permiso para cercar por medio de una verja de hierro terrenos de su propiedad situados en la Ronda del Carril; a 31 de març, atenent que Don Antonio Ferratjes de Mira, marquès de Mont-Roig, hijo adoptivo de esta población..., diputado a Cortes por este distrito, al cual ha representado en diez legislaturas, havia beneficiat al poble, es donava el seu nom al passeig ; en l'acta de 28 d'abril s'acordà felicitar el senyor Ferratjes por el cargo con que ha sido favorecido u honrado de senador vitalicio del reino.

En la mateixa sessió últimament calendada va acordar-se acceptar les 5.000 pessetes que alguns contribuents havien recollit per a contribuir a l'expropiació de les cases que havien d'ésser aterrades per eixamplar la plaça ; entre les quals hi havia la de can Damians⁴. Per l'acta de 16 de juny de 1898 sabem que la casa consistorial estava assé-

3. Per primera vegada trobem mencionat el pont de La Doma ; aquest pont era de fusta ; vegeu els números 551 i 554.

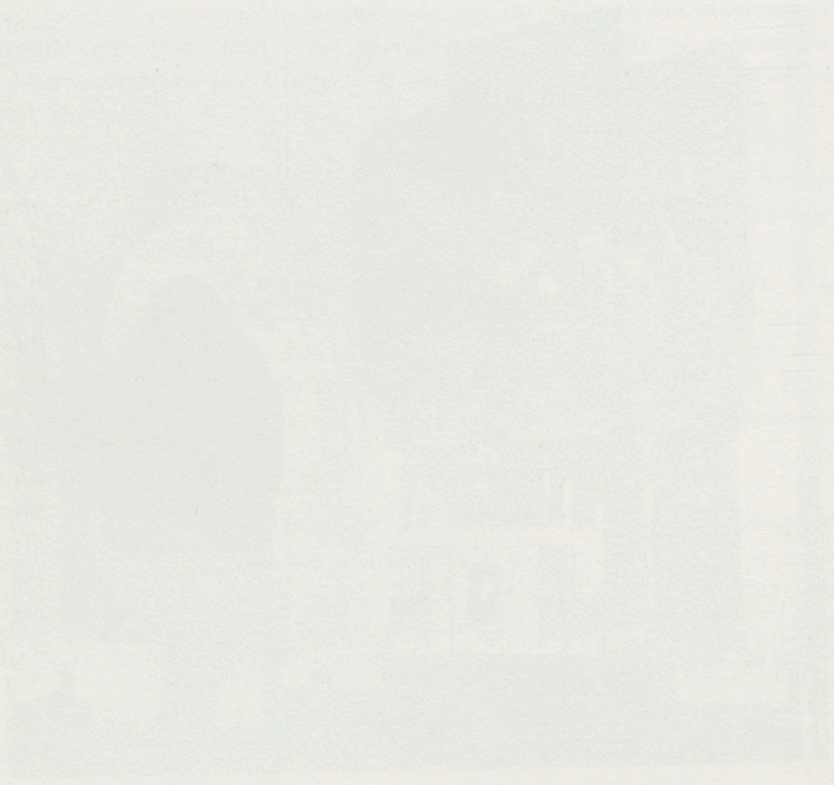
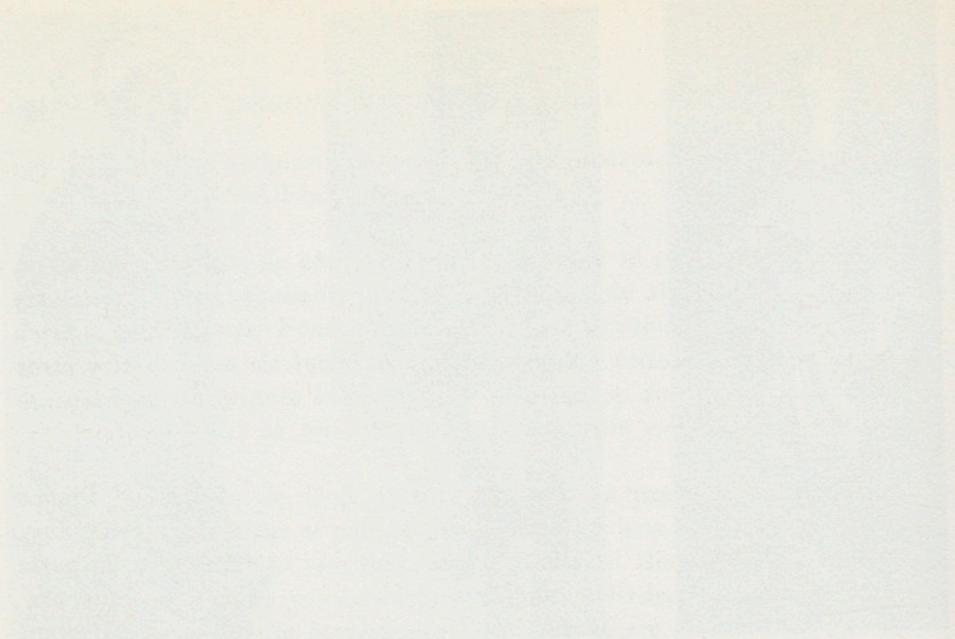
4. Vegeu el número 543.

XIV. - Església parroquial : 1. Imatge de Santa Llúcia. — 2. Talla de la Puríssima [580]. — Església de La Doma : 3. Imatge del Sant Crist de la Bona Mort. — Interior de La Doma restaurada [583].

Faint, illegible markings or bleed-through at the bottom of the page.

gurada per una prima de 19 pessetes 20 cèntims anual a la *sociedad denominada «La Catalana»*.

A 28 de juliol de 1898 se acordó subvencionar la *próxima fiesta mayor de esta población con la cantidad de 55 pesetas, distribuídas en la forma siguiente: 40 pesetas por la empresa o sociedad que contrae la obligación de tocar los divinos oficios en la iglesia parroquial y otros trabajos inherentes a la fiesta y 25 pesetas por la empresa que levante entoldado en sitio público*.

A 22 de setembre es concedí un permís d'obres a Ramon Planas Duran, de la Ronda del Carril; i a 10 de novembre del mateix any, s'acordà protegir els treballs de la *comissió de propietarios de la parte del Norte de este distrito municipal... del puente de hierro que pretenden construir sobre el río Congost, en el punto denominado «torrent de can Jacob»*.

539. El tumult dels burots en 1898

L'ACTA de la sessió del 23 de juny de 1898¹ diu que el *señor presidente manifestó que se había alquilado para fielato de consumos a Don José Planas y Maurí la casa número ... [sic] de la calle de los Baños de esta población, de lo cual el ayuntamiento quedó enterado. Seguidamente el señor Concejal Don Jaime Montpart pide se haga constar en lo sucesivo en todas las actas del ayuntamiento, la clase y número del pliego de papel sellado*.

En firmar l'acta, En Menna Viader hi posà un autògraf dient *protestado el modo de proceder del señor alcalde respecto del alquiler de una casa que dice haber alquilado; creo debía ser cosa del ayuntamiento*. En la sessió següent, del dia 30 de juny, l'alcalde, que era Salvador Dachs Pous, digué que atenent *la absoluta desconfianza* que revelava l'alludida proposició d'En Montpart, creia haver de deixar el càrrec; els *concejales* Lluís Plandiura, Jaume Furriol, Baltasar Tàpies, Salvador Maurí, Joan Petit i Joan Hernández, feren triómfar un vot de confiança al senyor alcalde.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

Després d'això s'acordà pagar el lloguer de la dita casa, *señalar el sueldo mensual de 125 pesetas para el señor administrador de consumos, y 75 pesetas por cada vigilante que se emplee*, a discreció de l'alcalde. Malgrat tot, el dia 2 de juliol, Salvador Dachs presentà la renúncia del seu càrrec; l'ajuntament, en sessió del 7 de juliol, *teniendo en cuenta los muchos sacrificios hechos por parte del mismo en pro de los intereses comunales, los cuales le son y serán agradecidos*, no li volgué acceptar la renúncia.

De totes maneres, des de la sessió del 14 de juliol, apareix ja com a alcalde Lluís Plandiura Boget; en aquesta sessió es reconegué a favor de l'alcalde dimitit un crèdit de 4.082 pessetes, per avançament que havia fet a favor del municipi; va acordar-se de reintegrar-lo amb partides de 500 pessetes anuals; a 14 d'agost la junta municipal ratificà l'acord de l'ajuntament. La maror, però, continuava.

A 16 de juliol de 1898, reunits en sessió extraordinària els *concejales y vocales asociados* en Junta municipal, *en vista de las circunstancias porque atraviesa el pueblo ante el temor de conflictos de importancia a consecuencia de la excitación de los ánimos al ver la instalación de los guardas de consumos para llevarse a cabo la administración del impuesto de consumos, .. y deseando evitar el tener que hacer uso de la fuerza de la Guardia Civil, por orden superior en este pueblo concentrada, y, por consecuencia, un día de luto en la población, pidió se concretaran las ofertas d'algunes comissions que s'havien presentat a l'alcaldia.*

La oferta que en definitiva se ha hecho por el gremio de especuladores y vendedores de comestibles, sobre las especies de comer, beber y arder, ha sido la de fijar en 8403 pesetas 70 céntimos, las que se repartirán entre los agremiados, y que, si los cosecheros podían asegurar la cantidad de 6.058 pesetas 20 céntimos, intentar un reparto voluntario entre todos los vecinos del casco que no especulan en especies sujetas...

... conviniendo todos en la absoluta necesidad en que se halla la población de que cesen los disturbios y renazca la tranquilidad, aunque para ello sea preciso acudir a medios extraordinarios, s'acceptà i aprovà la proposta abans esmentada.

540. Acabament del segle, amb llum de gas

A 9 de febrer de 1899¹ va acordar-se aprobar la *cuenta, de la comida de las elecciones provinciales, últimamente celebradas, presentada por Don José Lloberas, importante 79 pesetas; id. la de Don Juan Calàs, farmacéutico, de medicamentos suministrados a pobres vecinos, de importe 24 pesetas 20 céntimos*; a 13 d'abril s'aprova la de Joaquim Fonollosa per el *expurgo de acacias pertenecientes al arbolado público*, i a los señores *Catasús y Compañía* per petroli per als llums públics.

Per aquells temps feia obres Julià Maresma, en el *camino denominado de la casa nova*, i Josep Clausolles, prop de la via fèrria²; a aquest se l'autoritza *para derribar el banco del paseo, situado frente al portal de entrada de sus terrenos cercados, con la condición de construir a sus expensas tres de iguales dimensiones en varios sitios del mismo*; a Ignasi Sala i Tió se l'autoritza per a canalitzar aigua fins a la *casa de su propiedad, denominada «Serueta»³ de la calle de Samalús*.

A 4 de març de 1899 passaren a informe de l'arquitecte els *planos presentados por Don José Torras Furriol relativos a obras de reforma de la casa de su propiedad número 10 de la calle del Centro*; a 11 de maig del mateix any Josep Planas, Jaume Guardis, Ramon Pujol, Menna Viader i Gabriel Girbau s'havien ofert a pagar el preu de l'expropiació de la dita casa per a destinar el solar a engrandiment de la plaça; l'ajuntament acceptà la proposta. Hi hagué, però, canvi d'ajuntament⁴ i els nous *concejals*, a 16 de juliol de 1899, concediren a En Torras el permís sol·licitat⁵. En la mateixa sessió últimament calendada fou nomenat metge municipal interí Antoni Fors.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

2. La gran torre del senyor Clausolles tenia escampats arreu, com a elements decoratius, siluetes i escultures que representaven ocells de paper; per això, d'aquesta torre, hom en deia la *torre dels ocells*.

3. Saraueta no és més que una corrupció del cognom Zulueta, del primer propietari del immoble.

4. D'aquest nou ajuntament, que presidí per poc temps el senyor Recoder, se'n digué *l'ajuntament de l'espardenyà*, alludint a la condició humil de molts dels seus components.

5. Vegeu més endavant el número 543.

A 23 del mateix juliol, es concedí permís per a fer l'envelat de la festa major darrera can Rocafort i va acceptar-se el plec de condicions *para el arriendo por subasta del alumbrado público de este pueblo por gas*; l'adjudicatària va resultar ésser la societat *Sucesores de José Piñol y Compañía*; l'escriptura es firmà a 19 d'octubre; l'enllumenat havia d'inaugurar-se el primer d'abril de 1900, però va concedir-se una pròrroga; finalment, segons l'acta del 17 de juny de 1900, d'acord amb el rector i amb la companyia del gas, va designar-se el diumenge 24 de juny, per a la solemne inauguració de la il·luminació amb gas, àdhuc llogant una orquesta; van col·locar-se 50 fanals en les vies públiques ⁶.

A 30 de juliol de 1899 s'acordà *prohibir en los días de la próxima fiesta mayor los juegos de tiro, rifas y otros análogos...*; *adquirir un armario para el archivo de la documentación en la secretaría*; a 6 d'agost va acordar-se subvencionar *la fiesta cívica de San Esteban* i *construir una puerta para cerrar el pozo público de la calle de Calabria*; a 27 d'agost s'acordà *prohibir que los carruajes puedan transitar por las calles de este pueblo, fuera del paso o del trote corto, quedando por lo tanto prohibido... el trote largo, el galope o escape*.

A 8 d'octubre de 1899 es concedí a Magdalena Malloí Gastó el dret de cercar el pati davant de can Monràs; a 15 del mateix mes va acordar-se pagar el preu de *la compra de unas tijeras y un cuchillo, instrumentos reclamados por el juzgado municipal de este pueblo para la práctica de autopsias*; a 4 de febrer de 1900 va nomenar-se veterinari municipal en propietat Joaquim Pratginestós Antoja; a 1 d'abril de 1900 es concedí a la vídua de Llagostera el dret de tancar la sortida recta del capdamunt del carrer de Samalús, edificant la casa número 1 del carrer del Castell; els veïns en protestaren.

A 17 de juny de 1900 es comunicà que la diputació provincial havia acordat que la carretera de L'Ametlla a Samalús passés pel carrer del Figueral, en contra dels desigs de l'Ajuntament, que volia que passés per *sota el campanar*; a 16 de desembre de 1900 es concedí permís a Sixte Mestres i Ferreró per a edificar tocant la nova carretera de Samalús. Aquesta carretera transversal baixa de Samalús, formant

6. El gasogen restà instal·lat al futur carrer de La Doma, prop de la riera.

grans zigues-zagues, fins a creuar en un pas a nivell la via fèrria ; baixa després, ràpidament, fins a trobar la carretera de Barcelona i, davant del Balneari Blancafort, arrenca en línia recta cap a la riera ; passa per sobre d'aquesta amb un ferm i bonic pont de pedra picada, d'arc força aplanat ; segueix a mitja timba de can Burbó, cap a la font de can Illa, i s'enlaira, amb alguns revolts, cap a L'Ametlla.

Durant l'any 1900, a 24 de juny, es comunicà que des de primer de mes Lluís Ballester Grassi exercia el càrrec de notari de La Garriga ; en la mateixa data es donà coneixement d'un ofici del governador civil urgint a Jaume Rosselló l'exercici del seu càrrec de regidor-síndic. A 30 de desembre es donà permís a Joan Ventura, per a edificar una casa al carrer de Calàbria. En aquesta darrera data, i a instància de molts particulars, s'acordà no pagar a la Companyia de gas el recàrrec del 10 per 100, a favor de l'Estat, per quant, segons l'escriptura mencionada, l'havia de pagar la dita Companyia.

CINQUENA PART

La Garriga arriba als temps actuals

- I. - La primera dècada del segle XX al municipi.
- II. - Continua la prosperitat de la població.
- III. - A la posta del regnat d'Alfons XIII.
- IV. - De les belles arts.
- V. - Vida moderna.

CINQUÈMA PART

La Garriga arriba als temps actuals

- I - La primera dècada del segle XX al municipi
- II - Continua la prosperitat de la població
- III - A la part del veïnat B. Altes i Baixes
- IV - De les belles arts
- V - Vida moderna

La primera dècada del segle XX al municipi

541. Activitat constructora de primeries de segle. — 542. Segueix l'impetu urbanístic en 1904 i 1905. — 543. De la plaça major. — 544. Esperit renovador de 1906 a 1908. — 545. Permisos de construcció de cases durant el lustre 1906-1910. — 546. Interessants acords dels anys 1909 i 1910.

541. Activitat constructora de primeries de segle

ENTRE altres, a 12 de maig de 1901¹, es concedí permís a la Marquesa de Moragas per edificar en *la calle prolongación de la de los Baños*; a 26 de maig es concediren permisos de conducció d'aigües a Pere Albàs Postils, Adauta Boada Rius, Ignasi Sala Tió i Joan Torra Palou; a 18 d'agost es concediren permisos d'obres a Francesca Camps i Ramon Tarradellas, i permís a la Marquesa de Moragas per *pasar con su carruaje de 4 ruedas por la tanca de hierro existente en el paseo de esta población, cercana a can Nualart atendido a su estado delicado de salud*.

A 20 d'octubre es concedí a Joaquim Balasch Bosch permís per tancar el solar del passeig; a 24 de novembre va concedir-se un permís similar a Juli Fournier Touchart; anàlogament a 5 de gener de 1902, a Miquel Plantada, en el camí de la Carrerada. El 12 de gener va concedir-se a Marín Uyà permís *para construir una casa en la calle nueva, o sea de San Ramón*; i Joaquim Fonollosa i Adrià Ventura sol·licitaren

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Lligall d'actes*, número 107.

permís para construir dos casas en las calles de Llerona, San Francisco y Figueral; a 19 del mateix mes s'autoritza el farmacèutic Ariany para ensanchar la abertura de la casa número 6 de la plaza constitucional.

En la sessió últimament calendada Pablo Noguera excita el celo de esta corporación municipal acerca la necesidad de cerciorarse si los comestibles que expenden los tenderos de esta localidad son de buena calidad y dan el peso debido, así como también de analizar los vinos, a fin de evitar frauds. En la sessió del 26 de gener de 1902² es donà compte que Agustí Farriols volia construir una casa en terrenos de su propiedad cercanos a la torre Villa Martín; a 2 de febrer es permeté a Frederic Wynn construir la acera frente la casa de la Ronda del Carril; també s'acordà estudiar la forma de ensanchar la plaza, expropiant les cases números 14 i 16 del carrer del Centre.

A 9 de març de 1902 s'estudiaren les sollicituds de Narcís Dalmau para la construcción de una casa en terrenos lindantes con la carretera de segundo orden de Barcelona a Ribas y de San Lorenzo Savall a Llinàs; i de Josep Mallol para la construcción de una cerca contigua a la calle en proyecto de San Francisco; a 27 d'abril s'acordà pagar a Josep Iglesias por trabajos y materiales empleados en las obras de construcción del horno municipal y sus dependencias.

A 11 de maig del mateix any va decidir-se donar el nom del doctor Robert a un dels carrers del poble; a 18 de maig va concedir-se a Lluís Ambròs Martí permís para construir una casa de nueva planta... en la calle prolongación de la de los Baños; a 25 del mateix mes el permís s'atorgà a Joan Sallés per edificar una casa al carrer de la Creueta. A 15 de juny va acordar-se suscribir esta corporación municipal la exposición que Doña Rosa Biset y Torné eleva a Su Majestad el Rey solicitando el indulto de la pena que sufre su esposo Don Luis Vila y Casal, com a conseqüència del tumult dels burots³.

A 3 d'agost del mateix 1902 es concedí permís a Miquel Mas Costa para la construcción de 3 casas en los solares que posee a la derecha

2. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre d'actes número 1, del 8 de juny de 1902 al 23 d'abril del 1905.

3. Vegeu el número 539.

de la calle prolongación de la de Calabria; a 16 de novembre s'estudià la concessió a Eulàlia Tenas, Vídua de Torra, per obrir un portal en la parte posterior de la casa de su propiedad, número 23 de la calle de Samalús, o sigui de cara a la rectoria; a 23 del mateix mes s'estudiaren els permisos d'edificar en la continuació del carrer dels Banyes, sollicitats per Vicenç Buixeres i per Miquel Galí.

A 29 de març de 1903 va acordar-se *proceder a la rotulació de la calle de nueva abertura desde la plaza de las Oliveras hasta la calle de Samalús con el nombre de Nuestra Señora de la Salud* ⁴. A 24 de maig es donà permís a Lluïsa Font de la Vall per a tancar un solar del passeig; a 1 de novembre es decidí *instalar para el alumbrado público un nuevo farol en el pasaje Vives; oficiar al encargado de la fábrica del gas la supresión de los nueve faroles del alumbrado público que se acostumbra dejar sin arder en la temporada de invierno y que continúe funcionando el situado frente la casa de Ramón Ausió*. A 6 de desembre del mateix any 1903 s'autoritza Josepa Vila Fàuria per fer dues cases en la calle prolongación de la de los Baños.

A 30 de novembre de 1902 veient que *son muchos los que, abusivamente y alimentándolos de aguas de la misma acequia comunal, para su comodidad han construído lavaderos*, a saber el señor Roig en su finca de Querol, Salvador Borrell, la vídua de Jaume Abancó, Joan Torras, el huerto llamado Sinia, Joaquim Baró, Tomàs Fortuny i Adrià Ventura, l'ajuntament acordà que cessessin en l'esmentat ús.

A 21 de desembre, vist que *a consecuencia de las últimas lluvias fué arrastrado por la corriente de las aguas del río Congost un trozo de la acequia comunal de unos 20 metros de longitud*, va acordar-se posar-hi provisionalment un conducte de fusta.

521. Segueix l'ímpetu urbanístic en 1904 i 1905

A 3 de gener de 1904 ¹ l'ajuntament va prendre l'acord de *rotular con el nombre de calle de San Luis el camino o callejón denominado del Figueral*; a 21 de febrer es concedí permís a Josep Reig Argelagós per a construir una casa al carrer de San Ramon.

4. Vegeu el número 497 i segs.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 1.

A 3 d'abril de 1904 l'ajuntament acordà *solicitar de la Compañía General de Teléfonos la conveniencia de instalar o establecer una línea telefónica que una este pueblo con la capital*; el 1 de maig se acordó *proceder a las obras de ensanchamiento del puente de la calle de Viñals, situado en el paseo de esta población y construcción de arroyos a partir desde dicho puente en dirección al Sur, hasta el límite del paseo, satisfaciendo los gastos que resulten importar dichas obras de fondos del empréstito municipal*.

A 8 de maig es concediren permisos d'obres a Maria Esturgó, vídua de Soler ; i a Salvador Maurí Grau per construir una casa prop de la carretera de Barcelona, *fuera del plano del ensanche de esta población*; a 29 de maig va acordar-se *proceder por administración a las obras de construcción de puestos para la venta pública en la plaza de la Constitución*, i a 5 de juny ja va acordar-se l'arrendament dels *puestos*, però amb l'obligació de deixar a las 10 de la mañana *desembarazado y limpia la plaza*.

Durant aquest temps es concediren nombrosos permisos per a col·locar canons per a conducció d'aigües, en la via pública ; esmentarem ací els concedits a Sebastià Bosch Sala, al passeig ; a la Vídua de Llagostera, des de can Masegur ; a Pere Dasquens, al passeig. També sovint es concediren permisos per a reformar les antigues cases del casc antic de la població ; i continuaren concedint-se'n, no cal dir, en tots els anys que segueixen.

A 12 de juny de 1904 es concedí permís d'obres a Narcís Cortines, al carrer de Calàbria, 67 ; a 18 de setembre se acordó *autorizar a Don Juan Blancafort y Carbonell para abrir tres calles o passages de seis metros de anchura en los terrenos cercados que posee en este pueblo, lindantes en las calles del Figueral, Baños y Paseo y supresión del camino o callejón existente que desde la calle de los Baños conduce al paseo*; a 16 d'octubre s'autoritza a Maria Soler, de Bobé, *para la construcción de seis casas a la calle prolongación de la de Calabria*.

A 13 de novembre del mateix 1904 se acordó *autorizar a Don José Clausolles para urbanizar la calle de la Mina, en el trayecto comprendido entre el paseo y la ronda de Levante, poniendo dos cunetas laterales empedradas y afirmar el resto de la calle con mezcla de cemento y gravilla algo gruesa, significándole la necesidad de colocar postes a los extremos a fin de evitar el paso de carruajes por lo peligroso que*

resultaria el trànsito rodado en aquella secció de una pendiente tan excesiva; el mateix dia va autoritzar-se Joan Colom i Capdevila per aprofitar terres sobrants del carrer Vinyals, del passeig, i de la ronda de Llevant; a 11 de desembre va autoritzar-se el mateix senyor Colom per a urbanitzar part de la ronda del Carril i *variar el cauce del torrente de la Creueta*.

A 15 de gener de 1905 va autoritzar-se Emili Sala Cortés per a tancar la seva finca deixant un pas en el lloc *que debe ocupar la calle de la Creueta*, a la part de baix de can Clausolles; i a Lluís Pou Costa per a edificar una casa al carrer dels Banys. A 19 de febrer va autoritzar-se Martí Montaner per a tancar uns solars *sitos en las «païsses d'En Pedrals»*, al carrer de Llerona; a 2 d'abril *se acordó conceder el permiso que Don Gonzalo Planas Vives solicita... para levantar un piso y reformar la fachada de la casa número 9 de la calle Ronda del Carril*, i a Joan Colom per a construir la casa del passeig.

A 7 de maig del mateix any 1905² fou Joan Arqué Gironès qui obtingué permís per a edificar a la carretera de L'Ametlla; anàlogament a 14 del mateix mes, a Maria Gràcia Font de Ballús, en el torrent de la Cova; al 21 següent a Mariano Breton, al carrer de Samalús; al següent 28, a Miquel Bernabeu, al passeig; a 18 de juliol, a Francesc Serra Baulenes, al carrer de Sant Francesc. En l'acte del 16 de juliol de 1905 es parla *de la casa del señor Suñol* al passeig; a 13 d'agost es donà permís a Júlia Grau per a edificar al carrer de Vinyals; a 31 de desembre, a Josep Corrons, al carrer de Llerona, i a Ramon Rocafort, al carrer de Sant Francesc.

543. De la plaça major

A 8 de juny de 1902¹ es renovà la justa dèria de tenir La Garriga una gran plaça davant l'església parroquial; l'ajuntament acordà de fer les gestions necessàries per a ocupar *las casas siguientes: Parte de la del núm. 10 de la calle del Centro, propiedad de Don José Torras Furriol, habitada por él mismo; la señalada con el*

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 2, del 7 de maig del 1905 al 17 de maig del 1908.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 1. Vegeu els números 538 i 540.

núm. 12 de la pròpia calle de propietat de los herederos de Melchor Fargas, habitada por Don Ramón Rocafort Carreras; la número 14, de la expresada calle, propiedad de Don Ramón Pujol Valls, habitada por el mismo propietario; y la de número 16, sita en dicha calle, de propiedad de Don Luis Plandiura Miquel y Don Jaime Montpart Pujol, habitada por Don Miguel Roca Santmartí; parte de la casa número 6 de la plaza constitucional, de propiedad de Doña Teresa Sempau, habitada por Don José Luis Arimany; parte de la del número 7 de la pròpia plaza, de propiedad de Don Francisco Blancafort y Puig, habitada por Don Rafael Tarradas; parte de la del número 8 de la misma plaza, de propiedad de Don José Llorens Sala, habitada por Don Gabriel Girbau Costa y parte de la del número 9 de la citada plaza, de propiedad de Doña Vicenta Carreras, Viuda de Viadé, habitada por Don José Torras y Valls.

A 29 de juny s'acordà procedir per parts, començant per les cases números 14 i 16 del carrer del Centre; a 2 de novembre s'acordà ratificar el càrrec de pèrit, per a la valoració de les finques, a favor de l'arquitecte municipal Enric Fatjó Torres; a 19 d'abril de 1903 s'acordà fer un emprèstit de 20.000 pessetes, amb làmines de 125 pessetes, al 4 per cent, amortitzant-se'n vuit cada any; a 3 de maig va acordar-se requerir Ramon Pujol perquè desallotgés la casa número 14 del carrer del Centre, el dia 10 de juliol del mateix any; a 14 de juny es comunicà l'autorització per ocupar l'Ajuntament la casa número 6 del mateix carrer i *sacar a pública subasta las obras de derribo de las casas esmen-tades*, però l'obra es realitzà per administració; el valor donat a la primera finca fou de 7.500 pessetes, el de la segona fou de 5.000 pessetes, segons les actes municipals.

A 3 d'abril de 1904, *contando este municipio con recursos suficientes para la ocupación de la casa número 12 de la calle del Centro*, s'acordà procedir a l'expropiació d'aquest immoble; a 12 de juny va arribar-se a un acord amb *los madre e hijo Vicenta Carreras y Mena Viader* sobre l'expropiació de part de la seva casa.

Al cap de molts anys, a 7 de desembre de 1913², l'ajuntament acordà *aceptar con agradecimiento el espontáneo donativo que Don Jaime Fargas Arderius y sus tíos Don Felipe y Don Juan, verbal y pública-*

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 4.

mente han hecho a este ayuntamiento de las casas números 10 y 12 de la calle del Centro de este pueblo, con destino al ensanchamiento de la plaza de la Constitución; a 14 de diciembre s'acordà procedir a l'expropiació de la casa número 10 de la calle del Centro de este pueblo, de propiedad de Don José Torras Furriol, habitada por el mismo propietario; sembla, però, que, quant a la casa número 12, la donació no es formalitzà fins a l'any 1914, i que no avançà gaire l'expedient d'expropiació de la casa número 10; a 7 d'abril de 1915³ el governador civil declarà la necesidad de la ocupación del inmueble número 10.

A 22 d'agost de 1916 es comunicà que per Reial Decret del dia 8 d'agost del mateix any, s'havia desestimat el recurs d'alçada interposat pel senyor Torras, i va acordar-se valorar la dita casa; el senyor Torras interposà recurs *por vía de alta inspección, cuyo recurso fué asimismo desestimado por Real Orden de 15 de enero de 1917*; aleshores el senyor Torras interposà recurs contenciós-administratiu.

A 23 de novembre de 1918⁴ l'alcalde proposà una transacció en l'assumpte, però no s'arribà a realitzar; a 28 de febrer de 1919 es comunicà a l'ajuntament la sentència del Tribunal Suprem en l'esmentat recurs contenciós-administratiu. Novament a 26 de juny de 1926⁵ tornà a parlar-se de la qüestió, però aquesta vegada acceptant la proposta del mateix senyor Torras, a base de pagar-li 50.000 pessetes per la compra de la casa; d'aquestes pessetes 15.000 procediren d'un llegat a tal efecte fet per Felip Fargas Carner en el seu testament.

Finalment, a 31 de desembre de 1926 s'aprovà l'adquisició *de parte de la casa número 6 de la plaza de la Constitución, propiedad de los consortes Don Miquel Cornellas Serra y Doña Rosa Sempau Berenguer*, per 25.000 pessetes; i a 29 d'abril de 1930 l'ajuntament acordà adquirir de Josep Torras Furriol el retall de terra que restà de la seva propietat en expropiar la casa esmentada, pel preu de 5.200 pessetes; perquè *habrá de facilitar en definitiva la realización del ideal de tiempo perseguido por esta corporación de poder construir la casa consistorial con fachada en la referida plaza.*

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5.

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 6.

5. Arxiu Municipal de La Garriga en el corresponent *Llibre d'actes*.

544. Esperit renovador de 1906 a 1908

EN la sessió del 14 de gener de 1906¹, Salvador Dachs presentà una moció dient: *Es de lamentar y conviene que el ayuntamiento fije su atención en la alarma en que están los señores forasteros que poseen torres en ésta, por los sucesivos robos que en ellas se efectúan², que asimismo tiene disgustada a la población en general; la principal causa es la poca vigilancia que se ejerce por parte de los mozos de la escuadra que no sólo no han podido sorprender a los autores, sí que tampoco descubrirlos ni encontrar el menor vestigio; els trets anaven particularment contra el caporal dels mossos; i s'acordà de gestionar el logro del cambio del cabo de mozos. En la sessió de l'11 de febrer el senyor Dachs retirà la seva proposició contra els mossos d'escuadra, per haver vingut el señor comandante del mentado cuerpo a practicar una detenida información.*

A 4 de març de 1906 va acordar-se *expedir un telegrama a los diputados a cortes por esta región, felicitándoles por la campaña emprendida contra el proyecto de ley sobre jurisdicciones; a 29 d'abril se acordó por unanimidad adherirse este ayuntamiento al homenaje de Solidaridad Catalana, cuya fiesta tendrá lugar en la ciudad de Barcelona, el día 20 del próximo mayo.*

A 8 de juliol de 1906 es va *nombrar a Don Juan Garriga y Oliveras, peón municipal y encargado de la limpieza pública de esta localidad, con el haber mensual de setenta y cinco pesetas; a 29 de juliol, veient que el arquitecto de este municipio Don Enrique Fatjó y Torras estaba atacado de una grave enfermedad mental... se acordó por unanimidad nombrar con carácter interino provisional arquitecto municipal a Don Manuel Raspall y Mallol.*

A 13 de gener de 1907 *se acordó adherirse a la manifestación católica que tendrá lugar en Barcelona el día 20 del actual; a 20 de gener se acordó conceder una gratificación de 60 pesetas... a los jóvenes que con tanto heroísmo detuvieron y presentaron en calidad de preso ante*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 2.

2. Heus ací un mal que va resultar endèmic.

la autoridad de este pueblo, juntamente con el arma homicida, a l'autor d'un assassinat comès a Samalús; acordóse igualment, en mèrits del oficio del «Sindicat de iniciatives de La Garriga», que Salvador Dachs assistís a l'acte inaugural que havia de celebrar-se el mateix dia 20 a las dos de la tarde.

A 17 de febrer de 1907 l'ajuntament acordà subvencionar con la cantidad de 25 pesetas a la comisi3n encargada del típico baile de gitanas celebrad3 en esta localidad en los días de Carnaval último. A 24 de març s'estudiaren els planos presentados por Don Sebastián Bosch Elías solicitando permiso para conducir aguas potables a esta poblaci3n. A 21 de juliol se acordó aprobar el plano confeccionado por el arquitecto municipal Don Manuel Raspall sobre rectificaci3n d'algunes líneas en la zona de ensanche.

A 1 de setembre de 1907 se acordó contribuir con la cantidad de 250 pesetas a la suscripci3n iniciada para la instalaci3n de un centro telef3nico en esta poblaci3n; a 23 del mateix mes se acordó prohibir la mendicidad en esta poblaci3n. El 3 de noviembre varen decidir proceder a la urbanizaci3n de la calle de Llerona; a 1 de desembre va decidir-se terminar las obras necesarias de la sala o departamento de la casa consistorial, contiguo a la plaza de la Constituci3n i collocar un fanal a l'esquina a la calle de Bertí.

A 9 de febrer de 1908 es donà cuenta de una carta de la Compañía An3nima de Telefonía del Vallès, manifestando que el punto más a propósito para la instalaci3n de la central de teléfonos era un departamento de la casa consistorial; a 16 de febrer l'ajuntament acordà concedir una petita habitaci3n dels baixos de la casa de la vila, gratuïtament, en atenci3n a la gran comodidad que para la poblaci3n significa el servicio telef3nico; a 23 de febrer l'ajuntament va contribuir amb 250 pessetes a la suscripci3n iniciada para atender a los gastos.

Segons l'esmentada acta del 9 de febrer de 1908 acordà contribuir este ayuntamiento a la suscripci3n iniciada para el derribo de las casas números 60 y 62 de la calle de los Baños, amb 1.500 pessetes, per mor de destinar-se sus terrenos a utilidad pública: A 23 de febrer va acordar-se comunicar al encargado de la fábrica del gas de este pueblo que, durante los días del próximo carnaval, las luces del alumbrado público ardan hasta las 2 de la madrugada, hora que se presume

concluirán los bailes; obsequiar las «colles» de gitanas en la forma que se acostumbra hacer en otras poblaciones; total 45 pessetes.

A 12 d'abril de 1908 va concedir-se a Sebastià Bosch Elies el permís de portar i distribuir dintre del poble l'aigua *de los dos caudales de su propiedad situados uno en el término municipal de Cánoves y Samalús, y el otro, al oeste de este pueblo, conocido con el nombre de Mina del señor Plandiura.* El dia 2 d'agost³ va acordar-se *que durante los días de la fiesta mayor ardan toda la noche las luces del alumbrado público, como se acostumbra hacer todos los años.*

El mateix dia 2 d'agost es donà compte *de las obras realizadas en el «boulevard» del ferrocarril... desmonte del terreno frontero a la torre Aurora y terraplén entre ésta y la de Doña Catalina C. Comas, i d'un projecte de permuta de terrenys amb la Companyia del ferrocarril; a 9 d'agost varen aprovar-se les obres d'urbanización de la calle de Llerona.*

A 1 de novembre de 1908 va acordar-se complimentar Alfons XIII, *al paso de Su Majestad el Rey por este pueblo en su excursión a Vich; en la mateixa sessió se acordó suprimir la calle de Guinardó, en la manzana comprendida entre la de Vinyals... hasta la de La Ametlla, desde la cual empezará la apertura de la expresada calle de Guinardó.*

545. Permisos de construcció de cases durant el lustre 1906-1910

A 14 de gener de 1906¹ les autoritzacions d'edificar es referiren a Sebastià Bosch, per al carrer de la Creueta, i a Eusebi Vila Julià, per al carrer Vinyals i passeig; a 11 de març a Ramon Pujol, a la cantonada del Figueral amb el carrer dels Banys; a 25 de març a Adrià Roch, també al carrer del Figueral; a 13 de maig a Jaume Aspa Gironès, al carrer de Sant Francesc; a 8 de juliol a José Suñol *para la construcción de la casa torre a la via, entre las calles*

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes* número 3, del 24 de maig del 1908, al 5 de febrer del 1911.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 2.

de Vinyals y Admetlla; i a 22 de juliol a Antoni Balcells, a la carretera de l'Ametlla. El dia 26 d'agost de 1906, Jaume Vila Gendra i Josep Font Flaquer obtingueren permís per a edificar al carrer de Sant Francesc; a 2 de setembre va acordar l'Ajuntament patrocinar la urbanización de un trozo de paseo lindante con el ferrocarril, entre terres d'Emili Sala i Josep Sunyol; a 16 de setembre s'havia sollicitat llicència de construir a favor d'Eusebi Dieguez Mas, prop de la carretera de l'Ametlla a Samalús; prop de la mateixa carretera havien de construir una casa Miquela i Mercè de Despujol, segons l'acta del 23 de desembre.

Heus ací una llista de permisos concedits durant l'any 1907 per a edificar noves cases a La Garriga: a 10 de març, a Joan Petit Talí, al carrer de Sant Ramon; a 17 del mateix mes, a Ramon Morera Casamitjana, al carrer de Sant Francesc; a 7 d'abril, a Pere Casals Vinyoles, al carrer de la Creueta; a 16 del mateix mes, a Josep Joaniquet, canonge de Vic, al carrer de Sant Ramon; a 2 de juny, a Adrià Pedro Roque, al carrer del Figueral. A 7 de juliol, En Pere Biset fou autoritzat per a reformar una casa del carrer del «camp del cirés» de este pueblo. A 28 de juliol es concedí permís a Enriqueta Rodríguez de Lacín per a construir la torre de la ronda del Carril; a 3 de novembre, a Pau Alern, per a edificar en el carrer de Sant Francesc, i a Paulí Puig Gol, al final del carrer dels Banys.

Durant l'any 1908 es concediren permisos d'obres: a 2 de febrer a Ricard Ramos, al carrer del Figueral; a 19 d'abril a Esteve Roquer, al passeig; a 7 de juny ², a Josep Corróns, al carrer dels Banys; a 14 de juny, a Lluís Plandiura, a les Oliveres, tocant a la casa del senyor Breton; a 23 d'agost a Nieves Masó, per lluir la façana de la casa número 2 del carrer de Cardedeu; a 30 d'agost, a Joan Garriga Oliveres, al carrer del Forn; a 20 de setembre a Fèlix Faiges Vilà, al passeig; a 11 d'octubre, a Eulàlia Besses Lluch, al passeig; a 18 d'octubre, a Melitó Creus, al carrer de Sant Francesc; a 25 d'octubre, a Salvador Bordó Gasull, al carrer dels Banys; a 15 de novembre, a Josep Reig Argelagós, al carrer de Sant Francesc; a 29 de novembre, a Lluís Vila Martí, al capdamunt del carrer de Calàbria; a 13 de desembre, a Joan Alern Mas, en aquest darrer lloc, i a Artur Santamaria, al passeig.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 3.

Durant l'any 1909, entre altres permisos, es concediren els següents per a edificar cases: a 10 de gener, a Salvador Prat, al capdamunt del carrer de Calàbria; a 24 de gener, a Pere Serra, entre el passeig i la ronda del Carril; a 21 de febrer, a Joaquim Fonollosa i a Antoni Prats Ferrer, al carrer de Sant Francesc; a 25 d'abril, a Esteve Fortuny, al carrer de Sant Francesc; a 23 de maig, a Josep Mas Costa, a la carretera de Vic; a 13 de juny, a Francesc Pla Costa, a la barriada de can Rosselló de Munt; a 12 de setembre, a Bartomeu Mas Casanoves, al carrer del Consell; a 26 de setembre, a Josep Estragués Rovira, al carrer de Sant Francesc; a 28 de novembre, a Pere Serra i Pous, al carrer de L'Ametlla. A 5 de desembre s'estudià la instància de *Don Domingo Pujadas Amigó solicitando permiso para construir una casa torre* a la ronda del Carril; a 19 de novembre anàlogament s'estudià la instància de Miquel Poy per a edificar tocant a la carretera de l'Ametlla a Samalús. A 26 de desembre es concedí permís a Camil Fontserè i a Tomàs Espinassa per edificar tocant *el camino del cementerio*.

Finalment anotem ací els permisos per a construir cases, segons les actes de l'any 1910: a 16 de gener, a Josep Ramos Marsà, al carrer de l'Ametlla, cantonada al passeig; a 20 de febrer, a Cecília Reig Argelagós, al passeig; a 3 d'abril, a Pere Serra Pous, per dues cases, als carrers del Guinardó i Rosselló, i a Paulí Puig Gol, al passeig i carrer de Rosselló; a 10 d'abril, a Joan Sallés Lleonart, al carrer de Vinyals; a 1 de maig, a Joan Gasull Lluch, al carrer de Sant Francesc; a 15 de maig, a Antoni Vila, al carrer del Forn; a 5 de juny, en el mateix carrer, a Esteve Font Germà; a 3 de juliol, a Adrià Ventura, al carrer del Figueral, i a Juli Barbey, *en terrenos lindantes con las calles del Figueral, San Juan y Casellas*; a 21 d'agost, a Eulàlia Besses Lluch, al carrer del Forn; a 9 d'octubre, a Josep Corrons Dalmau, al carrer de Sant Francesc; a 20 de novembre, a Valentí Pous Bassó, al carrer de la Font.

546. Interessants acords dels anys 1909 i 1910

A 3 de gener de 1909¹ va acordar-se *denominar la calle de nueva apertura, cuya situación es la de norte a sur, con el nombre de «Consell»*. En la sessió del dia 10 de gener de 1909 s'aprovaren els comptes *de trabajos y materiales empleados para pintar el nuevo*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 8.

edificio de esta casa consistorial; a 24 de gener va acordar-se contribuir con la cantidad de 20 pesetas a la suscripción iniciada por la comisión ejecutiva de los somatenes armados de Cataluña para erigir un monumento a los héroes del Bruch en la histórica montaña de Montserrat; a 21 de febrer novament s'acordà obsequiar las «colles» de gitanas.

En la sessió del consistori del 9 de maig de 1909 es llegí la *instancia suscrita por Don Luis Huguet solicitando permiso para establecer en esta localidad el alumbrado eléctrico;... a fin de no incurrir en responsabilidad*, va acordar-se consultar un advocat; aquest, vist el contracte existent amb la companyia del gas, fou del parer de no fer la concessió demanada; el señor Huguet interposà recurs d'alçada; a 14 de novembre es féu constar, no obstant, que *el ayuntamiento de La Garriga ha visto y ve con gran simpatía la iniciativa de Don Luis Huguet.*

A 25 de juliol de 1909 *se acordó prevenir a Don Ramón Noguera, Don Francisco Ardiz y a Doña Teresa Aymerich, como partícipes del puente de can Borrell, que hi fessin les reparacions pertinents. L'acta de l'1 d'agost diu que l'ajuntament acordà contribuir con la cantidad de 100 pesetas a la suscripción iniciada para socorrer a los trabajadores que durante los días 28, 29 y 30 de julio último no acudieron al trabajo para evitar coacciones; hi ha, però, tatzades unes paraules que diuen: han tenido que hacer huelga forzosa con motivo de los sucesos desarrollados en dichos días; també s'acordà agradecer los buenos servicios, propios de su cargo, prestados por el cartero de esta localidad Don Juan Buil Puyuelo en los días de zozobra que acabamos de atravesar.*

En l'acta del 22 d'agost de 1909 diu que *se acordó asistir este ayuntamiento en corporación a las funciones religiosas que se celebrarán el domingo próximo venidero en esta iglesia parroquial en desagravio de los lamentables sucesos ocurridos en Barcelona y en otras poblaciones de Cataluña la última semana de julio próximo pasado. Cal recordar ací que en 1909 a Barcelona esclatà l'anomenada setmana tràgica, amb incendi de moltes esglésies i convents.*

A 23 de gener de 1910 va acordar-se *adquirir por el precio de 4.250 pesetas la casa denominada «can Pujagut», número 35 de la calle de Samalús, con destino a cuartel de mozos de la escuadra*², a 20 de febrer

2. L'acord no va realitzar-se; vegeu la nota 2 del número següent.

també s'acordà obsequiar les colles del ball de gitanes ; a 17 d'abril va decidir-se construir una portalada de ferro pel pati de casa la vila, amb dibuix de l'arquitecte municipal.

A 4 de setembre de 1910 l'ajuntament acordà *ceder a la Junta de Obra de esta iglesia parroquial el reloj de torre regalado a este ayuntamiento por el señor Suñol, para colocar en el campanario de la expresada iglesia... en atención que el existente en dicho sitio se halla inservible ; també es decidí assistir en corporación a saludar a Su Alteza Real la Infanta Doña Isabel a su paso por este pueblo en dirección a Vich.*

A 6 de novembre de 1910 va acordar-se *concurrir el domingo próximo al acto inaugural del monumento al señor don Bartolomé Robert, cuyo acto tendrá lugar en Barcelona; a 27 de noviembre es nomenà agente de policía urbana... al conserje de la Junta de la Caridad, Antoni Noguera Poy ; a 18 de desembre es nomenà sereno a Joan Gasull Lluch.*

Continua la prosperitat de la població

547. Acords municipals. — 548. Les festes del bosc de can Terrés. — 549. Construcció de cases noves, de 1911 a 1915. — 550. Les desavinences polítiques a l'ajuntament, de 1914 a 1917. — 551. Prosperitat durant el bienni 1918-1919. — 552. Les antigues fàbriques garriguenques. — 553. De la moderna indústria balneària i del foraster.

547. Acords municipals

A 26 de març de 1911 ¹ l'ajuntament acordà *transformar en incandescencia todos los faroles del alumbrado público que carecen de esta reforma*, a 2 de juliol se acordó *adherirse este ayuntamiento a la proposición votada por la Excelentísima Diputación Provincial de Barcelona, pidiendo la creación de un organismo que represente integralmente la región*.

A 8 d'octubre del mateix 1911 l'ajuntament decidí pagar 300 pessetes per contribuir a *la construcción de un muro para la defensa del puente de La Doma*; a 15 d'octubre, amb 750 pessetes, als germans Josep i Ramon, Reig Argelagós, *para la compra y derribo de la casa número 52 de la calle de los Baños, conocida por «can Milhomes», con objeto de destinar parte de los terrenos que la misma ocupa a vía pública*.

A 29 del 1911 se acordó *estudiar el medio de allegar recursos para la construcción de nueva planta del puente de La Doma, situado sobre el río Congost, en vista del peligro que ofrece por su estado ruinoso el de*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 4 (de l'11 de febrer del 1911 al primer de març de 1914).

madera existente; a 17 de març de 1912 es desistí de comprar can Pu-jagut ²; a 13 d'octubre de 1912 es concedí una subvenció a la comissió local de la Creu Roja; a 23 de febrer de 1913, s'acordà contribuir amb 25 pessetes *para erigir un monumento que perpetúe la memoria del gran poeta catalán «mossèn Cinto Verdaguer»*.

No cal dir que en les actes de tots aquests anys es dedica molt espai a les *quintas* dels joves pel servei militar; també es preocupen cada any del pressupost i dels comptes municipals; no són infreqüents les notes del secretari dient que no s'han celebrat les corresponents sessions per manca de *concejales* o per no haver-hi assumptes per tractar; tampoc són infreqüents els permisos per a reformes de las antigues cases i per a conduccions d'aigua viva a les cases i per a instal·lar motors de gas per pouar l'aigua subterrània.

A 20 d'abril de 1913 es féu constar *haber visto con entusiasmo la actitud de los diputados y senadores por Cataluña de ratificar su adhesión al proyecto de Mancomunidad... y comunicar directamente este acuerdo de felicitación al diputado por este distrito, así como igualmente al presidente de la Diputación de Barcelona, rogándole lo haga conocer a todos los demás diputados y senadores por Cataluña*.

A 3 d'agost va acordar-se *sufragar los gastos que ocasionen los fuegos artificiales que deberán tener efecto en el tercero día de la propia fiesta mayor*.

A 31 d'agost van ésser aprovades *las ordenanzas municipales de esta localidad para el régimen de instalaciones eléctricas*; s'acordà elaborar *las bases bajo las cuales los señores Estebanell y Pahisa deberán sujetarse para el suministro del fluido eléctrico en esta población*; a 16 de novembre les bases van ésser aprovades.

A 12 d'octubre es féu constar que *hasta ahora eran 9 los concejales que debía tener este ayuntamiento, por razón de no llegar a 2.000 el número de sus habitantes, resulta que el censo actual, o sea del año 1910, tiene 2.107 habitantes y... corresponden diez concejales*.

A 9 de novembre del mateix 1913 l'ajuntament acordà *dirigirse al gobierno pidiéndole la inmediata aprobación del proyecto de ley de man-*

2. Vegeu la nota 2 del número anterior.

comunidades provinciales, que tanto ha de contribuir a la prosperidad de nuestra tierra y comunicar directamente este acuerdo al presidente del Consejo de ministros y al presidente de la Diputación de Barcelona. A 27 de maig de l'any 1914 s'acordà gestionar con el presidente de la Mancomunidad señor Prat de la Riba, la construcción del puente de La Doma.

A 10 de juny l'ajuntament va aprobar las conclusiones votadas por la asamblea de alcaldes de la provincia, demanant una legislación fija, no susceptible de ser alterada esencialmente por medio de disposiciones emanadas del poder ejecutivo; els trets anaven sobretot a la qüestió dels consums.

548. Les festes del bosc de can Terrés

El bosc de can Terrés estava situat al sud de la capella de la Mare de Déu del Camí, entre la moderna carretera de Barcelona i la riera del Congost; el travessava el torrent de Malhivern; encara que vulgarment se'l coneixia amb el nom del *bosc gran* de can Terrés, la seva grandor no era pas superficial, sinó solament de la corpulència dels seus arbres; aquests eren gairebé únicament roures i alzines, però hi havia també algun pi i altres arbres i abundant sotabosc. Les soques colossals dels roures i alzines, treballades pel curs dels anys, potser dels segles, aixecaven enlaire una gran tofa de branques i fulles, que aturaven la llum i, en conjunt, formaven un dels millors i més bells tresors de La Garriga.

Almenys d'ençà de l'any 1910¹ el dia 8 de setembre, festa de la Nativitat de la Mare de Déu, es celebrà en el bosc i capella veïna l'aplec de la Mare de Déu del Camí, conegut vulgarment amb el nom de *la festa del bosc*; hi havia missa, que primerament havia de celebrar-se al mateix bosc i, més tard, a la porta de la capella; seguia una processó per dintre del bosc, a la qual participava, en forma gairebé exclusiva, la colònia d'estiuejants; les noies portaven garlandes i poms de flors;

1. Hem vist programes de la festa de l'any 1910; l'any 1919 intervingueren en la part musical la violinista Josefa Diéguez i el tenor Vendrell; l'any 1920 hi cantà part de l'Orfeó garriguenc.

per a la festa s'havien editat uns goigs de la Mare de Déu del Camí². Al migdia hi havia dansa a la plaça de dins del bosc i, en el mateix lloc, a la tarda, hi havia ballades, a les quals portava bell enrenou la *batalla de paparets i serpentina*; al vespre hi havia especials il·luminacions; el nombre d'automòbils era verament extraordinari.

La Veu de Catalunya, en la seva edició del dia 9 de setembre de 1910, comentant l'èxit i concurrència a la festa, diu que *hi ha acudit gent de Mataró, Granollers, Vic, Figueró, Les Franqueses, Taradell, Viladrau, Samalús, Castelltersol, Bigues, Llerona, Aiguafreda, Tona, Vilamajor, Llíssà, La Roca, Argentona, Cardedeu i altres pobles, no mancant-hi tampoc comitatives de Barcelona*. L'any 1920 va publicar Enric Tuet una composició poètica titulada *L'Aplec de la Verge del Camí*, amb versos per l'estil dels següents: *...pel bosc et passeges | Verge del Camí | i el bosc ple de noies | de llum i de toies | sembla el teu jardí*. La gran festa del bosc va celebrar-se durant prop de vint anys i donà molt de renom a La Garriga.

A 3 de setembre de 1911, a la tarda, en el *teatre de Naturalesa, al bosc de can Terrés de La Garriga*, va estrenar-se *«Flors de Cingle»*, poema dramàtic en vers, en tres actes i un proemi, de l'Ignasi Iglésias; cinc corals i dues cançons del mestre Cassià Casademont; ornament del bosc i presentació artística d'En Moragas i Alarma; figurins de l'Apelles Mestres; direcció escènica d'En Jaume Borràs; cor de noies i joves a càrrec de 40 coristes del Gran Teatre del Liceu. Va organitzar-se un tren especial desde Barcelona³.

El dia 30 d'agost de l'any 1914, a la tarda, va ésser estrenada en el bosc de can Terrés, a La Garriga, *teatre de la Naturalesa*, l'obra d'Apelles Mestres *«La Viola d'or»*, rondalla bosquetana en tres actes⁴; amb música del mestre Enric Morera, el qual tingué, també, la direcció musical; la direcció escènica va estar a càrrec d'Adrià Gual; els figurins

2. N'hem vist les següents edicions: *Tip. L'Avenç Barcelona*; *Imp. Elzeviriana, Rambla Catalunya 12 i 14 Barcelona*; altra de la mateixa impremta; altra dient *Imp. Elzeviriana, carrer Torres Amat, 9, Barcelona*; altra sense peu d'impremta; altra *Imp. Víctor Verdós, Molar, Barcelona*; *Tip. L'Avenç, Rambla Catalunya, Barcelona*; *Imp. Cucurella, Corró, 9, Granollers*; i una altra d'aquesta darrera impremta. Vegeu els números 9 i segs. i 211 i segs.

3. Tot això segons el programa de la festa.

4. Va editar-se a Barcelona, el mateix any 1914.

foren d'Apelles Mestres ; la direcció artística i ornat del bosc a càrrec de Salvador Alarma ; el primer actor va ésser Josep Santpere ; la coreografia fou dirigida per Pauleta Pàmies ; la part d'orquestra fou interpretada per la Principal de Peralada. Hi hagué 53 subscriptors d'un títol de 500 pessetes cada un. Va organitzar-se un tren especial des de Barcelona. Fou un èxit de públic. L'ajuntament acordà subvencionar la funció, dictar *un bando de buen gobierno*, i demanar forces *para la conservación del orden público* ⁵.

No cal dir com aquestes festes, gairebé romàntiques, anaven acreixent el prestigi de La Garriga, sobretot com a punt d'estiueig. La premsa de Barcelona en publicà amples ressenyes.

549. Construcció de cases noves de 1911 a 1917

DURANT l'any 1911 ¹ es concedí permís per a edificar cases noves : a 19 de febrer, a Isidor Cucurull, a la carretera de Vic ; a 12 de març, a Josep Vicente Ramos, al passeig ; a 19 de març, a Adrià Pedro Roque, al carrer dels Banys ; a Jaume Galvany, a la carretera transversal ; a Joan Grau Punsoda, al carrer del Forn ; i a Lluís Pou Costa, al carrer de Caselles ; a 26 de març a Vicenç Pareres Riera, al carrer de Vinyals ; i en el mateix carrer, a Pere Pujol Crusats, a 30 d'abril ; a 21 de maig, a Ignasi Fortuny Montcau, al carrer de Sant Lluís ; a 18 de juny, a Valentí Dameson, per dues cases, a la carretera de Barcelona ; a 25 de juny, a Joan Nualart Palet, a la carretera transversal ; a 16 de juliol, a Antoni Ferrer, en la carretera últimament esmentada ; a 30 de juliol, a Ramon Pujol, a la carretera de Barcelona ; a 10 de setembre, a Jaume Aspa Gironès, al carrer dels Banys ; a 8 d'octubre, a Mercè Agustí, al carrer dels Banys ; a 5 de novembre, a Francesc Vinyoles Tey, a la carretera transversal ; a 10 de desembre, a Esteve Aspa Tort, al carrer del Figueral ; a 24 de desembre, a Antoni Blancafort, al carrer Caselles.

Heus ací una llista de permisos municipals per a edificar cases noves, de l'any 1912 : a 4 de febrer, a Pau Pareres Estaper, a *la calle en*

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 4.

proyecto de «camp dels cirés»; a 25 de febrer, a Montserrat Girbau Aymerich, per dues cases, a la carretera de Vic; a 28 d'abril, a Antoni Vinyoles Tey, al carrer de Vinyals; a 26 de maig, a Miquel Tàpies Font, *para construir siete casas*, a la carretera de Barcelona, i a Josep Reig Argelagós, al carrer dels Banys; a 16 de juny, a Josep Antoni Barraquer, al passeig; a 7 de juliol, a Blanca Freixes, a prop de can Rosselló; a 15 de setembre, a Antoni Crous, al número 13 del carrer de Calàbria, i a Joan Sallés, al carrer de Vinyals; a 13 d'octubre, a Ramon Rocafort Carreres, al carrer dels Banys, i a Antoni Bosch, a la carretera transversal; a 17 de novembre, a Sebastià Bosch Sala, en terrenys *lindantes con una calle en proyecto y el Paseo*; a 1 de desembre, a Josep Iglésies Martí, *para construir cuatro casas en... una calle en proyecto, sita en la parte posterior de la casa que posee en la calle de los Baños*; i a Ramon Aguilera Domènech, per dues cases *lindantes con las calles de Rosselló y Forn*; a 8 de desembre, a Dolores Artigues, vídua de Callol, a la ronda del Carril.

Seguim fent llista dels permisos per a construir noves cases a La Garriga, anotant els següents de l'any 1913: a 19 de gener, a Jeroni Vila, a la carretera de Barcelona; a 9 de febrer, a Tomàs Espinassa, a *una calle en proyecto y camino del cementerio*; a 9 de març, a Joaquim Fonollosa, a la carretera de l'Ametlla; a 30 de març, a Cecília Reig Argelagós, al carrer de Cardedeu; a 6 d'abril, a Joan Sallés Leonart, al carrer de Vinyals; a 12 d'octubre, a Adauta Boada Rius, *para levantar un cuerpo de edificio en el jardín de su casa-torre*; a 30 de novembre, a Miquel Plantada Arís, prop de la via; a 7 de desembre, a Jaume Galvany, al carrer de Vinyals.

Consta que durant l'any 1914² es concediren les següents autoritzacions per a edificar cases noves: a 26 de juliol, a Manuel Maresma, en el torrent de can Fèlix, i a Josep Maria Martino, por tres cases, al passeig; a 21 de novembre, a Roser Junqué Urgellès, prop de can Rosselló de Munt.

De l'any 1915, són els següents: a 14 d'abril, a Isidre Mas Homs, al carrer Camp dels Cirés; a 5 de maig, a Jaume Serra, al carrer de Sant Ramon, a Maria-Lluïsa Teixidó, al carrer de Cardedeu, a Vicenç

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5 (del 8 de març de 1914 al 6 d'abril de 1918).

Ramos, al carrer del Forn ; a 2 de juny, a Francesc Serra Baulenes, al carrer dels Banys ; a 29 de setembre, a Joaquim Fonollosa Pla, a la carretera de L'Ametlla ; a 24 de novembre, a Pere Vilaró al carrer de Llerona, i a Antoni Serra, al carrer de Vinyals.

Per a construir una casa nova, a 14 de març de 1916 es concedí permís a Lluís Soler, pel carrer de Llerona, i a Jacint Pedro Roch, als carrers de Sant Francesc i Llerona ; a 14 d'agost, a Francesc Dasquens Domènech, al carrer de Llerona ; a 21 de desembre, a Josep Gesa Espinassa, al carrer de La Doma.

550. Les desavinences polítiques a l'ajuntament, de 1914 a 1917

EN 1914¹ des de bon principi no hi hagué molta avinença entre els nous consellers ; calgué repetir entre ells les eleccions per escollir els tinents d'alcalde i regidors síndics, perquè no s'obtenien les majories precises. A 1 de febrer es llogà per a escola de noies el segon pis, primera porta, de la casa número 43 del carrer de Calàbria ; a 8 de febrer s'autoritzà a Joan Sais per a *empotrar con azulejos una imagen de Santa Catalina, en la fachada de su casa* ; a 22 de febrer es rebutjà la proposta de Ramon Roger *acerca la colocación de dos bancos en la secretaría, destinados para el público en las horas de sesiones* ; a 21 de març² es nomenà agutzil Josep Miró Comas ; el *concejal* señor Boget encapçala un recurs de queixa *por no consentir la entrada del público en el local donde se celebran las sesiones*, però el recurs fou desestimaf pel governador ; en les sessions es palesen les desavinences i després d'una protesta de Joan Sallés, en la sessió del 17 de maig de 1914, *como el asunto iba tomando carácter violentísimo, el señor alcalde aixecà la sessió*.

El 28 d'octubre de 1914 l'ajuntament va acordar *tomar las medidas sanitarias oportunas en atención a las circunstancias porque atravesamos; prevenir a la Junta «La Caridad» ponga en condiciones de prestar servicio los dos aposentos del lazareto* ; a 16 de desembre l'acord fou

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 4. Ací cal ressenyar que Alexandre Lerroux va venir a La Garriga a inaugurar un casal afecte al seu partit.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5.

d'arrendar a Don Isidro Viñolas por el período de un año prorrogable el lavadero que posee en su finca cercana a la riera del Congost, con destino al lavado de ropas de personas atacadas de enfermedades infecciosas.

En la mateixa sessió s'acceptà l'oferta de Narcís Cortinas, Pere Bulbena i Josep Gotanegra Alsina, *de una faja de terreno, de una anchura de nueve metros, con destino a vía pública, para la prolongación de la calle de Bonaire, o sea desde la carretera de Barcelona a Ribas, frente la citada calle, hasta el río Congost; a 29 de diciembre de 1915 s'acordà la unión del pasaje conocido por can «Pere Fuster», con la prolongación de la calle de San Francisco y supresión del paso de la acequia del regadío común.* A 29 de desembre de 1915 va acordar-se comprar una màquina d'escriure per a l'ajuntament.

Les lluites locals prengueren un nou enverinament en constituir-se l'ajuntament del bienni 1916-1917; a 1 de gener de 1916, en l'elecció d'alcalde, tinents d'alcalde i regidor síndic, invariablement aparegueren 6 vots favorables a l'elegit i 4 paperetes en blanc; al cap de pocs dies, a 4 de gener, els de la minoria digueren que renunciaven a formar part de les comissions, i no volgueren firmar l'acta; a 16 de gener protestaren que es tractés de tallar arbres a la carretera de l'Ametlla i, després d'unes paraules sobre les sessions públiques de l'ajuntament, l'alcalde, *a fin de que las cosas no tomasen mayores proporciones, levantó la sesión;* a 25 de gener, presentaren un vot de censura a l'alcalde; a 1 de febrer, sol·licitaren un més ample local per a celebrar les sessions amb assistència del públic i que aquestes duressin dues hores; a 15 de febrer l'alcalde *mandó desalojar el local donde tiene su residencia el público, por no guardar la debida compostura;* a 29 de febrer la majoria féu prevaldre l'acord de celebrar les sessions, no al vespre, com s'estilava, sinó a dos quarts de tres de la tarda de cada dimarts.

A 18 d'abril de 1916 es va *autorizar a la Mancomunidad de Cataluña para construir una red telefónica en este término municipal,* i es proposà la reparació del pont de can Borrell; a 11 de juliol s'acordà pagar a *José Codinachs, 13 pesetas, por acarreo de tierras; Antonio Fors, 10 pesetas, por tubos vacuna; Francisco Marata, 7 pesetas, por un viaje de un loco a Las Franquesas;* a 22 d'agost es prengueren alguns acords sobre il·luminació pública elèctrica; a 14 de novembre s'acordà gestionar amb la Mancomunitat la construcció del pont de La Doma.

A 14 d'agost de 1917 l'ajuntament acordà *adherir-se a las declaraciones formuladas y a los acuerdos adoptados por la asamblea de senadores y diputados celebrada en Barcelona, el día 19 de julio último; formular la más enérgica protesta por la violencia ejercida por el gobierno contra la asamblea...; hacer constar en acta el sentimiento de esta corporación municipal por la muerte de Don Enrique Prat de la Riba.*

En aquest temps es concediren permisos per a instal·lar motors-bomba elèctrics en cases particulars; així, a 26 d'octubre, es concedí permís a Josep Maria Pallés Alier, per a fer obres *en el jardín de la casa-chalet de su propiedad conocido por «La Caridad»*; caldrà dir finalment que, cada fi d'any, es celebrava el sorteig per a l'amortització de les obligacions de l'emprèstit municipal.

551. Prosperitat durant el bienni 1918-1919

A 12 de gener de 1918¹ l'alcalde Josep Iglésies i el *concejal* senyor Frederic Wynn explicaren les gestions fetes per assolir la cooperació de la Diputació per a construir el pont nou de La Doma; el *concejal* Salvador Fortuny digué que ell també n'havia parlat amb el diputat provincial senyor Torras Villà; a 27 d'abril de 1918² l'ajuntament començà d'ocupar-se d'un projecte dels senyors Nualart, Francesc Combes, Josep Llorens, Andreu Sanahuja, Joaquim Maria Ribalta i Francesc Pla, per *urbanizar una barriada radicada en terrenos del manso Vilanova.*

En la mateixa sessió s'acordà *pregonar la obligación que tienen todos los dueños de carruajes de proveerse de las oportunas tablillas*; a 4 de maig del mateix 1918 l'ajuntament s'ocupà *de la subida del precio de las aguas potables que abastecen esta población, propiedad de Don Sebastián Bosch y Elías*; a 6 de juliol es projectà *una escalera que se pretende de construir en la avenida de la estación, al objeto de facilitar el acceso a la ronda del Carril.*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5. Vegeu el número 538, nota 3, i el 554.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 6 (del 20 d'abril del 1918 al 10 de gener del 1922).

A 13 de juliol va acordar-se *colocar en las calles y demás sitios públicos, de manera que sean bien visibles, placas o letreros que contengan máximas patrióticas, culturales, etc.*; la iniciativa fou del tinent d'alcalde Frederic Wynn; per exemple, una de les màximes deia: *Respecteu els vells, perquè ells són la majestat del poble*. A 7 de setembre l'ajuntament acordà *adherirse al mensaje de la paz de los barceloneses, cuyo portavoz es el diario del comercio*; a 28 de setembre va acordar-se inspeccionar el pont de La Doma, *para cerciorarse de las condiciones de solidez que reúne*.

A l'any 1918 hi va haver l'epidèmia de grip; és d'observar que durant el mes de setembre solament s'havien mort 4 persones a La Garriga; en canvi, durant el mes d'octubre se'n van morir 25; a 13 d'octubre s'anunciaren pregàries públiques a Sant Roc; durant el mes de novembre hi hagué solament set defuncions; en tot l'any el nombre dels morts va ésser de 50 persones³.

A proposició de la minoria, a 23 de novembre de 1918, s'acordà batejar el passeig amb el nom de Wilson⁴, i que en la corresponent placa es posés *la fecha en que se concertó el armisticio, o sea el 11 de noviembre de 1918*; en la mateixa sessió va decidir-se *dar el nombre de Don Ignacio Sala a la avenida de las acacias, comprendida en la calle del Figueral*.

A 16 de març de 1918 es concedí permís a Jaume Marminyà per a construir una casa al carrer de Llerona; a 11 de maig, a Ramona Noguera Perí, a la carretera transversal; a 22 de juny, a Jaume Aspa Tort, al carrer del Figueral; a 13 de juliol, a Josep Font Flaquer, al carrer de Llerona, el qual, endemés, volia instal·lar *una prensa para vinos y aceites que debe ir accionada por un motor eléctrico*; a 10 d'agost, a Joan Morera, per *un taller de carpintería*, prop de l'estació; a 23 de novembre, a Eduard Schilling, per una caseta al carrer de Llerona; a 21 de desembre, a Francesc Pla Costa, *al caserío Rosselló*.

A primer de març de 1919 es concedí permís per a edificar una casa, a Salvador Grau Madriguera, al passeig; a 5 d'abril, a Ramon

3. Les notes d'aquest paràgraf les hem extret de la *Fulla Dominical*, col·lecció que es guarda a l'Arxiu parroquial.

4. Caldria recordar la intervenció de Wilson, president dels Estats Units d'Amèrica, en l'acabament de la guerra europea.

Aguilera, a la carretera de Barcelona, tocant a la *Ronda del Sur*; a 6 de setembre, a Eliseu París Sala, a la Ronda del Carril; a 18 d'octubre, a Miquel Garriga, per dues cases al carrer de Llerona.

A 4 de gener de 1919 l'ajuntament *ratificando el plebiscito municipal* féu constar *su adhesión a las bases de autonomía presentadas al gobierno...* i acordà *asistir a la reunión general de municipios de Cataluña...* A 2 d'agost de 1919 va acordar-se *obligar a los autos y demás vehículos a que circulen por las calles de la población con una marcha moderada*; a 9 d'agost, com que els automobilistes no feien cas dels cartells adients, s'encarregà el corresponent servei de vigilància als mossos d'esquadra.

Durant aquests temps es concediren nombrosos permisos per a instal·lacions d'electro-motors en cases particulars. A 28 de juny de 1919, *vistes las proposiciones, que para el nuevo arriendo del servicio de alumbrado público, hacen las empresas «Alumbrado de poblaciones, S. A.», suministradora de gas, y la «Estebanell y Pahisa S. en C.»*, que *sirve fluido eléctrico*, l'ajuntament es decidí per la il·luminació elèctrica.

A 11 d'octubre de 1919 es subvencionaren *las obras de habilitación del puente de can Jacob*; a 6 de desembre es jubilà el metge municipal Antoni Fors, i a 14 de febrer de 1920 fou nomenat per a substituir-lo Angel Fitó Jubany.

552. Les antigues fàbriques garriguenques

A 3 de juny de 1883, vista una instància de Teodor de Mas que *se propone establecer una fábrica de dinamita en el punto denominado «Pla de les estepes», de este término...* veient que *el ayuntamiento no puede oponerse a su realización, aun cuando la considera perjudicial al desarrollo moral y material de la población*, acordà conformar-se amb l'informe de l'enginyer de mines. El projecte, però, no prosperà.

Sabem que a 7 de febrer de 1885 hi havia *una fábrica de tejidos* prop de la sala de ball d'En Crous; també a Can Xicordé hi hagué una petita fabriqueteta de teixits; a 14 de juliol de 1895 *se acordó autq-*

rizar a Don Erasmo Imbert de Nadal para la construcción que solicita de una casa y pared de cerca en terrenos de su propiedad, contiguos a la carretera de segundo orden de Barcelona a Ribas; en las construccions industrials del lloc de referència s'hi va instal·lar la primera fàbrica de curtits de La Garriga; fou la fàbrica de curtidos de la Compañía Tenería Layetana, S. A.

És amb referència a l'esmentat edifici que, el dia 7 de juny de 1933, l'ajuntament acordà concedir a «Filatures Oris, S. A.» el permís... per a construir, dintre de la finca de la seva propietat, coneguda per «Fàbrica Vilanova», quatre quadres per a fins industrials; a 19 d'octubre la dita entitat demanà permís per a l'establiment d'una indústria de filats i retorts de cotó; aquesta ha estat la més important de les fàbriques de La Garriga, car en ella han treballat 84 obrers l'any 1950.

Cap allà a l'any 1905 va establir-se a La Garriga una fàbrica de rotlles de música per a pianola, anomenada vulgarment *la Solfa*; va ésser la primera i la més important d'Espanya; les primeres màquines foren importades, després es construïren íntegrament als propis tallers; arribà a ocupar uns 35 treballadors; el moment àlgid fou del 1920 al 1925; la indústria passà a propietat exclusiva de Joan Baptista Blancafort; el catàleg general editat l'any 1929 dels *Rollos musicales Victoria* comprenia uns quatre mil exemplars; amb la competència del fonògraf la fabricació va decaure, fins haver de plegar cap allà a l'any 1932. Vers l'any 1931 en el mateix edifici s'instal·là una fàbrica de perfumeria *Blancafors*, que donà treball als antics obrers de *la Solfa*; va constituir-se una societat de responsabilitat limitada amb el nom compost de *Blavi*, derivat de Blancafort i Vidal; es féu célebre el sabó *elaborado con las untuosas aguas termales* de La Garriga; s'utilitzà ultra el nom *Blancafors*, el de *Cremacao*; en 1950 ocupava divuit obrers. A 28 de setembre de 1932 l'ajuntament concedí a la Societat Blancafort de canviar el rètol de l'edifici-fàbrica que la mateixa posseeix en el carrer de Sant Joan, posant-hi la llegenda «*Blancafors fàbrica perfumería*».

A 18 de març de 1917 l'ajuntament concedí permís a Ramona Sallent, vídua de Rosselló, per a construir unes quadres *con destino a la fabricació de curtidos* a prop de la riera; intervingueren en la fabricació el fill de la sollicitant i Eduard Dalmau, fins a 1926, en la qual

data aquest va separar-se i construí una altra fàbrica, també de cuir industrial. al carrer de Ramon Pareres, que continua treballant en l'actualitat. L'antiga fàbrica continuà també, però en mans de Josep Maria de Rosselló i Pau Seitún; al cap de poc temps fou cedida en arrendament a Josep Vila Boix, fins cap allà a l'any 1932; aleshores passà a mans del senyor Dulcet, el qual, després va esdevenir propietari, àdhuc de l'immoble; en 1950 tenia vuit treballadors.

A 2 de març de 1918 l'ajuntament estudià la sollicitud d'Esteve Mallol Gener per a construir un edifici confinant *con la calle del gas o cementerio que quiere destinar a usos industriales*; en la sessió del 16 de març es precisa que serà *para la fabricación de correas y curtidos*; després d'un laboriós expedient, en part va concedir-se el permís a 11 de maig. La indústria efectivament va instal·lar-se. A 25 de juny de 1924 la comissió municipal permanent autoritzà Esteve Mallol Jané *para construir en la parte posterior del edificio que para la preparación de correas posee en la calle de La Doma, una cuadra con destino a la fabricación de curtidos*. Després de la mort d'Esteve Mallol, els seus fills continuaren la indústria. Més tard, l'edifici fou arrendat per Salvador Durall; quan van construir-se unes grans fàbriques prop de l'estació del ferrocarril de Les Franqueses, molts dels obrers de can Mallol passaren a treballar a la nova fàbrica. A La Garriga, però, a l'antic edifici de can Mallol s'hi ha instal·lat modernament una fàbrica de Manufactures Vilapla, societat anònima, en cotó, amb 18 treballadors l'any 1950.

A 2 d'agost de 1919 es concedí permís a *Don Marcelo Comère, como gerente de la casa Viuda Comère*, per construir una quadra a la carretera de L'Ametlla *para taller de bordados mecánicos*. La indústria va ésser-hi instal·lada; i, encara, a 20 de febrer de 1923, es concedí a Ferran Comère Poupeé permís *para construir en terrenos de su propiedad, lindantes con la travesía en proyecto de la carretera de Barcelona a Ribas, y contiguo al edificio industrial de su pertenencia, una cuadra per ampliació de la fàbrica*. L'any 1950 aquesta fàbrica tenia 21 treballadors.

A 6 de setembre de 1919 fou denegat a l'empresa *Masó y Morera* el permís d'instal·lar un electro-motor prop de l'estació de ferrocarril; a 6 de desembre *la razón social Masó y Morera* obtingué permís sola-

ment per a construir un edifici, destinado a taller de carpinteria mecánica y para aserrar maderas, prop de la carretera de Barcelona; avui en aquest edifici es fabriquen barrils.

A 28 de febrer de 1920 l'ajuntament concedí permís a la societat *Fábregas y Compañía...* para construir una cuadra lindante con la calle de Llerona, destinada a fabricación de camisas.

553. La moderna indústria balneària i del foraster

La indústria balneària, que ja hem vist ¹ poderosament establerta a La Garriga, proliferà aviat; així consta que a 3 de gener de 1889, *con motivo de los varios expedientes que se incoan en el Gobierno Civil de esta Provincia, a instancia de varios vecinos de esta localidad, solicitando la declaración de utilidad pública de las aguas que poseen en sus casas y la habilitación de estas para establecimientos balnearios*, s'acordà que l'ajuntament hi prengués part per tal d'evitar perjudici al pou calent.

A 3 de novembre de l'any 1899, davant del notari de Granollers Domingo Roca i Torruella, Josep de Rosselló Puig, amo dels patrimonis de can Tarrés, can Rosselló de Vall i can Caselles, va vendre a Joan Baptista Blancafort i Carbonell la gran extensió de terreny que havia estat el cor del patrimoni de can Caselles i en el qual hi havia l'antiga deu d'aigua termal. Recordem de pas que Joan Baptista Blancafort va emmaridar-se amb Maria de Rosselló. L'adquisició de l'esmentat terreny fou feta més que amb intent d'enriquir el cabal d'aigua termal del Balneari Blancafort, amb la mira d'evitar la construcció d'un altre gran balneari competidor en el solar on havia estat edificat l'antic hospital, can Caselles i Sant Macari.

El Balneari Blancafort comprèn un grandíós edifici, de baixos i tres pisos, estructurat al voltant de tres costats d'un pati rectangular; en el moment d'escriure aquestes ratlles té un centenar de cambres dormitoris i una quarantena de cambres de bany; hi ha establert un servei especial de banys per al públic, sense allotjament; té un gran espai dedicat a jardí i uns camps dedicats al tennis i a altres esports.

1. En el número 522.

Pel Balneari Blancafort han desfilat un bon nombre de personalitats; és certa l'anècdota de l'astorament produït quan un jove i humil sacerdot arribat al Balneari declarà a l'oficina que es deia Jaume Balmes²; ja hem vist al Balneari el bisbe Reig de Barcelona³, hi veurem el canonge Collell, mossèn Jacint Verdaguer, En Francesc Cambó⁴; podem afegir ara els noms del bisbe Torras i Bages, del glossador Eugeni D'Ors⁵, d'Enric Prat de la Riba, del general Primo de Rivera, dels ministres del govern central Jaume Carner, Eduard Aunós, Josep Antoni Giron; dels ex-ministres Joan Ventosa i Calvell, Planas i Casals, Bertran i Musitu; àdhuc allà va celebrar-se una reunió del consell de la Generalitat; allà ha residit el cardenal Arce Ochotorena, arquebisbe de Tarragona⁶, el bisbe de Barcelona Dr. Modrego Casaus, el caputxí P. Rupert Maria de Manresa; els pintors Josep Masriera, Duran Camps, Planas Doria; els músics Joan Baptista Pujol, Lamotte de Grignon, Enric Granados, el P. Massana, S. J., Mompou, Samper, Alió; els literats Lluís B. Nadal, que fou administrador del Balneari, Martí Genís Aguilar, etc.

A 28 de juny de 1933 l'ajuntament acordà *concedir a Francesc de Paula Jubany Bonet el permís... per a construir una pèrgola al jardí del Balneari Blancafort, part confinada amb el carrer dels Banys*; l'esmentat senyor posseïa el Balneari a títol d'arrendatari; després de la guerra la seva vídua Na Josefina Beso ha regentat el petit balneari anomenat Banys Nualart i l'antic balneari anomenat can Martí⁷ que, havent passat a propietat de la dita senyora, va ésser batejat amb el nom de *Termes Victòria* i molt reformat i ampliat. En escriure aquestes ratlles, Termes Victòria té trenta-sis habitacions i un bon esbarjo.

---

2. Sobre la vida i, particularment, en el nostre cas, sobre la salut del gran filòsof i sociòleg Jaume Balmes, pot consultar-se la magnífica *Biografia* del P. Ignasi Casanovas, S. J. reeditada recentment a Madrid, 1948, per la *Biblioteca de Autores Cristianos*.

3. Vegeu el número 501.

4. Vegeu el número 565.

5. Diu que Eugeni d'Ors havia afirmat: «La Garriga no té paisatge». Manuel Blancafort reporta la *venjança consumada* contra la dita afirmació, en *El Congost*, núm. 2, del 13 de març de 1933; vegeu també la *rèplica* de Josep Miquel i Macaya en el núm. 4; la resposta de Manuel Blancafort en el núm. 5 de la dita publicació, i una altra *rèplica* del senyor Miquel i Macaya en el número 6.

6. Vegeu *Hoja de Acción Católica* de La Garriga, núm. 148, de 3 de febrer de 1946, i el núm. 154 del primer d'agost del mateix any.

7. Vegeu el número 522.

També ací han residit destacades personalitats, com el general francès Carles Nogués, el literat Guillem Diaz-Plaja, etc.

En canvi el petit balneari Nualart, tenia poques habitacions, però un gran espai destinat a jardí. De manera més humil exploten també la indústria balneària a La Garriga els Banys d'En Poy, vulgarment anomenat de Ca la Bàrbara, i els banys de can Macari Mallol, a la placeta de Santa Elisabet.

A part dels balnearis, des que arribà a La Garriga el ferrocarril, la indústria del foraster ha portat una gran activitat i riquesa a La Garriga, sobretot pel gran nombre de famílies barcelonines que hi vénen a passar una temporada; les millors temporades garriguenques per raó del clima són els mesos de maig i juny i de setembre i octubre; no cal dir que durant els altres mesos d'estiu també resideix a La Garriga una nombrosíssima colònia estiuenca; als mesos de fred, d'un temps ençà, han estat molt freqüentats els balnearis termals garriguenques.

La *Sociedad de Atracción de Forasteros de La Garriga* es constituí d'acord amb uns estatuts firmats a 4 de gener de 1929; edità prospectes de propaganda, organitzà festivals, restaurà algunes fonts de la rodalia, prengué part en concursos.

A la posta del regnat d'Alfons XIII

554. Interès per les coses del poble, de 1920 a 1923. — 555. Nova ordenació de l'escorxador i del rec Monar. — 556. Nous permisos per a construir cases fins a 1925. — 557. De l'ajuntament fins acabar l'any 1925. — 558. Continua la urbanització del poble. — 559. Permisos per a edificar cases concedits durant el quinquenni 1925-1929. — 560. Permisos de nova edificació fins a 1936, segons els llibres del municipi.

554. Interès per les coses del poble de 1920 a 1923

A 20 de març de 1920¹ va comunicar-se que l'expedient que s'havia començat en 1912 per al pont de La Doma, finalment havia estat aprovat; i va acordar-se *averiguar el precio de coste de las obras... y que, una vez conocido, se abra una suscripción pública para sufragar los gastos*; a 18 de maig s'acordà *adherirse a la campaña iniciada por la academia de jurisprudencia en defensa del derecho catalán*; a 21 de maig va decidir-se *interesar del propietario del local «Círculo de Recreo» la presentación d'una informació sobre el mateix per tal d'arribar a un acord amb l'ajuntament*; a 8 de juny l'acord va aprovar-se. A 22 de juny de 1920 l'ajuntament acordà interessar-se per *variar el trazado de la travesía de la carretera de Barcelona per dins del poble, degut a l'estretor d'algun dels seus llocs*; a 28 de setembre es decidí demanar, per a la dita finalitat, la cooperació del *Real Automóvil Club de Cataluña*.

A 11 de gener de 1921 l'ajuntament estudià els casos produïts per la supressió de la passera de Blancafort i la variació del camí de can Palau

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 6.

a La Doma, fets per *Don Enrique Balet, administrador de la finca Morull de este pueblo*; a 15 de febrer s'aprovà el conveni d'enllumenat públic amb Estebanell i Pahisa; a 12 d'abril s'acordà *adquirir 20 viguetas de hierro para enclavarlas en los sitios estratégicos del interior del paseo*, per evitar els abusos del trànsit rodat; a 11 d'octubre l'ajuntament decidí contribuir a *la subvenció iniciada acerca la campaña de Melilla*.

En la qüestió del nou pont de ferro de La Doma, el tinent d'alcalde Frederic Wynn desplegà una càlida activitat, particularment endegant la collecta de donatius; conservem² el text del discurs que pronuncià el dia de la inauguració; La Garriga, digué amb vivesa i humor, *escriu amb fermes lletres de ferro una data memorable en llur història*; no varen rebre's subvencions de les entitats superiors i l'import de 35.000 pessetes que costà l'obra, va satisfer-se de la següent manera: 12.400 pessetes, amb donatius fets pels estiuejants; 8.100 pessetes, amb donatius captats al poble; les 15.000 pessetes restants les pagà l'ajuntament; el mateix ajuntament, a 22 de novembre de 1921, acordà *exposar al señor Cura-párroco de este pueblo, Doctor Don José Vich, la gratitud de esta corporación, por la solemnidad de que revisió el acto de la inauguración*, celebrada el dia 20.

Encara abans d'acabar l'any 1921 l'ajuntament va prendre interessants acords: a 6 de desembre varen decidir *la adopció de las medidas necesarias para que en las funciones de cine y atracciones... se observe en un todo lo que la moralidad y policía de espectáculos aconsejan, en vista de las múltiples quejas que se han producido*; a 13 de desembre s'acordà gestionar la construcció d'un edifici per a escola municipal de noies; i a 20 de desembre va concedir-se a *la Energía Eléctrica de Cataluña, S. A. ... instalar una línea de conducción y suministro de fluido eléctrico a la fábrica de gas*.

El 24 de gener de 1922³ s'adjudicaren a Esteve Font Garriga *los trabajos de urbanización de la calle en proyecto, denominada Carretera*; més tard, a 14 de febrer, s'acordà *dar el nombre de Santo Do-*

2. En el nostre arxiu particular. Vegeu els números 538 i 551.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 7, del 24 de gener del 1922 al 14 de juliol del 1924.

mingo a la calle de nueva apertura... que se dirige perpendicularmente a encontrar el camino público denominado Carrerada; el mateix dia va decidir-se subvencionar la urbanització de via pública confinant amb La Panificadora, en la zona de can Cortinas.

A 18 de febrer s'acordà llogar per a local de l'escola de noies un pis en construcció al carrer de les Oliveres, juntament *con la Sociedad Coral «La Alianza» de este pueblo*. A 2 de maig es decidí *practicar el aforo de los locales de espectáculos públicos «La Alhambra» y «Círculo de Recreo»*, per raó de la tributació municipal. A 8 d'agost varen acordar convocar *a todos los panaderos de esta población para que expongan los motivos que tienen para mantener los actuales precios del pan*.

A 14 de novembre es decidí cercar un local a propòsit per a la instal·lació de l'oficina del telègraf local; el mateix dia va acordar-se retolar tots els carrers del poble; a 30 de gener de 1923 es nomenà inspector de carns el veterinari Pau Freixes Governà; a 19 de juny se li encomanà *la controlación de la pureza de la leche que se destine al consumo público*.

A 21 de maig de 1923 l'ajuntament acordà *adjudicar al «Orfeo Garriguenc» la plaza de la Constitución para los días 3, 4 y 5 de agosto próximo, fiesta mayor de este pueblo, al objeto de que pueda levantar en ella un entoldado*; però a 3 de juliol es concedí un permís anàleg a Josep Dameson i altres per a aixecar un altre envelat al passeig; a 24 de juliol l'ajuntament acordà *la adquisición de once medallas al objeto de regalarlas al equipo de foot-ball que resulte vencedor en el partido de festa major*.

En aquesta època hi hagué un llarg conflicte amb la companyia Estebanell i Pahisa, per raó d'un augment que pretenia posar en el preu de l'energia elèctrica sumministrada al poble, i, per altra part, algunes gestions amb la companyia *Energía Eléctrica de Cataluña* per a instal·lar una xarxa per a sumministre de fluïd elèctric al poble. També en aquests anys es concediren nombrosos permisos per a la instal·lació d'electro-motors.

555. Nova ordenació de l'escorxador i del rec Monar

A. — Cada any es van succeint els acords municipals relatius al funcionament de l'escorxador; a 26 de gener de 1918¹ s'aprovà el *reglamento redactado al efecto para el régimen interior del aludido matadero*; a 28 de febrer de 1922² s'havia acordat construir *una ala que será destinada exclusivamente para el sacrificio de reses porcinas*; des d'aquesta època funcionà una comissió especial de l'ajuntament per a l'escorxador.

A 26 d'octubre de 1923 l'ajuntament acordà *señalar el día primero de noviembre próximo para la inauguración o apertura al público del matadero de reses porcinas, construído al efecto, aprobando y considerando como acuerdos de esta corporación las disposiciones del bando que lleva fecha de hoy...; nombrar con carácter interino a Don Miguel Gendra Maurí y a Don Pedro Gendra Maurí matarifes encargados del sacrificio de reses de cerda, en el matadero municipal; a Narcís Olivé Jo se'l nomenà pesador y encargado del cobro y marca de las reses de todas clases*. Malgrat tot, en sessions successives, anaren prenent-se acords relatius a l'escorxador, en mires a completar la instal·lació.

Aquesta és l'ocasió propícia per a fer especial esment del prestigi i anomenada que anava adquirint la indústria del porc a La Garriga, particularment quant a la fabricació de botifarra; arribà a constituir un tipus nou en el mercat i a ésser exportada i àvidament recercada pels compradors barcelonins; aquesta indústria ha continuat, amb més o menys dificultats, fins als nostres dies.

A 28 de novembre de 1930³ l'ajuntament aprovà el *reglamento para el régimen interior del matadero público municipal*; a 23 de setembre de 1931 fou substituït per Ramon Bonastre Domènech l'esmentat *encarregat-administrador de l'escorxador municipal*.

B. — *Las ordenanzas para el régimen de la acequia comunal Monar* van ésser aprovades per l'ajuntament i per la *Junta municipal de voca-*

-
1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 5.
  2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 7.
  3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 9.

les asociados, a 30 de maig y 3 de juny de 1922 respectivament; a 4 de juny les aprovaren la majoria dels propietaris afectats; Josep Girbau Aymerich havia gestionat contínuament la seva elaboració⁴; a 8 de desembre foren aprovades per la Diputació provincial i a 20 de gener de l'any següent 1923 van ésser aprovades pel governador civil.

Les ordenances tenen 41 articles, agrupats en 6 capítols; en el capítol primer s'estableix una comissió especial de regadiu; en el segon es parla *de las obras a fer en la resclosa i rec*, així com de la neteja; el capítol tercer parla *del uso de las aguas*, proporcionalment a les quarteres regades i es preveu l'existència d'un *menador*; el capítol quart parla del pedró de terres regables; el capítol cinquè estatueix *de las faltas y de las indemnizaciones y penas*; i el capítol sisè parla *de la junta general*.

Junt amb les ordenances va editar-se⁵ una relació dels 149 aigua-regants, *con expresión de la cabida de terreno regable, imputable a cada uno*, amb un total de 1.879 quartans i 2 picotins.

A 20 de febrer de 1923 l'ajuntament, tenint en compte que en les esmentades ordenances no es parla de les relacions del regadiu comunal i el molí de Blancafort, es féu constar la *voluntad de que subsistan en todo su vigor los pactos y convenios existentes*; especialment fou declarat que l'ajuntament mantenia el seu dret de reparar la resclosa i el rec; que les reparacions extraordinàries serien sufragades, quant a cinc sisenes parts per l'ajuntament, la restant sisena part, pels amos de Blancafort; que aquests podien despesar, sense consultar a l'ajuntament, 25 lliures anuals, equivalents a 66 pessetes 66 cèntims; que els drets de l'ajuntament els exercicia la comissió del regadiu i les despeses les pagarien els aigua-regants; i que tot això àdhuc afectava els aigua-regants de terres compreses entre la resclosa i el molí de Blancafort.

A 3 de gener de 1931⁶, Josep Girbau Aymerich donà *explicacions sobre la forma como han sido realizadas las obras de cubrición de la acequia comunal Monar, parte comprendida desde la calle de La Doma*

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 7.

5. Per Indústries Gràfiques Joseph, de Granollers, l'any 1923.

6. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 9.

hasta la del Figueral; hi hagué aportacions dels interessats; a 28 de febrer ja s'havia sol·licitat que fos cobert el tros comprès entre el Figueral i la carretera de L'Ametlla; a 2 de setembre es tractà de cobrir la *part compresa des de la confluència del carrer de Calàbria amb la carretera de Barcelona a Ribas, fins a la Sínia*. Finalment, a 28 d'octubre de 1931 es parlà de la cobrició del rec copropietat dels senyors Nualart i Rosselló *des de la carretera de L'Ametlla fins als bunons*.

556. Nous permisos per a construir cases

A 14 de febrer de 1920¹ es concedí permís a Ramon Reig Argelagós, per a edificar una casa nova al carrer dels Banys; a 4 de maig, a Josep Puig, al carrer de Cànoves, *o sea caserío de can Rosselló*; a 12 d'octubre, a Josep Ramisa Iglesias, a la carretera de L'Ametlla, i a Eliseu París Sala, a la Ronda del Carril; a 26 d'octubre, a Joan Baptista Blancafort, al carrer dels Banys. A 11 de gener de 1921 es concedí permís anàleg a Jaume Galvany Coromines, al carrer de La Doma, i a Ignasi Font Boter, al carrer de Calàbria; a 12 d'abril, a Vicenç Ramos Marsà, al carrer Serra; a 31 de maig, a Ramon Costa Vinyes i a Salvador Padrós Perellada, al carrer del Camp del Cirés.

A 6 de setembre de 1921, a Josep Corrons, Lluís Pou i Miquel Blancafort, se'ls concedí permís per construir, al carrer de Calàbria, *La Panificadora*; a 11 d'octubre es donà permís a Salvador Grau, per edificar una nova casa al passeig, i a Prudenci Serrat, per construir-ne dues, a la carretera de Vic.

En 1922² es concediren permisos d'edificació de cases noves, a 21 de març, a Miquel Font Creus i a Ramon Soler Comes, al carrer de Calàbria, i a Emili Aguilera Domènech, al carrer de Vinyals; a 9 de maig, a Constant Sallés Ayats, també al carrer de Vinyals; anàlogament es concedí permís a *Libre* Sallés Ayats, a 23 de maig; el mateix dia es concedí a Andreu Gay Desplà, per a edificar al carrer de Calàbria; a 30 de maig, a Antoni Canamasses Segarra, *para construir un cobertizo, con destino a taller de cerrajería*, a la carretera de Sa-

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 6.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 7.

malús ; a 11 de juliol, a Joan Clavell Altimira, al carrer de Sant Francesc ; a 18 de juliol, a Ramon Bonastre Camps, al carrer de Bertí ; a 8 d'agost, a Josep Salas Bonet, al carrer de Calàbria ; a 22 d'agost, a Francesc Galvany Folch, a la carretera transversal ; a 24 d'octubre, a Pere Figueres Traveria, al carrer de Sant Francesc.

A 23 de gener de 1923 va concedir-se permís per a edificar una nova casa a Esteve Vila Galvany, al carrer de Calàbria, i a Joaquim Gesa Espinassa, també al carrer de Calàbria ; a 20 de març, a Joan Aguilar, al carrer de Vinyals ; a 24 d'abril, a Pere Galvany Vila, al carrer de Calàbria, i a Josep Estragués Rovira, al carrer de Sant Francesc ; a 8 de maig, a Ramon Serra, al carrer de Calàbria ; a 29 de maig, a Miquel Vinyes Ferrer, *en la zona de can Cortinas*; a 12 de junio, a José Martínez Solís, en el lloc últimament esmentat ; a 23 de juny, a Francesc Marata Iglésies, per dues cases al carrer de Calàbria ; a 14 d'agost, a Joan Serra Mateu, al carrer de Llerona ; a 5 d'octubre de 1923, va concedir-se permís a Lluís Ambròs Martí, per a construir una casa, al carrer de la Creueta i a Josep Maria Riera Ros, a la carretera de L'Ametlla ; a 2 de novembre, a Francesc Vila Basté, a la mateixa carretera ; a 30 de novembre, a Joaquim Marata Iglésies, al carrer de Bonaire ; a 21 de desembre, a Ramon Reig Argelagós, al carrer dels Banys, i a Josep Ramisa Iglésies, a la carretera de L'Ametlla.

A 15 de febrer de 1924 el permís es referí a Narcís Oliver Jó, en *la calle de Bonaire, prolongación occidental*, i a Antoni Faura Martorell, al carrer de Vinyals ; a 16 d'abril de 1924 ³ la comissió municipal permanent concedí permís a Josep Poy Clascar per a construir una casa a la carretera transversal, a Antoni Prats Ferrer, al carrer dels Banys, i a Joaquim Rocafiguera Vila, al carrer de Calàbria ; a 14 de maig, a Juli Planas Crusellas, al carrer del Centre. A 2 de juliol va acordar-se *ordenar la immediata suspensión de las obras que la Sociedad «Casino de La Garriga» está efectuando en el Paseo de Wilson sin permiso de esta Comisión... y requerir a Don Luis Pareras Borrell para que con toda urgencia presente a esta alcaldía una relación de los individuos que están efectuando construcciones en el llamado «Prat de can Noguera», con el fin de evitar posibles contingencias para el caso de que no se sometan tales obras, a los preceptos de las ordenanzas municipales.*

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes de la comissió permanent*, número 1.

A 30 de juliol es donà permís a Antoni Basté Casanoves per a edificar tocant a la carretera de Barcelona a Ribes ; a Josep Sallés Llorca, al carrer del Consell ; a 20 d'agost, a Antoni Llimargas Aregall, a la carretera transversal, i a Miquel Mas Costa, a la carretera de Barcelona ; a 27 d'agost a Joan Ausió Noguera, al carrer de Llerona ; a 1 d'octubre s'aprovà *el plano presentado por Don Luis Pareras Borrell titulado «plano de alineaciones de la finca casa Noguera, sección primera», formulado por el arquitecto Don Manuel J. Raspall*, relatiu a la urbanització de la dita barriada.

A 8 d'octubre de 1924 es concedí permís a Josep Masó Bertran per a construir al carrer dels Banyes *una cuadra con destino a taller de carpintería mecánica y para aserrar madera*; a 22 d'octubre es donà permís a Esteve Malloll Jané per a edificar una casa al carrer de Llerona ; a 3 de desembre, a Dolors Vilar Torra, al carrer del Torrent, a Antònia Martínez, al carrer de la Creueta ; a 10 de desembre, a Felip Solà, al carrer de Calàbria ; a 17 de desembre, a Josep Rovira, al passeig ; a 24 de desembre, a Rafael Gay de Montellà, també al passeig, i a Lluïsa València Uriach, al carrer de L'Ametlla.

557. De l'Ajuntament fins acabar l'any 1925

A 2 d'octubre de 1923 ¹, reunits a la casa de la vila els *concejales y asociados... bajo la presidencia del señor teniente de la Guardia Civil del puesto de Granollers, Don Antonio Marcos Sebastián, el señor Presidente ordena al señor Secretario la lectura del Real Decreto de 30 de septiembre último, por el cual se declaran destituidos todos los ayuntamientos de la nación; l'alcalde sortint dedica unas palabras laudatorias al Directorio Militar por la labor que va realizando*; seguidament es constituí el nou ajuntament. A 12 d'octubre es comunicà que el governador civil havia declarat *caducada la autorización que en 7 de agosto de 1922 fué concedida a Don Juan Blancafort Serra, para que pudiera funcionar en su domicilio un matadero de carácter industrial*.

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 7.

A 30 de novembre s'acordà sol·licitar la *supresión del badén que existe entre las calles del Centro y Calabria*; i pagar a Antoni Noguera 59'62 pessetes *por suministro de paja al ejército*; a 21 de desembre, s'autoritza a Josep Dalmau Mas la instal·lació d'un *aparato distribuidor de bencina, móvil a ruedas*, i estudiar la concessió relativa a un altre de fix. A 25 de gener de 1924 s'autoritza *Miquel Font Creus para que pueda construir y explotar un horno para tejas y ladrillos, en la finca conocida por «Vinyals»*.

A 24 de març de 1924 es reuní l'ajuntament, *con asistencia del señor Delegado Gubernativo de este partido, Don Juan Cortiz Rivero, quien leyó un escrito del Excelentísimo señor Gobernador Civil de esta provincia, de fecha 21 del actual, por el que se declara destituido el actual ayuntamiento y se nombra, para reemplazarlo a otros señores*; els quals elegiren entre ells les persones que havien d'ocupar els càrrecs municipals; a ells el governador n'hi afegí d'altres, per ofici del 7 d'abril; a 25 de juny de 1924 s'acordà aprovar *el reglamento formulado para el régimen y distribución de aguas potables en esta localidad*.

A 16 d'abril de 1924² la comissió permanent municipal³ aprovà dos comptes *por suministro de cebada y paja a la Comisión Militar Geográfica del Noroeste de España*; altre tant a 30 d'abril; a 14 de maig acordà llogar a Joan Martí Vinyoles uns baixos *contiguos al «Círculo de Recreo»* per a escola de noies; a 3 de setembre acordà *declarar nulo y sin ningún valor legal el actual registro de vehículos de esta localidad que fué formado en 1918, abriendo al efecto, a fin de poseer una estadística igual en tres secciones: una de tracción animal, otra de motor mecánico i otra per bicicletas i motocicletes*.

A 1 d'octubre la mateixa comissió permanent va acordar pagar el *suministro de 1712 kilogramos de cebada i 320 raciones de pan para*

---

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes de la Comissió permanent*, número 1, que comprèn del 16 d'abril del 1924 al 16 de juny del 1926.

3. D'acord amb l'Estatut Municipal del Govern del General Primo de Rivera, funciona durant molts anys la comissió municipal permanent constituïda per Lluís Plandiura Miquel, Esteve Mallol Jané i Claudi Arimany Corominas, que assumia moltes de les activitats abans confiades al ple de l'Ajuntament.

el octavo regimiento de artillería ligera; a 22 d'octubre, l'import de 300 quilògrams de llenya pel mateix regiment; a 2 de novembre va acordar-se contribuir a los fines del «Homenaje al mutilado del Africa» i a l'Aguinaldo del soldado; a 14 de gener de 1925 acordà l'assistència de un representante de este ayuntamiento al acto de homenaje que se va a celebrar en Madrid, el día 23 del actual, en honor de Su Majestad el Rey Don Alfonso XIII.

En aquest temps l'ajuntament acordà desestimar el recurs presentat per *Estebanell y Pahisa*, que pretenien augmentar el preu del sumistre d'electricitat, i després, a 14 de juliol, acordà de defensar el punt de mira de l'ajuntament davant dels tribunals de justícia, en contra de l'esmentada companyia; però a 12 de gener de 1925⁴ s'arribà a una transacció, amb la concessió d'algunes bonificacions per part de la Companyia, una ratificació dels acords de l'any 1913, i un augment fins a 0'75 pessetes per quilowat, des del primer de gener de 1925.

D'acord amb l'estatut municipal, com que sovint es reunia la comissió permanent de l'ajuntament, aquest es reunia en ple més espaiadament; ara el nombre de *concejals* era de tretze. A 28 de febrer de 1925 va estudiar-se la proposició de la *Energía Eléctrica de Cataluña, S. A., para la instalación de una red de distribución de energía eléctrica que abastezca la población*; el mateix dia s'acordà informar que, dels projectes de desviació de la carretera de Barcelona a Ribes, el que l'ajuntament creia més avantatjós pel poble era el de trajecte més curt, o sigui *el que va a morir a mitad de la calle de Calabria*.

A 5 de novembre de 1925 s'acordà la *alineación de la calle del Figueral, en su cruce con la de los Baños*, a base de derruir la casa número 42 del carrer dels Banys; calia prèviament comprar-la als Pujol per 7.000 pessetes; de les quals donaven *Doña Pilar Cabré, viuda Galofré, 2.000 pesetas; Doña Ramona Sallent, viuda Rosselló, 1.000; Don Francisco Uriach, 500; y Don Sebastián Munté Homdedeu, 200.*

---

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 8 (del 28 de juliol del 1924 al 28 d'octubre del 1930).

558. Continua la urbanització del poble

A 26 de juny de 1926¹ el ple de l'ajuntament va acordar ampliar l'entrada al carrer de La Doma adquirint *la casa número 2 de la calle de los Baños y construcciones anexas, propiedad de Don Julio Planas Crusellas*, per 14.500 pessetes; contribuïren els veïns més afectats amb una subscripció que sumà 2.025 pessetes; a 13 de març de 1928 l'ajuntament acordà la proposta, formulada per *Energía Eléctrica de Cataluña, S. A., ... para instalar una red de distribución de electricidad en esta población*, d'acord amb unes bases elaborades amb l'alcalde; entre les obligacions de la companyia criden l'atenció les següents:

*Obtener de «Alumbrado de Poblaciones, S. A.», la cesión inmediata y gratuita a favor del ayuntamiento del terreno de su propiedad necesario para la completa apertura de la calle del «Consell»; i col·locar fanals de gas a la plaça major, a la plaça de les Oliveres, prop de les escales de l'estació del carrer del Torrent i del Figueral, i en la bifurcació de la nueva travesía de la carretera de segundo orden de Barcelona a Ribas, con la calle de Calabria*².

A 23 de novembre de 1928 el ple de l'ajuntament acordà la *expropiación de la parcela sobrante de los edificios propiedad de Don Francisco Torras Gros en la calle de Calabria, una vez ocupada por el Estado la parte correspondiente para la construcción de la variante, por este*

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 8.

Al ple de l'ajuntament reunit a 14 d'octubre de 1926 es tractà de *la traida de aguas de los torrentes de Abancó y Llubiná, en los términos de Tagamanent y Ayguafreda y abastecimiento de la población*; l'enginyer Cebrià Sabater arribà a elaborar el projecte, que fou aprovat per l'ajuntament, en sessió de 31 de desembre del mateix any; Rafael Gay de Montellà estudià l'aspecte jurídic.

A 31 de gener de 1928 es jubilà el secretari municipal Pius Tenas Duran i es nomenà al *actual oficial mayor de este ayuntamiento Don Juan Tenas Graciós, secretario interino*; a 18 de juny del mateix any fou nomenat secretari en propietat entre 76 concursants.

2. En la reunió del ple municipal celebrat a 30 de desembre de l'any 1929 s'acordà *autoritzar a Don Magin Oliver Girbau y Don José Codinachs Codina para establecer en esta localidad un servicio de pompas fúnebres, a base del suministro de ataúdes, en combinación con el porteo, por coche fúnebre apropiado*.

término municipal, de la carretera de segundo orden de Barcelona a Ribas; ... por ser el punto que más peligro ofrece al tránsito, por su estrechez; el preu fou de 10.000 pessetes, de les quals 7.400 les hauria pagat l'Estat.

A 8 d'agost de l'any 1930 s'aprovà el *plano de alineaciones, sección O de este término, complementario del de ensanche y reforma de la población*; s'atengueren les reclamacions de Josep Serra Mateu, per obrir un nou carrer; es desestimaren les de la Vídua Sabatés, que volia que el carrer de Llerona no travessés *La Sínia*; s'accedí a una petita rectificació sollicitada per Hermínia Fargas; contra el parer de Juli Planas, es ratificà *la necesidad de unir la plaza con la barriada de «La Caridad» precisamente en el punto de referencia, como prolongación de la avenida lateral de la iglesia*; també es desestimà una reclamació de Maria Luna prenent que es suprimissin dos carrers; en canvi, inclogué el projecte d'un nou carrer que passés entre *las propiedades de los señores Fonollosa y Margens*

A 28 de novembre de l'any 1930 ³ s'acceptà l'oferta de Lluís Pareras Borrell que *cede y transfiere a perpetuidad y sin reserva de clase alguna, a favor de este ayuntamiento, la propiedad del puente de can Noguera que el cesionario construyó sobre el río Congost y que es el que actualmente enlaza y une las calles de Ramón Pareras y de Cortinas.*

A 3 de maig de 1931 ⁴ es decidí *sobre l'obertura definitiva del carrer de Ferrans*; a l'última sessió de l'any 1931 s'aprovà *gestionar dels propietaris afectats la cessió dels terrenys necessaris per a l'obertura del carrer de la Impremta*. A 12 de gener de l'any 1932 es decidí *reparar el carreró de can Govern; que es procedeixi lo abans possible a l'afermat del pis del carrer de la Roca Boquera*; i procurar la cessió, per a via pública, de part de la casa número u del carrer de Bonaire.

A 9 de setembre de 1931 s'aprovà *el projecte d'urbanització del carrer de Cardedeu*, i a l'any següent començaren les gestions fins a assolir la desaparició de les cases fondes que hi havia al carrer de Carde-

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 9 (del 28 de novembre del 1930 al 3 de desembre del 1931).

4. Aquest any es proclamà la República.

deu; els propietaris afectats foren Rosa Travé, Joan Gotanegra, Jaume Maurí i Antoni Poy; a 18 de maig de 1932⁵ es parlà de l'obertura del carrer del Consell fins a trobar la carretera de L'Ametlla.

A 7 de desembre de 1932⁶, havent observat el moviment d'edificació que es nota a la part de la població coneguda per zona de can Noguera... compresa dintre dels límits següents: nord, camí vulgarment anomenat de les moreres; sud, torrent de can Noguera, quasi paral·lel al carrer de Ramon Pareras; est, riera Congost; i oest, camí vell de can Noguera, sota la muntanya, s'acordà elaborar el pla d'alineacions. A 21 de desembre del mateix any l'ajuntament acordà de construir per administració directa la gran claveguera que comença prop de can Pla, passa per davant de la torre Barangé, segueix per sota el pont de l'Estació, segueix l'antic torrent, va al carreró de can Xicordé nou, i continua tocant les parets de la Sínia.

A partir de l'any 1934 començaren les gestions i les obres per a la pavimentació dels carrers dels Banys i del Centre; encara continuaven en 1936.

559. Permisos per a edificar cases concedits durant el quinquenni 1925-1929

A 11 de febrer de 1925 es concedí a Dolors del Rey de Pascual, permís per a construir una casa a la carretera de L'Ametlla; a 18 de febrer, a Ramon Rocafort Carreras, al carrer dels Banys, i a Ramon Ciurans Prat, per a construir al carrer de Ferrans un edifici *cuadra, con destino a taller de carpintería*; a 4 de març, a Salvador Borrell Forcada se li concedí permís de construir una casa al carrer del Consell; a 25 de març, a Jaime Tresserras Vila, al dit carrer; a 8 d'abril, a Andreu Morell Sorribes, al carrer de Sant Francesc, a Josep Balcells, al carrer gran, a Miquel Garriga Oliveres, al Figueral, i a Joaquim Gesa Giral, al carrer del Consell; a 6 de maig, a Teresa Folch Sirvent, a la carretera transversal, i a Josep Calls Arnaus, al carrer

5. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 10 (del 6 de gener del 1932 al 2 de novembre de 1932).

6. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 11 (del 9 de novembre del 1932 al 18 d'octubre de 1933)

del Consell; a 3 de juny, a Narcisa Freixes, prop de la *Font de can Terrés*.

A 12 d'agost, a Lluís Codina i Codina, al carrer de Ramon Pareras, i a Antoni Noguera Furriol, al carrer dels Banys; a 9 de setembre, a Pere Oliveres a la carretera transversal; a 16 de setembre, a Elisa Padrós al carrer del Consell; a 14 d'octubre a Rosa i Carme Escayola, al passeig; a 21 d'octubre, a Pere Clapés Abancó, al carrer de Bertí, i a Filomena Periques, a la carretera de L'Ametlla; a 4 de novembre, a Esteve Boix Vila, al carrer d'En Cortinas, i a Josep Jonch Ramon, al carrer de Cànoves; a 18 de novembre, a Josep Vila Mas, al carrer de Sant Francesc; a 2 de desembre, a Agustí Surigué Vidal, a la carretera; a 23 de desembre, a Joan Valldeneu Oliveres, al carrer de Vinyals.

A 27 de gener de 1926 es concedí permís d'edificar una casa, a Valentí Fontserè Padrós, al carrer del Consell; a 7 d'abril, a Pau Seitún, al passeig; a 14 d'abril a Leonor Terrades, vídua de Sastre, també al passeig; a 21 d'abril, a Llorenç Rocasalbes Pou, al carrer dels Banys, i a Carme Fuster, a la carretera transversal; a 5 de maig, a Narcís Cortinas Batllori, al carrer del seu nom, i a Jaume Ventura Pou, a la carretera de L'Ametlla; a 16 de juny, a Maria Oliveres Argullol, al carrer de Cànoves; a 7 de juliol, a Josep Vallicrosa Costa, al carrer de Ramon Pareras; a 15 de setembre, a Isabel Munté Guiteres, a la carretera transversal; a 15 de desembre, a Martí Montaner Janoer, al carrer de Sant Francesc.

A 9 de febrer de 1927 el permís es concedí a Josep Ballús Xifré per a construir tres cases al carrer de Ramon Pareras; a 13 d'abril, a Joan Roura, al carrer de la Mina; a 11 de maig, a Pau Pujadas, al carrer de Ramon Pareras; a 15 de juny, a Antoni Oliveres, al carrer del Consell, per dues cases; a 27 de juliol, a Pere Casanoves, per una casa, al mateix carrer, i a Isidre Pujol Bonastre, al carrer gran; a 7 de setembre, a Pere Ramisa Iglésies, al carrer de Ramon Pareras, i a Josep Serra Mateu i a Josep Iglésies Martí, per dues cases al carrer de Sant Francesc; a 5 d'octubre, a Caterina Petit Font, al carrer de Ramon Pareras, a Narcís Cortines, al carrer del seu mateix nom, i a Josepa Codina, a la Ronda del Carril.

A 18 de gener de 1928, a Martí Llimargas Montal, al carrer de Llerona; a 22 de febrer a Maria Anglí de Steva, al passeig, i a Pau Junqueiras, a l'altra banda de la riera; a 14 de març, a Antònia Romagosa, al

carrer del Consell ; a 13 de juny, a Salvador Oliveras Comas, al carrer de Cortinas ; a 27 de juny, a la vídua Giralt, a l'avinguda de can Vilanova ; a 29 d'agost, a Rosa Pujadas Puigdollers, al carrer de Ramon Pareras ; a 17 d'octubre, a Josep Ramisa Iglésies, a la carretera de L'Ametlla ; a 21 de novembre, a Joan Abelló Raurell i a Jaume Canal Serra, per dues cases, al carrer Roca Boquera ; a 5 de desembre, a Angel Solà Rosell, al carrer del Bosc ; a 12 de desembre, a Joaquim Mallol Gesa, al carrer dels Banys ¹.

A 3 d'abril de 1929, a Josep Ballús Xifré, per tres cases, al carrer de Ramon Pareras ; a 8 de maig, a Paulí Ballús Capdevila, al mateix carrer ; a 29 de maig, a Felip Peycasat Parera, al dit carrer ; a 21 d'agost, al carrer de Ramon Pareras, a Antoni Abancó Mercader ; a 11 de setembre, a Miquel Pujol Palacion, al carrer del Consell ; a 23 d'octubre, a Lluís Olivé Jo i a Carolina Planas Brigolat, per a construir cada un una casa a *una calle en proyecto, travesía Panificadora* ².

560. Permisos de nova edificació fins a 1936 segons els llibres del municipi

A 15 de gener de 1930 es concedí permís a Bonaventura Portavella Salvà, per a edificar una casa al carrer de Narcís Cortinas ; a 29 de gener, a Josep Torra Tenas, al carrer de Samalús ; a 7 de març, a Miquel Vinyes Ferrer, a la carretera de Barcelona a Ribes ; a 4 d'abril, a Emili Bellera Bolló, al carrer de Ramon Pareras ; a 11 d'abril, a Josep Borrell Marminyà, a la carretera transversal ; a 23 de maig, a Joan Hernández Surribas, al carrer de la Mare de Déu de la Salut ; a 20 de juny, a Josep Grau Punsoda, al carrer de Sancho Mar-raco ; a 8 d'agost, a Angela Soldevila Ramentol, al carrer últimament esmentat ; a 22 d'agost, a Josep Canal Santamaria, al carrer de Ramon Pareras ; a Salvador Salomó Navarro, prop del carrer de Roca Boquera, i a Francesc Pujol Bonastre, en aquest carrer ; a 5 de setembre, a Adrià Pere Roch, al carrer *de can Noguera* ; a 10 d'octubre, a Ramon Costa Vinyes, al carrer *del Matadero* ; a 18 d'octubre, a Josep Fàbregas, al

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes de la Comissió permanent*, número 2 (del 28 de juny del 1926, al 23 de gener del 1929).

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes de la Comissió permanent*, número 3 (del 30 de gener del 1929, al 17 de gener de 1931).

carrer *Casino*; a 1 de novembre, a Camil Fontserè Padrós, al carrer del Consell; a 15 de novembre, a Josep Corominas Busca, al carrer de la Roca Boquera.

A 10 de gener de 1931, l'autorització de construir una casa al carrer de L'Ametlla, fou concedida a Martí Terricabres; a 17 de gener, a Josep Vinyes Pujol, al carrer d'En Vinyals; a 21 de març, a Teresa Xaubet, al carrer de Llerona; i a Albert Compte Camp, al carrer dels Banys¹; a 11 d'abril, a Miquel Garriga Oliveres, al carrer de Llerona²; a 1 de juliol, es concedí permís a Miquel Fontserè Padrós per a edificar prop de la carretera nova; a 2 de setembre, a Jaume Aspa Crusellas, al carrer Pere Fuster, i a Llorenç Pié Pié, a la carretera de L'Ametlla; a 9 de setembre, a Conrad Queraltó Nou, prop de can Queralt; a 16 de desembre es concedí a Jaume Sobrevia Marata permís per a construir una casa a la carretera del Pedró; és d'aquest temps l'expedient d'*Engràcia Font sobre construcció de dues cases* al torrent de la Cova.

A 10 de febrer de 1932 es concedí a Innocenci Valls permís d'edificar una casa a la carretera de L'Ametlla; a 16 de març, a Josep Muntal Bassa, al carrer Calàbria; a 13 d'abril es donà permís a Miquel Sauqué Barbany, per a edificar dues cases al carrer Ramon Pareras; a 27 d'abril, a Antoni Llimargas Aregall, a la carretera de L'Ametlla; a 25 de maig, a Esteve Mercader Donadeu, a la carretera nova; a 9 de novembre, a Antoni Tàpies Font, al carrer de Sant Ramon; a 23 de novembre, a Narcís Cortinas, per dues cases, al carrer de la Impremta.

A 18 de gener de 1933 es concedí a Francesc Manyosa permís per edificar al carrer de Sancho Marraco; a 8 de febrer a Joan Lagarriga Montal al carrer de la Indústria; a 15 de març, a Esteve Fernández, a can Rosanes; a 2 d'agost del mateix any es consentí que Josep Mas Traver pugui construir una casa prop de la carretera de L'Ametlla; a 9 d'agost, a Sebastià Casalí Coma, a can Queralt; a 13 de setembre, a Joan Poch Arquimbau, a Gallicant; a 11 d'octubre, a Jaume Aspa Tort, al carrer del Figueral; a 8 de novembre, a Francesc Castellsaguer Pujol i a Joaquim Parera Fortuny, al carrer de Ramon Pareras; a 22 de

1. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 3, de la Comissió Municipal permanent.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, número 4, de la Comissió Municipal permanent (del 24 de gener de 1931 a l'11 d'abril de 1934).

novembre, a Prudenci Serrat Anglès, al carrer de Calàbria ; a 29 del mateix mes, a Engràcia Font Ferrer, al torrent de la Cova, i a Isidre Vila Nou ; a 10 de gener de 1934, a Hermínia Fargas de Pineda, al carrer de la Indústria.

A 10 de gener de 1934 es concedí permís a Hermínia Fargas de Pineda per a construir una casa al carrer de la Indústria ; a 20 de març del mateix any a Esteve Fortuny Aguirre, per a edificar una casa al carrer de Ramon Pareras ; a 3 d'abril, a Jaume Camprodon Torres, al carrer del Camp dels cirés ; a 29 de maig, a Maria Ballús Capdevila, al carrer Pere Fuster, a Isidre Ballús Estrada ; a 24 de juliol, a Josep Masó Bertran, al carrer dels Banyes ; a 7 d'agost, a Josep Abancó Mercader, a la carretera nova ; a 21 d'agost, a Ferran Aguirre Desplà, dues cases, al carrer de Ramon Pareras ; a 4 de setembre, a Josep Costa Casolà, al carrer Camps dels cirés ; a 18 de setembre, a Pere Mas Puig, a la carretera de Vic ; a 2 d'octubre, a Nicolau Andreu i Enriqueta Masgoret, al carrer Calàbria, 35.

A 19 de maig de 1935 s'aprovà provisionalment el *plànol d'alineació* de can Noguera i es concediren permisos per a edificar dues cases al carrer de Llerona, a Francesc Crusat Mir i a Rosa Caselles ; a 14 de juliol, a Ramon Ciurans Mas, al carrer de Ramon Pareras ; a 22 de setembre es desestimà la petició *d'anul·lació del carrer de Pedres Blanques del pla de la zona de can Noguera* ; a 20 d'octubre, es concedí permís d'edificació a Josep Blancafort Gay ; a 17 de novembre, a Josep Suspinera, al carrer de Roca Boquera.

A 28 de juny de 1936 es concedí permís a Lluís Clapés per a construir una casa al carrer de Ramon Pareras ; a Antoni Llimargues, a la carretera de Barcelona a Ribes ³.

---

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes municipals*.

Ciències i belles arts

561. Josep Sancho Marraco i Manuel Blancafort. — 562. Entitats corals garriguenques. — 563. Danses i espectacles. — 564. Periòdics garriguencs. — 565. Miscel·lània literària. — 566. De la gent de carrera. — 567. Arquitectura i altres belles arts. — 568. La casa de Lluís Plandiura.

561. Josep Sancho Marraco i Manuel Blancafort

A. — Josep Sancho Marraco va nèixer a La Garriga, al carrer dels Banys, a 27 de febrer de 1879; començà els seus estudis a l'edat de set anys, però com que revelà gran intuïció en el seu art, els seus familiars aviat varen dur-lo a estudiar amb els mestres barcelonins; fou escolà cantor a la catedral; després organista i mestre de capella de Sant Agustí de Barcelona; des de 1912 fou censor de l'Associació Ceciliàna Espanyola; en 1923 va ésser nomenat mestre de capella de la catedral de Barcelona; i des de 1932 és vocal de la Comissió diocesana de música religiosa. D'altra part ha estat director de l'Orfeó Montserrat de Barcelona, i honorari de l'Orfeó Empòrium de La Bisbal i de l'Orfeó Ocellada de Palamós. En aquests dos aspectes, religiós i popular, s'ha repartit la major part de la seva producció fecundíssima que sobrepassa les cinc-centes composicions musicals.

Collaborà amb el P. Otaño, quan va publicar-se la seva *Antología Orgánica Práctica*, i semblantment en la del P. González; fora d'Espanya ha col·laborat en les antologies de l'Abbé Jubert, de París; de Bruño, de Lembeck-les-Hall de Bèlgica; de Fernand Maived, de Lieja; i de Diebold, de Leipzig. També a París colaborà en un mètode de solfeig superior. Ha imprès també moltes de les seves obres, però la majoria, si bé s'han interpretat moltes vegades, són, encara, inèdites per a la impremta.

En la música religiosa és on té les seves millors obres. *In medio ecclesiae* ja féu gran impressió en el Congrés de música religiosa celebrat a Barcelona en 1912; cal destacar també la seva grandiosa *Missa de Sant Joan Ante Portam Latinam* i la genial *Multiforiam*. El seu estil és eminentment polifònic; segueix les petjades dels grans mestres espanyols del segle XVI, amb el seu canemàs contrapuntístic, però s'aprofita també de tots els progressos de les escoles d'harmonia modernes, i tot plegat amb una tècnica de gran mestre i amb una exquisida bellesa.

Aquesta bellesa i tècnica llueixen també magníficament en les armonitzacions de cançons populars i en altres obres corals, com *Cançó de lladre*, *Cançó de bressol*, *El fill de Don Gallardó*, *El Mestre*, *Muntanyes regalades*. Ha escrit per al teatre el drama líric en dos actes *Retorn*, i la glossa escènica de la cançó popular *Donzella qui va a la guerra*. Per a orquestra té, per exemple, *Suite Celtibèrica*, *Marxa triomfal*, *Glosses...*, i un bon nombre de sardanes.

En 1921 va dedicar-se-li el nom d'un carrer garriguenc; en 1943 fou nomenat fill predilecte de La Garriga, on torna a residir des de l'any 1942¹. És cosa curiosa d'anotar que el mestre Sancho Marraco ha obtingut noranta-cinc premis en concursos musicals.

B. — Manuel Blancafort de Rosselló va néixer a La Garriga l'any 1897; el seu pare l'inicià en l'educació musical; després els seus estudis continuaren amb Lamote de Grignon; aviat² va sentir-se influït per l'impressionisme, per l'aparició d'Strawinsky i del grup dels *sis* a França, i va seguir aquestes tendències; amb els seus viatges per Europa i per Amèrica recollí noves influències i teories; quan les seves primeres publicacions a París, on Ricard Vinyes i Blanca Selva estrenaren la seva producció, el nom de Manuel Blancafort va assolir ràpidament un prestigi entre els representants destacats de la jove escola espanyola.

1. Vegeu l'article de Josep Aymerich, titulat *José Sancho Marraco*, que fou publicat a *Hoja de Acción Católica* de La Garriga, a 1 d'agost de 1943; el volum II, pàg. 529 del *Diccionario Enciclopédico de la Música*, Barcelona; i, sobretot, la *Historia de la Música religiosa en España*, de Andrés Araiz, Barcelona 1942, pàgs. 204 i segs., d'on hem extret alguns judicis crítics.

2. Seguim a continuació gairebé literalment la notícia que publica el *Diccionario Enciclopédico de la Música*, volum II, Barcelona. Recordem que la fàbrica de *rollos musicales Victoria* pertanyia al pare de Manuel Blancafort.

La seva *Polka de l'equilibrista*, per exemple, va donar la volta al món en les versions pianística, orquestral i coreogràfica; amb el seu *Parc d'atraccions* demostrà bell entusiasme pel grup dels *sis*, però sense les dureses del politonalisme, amb mesura i contenció i amb un humorisme molt del gust francès; després, amb la seva *Sonatina antiga*, s'allunyà de l'impressionisme per apropar-se a la composició pura i quelcom cerebral; més tard sembla que trobà el camí definitiu en el *Concert* per a piano i orquestra, en el qual el tall clàssic i la ponderació de valors donen una sensació de maduresa d'estil i l'emotivitat de les seves melodies li donen un profund valor humà.

Amb *Pastorella* ha intentat lliurar-se de tendències d'altri; mèrit que va afermant-se en el *Concert Ibèric*, on corre abundosa la saba popular. Manuel Blancafort va obtenir l'accèssit al premi nacional de música de 1949, concedit per la Direcció General de Belles Arts³, amb un *Quartet de corda* sàviament construït. En 1950 va obtenir el premi *Ciutat de Barcelona* amb la seva *Simfonia en mi major* en tres temps⁴; va ésser estrenada per l'Orquestra Municipal de Barcelona. No oblidem, finalment, que Manuel Blancafort ha escrit moltes obres per a piano, orquestra, corals, lieders, etc.⁵

C. — Sigui'ns permès d'afegir ací el nom d'un fill de Manuel Blancafort, anomenat Albert Blancafort París, nascut a La Garriga a 29 d'abril de 1928, que ja s'ha donat a conèixer amb alguna composició musical, però que actualment continua els seus estudis musicals a París i altres llocs⁶.

3. El *Concert Ibèric* va ésser estrenat per l'Orquestra Municipal de Barcelona a 3 de març de 1950; vegeu-ne la ressenya, per exemple, a *La Vanguardia* del dia 5 de març.

Vegeu *Destino* del 21 de gener de 1950; Butlletí Oficial de l'Estat, de l'11 de gener.

4. Vegeu-ne la descripció que en fa XAVIER MONTSALVATGE a *La Vanguardia* del dia 27 de gener de 1951.

5. No podem pas negligir les dots d'artista de Manuel Blancafort en el món de les lletres i de l'art plàstic; vegeu els articles que publicà amb les inicials M. B. en *El Congost*; vegeu també les ressenyes de les exposicions d'art celebrades a La Garriga.

Vegeu l'article de JOSEP RUAIX a la *Hoja de Acción Católica* de La Garriga, de 3 d'agost de 1951. Vegeu també la nostra *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraióis*, pàgs. 156 i segs.

6. Vegeu *Hoja de Acción Católica*, del 14 de febrer de 1954.

562. Entitats corals garriguenques

A PART de les entitats exclusivament parroquials que hem esmentat al número 496, han florit a La Garriga algunes entitats corals; cal esmentar primerament les temptatives corals del senyor Sanent¹ i del metge Ribas; casos de bona voluntat, però sense preparació musical. El primer que va fer cantar bé i afinat un cor de La Garriga va ésser Joan Baptista Blancafort, amb el cor fundat per ell i nomenat *L'Espiga*; probablement era pels voltants de l'any 1888. *L'Espiga* sortí a cantar les caramelles del dissabte de glòria durant molts anys, fins cap allà l'any 1911. Aquesta entitat cultivà també la música religiosa en el clos de la parròquia.

Diu Josep Aymerich que *el principal repertori del cor era del mestre Blancafort; les seves obres tenen frescor, són ben resoltes; avui podrien executar-se sense que la patina dels anys els hagi fet perdre valor musical; «El saber de solfa», «La Garriga», valsos corejats; «La Casa», d'un to descriptiu i especialment el poema «El cant a la vida», amb lletra de Martí Genís, són obres ben reeixides, d'una tècnica clara i ferma i de diàfana inspiració.*

Més tard, Pau Noguera, músic ben dotat i un xic atrabiliari, vingué a competir amb el senyor Blancafort, fundant un altre agrupament coral que tingué poca vida. A 28 de juliol de 1911, l'ajuntament acordà *adquirir una corbata para la «senyera» del coro de esta población titulado «La Alianza», y asistir en corporación a la función religiosa que, con motivo de la bendición de la expresada «senyera», tendrá lugar el día 18 del actual.*

Pel gener de l'any 1913, en un acte organitzat per la Creu Roja local, el cor «*L'Aliança*», que és la segona vegada que es presenta al públic, prenent part en un concert, actuava sota la direcció de Josep Aymerich²; per les festes constantinianes del 23 i 24 d'agost, el cor cantà a l'esglé-

1. Era administrador de can Busquets. Vegeu l'article *Evocacions i records*, publicat per Josep Aymerich, al número 176 de l'*Hoja de Acción Católica* de La Garriga, del 28 de juliol de 1948, d'on extreiem part de les notícies del present número.

2. *El Correo Catalán* i el periòdic *El Vallès Nou*, del 19 de gener de 1913.

sia parroquial ³; després la seva principal activitat ha estat el cant de les caramelles per Pasqua; perdurant el cor han variat els mestres directors ⁴; com els altres cors, *L'Aliança* ha fet sortides fora poble i ha obtingut premis en diversos concursos, com en el de Caldes de Montbui de l'any 1935. *L'Aliança* ha estat per antonomàsia el *cor d'En Clavé* de La Garriga, integrat solament per homes.

Cal fer ací esment especial de la llarga i meritòria activitat musical del mestre garriguenc Josep Aymerich; ja hem vist que en 1908 era organista de la parròquia i que ostentà aquest càrrec durant quinze anys; va dirigir el cor de *L'Aliança*, l'escolania parroquial, el cor de Filles de Maria, el cor barceloní de Cultura Musical Popular femenina ⁵, el *Cançoner popular* de La Garriga, l'Orfeó Garriguenc, el cor *El Lliri* de L'Ametlla del Vallès, la Capella Parroquial de Música, la *Massa Coral* de La Garriga, etc. Encara que la seva actuació musical ha estat principalment destacada com a director, sobretot conduint sempre l'Orfeó Garriguenc, també ha produït obres musicals per a cant i per a orquestra i ha estat fundador i director de l'orquestra local *Gran Ritmo*. Ell ha estat punt crucial de referència de la música garriguenca gairebé durant mig segle.

El cor *Cançoner popular* fou fundat per Josep Aymerich l'any 1915 ⁶; actuà en les caramelles pasquals dels anys successius ⁷; l'any 1919, però, el mateix senyor ja havia fundat l'*Orfeó garriguenc*; el dia 30 de maig de 1920 l'Orfeó va inaugurar la seva vida pública amb un concert, en el qual intervingué el tenor Emili Vendrell i va pronunciar-hi un discurs el mestre Lluís Millet, director de l'Orfeó Català ⁸; després

3. *La Vanguardia* del 30 d'agost i *El Vallès Nou*, de Granollers, del 2 de setembre.

4. Ho han estat els mestres Frederic Rodoreda, Josep Aymerich, Martí Llobet, Aureli Font, Cassià Casademunt i A. Planas. Posats a mencionar músics que passaren per La Garriga, esmentarem Josepa Diéguez, violinista, Joan Alius, que treballava a *la Solfa*; vegeu els números 552, 553 i 565, entre altres.

5. Que havia fundat Narcisa Freixas; vegeu, per exemple, *El Día Gráfico* del maig de 1915 y el número 564 d'aquest llibre.

6. Vegeu R. Capell, *El Renacimiento Coral en el Vallés*, La Ametlla 1948, pàg. 17.

7. *El Correo Catalán* del 4 d'abril de 1918.

8. *El Correo Catalán* del 3 de juny de 1920. El parlament que havia llegit el senyor Millet fou editat per Gràfiques *Henrich i Ca.* de Barcelona.

menudejaren els concerts ⁹; a 28 d'agost de 1921 va ésser beneïda la *senyera* de l'Orfeó ¹⁰; a primers de l'any 1922 les tres seccions, homes, noies i nois, sumaven ja 80 cantants; el 2 de febrer de 1923 es va estrenar l'himne particular de l'Orfeó; el mateix any es celebrà un homenatge a Ignasi Iglésies ¹¹, a 2 de febrer de 1925 se'n celebrà un altre a honor d'Apelles Mestres ¹², i pel setembre a *Santiago Rusiñol*, al qual es tributà un nou homenatge en 1929; l'actuació de l'Orfeó anà polaritzant a redós del local anomenat *La Alhambra*.

A 29 de març de 1919 l'ajuntament votà *una cantidad suficiente para la compra de corderos con que se acostumbra obsequiar el sábado de gloria a los coros de esta localidad que con las mejores piezas de su repertorio vienen por la noche del expresado día a obsequiar con sus armoniosos cantos a este ayuntamiento*; a 22 de març de 1921 va acordar-se *disponer en la plaza de la Constitución un tablado especial para que puedan situarse en él, en la noche del sábado santo, los coros que tomen parte en el concurso organizado para dicho día*; efectivament, per Pasqua de l'any 1921 es celebrà un concurs local de caramelles en el qual va concedir-se el primer premi a *L'Aliança*; el resultat del concurs va produir molt d'enrenou ¹³.

Després de la darrera guerra civil espanyola els dos cors tradicionals de La Garriga reprengueren les seves actuacions en les caramelles de Pasqua; el cor de *L'Aliança* va ressuscitar amb el nom de *La Dàlia*; el cor d'homes de l'antic orfeó va venir a constituir la *Massa Coral* de La Garriga. En els concursos d'entitats corals celebrats a L'Ametlla del Vallès, *La Dàlia* va obtenir el tercer premi els anys 1946 i 1947; la *Massa Coral* va guanyar el tercer premi l'any 1944, el primer premi els anys 1945, 1946 i 1947; obtingué premi extraordinari durant els anys

9. 28 d'agost del 1920; setembre del mateix any; *Revista Vallesana* de Granollers; 19 de març de 1921, etc.

10. L'apadrinà Josep Sancho Marraco; vegeu-ne la ressenya de *La Veu de Catalunya* del 4 de setembre de 1921.

11. Vegeu *La Veu de Catalunya* del 20 de juliol de 1923.

12. Pot veure's *La Veu de Catalunya*, dels 28 de gener i 17 de febrer de 1925, i *La Publicitat* del 27 de febrer del mateix any.

13. *La Publicidad* del dia 4 d'abril de 1921 comença la seva ressenya dient *ha producido verdadera indignación el fallo emitido por el jurado; El Correo Catalán del dia 3 deia han sido, pues, muy apasionados los comentarios y juicios hechos al entorno del referido veredicto*. No cal dir que altres el consideraren *muy acertado y justo*; les tres opinions corresponen als tres ambients dels tres cors que prengueren part al concurs.

1948 i 1949; i va compartir amb un altre cor el premi extraordinari de l'any 1950; en 1951 i 1952 obtingué els premis quart i tercer, respectivament. *La Dàlia* retornà al nom antic de *L'Aliança*, i en 1954 ha obtingut el primer premi en un concurs de cors de Clavé celebrat a Granollers.

563. Danses i espectacles

L'ENVELAT de festa major s'ha aixecat quasi sempre a la plaça de davant l'església, per a servir durant els dies 3, 4 i 5 d'agost, d'una manera semblant al que passa en altres pobles. No cal dir que, per la festa major, les parades de quincalleria cada any s'arreglen en un lloc cèntric, completades pels *caballitos*, tendes de *xurros* i altres antigues i modernes instal·lacions de jocs i joguines per a infants i per a adults.

En ocasió d'una pesta de verola, cap allà l'any 1892 va col·locar-se en una fornícula al carrer dels banys una petita imatge de Santa Rita ¹, cada any els veïns del barri han organitzat festes: un petit envelat a la placeta de Santa Elisabet, garlandes de paper al llarg del carrer dels banys, *pasacalle* per l'orquestra, ofici a la parroquial, cucanyes a mitja tarda, processó ², ball de tarda, serenata i ball de nit. Semblantment feren els veïns dels altres barris creats més tard. Així, per Sant Roc, que es venera a la plaça, les festes populars es celebren en aquesta; per Sant Ramon les festes es fan al carrer de Cardedeu, davant de la seva capelleta; en època recent va constituir-se el barri de la Mare de Déu de la Mercè, a llevant de la via del ferrocarril; però totes les festes de barri han baixat molt d'uns vint-i-cinc anys ençà i s'han perdut alguns d'aquells actes típics.

El popular *ball de les gitanes* del Vallès ha tingut també la seva representació a La Garriga, en ocasió de les festes de carnestoltes, però hi ha hagut moltes intermitències; ultra la *colla* local, alguns anys han

1. Vegeu el número 565.

2. Un cop terminada la processó, davant la capelleta de la santa, el capellà que presidia la processó anunciava els noms dels tres administradors — dos casats i un solter — per a l'any següent; el poble, en una mena d'acclamació aprovatòria, contestava, després de cada nom, amb un crit allargat dient: *Bo*.

vingut a ballar a la plaça de La Garriga les colles de pobles veïns. També hi ha hagut exhibicions d'altres ballets populars del folklore català.

La sardana empordanesa també fou importada a La Garriga per persones vingudes de les comarques sardanístiques i per la mateixa joventut local entusiasta de la bella dansa popular³; sempre ha estat una greu qüestió recollir cabals per pagar les cobles; les ballades es fan a l'aire lliure o al saló del Patronat Parroquial; després de la guerra, l'Acció Catòlica ha donat major impuls i continuïtat a l'activitat sardanista, que ha culminat en els meravellosos concursos i aplecs de sardanistes celebrats a La Garriga des de 1949, als quals han concorregut gran nombre de *colles* d'arreu de Catalunya.

Després de la guerra va començar a actuar públicament una orquestra local, anomenada *Gran Ritmo*, dirigida pel mestre Josep Aymerich, i integrada amb altres joves músics; aquesta orquestra es va dedicar a la interpretació de ballables moderns; ha actuat de vocalista el baríton Josep Gesa; ha organitzat balls al local del Cèntric Club les tardes dels diumenges d'hivern i temporades properes; s'ha dissolt últimament.

El teatre ha estat molt cultivat a La Garriga per diverses agrupacions d'aficionats; les que han tingut una més llarga continuïtat han estat les que han actuat al redós de la parròquia, primer a l'antic celler de la rectoria, habilitat per a teatre, després al local construït sobre la sagristia i més tard al gran edifici nou del Patronat Parroquial; principalment hi han intervingut els joves, però també hi han actuat homes madurs, les noies i els infants; ells han mantingut la tradició nadalenca d'*Els Pastorets*. En 1953 van obtenir nombrosos premis en el concurs organitzat per l'entitat F.E.S.T.A.

El quadre escènic de l'Orfeó Garriguenc ha actuat al saló de *La Alhambra*, amb nombroses representacions teatrals, entre les quals es destacà *La Ventafocs*. Han actuat a La Garriga companyies forasteres, professionals i d'aficionats; per la festa major a l'envelat s'acostuma representar alguna *zarzuela*; també s'hi va presentar l'òpera *Rigoletto* i, més tard, *Marianela*. Quasi no caldria dir que de bona hora hi ha

---

3. Cap allà l'any 1923 l'Orfeó Garriguenc va iniciar un *Foment de la Sardana*.

hagut projeccions de pel·lícules cinematogràfiques a La Garriga per diferents empreses; al cine instal·lat a Can Bot i a l'anomenat *Círculo de Recreo* i, després, al saló de *La Alhambra*; els dos últims continuaren amb projeccions principalment a la tarda del diumenge i a les nits del diumenge i del dissabte; al Patronat Parroquial les projeccions es passen la tarda de les festes. El cine mut ha estat suplantat pel cine sonor. Tocant les sales d'espectacles hi ha instal·lats els corresponents cafès, billars, etc.

Els estiuejants van tenir un local d'esbarjo al *Saló Sport*, que més tard va anomenar-se *Cèntric Club*; es construí, encara, una altra entitat, amb el nom de *Casino de La Garriga*, la qual adquirí una finca al passeig i va edificar uns locals a propòsit per a festes durant l'estiueig, amb el corresponent cafè, pistes de ball i de tennis, frontó, *bolera*, etc. S'hi han donat festes luxoses i populars.

564. Periòdics garriguencs

1. *El Xàfec* fou un periòdic dedicat principalment, i sovint amb caire satíric, a fets i personatges de la política local; la seva orientació era més aviat esquerrista; fou un quinzenal de dos fulls, durant unes temporades, en altres fou mensual; el primer número va sortir a la llum pública el dia 5 d'abril de 1914; el darrer número, que fou el 39, va sortir amb data del 2 d'abril de 1916; deixà de publicar-se en ocasió d'una qüestió judicial iniciada amb motiu de la dita publicació ¹.

2. Almenys des del 22 de gener de l'any 1917, o sigui almenys des que el rector Josep Vich començà a regir la parròquia de La Garriga, i seguint l'estil d'altres parròquies, l'última pàgina de la *Fulla Dominical* aparegué, cada diumenge, editada especialment per a La Garriga, contenint gairebé solament l'anunci de les misses i altres actes a celebrar a la parròquia. Encara sortí el dia 19 de juliol de 1936. Després de la guerra ha continuat anàloga publicació amb el títol de *Hoja Diocesana* ².

1. Lluís Gironès en posseeix una col·lecció gairebé completa; creiem que és l'única col·lecció existent d'*El Xàfec*.

2. Se'n guarda una col·lecció completa a l'arxiu parroquial modern.

3. A 3 d'octubre de 1920 s'havia fundat pels esposos Wynn un cercle de *menagères* a La Garriga, que imitava els existents a Bèlgica; es publicaren solament quatre números d'una revista titulada *La dona de sa casa*, els quals aparegueren successivament per l'abril i octubre de 1921 i pel març i novembre de 1922; tenia vuit pàgines, de petit format³.

4. *El Congost* fou el títol d'una publicació quinzenal, de la qual va publicar-se el primer número el dia 26 de febrer de 1933; varen aparèixer 82 números; el darrer número porta la data del 12 de juliol de 1936, és a dir que deixà de publicar-se per raó de la guerra civil. Començà tenint quatre fulls; en acabar en tenia sis; era d'orientació catòlica; publicà articles de fons i de caràcter literari, ressenya dels fets locals, abundant informació esportiva, etc. Cal destacar la sèrie d'articles del *full femení* deguts a la ploma fluent i delicada de la senyora Assumpta Corrons, que signava *Maria*. En *El Congost* publicàrem una sèrie de notes històriques sobre l'estada del rei Martí a La Garriga i sobre la vida parroquial durant la segona meitat del segle XVII. En *El Congost* es publicaren pòstumament un bon nombre de poesies de Maria Teresa Vilarrúbia, que en vida residí a La Garriga la major part de l'any. Del periòdic *El Congost* se'n conserven algunes colleccions.

5. El dia 20 de març de 1937 comença a sortir, com a setmanari, *Unió*, subtítulat *òrgan del front popular antifeixista de La Garriga*; era bilingüe castellà i català; van publicar-se'n sis números.

6. Pel Nadal de l'any 1939 l'Acció Catòlica de la parròquia de La Garriga començà de publicar un full imprès que, des del 7 de desembre de 1941, va portar el títol d'*Hoja de Acción Católica*; era de caràcter quinzenal, si bé després de l'any 1945 va sofrir algunes intermitències i posteriorment ha sortit de manera més espaiada; inicialment era un full de dues pàgines, després la major part de vegades ha sortit amb quatre pàgines; ha publicat bells números extraordinaris de festa major; en acabar l'any 1953 ha entrat a l'any XV de la seva publicació, amb l'exemplar que porta el número 242.

---

3. El mot *ménageres* és evidentment un gallicisme; en francès *ménage* és el parament de la casa, el verb *ménager* vol dir estalviar. La senyora Assumpta Corrons, vídua d'Albó, conserva els quatre exemplars del dit periòdic.

El contingut del periòdic ha correspost al seu caràcter d'acció catòlica parroquial; s'hi han publicat editorials, originals de caràcter literari, reportatges, noticiari dels fets parroquials; retalls de proses doctrinals i selecció de poesies d'autors celebrats; informació esportiva, etc. Ací ha continuat la publicació dels seus bonics articles la senyora Assumpta Corrons, vídua d'Albó, sota el títol genèric *De mi calendario*. En aquest full hem publicat un gran nombre d'articles d'història local, principalment sobre la construcció de l'església parroquial en el segle XVII i sobre la vida municipal en aquell segle.

7. El dia 12 de gener de 1941 sortí per primera vegada *Imperio*, subtítulat *òrgano del Frente de Juventudes de La Garriga*; van sortir-ne dos números.

8. *Conquistar*, que inicialment es subtitulà *portavoz de la centuria Jaime I de las Falanges Juveniles de Franco de La Garriga*, començà a aparèixer a primeries de l'any 1946, imprès en *ciclostil*; a finals del mateix any, amb el número 8, comença a sortir amb lletres de motllo, fins al número 18, sortit en novembre de 1947; amb unes intermitències, torna a sortir amb lletres de motllo des del número 21, del novembre de 1948; seguí després, imprès a dues tintes, fins al número 29-30 aparegut per l'octubre de 1949; publicava articles, noticiari i dibuixos.

9. Pel mes de juny de 1952 començà a sortir un periòdic amb els següents títols i subtítols: *La Garriga — perfiles y vibraciones locales — publicación bimensual*; inicialment prengué un to polèmic que, després d'una intermitència de dos mesos, va deixar; publica articles i noticiaris. En 1954 surt una vegada al mes.

10. L'any 1925 es publicà per primera vegada un programa de festa major amb abundants anuncis de les indústries i comerços de la localitat i amb alguns articles; en la majoria dels anys successius se n'han publicat d'anàlegs; alguns anys dos programes diferents; la impremta Portavella de La Garriga l'ha publicat assíduament. També s'han publicat, com un opuscle, programes de temporada del *Casino* de La Garriga.

11. Últimament, durant un curt temps, va publicar-se amb el nom de *Programa de La Garriga* un senzill periòdic, on, a part els anuncis, hi havia les ressenyes dels partits de futbol del club local.

12. Finalment, en un cert aspecte, pot mencionar-se ací, com a periòdic radiat local, després de l'emissora missional de La Garriga ⁴, de caràcter transitori, la instal·lació permanent de *Radio La Garriga, emisora local del Movimiento*, que funciona des del Nadal de l'any 1952, amb intervenció dels regidors de l'ajuntament i de Falange. En les seves periòdiques emissions radia comentaris, notícies, música, teatre, anuncis, etc. Actualment està instal·lada a l'edifici de Can Sala, propietat municipal.

565. Miscel·lània literària

LLUÍS B. Nadal, que residí llargament a La Garriga com a administrador del Balneari Blancafort, va compondre ací alguna de les seves obres; entre elles es diu que ho fou *La Taverna de la Quica*; ací va escriure, per a ús local, una obra teatral nadalenca, com a *pastorets*; també hi ha d'ell una composició poètica descrivint la festa del barri de Santa Rita, la qual fou cantada per la festa de l'any 1890 ¹. Lluís Arumí Blancafort també va viure llarg temps a La Garriga, regentant la farmàcia local. Es diu que ací va escriure el seu llibre titulat *Futeses*.

* * *

El celebèrrim orador i escriptor, mossèn Jaume Collell, canonge de la seu de Vic, residí llargues temporades a La Garriga, allotjat al Balneari Blancafort. La figura del canonge Collell fou popular a La Garriga: *es un sacerdote viejo, de recia figura simpática; a pesar de sus años* ² — *muchos: sus cabellos son blancos, los surcos de sus arrugas, profundos* —, *a pesar de sus años, conserva el empaque, la arrogancia soberbia, magnífica, de un senador romano* ³, coberta la seva testa amb el clàssic capell de teula.

4. Vegeu el número 582.

1. Fou reproduïda a *El Congost*, número 80.

2. Havia nascut a 18 de desembre de 1844.

3. Així el descriu precisament en una entrevista celebrada a La Garriga Pérez de Olaguer en la seva obra *El Canónigo Collell*, Barcelona 1933 pàg. 139.

A La Garriga vingueren i departiren llargament amb el canonge Collell molts cèlebres personatges : mossèn Jacint Verdaguer ⁴, Bonaventura Bassegoda ⁵, Francesc Cambó, etc. Precisament Francesc Cambó, en l'article necrològic que dedicà *al canonge*, diu que *la darrera vegada que el vaig veure fou a La Garriga, a can Blancafort, amb motiu de l'homenatge que li dedicà tota la premsa catalana; estava encara fort i la seva conversació tenia tot l'encant, tota la matisada amenitat que feien d'ell un dels primers «causeurs», si no el primer, que hagi tingut la Catalunya contemporània* ⁶; de l'entrevista va nèixer l'aplec del llibre de mossèn Collell *Sembrant arreu* ⁷.

* * *

Narcisa Freixas ⁸ vingué a La Garriga, com tants altres al seu temps, amb l'intent de prendre banys, però aviat es fincà al capdavall del passeig, prop del Molí de Can Terrés; sembla que ací va compondre la major part de les seves populars cançons per a infants ⁹, el primer aplec de les quals va ésser premiat l'any 1905; el segon ho fou l'any 1908 i seguiren altres sèries; Felip Pedrell digué de Narcisa Freixas que era la *regina de les cançons d'infants i de l'educació elemental de la música*.

4. Es conserva i fou publicada en *La Gazeta de Vich* i en l'esmentat llibre del senyor Pérez Olaguer, una fotografia d'ambdós literats posant a La Garriga, en 1895; el retrat trasllueix bé àdhuc el caràcter dels dos fotografiats. La fotografia ha estat molt reproduïda i comentada. Vegeu el nostre article *Verdaguer i La Garriga*, a *Hoja de Acción Católica*, número 228.

5. El qual, en l'article necrològic que dedicà al canonge Collell diu d'ell que *otras veces fuimos a La Garriga*; vegeu-ho reportat per Pérez de Olaguer, *op. cit.* pàg. 380.

6. L'article va publicar-se en l'esmentat número de *La Gazeta de Vich*; vegeu-ne la traducció al castellà en el llibre del senyor Pérez de Olaguer, pàg. 383; en aquest i en el llibre *Sembrant Arreu* va publicar-se una fotografia del canonge i d'En Cambó, feta a La Garriga, durant la dita entrevista, pel febrer de 1927; Pérez de Olaguer, *op. cit.* pàg. 139 i segs. explica detalladament l'entrevista garriguenca dels dos prohoms.

7. El canonge va morir l'1 de març de 1932.

8. Havia nascut a Sabadell l'any 1859; morí el 20 de desembre de 1928.

9. Vegeu-ne la luxosa edició d'homenatge editada en 1928, amb il·lustracions de Torné Esquius. Narcisa Freixas compongué altres obres musicals, com la popularíssima sardana *A Sant Medí*; cal esmentar també la seva entitat coral femenina *Cultura Musical Popular*, que visità La Garriga el 7 d'abril de 1915; vegeu *La Vanguardia* i *La Veu de Catalunya* del dia 8; a 1917, a Madrid, Narcisa Freixas donà una conferència a l'Ateneu.

L'estança de Narcisa Freixas a La Garriga conduí ací un gran nombre de personalitats; algunes per llargues temporades, com el cèlebre humorista Albert Llanas, el pintor Modest Urgell i l'esmentat Felip Pedrell; altres en més curtes avinenteses, com Mossèn Jacint Verdaguer, Rubèn Darío, el fill de Ricard Wagner, Amadeu Vives, Enric Granados, Eugeni d'Ors, Apelles Mestres, Josep Carner ¹⁰, López-Picó, Moncerdà de Macià, Jaume Raventós, *Santiago* Rusinyol, Joan Maragall, Emili Vallès, Mercè Plantada, Ossòrio Gallardo, etc. De molts d'ells es conserven autògrafs, a l'esmentada casa de La Garriga.

L'any 1927 va donar-se el nom de Plaça de Narcisa Freixas a la que existeix davant la casa de la compositora. El fill d'aquesta, el metge Josep Maria Petit i Freixas ¹¹, amb la cooperació de la seva esposa, residencià en la dita casa l'anomenada *Llar infantil Narcisa Freixas*, on amb caràcter benèfic es dóna acolliment i la possible medicina, als infants víctimes de paràlisi infantil. A 24 de març de 1934, amb referència a l'esmentada obra del Doctor Petit, es proposà en sessió municipal que l'ajuntament *veu amb molt bons ulls l'obra per de més altruista que realitza a favor dels infants pobres i malalts, guarint-los i educant-los graciosament, en el sanatori que té establert en aquesta població.*

* * *

Entren també en aquesta miscel·lània les interessants aportacions literàries de Carles Sindreu Pons referents a La Garriga: L'orquestra dels *Xeles de La Garriga* i l'anècdota *Una fera a Rosanes*, resulten unes humorístiques narracions no totalment imaginàries, sinó amb un fons de realitat ¹².

* * *

10. Es diu que a La Garriga, a la font de can Terrés, davant d'un cistell de préssecs, va escriure la poesia dedicada a aquests del recull *Els fruits saborosos*.

11. Fou secretari general de la Lliga contra el càncer i és autor de gran nombre d'articles periodístics i d'opuscles com *Los pequeños caballeros del Dragón o el sueño de un soldado de plomo*, Barcelona 1939; *La victoria del corazón, realidades y ensueños de un médico*, Barcelona 1948; *Ensueño de amor*, Barcelona 1950.

12. Vegeu el llibre *La klakson i el camí*, Barcelona 1931, pàgs. 21 i segs. i 48 i segs. El *vell Xela*, a primeries de segle, tocava el violí; també es féu cèlebre l'afició a la música d'instruments de corda del noi *Govern*; i, encara, podríem afegir una bona llista de músics d'afició.

També resideix llargues temporades a La Garriga, a la torre anomenada *El Pedró*, Antoni Pérez de Olaguer, de tan fecunda activitat publicitària, en llibres, per exemple el de *El Canónigo Collell*, i en periòdics i revistes, com, per exemple *La Família*, que es publica a Barcelona.

* * *

Ens serà lícit d'esmentar ací, per la nostra condició de garriguenc, els nostres llibres *Història del Santuari de la Mare de Déu del Vilar, de Blanes*, i *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*¹³.

* * *

Els goigs han tingut també una petita florida al nostre poble ; pel nombre i la qualitat de les edicions cal destacar els goigs de la Mare de Déu del Camí¹⁴ ; hem vist cinc edicions dels goigs de la Verge del Remei de la capella del Balneari Blancafort¹⁵ ; n'hem vist del barri de Sant Roc¹⁶, de Sant Macari¹⁷ ; ultra els populars goigs del Roser i unes cobles del Roser per a les caramelles, s'han fet vàries edicions dels goigs de la Mare de Déu de la Salut, venerada a l'església parroquial, amb lletra de mossèn Àngel Garriga i música de Sancho Marraco ; edicions dels goigs de Sant Esteve, una d'elles amb lletra i música de mossèn Camil Geis ; de la Mare de Déu de Puiggraciós, lletra de mossèn Ramon Garriga, música de Josep Aymerich¹⁸ ; unes *lloances a la Verge*

13. Poden veure's els judicis crítics apareguts sobre el llibre del Vilar a *Analecta Sacra Tarraconensia*, signat pel Dr. Josep Maria Font i Rius ; a la revista *Destino*, de 16 d'agost de 1952, signat per Manuel Brunet ; a *Vida Catòlica*, de Girona, de 30 de juny de 1952 ; etc.

Del llibre de Puiggraciós, pot veure's, per exemple, el judici publicat a *Índice histórico español*, Barcelona, 1953, pàg. 120, pel Dr. Jaume Vicens Vives.

14. Vegeu el número 9 i segs.

15. En la col·lecció del senyor Roig Punyet, totes cinc editades per Anglada a Vic ; amb dues lletres diferents ; la primera de l'any 1858 ; les altres, amb lletra que podria ésser del Canonge Collell, porten les dades de 1872, 1878, 1885 i 1887.

16. Editats a Granollers, per Bataller, en 1890 i 1891 ; la lletra és de Lluís B. Nadal.

17. Impremta Torras, carrer de Sant Eusebi, 24, any 1870 ?

18. Vegeu el nostre llibre *Història del Santuari de la Mare de Déu de Puiggraciós*, pàgs. 160 i seg.

del Bon Retiro, lletra del doctor Joaquim Cornet, música de Rafael Subirachs ; etc.

* * *

Pot fer-se esment ací d'alguns opuscles esporàdics referents a La Garriga, més aviat amb un intent propagandístic, per exemple: El que publicà Joan Tenas Graciós a *Turismo ibérico* cap allà l'any 1928, amb vint pàgines de text ; les *Glòries, gràcies i excellències* de La Garriga, en vers de to humorístic, publicades pel *Cèntric-club*, l'any 1930, deixant anònim l'autor ; uns opuscles publicats per la *Sociedad de Atracción de Forasteros*; l'*Auca de la Garriga*, amb dibuixos de Josep Maria Serra i rodolins de Josep Puig, editat en 1946 ; etc.

Més cos té el llibre de Julio Pardo Canalís titulat: *La Garriga, geografía y topografía médica, su paisaje, sus alrededores*; fou editat a Granollers 1951, per *Editorial Alpina*; té 64 pàgines, un mapa i algunes fotografies.

* * *

De les biblioteques públiques garriguenques la més important ha estat la Biblioteca Parroquial, creada pel rector Josep Vich i allotjada en el local de sobre la sagristia ; l'any 1933 tenia 779 volums i després augmentà considerablement ; tenia servei de préstec de llibres ; en el local de la biblioteca es celebraren moltes reunions culturals, conferències, etc. ; fou regentada pels fejecistes locals ; en 1936, en part, va ésser cremada. Acabada la guerra els joves d'Acció Catòlica curaren d'organitzar una nova Biblioteca Parroquial a la Casa d'Acció Catòlica ¹⁹

La Biblioteca de l'Orfeó Garriguenc, instal·lada a *La Alhambra*, en 1933 tenia 255 volums ; a 7 de març de 1931 la comissió municipal permanent concedí permís per a col·locar en una de les cases del capdamunt del carrer de Samalús un rètol que digués *Asociación Protectora de la Instrucción - Delegació de l'Associació Protectora d'Ensenyança Catalana*; aquesta entitat també tenia una petita biblioteca pública. D'altra part, son poquíssimes les biblioteques particulars de La Garriga que mereixerien esment especial.

19. Vegeu *El Congost*, número 6.

566. De la gent de carrera

EN els darrers cinquanta anys hi ha hagut un bon esplet de fills de La Garriga que han cursat segon ensenyament i estudis superiors. El batxillerat i els estudis de comerç en bon nombre s'han cursat en col·legis d'interns fora de La Garriga; altres han anat i vingut diàriament als centres d'ensenyament de fora de La Garriga; i altres, finalment, han seguit els estudis a La Garriga mateix. En els darrers anys són moltes les noies que també han cursat les dites ensenyances mitjanes i superiors.

Són sacerdots garriguencs: mossèn Jaume Oliveras Brossa ¹; mossèn Josep Vilar Viguer, home de molta cultura ²; mossèn Lluís Montfort, fill d'un *jefe* de l'estació del ferrocarril; mossèn Josep Cucurull Serra, rector de Corbera de Llobregat; i mossèn Joan Batlles Alerm, que es llicencià en Teologia a la Universitat Gregoriana de Roma. Tots ells varen estudiar al Seminari Conciliar de Barcelona. Altre tant cal dir dels sacerdots que de joves residien a La Garriga, com a garriguencs d'adopció, els germans Brossa i els germans Ros Leconte; un dels quals, mossèn Ernest Ros, va doctorar-se a la Universitat Pontifícia de Comillas ³. En escriure aquestes ratlles es troben també al Seminari de Barcelona, amb ordres sagrades en el camí del presbiterat, mossèn Jordi Castells i Mas, mossèn Magí Gasull i Castells i mossèn Joan Costa i Riera. Estan en la Companyia de Jesús el P. Josep Planas Crusellas i el jove Xavier Albó Corrons ⁴; professaren en els escolapis el P. Josep Forcada i Josep Maria Beltran Fontanals; en altre lloc hem parlat del caputxí P. Esteve de La Garriga ⁵ i dels germans maristes nats a La Garriga ⁶.

---

1. Vegeu el número 503.

2. Havia estat capellà de la Casa de Caritat de Barcelona. Morí a La Garriga a 27 de gener de 1945. Com un homenatge a l'esmentat sacerdot garriguenc va publicar-se un bonic opuscle al capdany de la seva mort.

3. Ha publicat un llibre titulat *Vida y obra del Rdo. P. José Tous Soler, fundador de la Congregación de HH. TT. Capuchinas de la Madre del Divino Pastor*. Barcelona 1952.

4. Vegeu el número 503.

5. Vegeu l'estament número 503.

6. Vegeu el número 499.

A la Universitat de Barcelona s'han llicenciat en filosofia i lletres Montserrat Albó i Corrons i Josep Camps i Lloreda ; el darrer és també advocat i professor auxiliar a la mateixa Universitat. Han acabat, així mateix, la carrera de lleis Joan Nualart i Palet, Antoni Sala i Maurí, Joan Tenas i Fornes i Josep Maurí i Serra, el qual, endemés, des de 1944 és notari de Blanes. Joan Sais i Puigdomènech és llicenciat en ciències. Ferran Fitó i Arbó i Josep Montal i Fontserè obtingueren la llicenciatura en medicina ; així com Antoni Beltran i Fontanals, que des de petit residia a La Garriga. Claudi Arimany i els germans Ramon i Carme Ferrandis i Villarrúbia són llicenciats en farmàcia. Francesc Piqué Oliveras acabà la carrera d'enginyer industrial i ha exercit a Alemanya. Manuel Martín Subirà és enginyer textil. Manuel Vinyes i Bernadas és veterinari.

Dolors Tenas Graciós ha arribat a ésser nomenada inspectora de primer ensenyament de la Província de Barcelona ; és també mestra nacional, així com Agustina Soley Ventura ; Josefa Paloma Soley ; les germanes monges Roser ⁷ i Carme Blancafort de Rosselló ; les germanes Glòria i Carme Ferrandis Villarrubia ; les germanes Montserrat i Roser Tenas i Fornes ; Carme Blancafort Santuré ; Maria Mallol Castells ; les monges Mercè Blancafort París i Antònia Vila Sala ; i les germanes Piqué Oliveras i Victòria Ros Leconte que residien a La Garriga. Són, també, mestres de primera ensenyança Josep Plandiura i Boget, Joan Garriga Oliveras i Angel Hernández Sánchez, el darrer dels quals de petit ja residia a La Garriga.

Ramon Dachs i Dachs i Rafael Nualart Montagut han assolit títol oficial en agronomia. Pilar Guanyabens i Baró, Maria Dolors Rocafort Font i Lluís Torrents són professors mercantils ; Joan Valls i Arqué, Maria Teresa Rocafort i Font, Agustí Bulbena Surigué i Jordi Calls i Blancafort, són pèrits mercantils ; Alfons Iglesias i Vilar és pèrit aparellador ; Joan Estival Elias, que ja de petit vivia a La Garriga, és pèrit textil ; Ignasi Ferrandis i Villarrúbia és pèrit mecànic i químic ; Manuel Mallol Casas i Josep Mallol Castells són pèrits químics.

Hi ha també un bon nombre de garriguencs que han acabat el batxillerat i altres que han deixat sense acabar algunes carreres o el mateix batxillerat. Hi ha unes quantes garriguenques professores de piano.

---

7. Vegeu el número 508.

Finalment, va bé d'esmentar ací que el garriguenc Alfred Huguet inventà en 1936 un aparell elèctric per a evitar accidents en els passos a nivell ⁸. D'altra banda, no cal dir que homes i dones amb títols acadèmics han vingut d'altres pobles a residir a La Garriga. Així, per exemple, Isabel Tresserras, amb títol de mestra, ha muntat escola de primera ensenyança a La Garriga.

567. Arquitectura i altres belles arts

CAL fer esment en aquesta monografia del pintor Enric Galwey de Garcia ¹ que residí llargues temporades a La Garriga i en les seves teles estergí sovint el paisatge garriguenc; era un dels valors més alts de l'escola olotina. Del 7 al 28 de setembre de 1941 l'Acció Catòlica de La Garriga va celebrar una exposició-homenatge al pintor Galwey i va assolir que fos donat el seu nom a un dels carrers de la població.

Com a garriguencs que han fet del dibuix la seva professió, hem de citar ací: al gran caricaturista Andreu Dameson Aspa, que va assolir el primer premi en un concurs internacional de caricatures celebrat a Nova York, l'any 1932 ²; ha residit llargues temporades a l'Argentina, on ha intervingut en moltes publicacions; a 14 d'octubre de l'any 1931 l'ajuntament va nomenar-lo fill predilecte de La Garriga. I a Josep Maria Serra Constantí exercitant el seu art principalment en dibuixos i caricatures, en la major part publicats quasi diàriament al quotidià barceloní *El Correo Catalán*, durant la darrera dècada ³. Ambdós caricaturis-

8. Vegeu *El Congost*, número 77.

1. Havia nascut a Barcelona l'any 1864; hi va morir a 10 de febrer de 1931; d'ençà de 1890 va obtenir nombroses distincions a Espanya i a l'estranger; les seves obres figuren en molts de museus i col·leccions particulars.

2. Vegeu reproduïda la caricatura premiada en *El Congost* del 12 de març de 1933. Frederic Garcia Sanchiz en un prospecte anunciador d'una exposició deia que gairebé mai les caricatures personals es fan amb el cor net; instintivament el caricaturista es lliura a una venjança, tant més enutjosa perquè acostuma a ésser gratuïta; Dameson — deia Garcia Sanchiz —, pel contrari, cerca i troba en els seus models aquella cordialitat que harmonitza amb la seva; heus ací — afegia — la clara i franca simpatia de la seva obra, que, alhora, és nova, inèdita. Vegeu *El Congost*, número 16.

3. També en algun llibre, com són ara *Siluetes epigramàtiques*, publicades amb el literat Tomàs Roig i Llop.

tes han celebrat alguna exposició a La Garriga, però no cal dir que n'han celebrat principalment a les capitals; Dameson ha exposat molt a l'estranger.

Dos joves artistes garriguencs han participat a les recents exposicions barcelonines, anomenades *Salons d'Octubre*, on es palesen inquietuds novíssimes en el món de l'art; Concepció Sisquella Planas hi ha exposat pintures a l'oli; Ferran Ventura hi ha exposat escultures en pedra i en terracota. Ramissa i Josep Dalmau han celebrat exposicions a Barcelona, dels seus olis, principalment paisatgístics. Josep Ruaix Ventura ha guanyat molts premis en els nombrosos concursos i exposicions de fotografies on ha enviat les seves obres.

Abans de la guerra de 1936 s'havien organitzat esporàdicament algunes exposicions d'art a La Garriga; potser la més visitada fou la de cartells de propaganda de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, celebrada en 1932. Després de la guerra continuaren les exposicions, però ja amb caràcter sistemàtic, organitzades pels joves d'Acció Catòlica, durant els dies de la festa major. Se n'han organitzat d'altres. A unes i a altres hi concorregueren, ultra els nombrosos expositors locals un bon nombre d'expositors estiuejants⁴. Hi han predominat les obres pictòriques, però també s'hi han exposat dibuixos, fotografies, escultures, ferros forjats, etc. En canvi han tingut més aviat un caràcter folklòric religiós els concursos de pessebres, celebrats ja en 1921 i repetits en la majoria dels anys posteriors, llevat dels de durant la guerra.

* * *

Aquesta és potser la millor ocasió de donar un cop d'ull general a la moderna arquitectura civil de La Garriga. Quant a les cases del poble, moltes de les antigues cases pageses van ésser reformades, per assimilar-les a les nombroses cases noves dites a *l'anglesa*, compostes de baixos i un pis, habitades per una sola família; moltes d'aquestes tenen una finestra, amb reixa, flanquejant la porta, i un balcó al pis;

4. Tal, per exemple, el pintor Sebastià Llobet Ribas, Isabel Llobet, Francesc Boada, Carme Serra, Romà Batlle, Josep Maria Benitez, Rafael Ricart, Elías Vázquez i Marta Bayés; els garriguencs Josep-Lluís Arimany, Josep Maria Serra, Ramon Biset, Josep Ruaix, Francesc Puigdomènech, Isidre Sauqué, Francesc Tresserras, Manuel Blancafort, Pere Forcada, Esteve Guardis, Antoni Planas, etc., etc.; Antoni Canamasas hi exposà ferros forjats.

més recentment s'han construït, sobretot al barri de can Noguera, cases de baixos solament, amb portal i finestra reixada; no són infreqüents les cases de dos pisos en el centre de la població; la majoria tenen eixida o badiu; la gran majoria estan desprovistes de pretensions artístiques.

En canvi, sovint s'han proposat un intent artístic les torres construïdes pels estiuejants. Són a bastament conegudes les crítiques duríssimes que la tal arquitectura ha provocat ⁵, per raó dels seus noms, de les formes exòtiques, etc. En canvi, d'altres ja inicien un ditirambe: si *fuera el país bastante civilizado para crear una categoría de Monumentos Sentimentales, yo propondría que se encabezara la lista con estas monumentales «Villa Martín», «Villa Encarna», «Villa Lola», que a lado y lado del tren de Vich, a su paso por La Garriga, crean una nostálgica zona de azulejos, de hierro forjado y de cristales de colores* ⁶.

De totes maneres hi ha també un gran nombre de torres, opulentes o senzilles, antigues o modernes, que són belles mostres d'arquitectura; de les més velles n'hi ha que assoleixen la categoria de palau; de les més recents n'hi ha que volen emparentar-se amb les formes de casa rural del país; n'hi ha que constitueixen esplèndides obres d'art, com les obres de l'arquitecte Duran i Reynals, amb les formes florentines de casa el senyor Enric Pérez Capdevila, amb els bellíssims esgrafiats que exornen la façana de casa la senyora Pallés a la plaça de Santa Elisabet, amb la casa del senyor Lluís Plandiura a la plaça...

Els jardins que enronden la major part de les torres fan prevaldre la bellesa de la població; n'hi ha que estotjen les plantes i flors sense cap pretensió; n'hi ha que entre l'arbrat dibuixen parterres romàntics; n'hi ha que els enclouen en una arquitectura versallesca; n'hi ha que són fruit d'una curosa traça dels tècnics de jardineria anglesa; com el que l'ajuntament féu plantar davant de can Monràs. Ací cal fer esment dels mestres de jardineria Joan Mirambell i Rubió i Tudurí.

5. Vegeu, per exemple, PAU VILA a *Resum de Geografia de Catalunya, Col. Pop. Barcino*, número 47, Barcelona 1929, pàg. 65; número 60, Barcelona 1930, pàg. 67.

6. SEMPRONIO, a la revista *Destino*, de Barcelona, número 30 d'agost de 1952.

568. La casa de Lluís Plandiura

JA veiérem els Plandiura establerts a La Garriga, en el segle XVIII¹, formant una dinastia d'apotecaris²; encara el pare de Lluís Plandiura Pou va néixer en una casa de La Garriga, que avui dóna façana a la plaça, davant l'església parroquial. D'altra banda, Lluís Plandiura Pou ja als divuit anys inicià la seva noble dèria de colleccionista d'objectes artístics, formant una col·lecció de cartells artístics publicitaris; després començà la col·lecció de pintura i escultura catalana contemporània i la famosa col·lecció de pintura i escultura medieval; la reunió de tals objectes i d'altres, com les ceràmiques moresques, constituï la *Col·lecció Plandiura*, de renom i prestigi internacional³. Heus ací explicats els dos motius de la meravella de la Casa de Lluís Plandiura de La Garriga: el sentiment pairal i la selectíssima discreció de colleccionista d'art.

Respectant la situació i algunes parts de la casa que va comprar el seu pare, Lluís Plandiura, començà la construcció d'un nou edifici encarregant-ne l'arquitectura a Raimond Duran i Reynals i la decoració a Jaume Llongueres, a Xavier Nogués i després a Gerard Carbonell; no caldria dir que les noves construccions i instal·lacions foren fetes amb tota la cura artística, fins als mínims detalls: pedra picada, terracuita, marbres, motlures, fustes, ferros forjats, pintures, ceràmica, mobles, robes, plantes, etc., tot conduït a fer una bella obra d'art completa i amb una perfecció mai no igualada a La Garriga. El conjunt i els detalls respiren sobretot un refinat aire de renaixement florentí. Xavier Nogués hi pintà alguns plafons. Joan Mirambell ideà el jardí. Lluís Plandiura vetllà contínua i minuciosament tots els projectes i l'execució de tots els treballs.

Després foren instal·lades a la nova casa no solament una escollidíssima tria d'obres d'art modern, on fulguren, per exemple, noms com

1. Per exemple, en la lletra F del número 451.

2. Vegeu la gran figura de Mateu Plandiura, als números 472 i 522; poden veure's, també, els números 525 i 531.

3. La major part d'aquesta col·lecció figura actualment en el Museu d'Art de Catalunya, de Barcelona.

els de Manolo Hugué, Casanovas, Clarà, Rebull, Dunyac; Martí i Alsina, Vayreda, Casas, Baixeras, Rusiñol, Mir, Anglada, Camarasa, Nonell, Sert, Sunyer, Llimona, Galwey, Puig-Perucho, Cabanyes, Pascual, Labarta, Galí, Junyent, Humbert, Inglada, Nogués, sinó també un bon nombre d'obres artístiques antigues, peces antològiques de museu, com, per exemple, dues taules de la predella del retaule gòtic del Conestable, obra de Jaume Huguet. Heus ací, doncs, establert a La Garriga un conjunt d'una categoria i dignitat artístiques i arqueològiques verament extraordinàries. La casa de Lluís Plandiura venia a posar el nom de La Garriga entre el d'aquelles poblacions que assoliren una distingida anomenada en el món de l'art.

Per això començaren a venir les visites de primeríssimes figures: artistes, literats, crítics d'art, arqueòlegs, colleccionistes, historiadors, etc. La llista seria llarga i brillant. Tots ells produïren per escrit el seu parer sobre la casa de Lluís Plandiura i les obres que hostatja. Així, per exemple, Joaquim Folch i Torres li deia: *Parecióme que este raro museo que has hecho en la casa donde nació tu padre ha sido para ti la forma de plasmar una imagen sintética de tu colección y de tu vida de coleccionista, que a fuerza de sentirla y de añorarla te ha salido exacta y palpitante*⁴. Sánchez Canton digué que ni Velázquez hauria retratat Lluís Plandiura amb major exactitud que la seva casa-museu de La Garriga.

D'altra part, cal esmentar ací que l'antiga façana de la casa Surell de La Garriga⁵, fou reconstruïda per Lluís Plandiura i Pou, tocant a la seva casa suara descrita.

4. Vegeu *Destino* de 2 de gener de 1953. En realitat, el pare de Lluís Plandiura va néixer a la casa del costat del Museu, per la banda del sud.

5. Vegeu el número 203, en el primer volum d'aquesta Història.

Vida moderna

569. Últimes estadístiques de la població. — 570. De la moderna agricultura. — 571. Noves indústries garriguenques. — 572. De l'art de la construcció i del metall. — 573. Botigues i despatxos. — 574. Del futbol a La Garriga. — 575. Dels altres esports.

569. Últimes estadístiques de la població

SEGONS dades de l'Arxiu Municipal garriguenc ¹, a 25 d'octubre de 1824 hi havia a La Garriga 607 homes i 577 dones, amb un total de 1184 habitants; en canvi, a 29 d'abril de 1846 hi havia 537 homes i 548 dones, que formaven un total de 1.085 persones. Segons el cens de l'any 1860 a La Garriga hi havia 1532 habitants.

Heus ací l'estadística de la població de La Garriga segons dades publicades oficialment ²:

any	habitants-residents				transeünts		totals	
	(1) presents		(2) absents		(3)		de dret	de fet
	homes	dones	homes	dones	homes	dones	(1+2)	(1+3)
1877	782	746	18	19	27	15	1569	1578
1887	805	812	32	29	71	44	1678	1732
1897	795	830	32	43	24	18	1700	1667
1900	852	855	49	47	32	28	1803	1767

1. A. M. de L. G., carpeta 55.

2. En els corresponents *Nomenclàtors* de l'Institut Nacional d'Estadística i els censos de la població, publicats pels organismes estatals.

1910	989	1031	44	43	81	61	2107	2162
1920	1109	1186	28	19	58	74	2342	2427
1930	1427	1509	50	56	82	97	3042	3115
1940	1483	1783	170	51	44	70	3487	3380
1950	1611	1801	72	64	39	66	3548	3517

El moviment demogràfic de la població de La Garriga des de l'any 1923 al 1936 obté les següents xifres: 753 naixements, dels quals 378 foren d'homes i 375 de dones; les defuncions van ésser 603, corresponent-ne 299 als homes i 304 a les dones; dels difunts n'hi hagué 39 d'edat inferior a un any, 49 d'un any a cinc, i 515 de persones de més de cinc anys; els matrimonis celebrats foren 281³.

Heus ací l'índex de natalitat i mortalitat, per anys desenals durant la primera meitat del segle xx⁴:

Anys.	1900	1910	1920	1930	1940	1950
Naixements	49	54	56	33	47	59
Defuncions.	47	31	53	56	52	42

Segons el cens de la població de l'any 1877, hi havia a La Garriga 451 homes i 580 dones analfabets, en una població de 1578 persones; deu anys després, en 1887, malgrat haver augmentat la població fins a 1732 habitants, havia disminuït la quantitat d'analfabets, que eren 388 homes i 555 dones. En 1940, en una població de 3.380 habitants, els analfabets s'havien reduït a 158 homes i 226 dones. Avui aquests nombres s'han reduït encara molt més i entre la gent jove no hi deu haver ni un sol analfabet.

Se'ns permetrà de fer esment ací que, havent estat desfet el cos de *Mossos de l'Esquadra*, un cop acabada la guerra va destacar-se a La Garriga un grup de la *Guardia Civil*, la qual ocupa com a caserna la primera casa del carrer de Calàbria.

3. *Moviment demogràfic i de població de Catalunya*. Barcelona, 1937.

4. Vegeu PARDO CANALIS, *La Garriga*, Granollers, 1951, pàgs. 45 i segs.

570. De la moderna agricultura

DURANT els cent últims anys les condicions de vida dels garriguencs han variat extraordinàriament; àdhuc en el referent a l'agricultura que, havent estat durant segles gairebé la única activitat dels veïns de La Garriga, ha restat ara solament l'ocupació d'una part dels garriguencs. Ha desaparegut completament el cultiu del cànem i gairebé és impossible de trobar una petita llenca de terra que pugui verament anomenar-se un prat; als costats del turó de Santa Margarida i a altres terrenys de molt pendent, a ambdós vessants del Congost es veuen encara les parets seques que aguanten les feixes on s'havia cultivat la vinya, però que foren abandonades i convertides en bosc, amb la invasió de la filloxera; en els darrers anys, però, amb l'augment de preu dels productes agrícoles, s'han tornat a cultivar antigues vinyes de muntanya que havien estat abandonades.

Baixant de la plana de Vic, en arribar a La Garriga sobta el canvi de panorama agrícola; en el nostre terme arreu es veuen els típics cultius mediterranis de vinya i d'oliveres; vinyets i olivars estenen la seva bellesa i la seva utilitat, enlaire i al pla; les oliveres sobretot per la banda de Malhivern; a La Garriga hi ha alguns trulls per a premsar el raïm i les olives. Ací cal mencionar les premses de Ramon Aguilera, Andreu Casallachs, Joan Andols, Josep Font i Jaume Tresserras. A Blancafort hi ha, encara, l'antiquíssim molí fariner.

Els cultius de sequer al seu temps reporten abundant collita de blat; la sega comença ja pel mes de juny; la feina del batre ha estat simplificada amb les modernes maquinàries agrícoles; la palla llueix encara als pallers i a les pallisses. La civada i l'ordi, els naps i les remolatxes, les comes de blatdemoro i l'alfals, es cultiven per a menjar del bestiar.

Les patates constitueixen una gran font d'ingressos per a la pagesia; la mongeta tendra i granada, les faves i els pèsols per a alimentació; els ulls de cols, les capces de coliflor i de bròquil fan via en bones quantitats cap al mercat de Vic; hi ha qui ven planter; es cultiven les tomaqueres, pebroteres, alberginieres; gairebé ha desaparegut per complert el cultiu de les maduixes, de les quals s'havia elaborat vi selecte; en canvi s'ha iniciat el cultiu industrial de les flors.

De sempre hi ha hagut arbres fruiters, esparsos ; figueres, cireres, pomeres, pereres, tarongers, llimoners, pruneres, albercoquers, etc. ; abans de la darrera guerra, sobretot a can Nualart, van fer-se sistemàtiques plantacions de fruiterars, en vistes a l'exportació de la fruita. No són pas rars els camps d'avellaners i, d'un temps ençà, s'han fet plantacions importants d'ametllers. Hi ha tires de nogueres prop de la carretera.

Els boscos han reduït la seva extensió ; hi ha boscos de roures i d'alzines ; és un bell exemplar de roure el de can Monràs, i d'alzina la de la font de can Rosselló ; el típic pi pinyoner omple l'aire de perfum i de remor ; hi ha també el pi bord, de copa menys compacta, sobretot en els pendents del nord del terme ; esmentem de passada les carboneres i les collites de bolets ; hi ha verns i arbres de ribera prop dels corrents d'aigua ; i ratlles de plàtans flanquejant les carreteres i en algun carrer ; amb anàloga utilitat hi ha tires d'acàcies, moreres, tillers, etc.

La feram és molt poca al terme garriguenc ; algun toixó, mosteles, conills de bosc... ; les aus de caça no són de nombre excessiu ; hi ha alguna afició al cultiu de les abelles. Les aus de corral són abundantíssimes ; àdhuc hi ha hagut explotacions calculades ; el mercat de Granollers és un bon esquer. Cal citar ací la cria de conills ; les corts de porcs no són pas poques ; en canvi són pocs els ramats de cabres i d'ovelles. El nombre de cavalls i eugues per a treballs del camp és ben crescut ; hi ha també muls, rucs, etc. Al pla de Rosanes, a can Tarrés i a can Nualart s'utilitzen tractors automòbils per als treballs del camp.

Des de fa uns cinquanta anys s'han estabulat a La Garriga un gran nombre de vaques de llet ; ultra la que es consum a la població, diàriament se n'exporten molts litres, en grans pots metàl·lics, a Barcelona ; a la dita ciutat hi ha establert el despatx de la Granja Rosanes de La Garriga. El gremi de vaquers i venedors de llet de La Garriga comprèn els següents noms : Vídua Casulà, Martina Capa, Jaume Serra, Josep Fabra, Ramon Cuatrecasas, Domingo Vilà, Antoni Mas, Jordi Castells, Lluís Mas, Josep Mas, Isidre Pujol, Miquel Borrell, Enric Gomis, Eladi Torra, Antoni Castells, Sebastià Surigué, Maria Desplà, Jaume Surinyach, Pere Oliveras, Pau Junqueras, Joan Torrents, Vídua Busquets, Josep Serra, Antoni Pujol, Ramon Vilardell, Pere Espinassa, Segimon Bruy, Josep Borrell, Josep Torrents, Joan Solde-

vila, Pere Casas, Francesc Padrós, Antoni Llimargas, Carles de Rosselló, Josep Girbau, Joan Terricabras, Isidre Grau, Maria Borrell, Joan Desplà, Josep Mas i Teresa Serra.

Des de l'any 1927 els agricultors garriguencs s'han arredossat a l'ombra d'una entitat sindical que ha tingut diferents noms ¹; té local per a magatzem, ha cuidat de l'adquisició de productes per als agricultors i ramaders; va instal·lar un molí elèctric per a moldre grans.

Avui dia el Sindicat Agrícola local polaritza l'activitat dels agricultors i ramaders encara amb major intensitat.

El desig, i àdhuc la major part de la realitat, de la vida agrícola local és que el propietari de la terra curi de la seva explotació; hi ha però també masovers i terres menades a parts i en arrendament; són molt parcel·lades les terres properes a la part baixa oriental de la riera.

571. Noves indústries garriguenques

EN els números 552 i 553 ja hem parlat de les antigues fàbriques i de les indústries balneàries establertes a La Garriga. En aquest número i en els dos següents anem a intentar de completar l'enumeració dels altres comerços i indústries de La Garriga; diem *intentar* perquè ja altres vegades hem redactat aquests capítols i al cap de poc ja resultaven antiquats, car les fluctuacions són ben freqüents. D'altra part, malgrat que hem consultat les llistes de la contribució industrial de l'Arxiu Municipal i les dades de la Delegació Local Sindical, i, encara, hi hem afegit alguns detalls pel nostre compte, l'enumeració potser no resulti completament exacta, perquè no sempre ho són les notes oficials, i, encara, alguns comerços o indústries són gairebé desconeguts fora dels clients que els freqüenten.

1. En constituir-se foren inscrits els seus estatuts amb el títol de *Reglamento de la Junta local de Ganaderos de La Garriga y contornos, Sindicato Agrícola*; varen ésser impresos per J. Benet, de Barcelona.

En 1935 es constituí un altre «Sindicat agrícola i cooperatiu» de La Garriga, el qual tindrà el seu domicili al carrer de Rosselló, 13; foren aprovats els estatuts per la Generalitat a 12 de febrer de 1935. De tothom és coneguda l'agitació anomenada *dels rabassaires*.

La indústria textil comprèn uns 300 treballadors ; ja veiérem en el número 552 on estaven installades les *Hilatures Oris Sociedad Anónima*, amb els seus 88 obrers ; *Manufacturas Vilaplà*, amb 33, i Josefina Comere Cairó, també amb 33. Anotem ara que *Carlos Luna Cabrera* des del primer d'agost de l'any 1930 prengué en arrendament els edificis anomenats de *la Panificadora*, que havien estat construïts per a elaborar el pa dels flequers garriguencs ; els locals són al carrer de Narcís Cortines, número 1 ; la nova indústria estava dedicada a la fabricació de teixits de ris ; a 21 d'agost de l'any 1934 l'ajuntament concedí permís al mateix Carles Luna per a construir a la carretera nova una *quadra per a fins industrials* ; pel juliol de l'any 1936 la indústria va traslladar-se als nous locals, en els quals continuà treballant durant la guerra ; actualment ocupa 50 treballadors i posseeix 30 telers.

Consten a nom d'Alfons Vilar Torra, per a *producció de carretes de bobina*, al carrer del Requetè número 5, catorze treballadors. Hi ha finalment, un estol de petites indústries de teixits que quasi cap no arriba a tenir cinc obrers : Josep Ballús Buffí, Mercè Medalla Codina, Miquel Medalla Obradors, Maria Solé Sanglas, Maria Soler Prat, Caterina Soler Prat, i les que encara van a nom de Mercè Oró Parera i de Joan Morera Bové ; hi ha indústries de gèneres de punt de Joaquim i Pere Ballús Boff i de Joaquina Gesa ; i unes quantes tricotoses com a indústries familiars.

La indústria d'ebenisteria ha arrelat un bon nombre de tallers, que han ocupat una seixantena de treballadors ; els primitius i més importants han estat els de Ramon Ciurans Mas, que donen feina a uns 17 obrers ; hi ha els tallers de Joan Bartolín Nebot, succeint Genís Viaplana ; Pere Casellachs i Folch ; Francesc Casals i Argemí ; Lluís Gotanegra, amb el taller anomenat *Muebles Congost* ; Rafael Navarro, amb *Muebles Iberia* ; Joan Puig i Roger i els germans Boter, amb *Muebles P. B. B.* ; Joan Gay Costa ; els companys Codina i Aspa, i els companys Crusat i Aguilar. Pau Serradell construeix somniers. Esteve Parera Fortuny es envernissador.

Les adoberies ja tenen una tradició a La Garriga, segons veiérem també en el número 552. Actualment la indústria de la pell ocupa a La Garriga solament una quarantena de treballadors ; quasi cap d'aquestes indústries arriba a tenir-ne deu ; són *Acabados del Vallés*, de

Josep Olivé Roca ; la societat de curtits dels germans Cendra ; Josep Dulcet Giralt ; Eduard Dalmau Riera ; Josep Bragulat Padrós, al carrer de Sancho Marraco ; i Esteve Boget Torn, a Can Pona. Andreu Serrano viatja per indústria de la pell i maquinària. Pere Gaza i Antoni Garriga paguen per especuladors de pells.

També veiérem en el número 553 el relatiu a la balnearia indústria ; sigui'ns permès d'afegir ací que hi ha una vintena de persones ocupades en el Balneari Blancafort i quatre o cinc al de les Termes Victòria. Com a hotelers cal mencionar ara Marcel Marata Blanxart de Can Santa Digna ; l'*Hotel Doré*, recentment millorat ; i els Borrell de l'*Hostal del Roure* de Can Mont-ras. Mencionem també que s'exporta fora de La Garriga, en garrafes i ampolles, l'aigua de taula de la deu anomenada *Manantial Fournier*; es ven especialment a Barcelona.

Una quarantena de persones treballen en la indústria del transport ; d'ells vuit són empleats del ferrocarril ; els Aspa de Can Cintet, En Francesc Marata Ferrer de Can Santa Digna, els germans Fontseré i Sebastià Fontseré, també de Can *Camildo*, Francesc Piñol i Pere Vila Biset fan transports amb camions fins a Barcelona ; Isidre Marata Blanxart de Can Santa Digna, explota una línia d'autòmniibus fins a Granollers, particularment concorreguda en ocasió del mercat comarcal del dijous de cada setmana ; Esteve Codinachs, de Can Xela, Josep Serra i Ramon Morell fan transports amb carros per dintre la població ; hi ha servei de taxis dels de Can Pedrals, de Marcel i d'Isidre Marata de Can Santa Digna, i d'En Josep Noguera ; hi ha camions per al transport d'En Ciset Dalmau, de Josep Gotanegra i d'altres, que sobretot duen verdures als mercats de Vic, que són el dels Boget, d'En Josep Abancó, àlies Montseny i dels Serra de Can Figueras. Finalment hi ha els *recaders* de mà Antoni Torras i Ballús Estrada.

Ja veiérem, en el número 552, la indústria de perfumeria Blavi que ocupa vint-i-dues persones. Hi ha nou obrers d'arts gràfiques als tallers de Bonaventura Portavella Salvà ; també és impressor En Genís Pujol. A nom d'Antoni Andreu Garriga paga la contribució una fàbrica de coles a la barriada de La Doma ; es menciona la *Industria Perlera Española*, d'Antoni Blancafort de Rosselló, pagant per *glacear y decorar vidrios*; Albert Elias Collado paga per taller d'aparells d'ortopèdia ; per fabricació de joguines, Pere Vila Uzado ; per fabricació de corbates, Trinitat Gassó, de Calls ; com a exportadora, la Societat Li-

mitada *Mayor y Compañía*, al carrer de Calàbria, número 40; per drapaires, Josep Ballús, Juli Burriel i Lluís Tamayo. Fabrica sabó Joan Andols i els Puigmartí. Tenen indústria de bijuteria, amb vuit treballadors, els Nofre.

572. De l'art de la construcció i del metall

HAVENT crescut tant la vila de La Garriga en els darrers setanta-cinc anys, en bona part per raó de construir-se torres i xalets per als estiuejants, les indústries del ram de la construcció han ocupat molts treballadors. Passen de seixanta els paletes i manobres, distribuïts entre els següents mestres d'obres: Josep Iglesias Martí, de Can Pòlit; Pere Pareras Castellà, de Can Pla; Construccions Viñas; Pere Galbany Vila; Rossend Pla Noero; Francesc Alerm Vila; Esteve Costa Viñas i Antoni Mercadal Illa. Del gremi de pintors hi ha Marià Anglada Genís, Pere Ramisa Iglesias, Manuel Cercós Guri, Joan Galbany Vila, Ramon Palau Soler amb Vicenç Gotanegra; Ramon Iglesias Guardis amb Narcís Bartrina i Joan Mascaró.

També era lògic que a La Garriga, doncs, hi hagués una pròspera indústria de rajoleria i, àdhuc, amb bòbila; així, per exemple, sabem que a 14 de febrer de 1931 la comissió municipal permanent concedí a Miquel Font Creus permís per *convertir en horno de cocción continua, vulgo «bòbila», el horno ladrillero que tiene actualmente en el lloc dit Vinyals*. Actualment, la més important és la bòvila de Maria Ambrós, vídua de Font, amb catorze treballadors; segueix la de Pere Dasquens, amb set; hi ha també les rajoleries de Salvador Coromines i Francesc Rosàs, succeint al Forn d'En Marió. Alfons Iglesias Vilar té una fàbrica de mosaic hidràulic. Narcís Dalmau Pujol es dedica a la venda de materials per a construcció. Ramon Clapés Tey paga com a constructor de pous. Joaquim Fonollosa Sol, Bartomeu Mas i Esteve Enrich tenen indústria de jardineria. Principalment Sebastià Bosch és el que forneix d'aigua potable la vila de La Garriga.

De fusters s'han de mencionar: Esteve Rocafort Roig; Josep i Sebastià Oliver Viñas de Can Bagulaire; Miquel Masó Fontanals; Josep Galbany Arnaus, àlias Sínia; i Miquel Oliveras. També són del ram de la fusta, perquè construeixen carrosseries, Julià Partegàs Montpart

i Joaquim Russiñol ; perquè fabrica barrils, Joan Morera Sallent ; i, perquè es dedica a la compra i venda de boscos, Joan Niubò Coma. Hi ha de boters Miquel Biset i Martí Llimargas.

A Can Reig s'han dedicat a indústries mecàniques en general ; tenen patentat un model de panys de porta ; al 30 d'agost de 1933 En Josep Reig obtingué permís per a la *producció d'energia elèctrica per al funcionament de maquinària per a la fabricació de gel artificial*; la casa ocupa una vintena de treballadors. Altres tallers mecànics o metallístics són els de Josep Camprodon, Lluís Aspa Font, *Domingo Solé*, Antoni Noguera Julià, Jaume Gironés Miralpeix de Ca l'Aussió ; Francesc Puigdoménech Garriga ; Antoni Sisquella Tost, Joan Dalmau Pujol, Andreu Mas, Baldomer Guasch Casanovas, En Marco i Joaquina Blanch ; el serraller d'artesanía Josep Maria Canamasses ; els ferrers Esteve Boix i Lluís Maurí i els *lampistes* que veurem més endavant. Es dediquen a qüestió de ciclisme : En Jaume Tombas, Carles Pujal, Marcel Marata, Josep Segú i Andreu Mas.

573. Botigues i despatxos

NOVAMENT cal que cridem l'alerta en començar aquest número de manera semblant al que férem al començament del número 571 : les notícies oficials no són pas del tot exactes i, d'altra part, hem hagut de redactar moltes vegades aquest número, perquè les contínues fluctuacions, altes i baixes, tot seguit deixaven antiquada i inexacta l'enumeració ; així també forçosament haurà d'ésser-ho quan surti imprès el present detall ; les deficiències ací són pràcticament inevitables ; per tant, ningú no posi a mal cantó qualsevol omissió que hi trobi. De totes maneres, en general, bé serà un inventari molt aproximat de les botigues i despatxos de La Garriga i dels respectius titulars.

Les botigues s'arreglaren principalment en el *carrer gran*, o siguu en els carrers dels Banys, del Centre i de Calàbria. Hi ha els forners Josep Tarradas Puig, Lluís Pou Iglesias, Ignasi Blancafort Santuré, Salvador Codina i Salvador Borrrell Marmiñà ; els quals molt recentment, s'han agrupat en una panificadora conjunta. Ramon Ferrer Serrat tributa per fabricar pastes per a sopa marca *Silvia*, al carrer de Samalús, número 1. Els confiters són l'Àngel Arissó, els de Can Mario

Valls i En Lluís Sitges, no cal dir que instal·lats successivament als carrers dels Banys, del Centre i de Calàbria.

Venen peix fresc Antònia Soriano, Antoni Prats, Maria Mullera, Jaume Ventura, Joan Bergada i Maria Garriga. Venen porc, amb les acreditades botifarres de La Garriga, En Rafael Oliveras, Francesc Pla, Joan Torrents Villà, Rosa Torra de Can Perris, Josep Aymerich, vídua d'Isidre Lagarriga, vídua d'Eduard Pujol, En Julià Julià, Joan Torrents Serra i la Cooperativa de Consum del carrer de Sant Francesc, número 6. Joan Blancafort fabrica botifarra i altres productes del porc, per a l'exportació. Venen carn Miquel Andreu, *Domingo* Cruells, Nicolau Andreu, Josep Argelagués, Eugeni Valdeoriola, Jaume Canal, Joan Canet i Aurèlia Solé; venen menuderies Jaume Roca i Josep Musqueras. Dels vaquers i venedors de llet ja n'hem parlat en el número 570.

Els confiters i alguns dels esmentats venedors de porc i de carn tenen tenda de comestibles o de drogueria, a les quals cal afegir, encara, Nicolau Calzada, Can Sans, Martí Llimargas, Jacint Vila, Antoni Tàpias, Maria Morell, *Colmado Doré*, Maria Dalmau, Antoni Prats, Ramona Iglesias, Maria Gimeno, Francesc Piñol, Sebastià Fontserè, Dolors Petit, Màxim Parramon, Esteve Bruy i Pere Font. Cal citar també les tendes de fruites i productes hortícoles de Jaume Montal o de Can Josep de l'Horta, Joan Basses, Maria Boter, Marcellí Solà, Josep Soler i Pere Serra.

Hi ha En *Domingo* Castellsaguer que explota els cafès *Círculo de Recreo*, vulgarment conegut per Can *Xicorder*, i a l'estiu el *Cèntric Club*; Josep Molist explota el cafè de *La Alhambra*; hi ha Bar Restaurant a les Piscines; és de Pujol i Travé el bar-taverna de la plaça; Lluís Aspa té el cafè-taverna dit de Can Compay. Fabrica aiguardents Joan Soler Torres; venen vins o licors Anna Ballús a *La Cava*; Isidre Debuen, al carrer de Cardedeu; Dolors Pujol, a Calàbria, 78; Teresa Cendra; Josefa Ripoll, a Banys, 36; i vídua de Maluenda, al carrer de San Francesc. Per fabricació de gasoses tributa Pere Figueras i Basset.

Tenen comerços de robes o merceria: Nicolau Calzada, Calàbria, 19; Joaquim Comellas i Concepció Casas, ambdós al carrer de Calàbria; Peronella Soler, al carrer de Bonaire; Pere Matamoros, Cardedeu, 25.

Maria Rigau, al carrer de San Francesc; el *Petit Sigle*, Centre, 23; Lluís Fortuny Fàuria i *Ramer*, al carrer dels Banys; Anna Tresseres ven al carrer Blancafort, i Carme Anguera i Carles Grau, al carrer de Calàbria. S'esmenten per venda de calçat: Salvador Corominas, al carrer dels Banys; Teresa Serra, al del Centre, número 4; Jaume Guardis i Ramon Aguilera, a la plaça; al carrer de Calàbria, Nicolau Allande, Rosa López, Teresa Rocasalbes, al número 40, i Concepció Puig, al número 96. Tributa per indústria de tintoreria Francesc Valldeorola, també al carrer de Calàbria, 32. Hi ha algunes planxadores i moltes modistes.

Hi ha rellotgeries de Dolors Martí, vídua de Nofre, i d'Isidre Padrós, ambdues al carrer de Calàbria. Ultra els farmacèutics que venen perfumeria hi ha la tenda especial de perfumeria de Planas Pareras, al carrer dels Banys, 2. Tenen *lampisteria*, els Dameson, a la plaça, i al carrer de Calàbria, Joan Pareras, al carrer dels Banys, 19, i Joan Reig Viñas, al carrer dels Banys 44. Ramon Nogués paga per vendre mobiliari de fusta fina al carrer de Calàbria, 74; per comerç de plats i olles, Antoni Oliveras i Valentí Fontserè, ambdós al carrer del Centre; per venda d'aparells de ràdio Joan Tresserras, Pere Fitó i Esteve Vicente, àlies Castany. Hi ha de carboners, Mercè Petit, al carrer San Ramon, 4; Antoni Casallachs, al carrer Negociant; Lluís Carreras, al de Llerona i Enric Roca, al de Calàbria, 66. Antoni Noguera Furriol paga per fabricació de *aglomerados de carbón*. De matalassers anotem En Cinto Forcada, al carrer dels Banys, i Antoni Pujol Sala, al del Centre; i, com a cisteller, Emili Miró, al carrer de Cardedeu; cadiraire, Pujadas, al carrer Bonaire; i ganiveter, Esteve Oliveras Comas, al carrer de Calàbria.

Tributen, per tenda d'esparteria al carrer dels Banys, Antònia Suquet; per fabricació de maletes, Antoni Camp; per vendre gasolina, Isidre Marata, al carrer dels Banys; Marcel Marata de Can Santa Digna, al carrer de Calàbria, i els de Can *Camildo*, a la carretera nova. Tenen taller fotogràfic Victorí Andreu i Antoni Planas. Ven llibres i periòdics Ramon Biset.

Exerceixen de notari Lluís de Mir i Clapés; de metges Angel Fitó Jubany, Josep Muntal Fontserè i Joaquim Fàbregas Artigas; de farmacèutics, Ramon Ferrandis Villarubia i Josep Collellmir; de llevadores, Maria Busquets i Caterina Pous. Encara que no hi ha cap

dentista que visqui permanentment a La Garriga, n'hi ha alguns que tenen despatx obert determinats dies i hores en el nostre poble.

La Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis ha establert una sucursal a la plaça de La Garriga; amb la seva emparança s'han organitzat d'ençà de l'any 1947 les anuals festes d'homenatge a la vellesa. No caldria dir que a La Garriga funcionen les corresponents oficines de correus i telègraf; hi ha central telefònica semiautomàtica, capaç per a 400 telèfons, amb 240 abonats actualment. Hi ha els estancs de Joaquim Cuspinera, a la plaça, i d'En Martí, al carrer dels Banys, són, respectivament, l'estanc *de dalt* i l'estanc *de baix*. Són agents d'assegurances o gestors administratius els successors de Cecília Reig, Josep Olivé Roca, Jaume Ballús Iglésias i Ramon Aspa.

Les barbaries són les de Jaume Calls, Josep Roca, Josep Pujadas, Filomena Poy, Antoni López; hi ha, també, un bon nombre de perruqueres per a senyores.

574. Del futbol a La Garriga

AMB diferents noms ha actuat des de molt aviat almenys un equip de futbol a La Garriga; així, per exemple, tenim esment que en 1914 existia l'anomenat *Garriga Esport*¹; al cap de pocs anys hi havia organitzat l'equip anomenat *Joventut del Patronat* parroquial que actuà durant cinc o sis anys; algun temps coexistí amb aquest l'equip de l'anomenada *Joventut Esportiva Garriguenca*. Aquells eren els temps heroics del futbol. Ja aleshores el camp va ésser instal·lat prop de la carretera de Barcelona, al capdavant del carrer dels Banys, on va romandre durant uns trenta anys.

A 15 de febrer de 1924 l'ajuntament acordà autoritzar a *Don José Orfila Fortuny, en su calidad de presidente, de la Junta del foot-ball de este pueblo, para que pueda cercar con carácter provisional el camp del carrer dels Banys*; a 18 de maig es comunicà a l'ajuntament la constitució de l'*Asociación deportiva «La Garriga Fútbol Club»*; en el programa de la festa major de 1925 el metge Orfila escriví que *fins fa poc més d'un any a La Garriga no hi havia futbol*, però un xic més

1. *El Xàfec*, 1 de juny de 1914.

avall ja pot dir que *el nostre club ha organitzat 149 partits de futbol*; foren tres anys de molta activitat futbolística.

Dissolt el club, segueixen tres anys d'ensopiment esportiu² fins que en 1929 uns quants joves constitueixen l'anomenada *Joventut Garriguena* que va actuar gairebé totes les tardes dels diumenges fins a l'agost de 1933³; tingué un col·lapse, però es revifà tot seguit; des de les primeries de 1934, durant un any, en el periòdic *El Congost* aparegueren ressenyes humorístiques dels partits de futbol, degudes a Josep Puig Suquet i a Antoni Vinyes Canal; el primer usà el pseudònim de *Sidral*. Sebastià Oliver Vinyes actuà de porter de la *Joventut* des de la seva fundació fins l'any 1943, amb poques intermitències.

La secció de futbol del grup local de la Federació de Joves Cristians de Catalunya actuà repetidament des de 1932 fins a 1936; també jugà alguns partits la seva secció de futbol dels nois anomenats avantguardistes⁴. En aquesta època actuà també la Penya Sprint, alguns jugadors de la qual passaren després a la *Joventut Garriguena*. Durant la guerra es jugaren també partits de futbol a La Garriga.

Acabada la guerra es restaurà l'equip de l'anomenada *Joventut Garriguena*; l'any 1941 va prendre part en una competició oficial; l'any següent, 1942, realitzà la proesa d'assolir el campionat del seu grup, sense haver empatat ni perdut cap partit; l'any 1943 encara actuà; després s'extingí l'equip de la *Joventut Garriguena*. En aquesta època fou quan s'havia inaugurat el nou camp de futbol, situat a l'esplanada de can Noguera, prop del Bassal. Des del 30 de juliol de 1945 l'ajuntament posseeix en arrendament aquest camp.

Després de l'any 1943 l'actuació del futbol a La Garriga és molt mediocre; l'any 1946 actuà un equip d'*Educación y Descanso*⁵; fins que en l'any 1948 es fundà el club anomenat *Olímpic de La Garriga*, que successivament ha pres part en competicions oficials, impulsat sobretot pel directiu, el metge Ferran Fitó Arbó; l'*Olímpic* fou campió del seu grup l'any 1948; en 1951 obtingué el campionat del grup nord de la segona categoria preferent i, després, sense cap derrota, assolí

---

2. Vegeu JOSEP OLIVER VINYES, *El Congost*, número 12.

3. *El Congost*, número 14.

4. *El Congost*, número 39.

5. *Conquistar*, números 8, 9 i 10.

l'ascens a la primera categoria regional, grup B⁶. En 1953 va baixar de categoria.

Cal fer esment que després de la guerra els joves d'Acció Catòlica de La Garriga han desplegat nombroses activitats futbolístiques. També ha jugat partits de futbol el *Frente de Juventudes* de La Garriga.

Alguns futbolistes garriguencs han actuat en equips importants de fora casa: Pere Vila Biset jugà de porter amb el club de Granollers; Salvador Galvany Ventura potser és el que s'ha enfilat més, actuant des de l'any 1933 al 1950 successivament de davanter en els equips de Granollers, Sabadell, Júpiter, Club de Futbol Barcelona, Ossassuna, Barcelona, Granada, Oviedo i Saragossa; el seu germà Joan ha jugat amb l'Europa, l'Espanyol de Barcelona, el Saragossa, Tarragona, Ceuta, etc.; Joan Vila Lalaguna actuà primer de porter amb el Badalona i últimament amb l'Olimpíic de Marsella; etc. Per contra, en els darrers anys molts jugadors professionals forasters han jugat en l'equip de La Garriga.

575. Dels altres esports

ESMENTAREM ací, d'una manera general, que, sobretot per la festa major i per part de l'ajuntament, s'han ofert nombroses copes i altres premis als guanyadors de partits i concursos esportius.

1. L'any 1894 van publicar-se¹ els *Estatuts de la Sociedad Venatoria Coto de La Garriga*, que s'havia constituït a Barcelona amb l'intent de gojar d'uns vedats que havia obtingut en arrendament a La Garriga i als pobles veïns; el fundador era Carles Garcia Fària; els estatuts van seguits d'un voluminós *reglamento para el ejercicio de la facultad de cazar*, de un *reglamento de guardas*, i d'un seguit de disposicions legals i reglamentàries oficials relatives a la matèria.

Anys a venir va constituir-se la *Societat de Caçadors* de La Garriga, que agrupava solament els caçadors locals. No cal dir que sempre

6. Vegeu les ressenyes humorístiques publicades per Josep Puig i Suquet a la *Hoja de Acción Católica* de La Garriga; i les que apareguen, en to greu, a *Programa de La Garriga* i el periòdic *La Garriga*.

1. Van ésser editats per A. LÓPEZ ROBERT - *impresor* de Barcelona.

ací, com als altres pobles, hi ha hagut un bon nombre d'homes que els diumenges han sortit a la cacera, particularment de conills i de perdius, pels afores del poble. Després del 1940 hi ha hagut, a La Garriga, qui s'ha exercitat en el tir al plat, àdhuc organitzant concursos, particularment a l'estiu.

2. El Lawn-tennis es practicà a La Garriga sobre el camp d'aquest esport, instal·lat al parc del Balneari Blancafort; aquest lloc fou conegut pel tennis per antonomàsia; allà la colònia estiuenca hi va organitzar o fomentar moltes festes; així, per exemple, al 13 de setembre de 1908 va celebrar-se una *fiesta esportiva*, en la qual entrava no solament el tenis, sinó també el tir al blanc, el diàbolo, ciclisme, automovilisme i sardanes; del 26 al 28 de setembre de 1913 va celebrar-se un *concurso internacional de Lawn Tennis... bajo los auspicios de la asociación de Lawn Tennis de Barcelona*; del 19 al 24 de setembre de 1925 va tenir lloc el *XI concurs internacional de Lawn Tennis, patrocinat per l'Associació de Lawn Tennis de Catalunya*; el XIII concurs va celebrar-se pel setembre de 1927².

Hi ha a La Garriga, entre jardins, alguns camps particulars de tenis; també s'ha practicat aquest esport al camp de l'escola parroquial, primer pels joves fejecistes³, i després de la guerra pels joves d'Acció Catòlica; uns i altres han organitzat torneigs i concursos; altre tant pot dir-se del camp de tenis del *Casino de La Garriga* que ja s'utilitzava l'any 1929.

3. En ciclisme Joan Martí Vinyoles en 1912 guanya el campionat de Catalunya, copa Stadium, corrent 120 quilòmetres en 5 hores; en 1913 guanyà el campionat d'Espanya, volta a les províncies basques, recorrent 401 quilòmetres en 14 hores 55 minuts 35 segons; en el mateix any 1913 conquerí novament el campionat de Catalunya, copa Rigol, en la volta ciclista a Catalunya, corrent 450 quilòmetres en 18 hores, 9 minuts⁴.

2. N'hem vist els programes.

3. Vegeu *El Congost*, número 6, 9 i 10.

4. Sobre Joan Martí Vinyoles pot veure's, per exemple *l'Eco de sports*, setmanari barceloní, del 18 d'octubre de 1918; *Los Deportes*, setmanari bilbaí, del 9 d'agost de 1918; *Stadium*, quinzinari barceloní, del 15 de juny de 1912; a *U. V. E.*, butlletí mensual de Barcelona, en el número del 1 de juliol de 1912, es publicà la ressenya d'un homenatge que es celebrà a La Garriga en honor de Joan Martí.

Més ençà, des de l'any 1953, Josep Segú Soriano va començar amb una sèrie d'èxits gairebé setmanals la seva participació com a aficionat a les curses ciclistes; pel juny del mateix any guanyà el *VI Cinturó de Barcelona*, en 14 hores, 34 minuts, 31 segons, amb un promig de 33'832 quilòmetres per hora ⁵; seguidament fou seleccionat per a representar Espanya en el Campionat del Món de ciclisme d'aficionats; conquerí el Campionat de Catalunya de la mateixa categoria. En 1954, entre els grans asos de la volta ciclista a Catalunya, guanyà, en categoria de professional, el Gran Premi de la Muntanya.

No caldria dir que també s'han organitzat curses ciclistes locals.

4. A 29 de juliol de 1934 per primera vegada a La Garriga s'exhibí l'equip de basquetbol del grup local de Joves Cristians; es jugaren partits amistosos; a finals d'any començà el primer campionat comarcal; més tard es juga el campionat comarcal 1935-1936; en ambdós torneigs foren sots-campions; l'últim partit es jugà a 5 de juliol de 1936. Acabada la guerra, pel juliol de 1939, els joves d'Acció Catòlica local restauraren la secció de basquetbol; es jugaren altre cop partits amistosos i de campionat. El camp de bàsquet estava instal·lat al pati de les Escoles Parroquials. Darrerament va instal·lar-se un altre camp en el Camp Municipal d'Esports.

5. L'afany de nedar a la riera va produir algunes víctimes entre els vaillets del poble. S'han construït a La Garriga diverses piscines particulars. En 1953, per iniciativa particular, va construir-se, prop del *Casino*, una gran piscina pública que fou inaugurada el dia 19 de juliol del mateix any. S'hi han donat festivals de natació.

6. Els altres esports també s'han practicat més o menys esporàdicament a La Garriga; heus ací, per exemple, unes quantes notes diverses: a 20 d'agost de 1911 va disputar-se la *copa Tagamanent, IV concurs internacional de globus lliures*; a la rasa de la resclosa del pont de La Doma hi va haver una barca; a La Garriga s'han organitzat algunes curses a peu i alguns festivals d'atletisme, d'automobilisme i d'altres esports; no éspas infreqüent la figura del pacient pescador de canya a la riera del Congost; el senyor Esteve Fernández va esplanar a la seva finca de Rosanes un camp d'aviació, que ell utilitzava per a la seva avio-

---

5. Poden veure's les ressenyes i elogis publicats en la premsa local i en la general.

neta particular ; durant la guerra aquest camp va ésser utilitzat per l'aviació militar ; l'afició a l'excursionisme és ben freqüent entre els garriguencs ; valgui a dir que els cims de la rodalia són bonica temptació per a les caminades ; Isidre Sauqué Lagarriga fou campió d'Espanya del tir amb arc, l'any 1949 ; s'ha construït un frontó al jardí del Balneari Blancafort i un altre al *Casino* ; hi ha hagut partits i campionats de ping-pong, particularment entre els fejecistes i entre els joves d'Acció Catòlica i del Front de Joventuts. Últimament s'han construït les anomenades *boleras*.

La parròquia en els nostres dies

576. En el prelude del gran temporal. — 577. De la regència parroquial de mossèn Fàbregas. — 578. La parròquia destrossada de 1936 a 1939. — 579. Comença la restauració de la parròquia amb l'ecònom mossèn Fàbregas. — 580. L'església reconstruïda fou inaugurada en 1941. — 581. Nous objectes del temps de mossèn Fàbregas. — 582. Comença el rectorat de mossèn Josep Girona en 1948. — 583. Altres obres d'art per a la Parròquia.

576. En el prelude del gran temporal

No gaire temps després del canvi de règim polític, la *Fulla Domini- cal* a La Garriga va fent-se ressò de l'esperit hostil a l'Església que s'ensenyorí, en general de tot Espanya. Sovint el rector Vich hi parla de *les tristes circumstàncies en què vivim*¹. A partir del 8 de juliol de 1931² començà la pressió pública de l'ajuntament per tal d'assolir *la cessió gratuïta*³ de l'antic edifici del col·legi de Sant Lluís, per a instal·lar-hi l'escola nacional de pàrvuls; l'assumpte, per cada banda, pujà fins a les esferes superiors⁴.

A 9 de setembre de 1931, en la sessió municipal, es donà compte *d'haver interessat dels Germans Maristes i Monges Franciscanes... la presentació dels oportuns títols professionals per exercir el professorat*;

1. Vegeu-ne la collecció al nou arxiu parroquial de La Garriga.

2. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, núm. 9.

3. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, núm. 9, sessió del 12 d'agost.

4. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, núm. 9; a 7 d'octubre, l'ajuntament ja usava de l'edifici.

a 9 de desembre de 1931 l'ajuntament acordà interessar del senyor Rector la devolució de l'Enciclopèdia Espasa que estava dipositada a la Biblioteca Parroquial, per tal de dipositar-la a la Biblioteca de l'Associació Protectora de la Instrucció; a 23 de desembre el mateix ajuntament acordà que, previ l'estudi dels títols, s'arribés a la destrucció de la paret divisòria dels dos recintes del cementiri ⁵.

Per l'octubre de l'any 1931 es suspengueren les devotes processons del Roser, dels diumenges d'octubre; després deixaren de celebrar-se les petites processons dels sants de barri, del Roser de maig, de Sant Isidre, la de les filles de Maria que es celebrava al final de maig, les de rogatives, la de la festa major... En 1932 i en els dos anys següents tampoc no es celebrà la processó del Corpus per l'exterior del temple. A principis de l'any 1932, amb alguna dificultat externa, varen organitzar-se les suscripcions per al sosteniment econòmic del culte i clerecia. L'any 1932 el rector Vich deixà la parròquia de La Garriga i arribà per a substituir-lo, a títol de regent, mossèn Antoni Fàbregas Vila.

Seguint la línia de la política general d'Espanya, l'ajuntament, a 10 de febrer de 1932, començà a tractar, en sessió pública, de la secularització del cementiri parroquial; a 19 de febrer s'acordà d'efectuar la cerimònia el diumenge, dia 21, a les onze del matí; a 25 de maig es parlà del compliment de la llei en quant fa referència a enterraments; a 21 de setembre s'acordà procedir a la incautació del cementiri; el dia 2 de novembre va acordar-se que es portés a cap demà, dia 3 del present, a les 12⁶.

A 23 de novembre de 1932 l'ajuntament aprovà que sigui immediatament retirada la creu de fusta que, en recordança d'una missió es troba emplaçada a la paret de la façana de la casa rectoral, confinada amb la plaça de les Oliveres. A 11 de gener de 1933 hi hagué sessió extraordinària per a parlar dels fets ocorreguts a la tarda del dia 6 del present, amb motiu de l'enterrament d'Isidre Casals Campins, el qual, contra el parer de la família, hagué d'ésser laic; també es parlà de la necessitat d'exigir al senyor Rector d'aquesta parròquia l'entrega de les claus i documentació del cementiri parroquial; la qüestió del cementiri s'allargassà encara durant molt de temps.

5. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre d'actes, número 9.

6. Arxiu Municipal de La Garriga, Llibre d'actes, núm. 10.

A 16 de juny de 1933 es nomenaren dos regidors *per a formar part de la comissió mixta local de substitució de l'ensenyança donada per confessions i congregacions religioses a aquesta localitat*; a 22 de setembre s'acordà demanar al director del col·legi de Sant Lluís *si el professorat del mateix pertany actualment a alguna institució religiosa*⁷; els germans maristes havien deixat els seus hàbits religiosos i vestien com els seglars. En 1934 va entrar un nou ajuntament.

577. De la regència parroquial de mossèn Fàbregas

El regent mossèn Antoni Fàbregas contestà al qüestionari previ a la visita, que havia de practicar el bisbe Manuel Irurita Almandoz¹, dient, entre altres coses: que continuaven a La Garriga mossèn Ramon Pascual, mossèn Josep Turc i mossèn Josep Vilar; que el vicari era mossèn Joan Rigualt Coromines, d'Arbúcies; que, ultra els esmentats, residien a La Garriga mossèn Joan Farrés Fatjó, de Granollers; mossèn Josep Broquetes Altura, de Barcelona, capellà del convent de monges del carrer de Cardedeu; i el doctor Pere Cerdà Roma de Vic, orb; *distribúyense mensualmente unas 4.000 comuniones*. Sembla que s'han extraviat els altres documents d'informació relatius a aquesta visita.

Sabem, però, que va practicar-se el dimarts dia 27 de setembre de 1932; a tres quarts de vuit del matí, el bisbe va fer l'entrada al temple; no hi assistí l'ajuntament; el bisbe celebrà i predicà en la missa de comunió general; el mateix matí practicà els actes acostumats en les visites pastorals, administrà la confirmació als infants; rebé les juntes de les associacions parroquials; visità malalts; no consta que visités el cementiri, però sí l'hospital i les capelles; la tarda la dedicà principalment als col·legis confessionals i als infants del catecisme. Comprovant la intensa vida parroquial garriguenca i el gran nombre de rams de flors que permanentment ornaven els altars de la parròquia, digué el bisbe, jugant amb el doble sentit: *La Garriga es el vergel de mi diócesis*.

7. Arxiu Municipal de La Garriga, *Llibre d'actes*, núm. 11.

1. Havia estat bisbe de Lleida; governà la diòcesi de Barcelona des de 1930 fins a 1936; en aquest darrer any fou assassinat probablement del 3 al 4 de desembre.

A 31 de juliol de 1932 es beneeix una nova campana xica, refo-sa de l'anterior que s'havia esquerdat. Nascut sota el rectorat de mossèn Vich, tingué, però, en aquest temps esplèndida eclosió el grup local número 4 de la Federació de Joves Cristians de Catalunya; les seves activitats religioses, d'estudi, culturals i esportives culminaren en dues festes: la de benedicció de la bandera a 11 de setembre de 1932 i el gran aplec comarcal fejecista al bosc de can Terrés, a 8 de setembre de 1935. A La Garriga polaritzà la vida comarcal fejecista; partint de La Garriga es visitaren moltes vegades tots els grups de la comarca anomenada del Vallès Oriental; ells portaren 30 garriguencs a Roma en 1933.

Per Sant Esteve de l'any 1933 va cantar missa el jove garriguenc mossèn Josep Cucurull Serra; a 25 de juny de 1935 va celebrar la seva primera missa a Barcelona mossèn Antoni Ros, que, pel llarg temps que havia residit a La Garriga, es considerava garriguenc. Del 15 al 24 de novembre de 1934 va celebrar-se missió a la parròquia. En 1935 va sortir la processó del Corpus; hi assistí el conseller de governació de Barcelona. A 7 i 8 de maig l'any 1935 es celebrà una romeria a Montserrat; l'any següent, pel 26 i 27 de juny se n'organitzà una a Núria.

578. La parròquia destrossada, de 1936 a 1939

MALGRAT les notícies alarmants d'altres indrets, encara el dilluns dia 20 de juliol varen celebrar-se funerals a la parròquia; el matí del dia 21, gent forastera calà foc a l'església parroquial i a la rectoria, després d'haver-ne foragitat el regent i el vicari; aleshores desaparegué per sempre l'arxiu i part de la biblioteca pública parroquials; l'església, en canvi, no sofrí amb tanta intensitat l'estrall del foc, però al cap d'uns dies, de bon matí, novament les flames s'ensenyorien de l'edifici i devoraren el que havien deixat el primer cop; més tard, les campanes varen ésser llençades daltabaix del campanar, llevat de les del rellotge; van anar-se arrasant les parets de la rectoria i varen destruir-se gran part de les voltes i un tros de les parets de l'església gran.

L'església de La Doma, per l'anomenada del seu retaule, va salvar-se d'una destrucció total; varen ésser cremades algunes coses de menor

valor, a la plaça del cementiri, però el restant no va ésser destrossat; desmuntaren els retaules salvats i foren traslladats al Museu de Granollers, on romangueren fins que vam recuperar-los després de la guerra. Les campanes de La Doma desaparegueren també del seu campanar.

La capella i el convent de les monges franciscanes de l'ensenyança, del carrer de Cardedeu també varen ésser incendiats. L'antic retaule, la làpida i sepulcre de Xixilona i la creu de ferro de la capella de can Terrés foren salvats de la crema i van ingressar, junt amb l'arxiu de la casa, en l'anomenat *Museu del Poble*, de can Plandiura de la plaça de La Garriga. La major part dels altres objectes d'aquesta capella i de les altres del terme foren destruïts, llevat dels de l'oratori particular de can Dachs.

Va ordenar-se que tots els objectes pietosos de les cases particulars fossin portats a la plaça per a la llur destrucció. Una gran muntanya d'objectes, alguns d'ells àdhuc de molt de valor artístic, foren allà devorats per les flames; en les cases, per por dels registres o en ocasió d'alguns d'aquests, varen destruir-se també la major part dels objectes de caràcter religiós.

El reverend mossèn Ramon Pascual Casanovàs fou assassinat a Vallcàrcara, juntament amb el senyor Josep Corrons Dalmau, obrer de la parròquia, el dia 2 d'agost de 1936. Mossèn Antoni Fàbregas, mossèn Josep Vilar i mossèn Pié romangueren reclosos, en cases particulars, dintre del poble. Els altres sacerdots i els germans maristes varen fugir a altres llocs. Les dues comunitats de monges varen dispersar-se. Mossèn Josep Vich Figueras¹, que, encara que residia ja fora de La Garriga, continuava ostentant el títol de rector de la parròquia, també morí assassinat.

A la llista que, un cop acabada la guerra, va penjar-se a la façana de l'església parroquial, consten, ultra les esmentades víctimes, les següents: Ramon Aguirre i Calls, que era president del grup local de la Federació de Joves Cristians de Catalunya, i morí pres en el vapor *Uruguay*, al port de Barcelona, deixant una estela de fets i d'escrits que l'aureolen d'un incipient prestigi de santedat; Xavier Albó i Molins que amb Juli Planas Crusellas eren de la Lliga parroquial de Perseverança i administradors del Santíssim, foren assassinats el dia 8 d'a-

1. Vegeu el capítol V de la tercera part d'aquest llibre III.

gost ; Dionís Benedico Nadal, secretari de l'ajuntament ; Enric Bui-xeres Bultó i Jacint Cuyàs, ambdós residents accidentalment a La Garriga.

Ramon Ferrandis Roca, farmacèutic, secretari de la Junta del Patronat Parroquial ; Joan Guañabens Romeu, Esteve Malloll Casas, Julià Novell Debuén ; els pare i fill estiuejants Lluís Pérez Samanillo i Manuel Pérez de Olaguer ; Joaquim Sellés Llorca ; Joan Tenas Graciós, ex-secretari de l'Ajuntament, però que residia a Barcelona ; i Joan Valls Carbonell. Encara la llista podria completar-se amb els noms dels tres germans maristes ². No caldria dir que foren també bastants els qui moriren als fronts de batalla i a la retirada cap a França i els que foren víctimes de la guerra a la reraguarda.

Immediatament de l'extinció de la vida parroquial pública començà a La Garriga el culte practicat en la clandestinitat. Alguns sacerdots de fora, residents a La Garriga, i molts d'altres que hi feren visites esporàdiques, més o menys periòdiques, cuidaven que els sagraments fossin administrats a reduïts grups de feligresos, primer amb moltíssim silenci i reclosió, després amb major difusió ; hi hagué sagraris permanents.

Valgui dir ací que el president comarcal dels fejecistes, que era garri-guenc, estigué amb relació, més o menys velada, amb gairebé tots els grups de la comarca i particularment amb el de La Garriga ; àdhuc arribaren a celebrar-se actes de culte al camp ; a La Garriga arribaren còpies de les encícliques papals i de les ordres i exhortacions del vicari general de la diòcesi.

579. Comença la restauració de la parròquia amb l'ecònom mossèn Fàbregas

HEUS ací que anava a finir un parèntesi tristíssim per a la història de la parròquia i anava a començar la brillant època de la seva restauració. Així, el dia 2 de febrer de 1939, l'endemà mateix d'haver entrat a La Garriga les tropes de l'Exèrcit nacional ¹, va celebrar-se una missa a la plaça major de davant de l'església ; des-

2. Vegeu el número 499.

1. Encara que el comunicat de l'Exèrcit nacional del dia 29 de gener de 1939 esmenta ja La Garriga, es refereix solament als afores de la població ; per

prés va habilitar-se per al culte la sala d'espectacles del Cèntric Club i ressorgí l'antiga vida pública parroquial. El 2 de juliol de 1939 es beneí una petita imatge de Santa Teresa de Jesús Infant; poc després en fou beneïda una representant el protomàrtir Sant Esteve.

Des de mitjans del mateix any 1939, començà a actuar, cada cop amb major intensitat, l'Acció Catòlica, en les seves quatre branques de joves, noies, homes i dones. El bisbe administrador apostòlic ² vingué a presidir la inauguració solemne d'Acció Catòlica a 7 d'abril de 1940. Gairebé totes les altres entitats de la parroquia varen refundre's o correctar-se en una sola poderosa entitat d'Acció Catòlica, que desplegà molta activitat a La Garriga.

Hi havia la junta parroquial que assíduament impulsava i coordinava totes les activitats; els cercles d'estudi religiosos i socials es celebraven cada setmana, un per branca; els homes van recollir la tradició de l'antiga Lliga de Perseverança, crearen un cos de portants del Sant Crist, cuidaren del Nadal del pobre...; les dones restauraren les conferències de Sant Vicenç de Paül, els cors de la Visita domiciliària de la Sagrada Família...; els joves calcaren l'actuació de l'antic grup de fejecistes; àdhuc es restaurà, dintre l'Acció Catòlica, l'anterior organisme comarcal, l'activitat esportiva, teatral, sardanista. Foren remarcables les assemblees locals d'Acció Catòlica.

Des del dia 5 al 15 de novembre de 1942 va predicar-se una missió extraordinària. El dia de la conclusió va beneir-se una bonica creu de terme; part de ferro forjat, projecte de l'arquitecte Pericas; i part de pedra picada; es col·locà tocant al pont de La Doma. Quant a la vida parroquial que anava en augment, particularment en la freqüència de sacraments ³, va començar una minva a partir de l'any 1945; així, segons

---

això s'esmenta novament La Garriga en l'ampliació del comunicat del dia 1 de febrer, en el qual dia realment l'Exèrcit nacional entrà triomfalment a la vila.

2. Miquel dels Sants Díaz Gómara era bisbe de Cartagena; governà la nostra diòcesi de 1939 a 1943.

3. Segons la *Fulla Dominical*, en 1941 es repartiren 66.263 comunions; la xifra anà en augment en els anys immediatament posteriors; en 1942 i en 1943 es féu pujar respectivament fins a 75.450 i 77.400; cal tenir en compte, però, que les dites xifres solament poden prendre's per aproximació, car el mateix arrodoniment dels números traeix la seva inexactitud; per exemple, segons la *Fulla Dominical*, a partir del juny de 1943 mensualment les comunions distribuïdes serien successivament 7.500, 8.500, 9.000, 10.100, 7.600, 6.700 i 7.500.

la *Hoja Diocesana*, l'any 1947 es repartiren 14.400 comunions menys que en 1943.

Des de l'any 1939 fins a l'any 1944, inclusivament, cada any, sense interrupció, es celebrà una romeria a Montserrat, amb un promig de 300 pelegrins cada una; generalment sortien de La Garriga, en tren especial abans de punta de dia; a Montserrat, practicada l'entrada litúrgica, els romeus assistien a la missa dels escolans, de comunió general; es practicava el Viacrucis i es resava el rosari pels llocs tradicionals de la muntanya; després de les vespres un tren especial retornava els pelegrins a La Garriga. Des de 1944 s'han celebrat les tradicionals peregrinacions a Montserrat en 1946, 1947, 1950, 1951, 1952, 1953 i 1954; però si a aquestes s'ajunten els grups que hi pujaren en 1948 i 1949, resultarà que després de la guerra s'han organitzat quinze peregrinacions de La Garriga a Montserrat.

580. L'església reconstruïda fou inaugurada en 1941

JA en la primera meitat de l'any 1939 començaren, durant les misses, les collectes per a la reconstrucció del temple parroquial, que han continuat en els anys posteriors. El 6 d'agost de 1939 s'anuncià un donatiu de 20.000 pessetes per al mateix fi. Pel mes de novembre del mateix any mossèn Antoni Fàbregas, acompanyat de diferents feligresos, començà a visitar totes les cases del poble en demanda de donatius. Pel mes de desembre començaren les obres.

L'arquitecte Duran i Reynals dirigí la reconstrucció, assolint de donar una vera elegància d'estil a l'interior del vell edifici. Heus ací una llista de les novetats introduïdes: s'edificà íntegrament un nou baptisteri, amb les corresponents voltes, ben emplaçat i ben distribuït; es modificaren els arcs i les parets interiors de les dues capelles més immediates a la porta principal; els arcs de les capelles i de les tribunes han estat enriquits amb unes motlures de guix i amb capitells del mateix material; s'han habilitat per al trànsit les dues cambres que flanquegen el cor, il·luminades per uns antics finestrals que obren a la façana; varen suprimir-se els antics accessos al cor, que tenien retortes línies barroques; es suprimiren les llunetes barroques de les tribunes, en construir-se novament les seves voltes; s'han perfeccionat les llunetes de sota el

cor i els portals que comuniquen l'una tribuna amb l'altra ; les pilastres de la nau han estat rematades amb grans capitells de guix que donen major riquesa i sumptuositat a l'obra ; s'ha fer circumdar tot el temple amb una nova i ampla cornisa, de delicades motllures ; van perfeccionar-se les llunetes de la volta central, la qual gairebé va ésser reconstruïda en la seva totalitat.

Va cridar molt l'atenció la manera com els paletes, sense altres cindres que els dels arcs, anaven fent créixer les voltes ; amb un enginy d'arcs i parets transversals, sense fusta ni ferro, va estendre's sobre les golfes de l'església la gran teulada, totalment nova. La capella lateral de la Mare de Déu de la Salut va ésser allargada amb molta gràcia artística, suprimint l'antic cambril tan desafortunat artísticament. Al presbiteri varen avançar-se les dues darreres pilastres i varen suprimir-se les dues finestres laterals, per tal que l'absis pogués tenir una forma més semicilíndrica ; abans s'havia reconstruït una bona part de la paret exterior del capçal del temple ; al mig del presbiteri va instal·lar-s'hi la gran llosa de pedra que serveix de mesa de l'altar major ; té 20 centímetres de gruix, un metre d'ample, per tres de llarg, i pesa 1.600 quilògrams.

Va edificar-se una nova sagristia aprofitant part de l'espai que ocupava l'esmentat cambril de la Mare de Déu de la Salut. Va preparar-se la instal·lació d'un gran capella penitenciera davant de l'antiga capella del Santíssim, la qual havia romangut quasi intacta després de la destrucció de l'any 1936. El dia 22 de setembre de 1940 es celebrà per primera vegada una missa dintre del temple en plena reconstrucció ; el dia 27 del mateix mes el bisbe-administrador apostòlic hi administrà el sagrament de la confirmació a 350 nois i noies.

El dia 8 de juny de 1941, domínica de la Santíssima Trinitat, el bisbe-administrador apostòlic vingué a La Garriga per beneir el temple reconstruït i practicar la visita pastoral a la parròquia ; per tal motiu el poble estava engalanat ; una processó de 300 homes, amb dues banderes i les autoritats anaren a rebre el senyor bisbe davant del Balneari Blancafort ; en arribar al temple parroquial provisional va llegir-se el decret de visita ; després la comitiva va adreçar-se a l'església restaurada i, segons les rúbriques litúrgiques, el bisbe va beneir-la, circumdant-la per l'exte-

rior i després a l'interior ; vestit l'altar, penetrà el poble en el temple, el qual resultà insuficient per a contenir la multitud.

El bisbe oficià de mig pontifical ; celebrà l'ecònom mossèn Antoni Fàbregas, assistit dels rectors del Figaró i de Llerona ; predicà el canonge doctor Ramon Baucells ; hi assistiren també els ecònoms de Granollers, L'Ametlla, Samalús, Parets, Corró de Vall i Llinars, i altres dotze sacerdots relacionats amb La Garriga ; acabat l'ofici el bisbe continuà, a la casa rectoral provisional, la visita pastoral.

A la tarda, a les quatre, el bisbe oficià un respons pels difunts en el temple provisional ; seguidament, sota tàlem, traslladà el Santíssim a l'església restaurada ; després visità el baptisteri, confirmà 80 infants i adreçà una exhortació als fidels. L'endemà, al matí, va celebrar-se un ofici de rèquiem pels rectors i feligresos difunts de la parròquia. L'acta de la visita pastoral és poc interessant i conté més aviat exhortacions de caràcter general.

581. Nous objectes del temps de mossèn Fàbregas

HEM d'esmentar ací que es salvaren de la total destrucció durant la revolta, importantíssims fragments de la rica custòdia principal ¹ i l'antic reliquiari gòtic ². Ambdues coses, però, després de la guerra, deixaren de formar part del nostre tresor parroquial. D'altra part, en excavar-se novament el lloc per a edificar la rectoria, varen trobar-se, quelcom deteriorades, l'antiga custòdia barroca i l'antiga imatge de Sant Esteve d'argent ; ambdues han estat restaurades. També varen trobar-se, però més malmesos, els següents objectes preciosos : la imatge d'argent de la Mare de Déu del Roser, la corona i el ceptre de la Mare de Déu de la Salut, la corona i les espases de la Mare de Déu dels Dolors, un copó d'or i alguns vasos sagrats d'argent.

Hi ha a la parròquia des de 1939, un calze daurat que porta la inscripció : *La casa de Rosselló a la parròquia de La Garriga*; hi ha també

1. Vegeu el número 508.

2. Vegeu el número 381.

l'escut comtal dels Vilanova ³. A 3 d'agost del 1940 fou col·locada una nova relíquia de Sant Esteve Protomàrtir al pit d'una estàtua de plata que passà a enriquir el nou tresor parroquial; de bell antuvi figurà també en el nou tresor una magnífica creu processional, antiga, d'argent, d'estil gòtic i un copó barroc, d'argent daurat, amb la tapa unida a ell per una frontissa; a 8 de juny de 1941, en beneir-se l'església, s'inaugurà un nou copó, obra de l'orfebre Munner; en 1942 va construir-se un opulent encenser, d'argent, d'estil barroc, inaugurat el 15 de novembre.

És còpia modificada de l'escultura de Sant Josep de Llimona, la que va beneir-se el 19 de març de 1941; altre tant pot dir-se de la imatge gran del Sant Crist, beneïda el dia del Ram, 6 d'abril del mateix any; el dia 15 d'agost del 1941 va beneir-se una rica imatge d'alabastre polí-cromat, de la Mare de Déu de la Salut, obra de l'escultor Vicente Navarro; a 14 de setembre el vicari general del bisbat va beneir solemnement les dues noves campanes majors ⁴; el dia 28 del mateix setembre el Pare Abat de Montserrat, Antoni Maria Marcet, assistí al segon aplec comarcal de joves d'Acció Catòlica, que es celebrava a La Garriga,

3. Havia estat del doctor Pasqual Figuerola.

4. Porten les següents boniques inscripcions; la de la campana major diu:

*Huius aeri pulsatione
fac quod crescat devotione
tua plebs Stephane.*

*Cymbalum magnum sacris nuntiandis
universo populo La Garriga hic extollor
pia incolarum extractum impensa
ut exotica impietate subverso succederem
protomart. Xpi. Stephani caelestis paroec. patroni
nomina tutela decoror
ac honor, dno. Johanne Reig Viñas
spectabilique dna. Maria ab Assumpt. Dachs Dachs
patrinis honestor
Ann. MDCCCXLI.*

La qual, traduïda al català, ve a dir el següent:

Pel so d'aquest bronze
fes que creixi la devoció
del teu poble, o Esteve!

Sóc la campana grossa que, per anunciar les coses sagrades
a tot el poble de La Garriga, estic ací dalt.

i beneí la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, còpia fidel de l'autèntica ; després assistí de mig pontifical a l'ofici, en el qual predicà el mestre de cerimònies del Monestir de Montserrat ; l'abat beneí també la bandera dels joves d'Acció Catòlica.

El dia 19 d'octubre de 1941 va beneir-se una bellíssima talla en fusta representant Sant Isidre Llaurador ; és obra de l'escultor Martí Beya ; des del punt de mira exclusivament artístic aquesta és una de les millors imatges del temple parroquial. En 1942, segons disseny de l'arquitecte Duran i Reynals, va construir-se el primer nou confessionari destinat

---

He estat construïda amb els piadosos donatius dels veïns
per substituir la que fou destruïda per l'exòtica impietat.
Del protomàrtir del Crist, Esteve, celestial patró de la parròquia,
em decora el nom i la protecció.
L'honorable senyor Joan Reig Viñas
i la distingida senyora Maria de l'Assumpció Dachs i Dachs
com a padrins em dignifiquen.
Any 1941.

La inscripció de la campana segona diu :

*In adverso constitutis
esto, Mater, fons salutis
menti, cordi, corpori.*

---

*Qui sociam nisus extruxit memet et ipse
ac cultui dum vincerer divino
praeclaram contulit patronam
B. Mariam Virg. sub titulo salutis infirmorum
patrinale obeutibus munus
dno. Josepho Maria Pujadas Badia
dnaque. Rusedinda Calzada Cleries
piis coniugibus prestantissimis.*

I la seva traducció pot fer-se així :

Pels que estiguin malalts
sigueu, o Mare, font de salut
per l'enteniment, pel cor i pel cos.

Em va fer el mateix que amb esforç va construir la meua companya
i en dedicar-me al culte diví
m'ha donat per excelsa patrona
la santa Verge Maria, sota el títol de salut dels malalts,
essent els padrins
el senyor Josep Maria Pujadas Badia
i la senyora Rossenda Calzada Cleries
pietosos i preclars cònjuges.

al temple renovat. El vespre del dia 2 d'agost de 1942 fou portada triomfalment a l'església una gran imatge en fusta de Sant Esteve Protomàrtir, donatiu de la Casa Bochaca; a finals d'any fou col·locada damunt d'una bonica pedra treballada i dintre d'una gran fornícula oberta a l'absis.

El dia 26 de setembre de 1943 vingué a La Garriga el nou bisbe de Barcelona doctor Gregori Modrego Casaus per a beneir la bella imatge de la Puríssima — reproducció d'una altra del segle XVII —; per a col·locar la primera pedra de la nova rectoria i per a prendre part en un acte d'Acció Catòlica. Per la festa major de l'any 1944 va inaugurar-se la vidriera del gran rosetó de la façana del temple; és un bell projecte de Jaume Llongueras.

Del mateix senyor Llongueras és el projecte, de bon dibuix, del retaule en pedra, corresponent a la capella de Sant Isidre, que és la segona entrant a mà esquerra. S'inaugurà un retaule en fusta daurada a la capella de Sant Josep; que és la mateixa que tenia dedicada abans de la guerra. A l'estiu de l'any 1946 va enllestir-se la instal·lació de l'altar i decoració de la capella de la Mare de Déu de Montserrat, en la primera capella, entrant, a mà dreta.

El dia 20 de juliol de 1947, el bisbe Gregori Modrego consagrà l'altar major inacabat de l'església parroquial; s'hi col·locaren relíquies dels màrtirs Sants Sebastià, Cristòfol i Àgata; el mateix dia s'inaugurà la nova trona de fusta, que té plafons en relleu representant els símbols dels evangelistes; també en aquest dia s'inaugurà la nova rectoria; aquesta externament té una bella aparença; internament té aspectes molt reeixits.

El dia 13 de desembre de 1947 es beneí una bellíssima imatge de Santa Llúcia, talla de l'escultor Martí Beya. Abans de deixar la parròquia en 1948, mossèn Antoni Fàbregas féu col·locar les quatre selectes vidrieres que exornen les finestres laterals superiors; foren projectades pel decorador Jaume Llongueras; presenten els símbols del Rosari, de la Mare de Déu de la Salut, de Sant Josep i de Montserrat. També féu col·locar, inacabada, la part baixa del retaule de Santa Llúcia, en fusta. Aleshores es treballava també en l'habilitació de l'antiga capella del Santíssim i en la confecció d'un sagrari. Cal dir, també, que mossèn Fàbregas féu restaurar, molt bé, la teulada del campanar de La Doma.

582. Comença el rectorat de mossèn Josep Girona

EL dia 10 d'octubre de 1948, a les 5 de la tarda, una gran corrua de feligresos anaren processionalment fins a la capella del Passeig a rebre el nou rector mossèn Josep Girona Pascual¹, el qual tot seguit prengué possessió de la parròquia. L'activitat més destacada del nou rector va ésser el procurar l'acabament de la restauració de l'església parroquial; va encarregar-se el projecte del presbiteri a l'arquitecte Isidre Puig Boada; pel setembre de 1949 va començar-se una nova campanya per a recollir donatius per a l'obra, els quals, al cap de pocs anys, han sobrepassat el milió de pessetes. Ha estat verament extraordinària l'activitat de mossèn Girona en la recaptà dels donatius, en el poble i entre els estiuejants.

El diumenge dia 30 d'octubre de 1949 vingué a La Garriga, per a practicar-hi la visita pastoral, el bisbe Doctor Modrego Casaus; va ésser rebut triomfalment, en processó, al començament de la carretera de l'Ametlla; un cop arribat a l'església parroquial varen practicar-se els actes de rúbrica en les visites pastorals; el bisbe féu una llarga exhortació adient a l'acte; va administrar-se el sagrament de la confirmació. Com una especial deferència el bisbe pernóctà a La Garriga mateix; l'endemà dilluns va celebrar missa de comunió general; visità la Doma, les capelles de Blancafort, de can Nualart i del passeig, l'Asil-Hospital i els col·legis; va administrar per segona vegada el sagrament de la confirmació. Al migdia va oferir-se al bisbe una sessió literàrio-musical en el local del Cèntric Club; després el bisbe va reunir-se amb els sacerdots de la parròquia i dels pobles veïns. En el llibre de visites de la parròquia² va consignar-se una exhortació del bisbe als garriguencs concebuda en termes generals; subratllà l'interès per la reconstrucció de l'església parroquial.

Van planejar-se per a 1952 unes festes d'acció de gràcies a Sant Esteve per raó del seu patronatge durant mil anys sobre La Garriga. Hi hagué un certament literàrio-musical; va celebrar-se, per primera vegada

1. Havia nascut a Vilafranca del Penedès, a 3 de gener de 1902; durant la guerra havia exercit l'apostolat a Itàlia; ara venia d'econom de Plegamans.

2. Vegeu el nou Arxiu Parroquial de La Garriga.

a La Garriga, el dia 3 d'agost, un ofici pontifical, actuant de preste el bisbe titular de Colofon, Fra Matias Solà, caputxí; del 12 al 23 de novembre va celebrar-se una missió que, ultra els actes acostumats en aquestes periòdiques manifestacions religioses, assolí destacades particularitats; tal la visita d'una imatge de la Mare de Déu de Fàtima, rebuda amb il·luminacions i ornamentació de cases i carrers; o el funcionament, per primera vegada a La Garriga, d'una emissora de ràdio instal·lada a la casa rectoral. El Dr. Gregori Modrego, arquebisbe-bisbe de Barcelona, assistí als actes finals, durant els quals pronuncià un discurs en termes d'entusiasta laudació per La Garriga³. En memòria d'aquesta missió va col·locar-se una creu al cim del Pedró⁴.

En 1953, amb les corresponents autoritzacions, fou alienat el vell edifici que havia allotjat el Col·legi dels Germans Maristes i que després de la guerra aixoplugava la seu de les quatre branques d'Acció Catòlica⁵. Amb motiu de les noces d'argent sacerdotals de mossèn Girona fou nomenat fill adoptiu de La Garriga; el poble, impulsat per l'ajuntament, li oferí l'import dels bancs de la nau de l'església parroquial. Pel mes de juliol de 1953 va erigir-se l'Adoració Nocturna Femenina a la Capella de les Monges del carrer de Cardedeu. S'ha edificat la nova Casa d'Acció Catòlica entre l'església i la rectoria.

583. Altres obres d'art per a la parròquia

EL presbiteri ha estat novament ordenat per l'arquitecte Isidre Puig Boada amb una entusiasta entonació barroca; sobre la planta gairebé circular de les grades, amb baranes i ambons de ferro, hi ha l'altar recobert de marbres i relleus de metall; al seu voltant s'aixequen quatre grans pilastres, amb les corresponents magnífiques columnes i capitells, tot de rics marbres i alabastres, bellament dibuixats; sobre d'ells volen, amb corbes cap a l'interior del baldaquí, els quatre arcs, amb superiors pilastres i cornises de terracuita; la cúpula, calada,

3. Vegeu la crònica missional a *Hoja de Acción Católica* del 30 de novembre; on es reproduïx literalment el discurs del senyor Arquebisbe-bisbe.

4. Durant l'any es celebraren altres actes, com, per exemple, el concert donat, a 21 de setembre, en el Patronat Parroquial, per la Capella Clàssica Polifònica del Foment d'Arts Decoratives, de Barcelona, que és, potser, la més alta i perfecta interpretació musical donada mai a La Garriga.

5. Vegeu els números 499 i 579.

és de material més feble; darrera l'altar hi ha un ric pedestal per a la imatge de Sant Esteve; sobre l'altar s'hi col·locà una gran credença, i més amunt, les vuit llànties. El projecte preveu encara abundants daurats i unes escultures cantoneres en el baldaquí i pintures murals a les parets i al sostre. De moment s'installà en l'absis un grandió cortinatge vermell i es posaren al presbiteri unes portalades de pedra picada. L'obra del baldaquí, en conjunt, és gegantina; va iniciar-se en 1949 i encara que va beneir-se pel Nadal de l'any 1952, no s'ha pas acabat del tot.

Ja durant l'any 1950 va restar altre cop oberta al culte l'antiga capella del Santíssim Sagrament; la mesa de l'altar és una rica obra de marbres i alabastres, segons el projecte de Puig Boada, al qual es deu també el dibuix d'un ric sagrari de metalls i esmalts, del mosaic del presbiteri i de les dues vidrieres de fusta que comuniquen la capella del Santíssim, pel flanc de l'epístola i pel capdavall, respectivament, amb la primera i tercera capella de la nau de l'església principal. Va aprofitar-se altre cop l'antic combregador de marbre blanc; els vitralls de les finestres són projecte de Jaume Busquets. Van adquirir-se candelers d'estil barroc, bancs de fusta, una imatge del Sant Crist, cortinatges de seda verda, etc. L'altar fou consagrat pel rector mossèn Girona el dia 4 de gener de 1953¹. També va habilitar-se dignament l'espai que comunica la capella del Santíssim amb la tercera capella de la nau principal; es convertí en un clos quadrangular; s'hi installà un marc de pedra i un rosetó dibuix de Jaume Busquets.

El 12 de febrer de 1951 fou beneïda l'escultura en fusta representant graciosament la figura de Santa Eulàlia de Barcelona; és obra del taller de Martí Cabré; fou oferta per les Noies d'Acció Catòlica. Pel mes de juny del mateix any un garriguenc va donar a la parròquia una custòdia menor, d'argent daurat, joia treballada per l'orfebre Ramon Sunyer. Durant els mesos d'estiu varen instal·lar-se els retaules de les capelles de Sant Ramon i de la Mare de Déu del Roser, amb les corresponents escultures. El primer, col·locat a la segona capella del costat de l'evangeli, és obra en fusta del taller Veciana de Barcelona, però l'escultura del sant és una estupenda talla de Martí Cabré, segurament la millor de les que hi ha a l'església parroquial; fou donatiu de la família Dachs.

---

1. S'hi han sepultat relíquies de Sant Severià, màrtir de Roma, Sant Blaudius, de França, de les Santes Victoriana i Lactància i d'altres màrtirs.

El retaule del Roser, instal·lat a la primera capella del costat de l'epístola, és en part obra del segle XVIII amb restauració posterior; hi ha dues pintures, columnes salomòniques de marbres i una grossa escultura de la Verge; fou ofert per la família Pérez del Pedró. Va ésser acabada l'obra de pedra del retaule de Sant Isidre², principalment amb la munificència de Josep Girbau. En les fornícules laterals, en 1952, varen instal·lar-s'hi dues bones talles obra de Jaume Busquets, representant la venerable figura de Sant Antoni Abat i una graciosa interpretació de Sant Antoni de Pàdua; ambdues imatges van ésser beneïdes en les festes dels respectius titulars, durant l'any 1953.

Hem d'esmentar les petites escultures de Sant Vicenç de Paül i de la Mare de Déu del Pilar; així com el quadre de la Mare de Déu del Socors Perpetu i l'escultura de la Mare de Déu de Fàtima. Va pavimentar-se tota l'església; s'han reposat uns grans fanals als pilars de l'escalinata exterior del temple. En 1953 van restaurar-se l'antiga capella de Santa Maria del Camí i els interessants objectes que estotja.

A finals de l'any 1951 va ésser nomenada una Junta d'Obra de La Doma i tot seguit vam començar la restauració d'aquella antiga església. Va esmerçar-se llarga activitat reparant teulades, obrint un bon nombre de finestres tapiades, rebossant les parets, netejant la pedra, refent els altars. Es feren troballes d'interès arqueològic, com per exemple els fragments d'un altar romànic³. Van reinstal·lar-se els retaules de Sant Esteve i del Roser en el seu lloc; varen oferir-se credença i salomons de ferro, petites campanes, etc. i una impressionant talla de Jesús Crucificat, obra de Jaume Busquets, que fou duta solemnement a La Doma el diumenge de passió de l'any 1953. Seguidament el Municipi plantà una vintena de xiprers al camí vell de La Doma; s'han posat frontals i s'han confeccionat robes litúrgiques amb riques teles, algunes d'elles de gran mèrit arqueològic; el dia 6 de setembre de 1953 s'hi portà una relíquia de Sant Esteve⁴; van ésser-hi portats escons, una calaixera, una caixa de núvia, una talla de Sant Pere Màrtir, una altra representant l'Esperit Sant, etc. S'ha instal·lat l'altar del Santíssim, en el clos de darrera l'altar major.

2. Vegeu el número 581.

3. Poals i plats del segle XVI; una sepultura probablement visigòtica en el camí, prop de la capelleta del Sant Crist.

4. Vegeu-ne la còpia de l'autèntica a la *Hoja de Acción Católica* del 30 d'agost.

Finalment, durant els darrers mesos de 1953 i els primers de 1954, ha estat totalment restaurat el gran retaule gòtic de Sant Esteve de La Doma, pels germans Josep i Ramon Gudiol Ricart; i s'ha inaugurat solemnement la seva restauració a 1 d'agost de l'any 1954, amb assistència del President de la Diputació Provincial de Barcelona ⁵. Les pintures del retaule han tornat a lluir amb els seus antics colors. La restauració ha estat sufragada per un anònim benefactor.

---

5. Vegeu l'article de JOSEP GUDIOL RICART, a la revista barcelonina *Destino* del dia 31 de juliol de 1954 i les ressenyes aparegudes a la premsa barcelonina dels dies 2 i 3 d'agost.

The first part of the paper discusses the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The second part of the paper discusses the application of the theory of the structure of the atom to the study of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The third part of the paper discusses the application of the theory of the structure of the atom to the study of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The fourth part of the paper discusses the application of the theory of the structure of the atom to the study of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The fifth part of the paper discusses the application of the theory of the structure of the atom to the study of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

ADDENDA

A la pàgina 227 hi manca una nota dient : Maria Anna Ravell Barrera va néixer a Arenys de Mar, a 6 de maig de 1819 ; després d'obtenir el títol de mestra nacional, decidida a dedicar-se a l'ensenyança de netes pobres, se li adjuntaren tres companyes, i, a instància del rector de La Garrigà, van instal·lar-se pobrament a la casa número vuit del carrer dels Banys. A La Garriga es fundà la nova orde religiosa i, per tant, el convent del carrer de Cardedeu és la seva Casa Mare.

A la pàgina 408 hi manquen unes ratlles dient : També són fills de La Garriga, encara que des de petits en viuen fora, el salesià Pare Joan Manuel Imbert Manero ; mossèn Joan Coll Padrós, que va néixer l'any 1927 al forn de pa dit del Bac ; i l'escolapi Pare Albert de Roselló Seitún.

A la mateixa pàgina allà on diu Jordi Castells Mas ha de dir Jordi Mas Castells.

APPENDIX

The following are the names of the persons who have been appointed to the various committees of the Board of Directors of the American Telephone and Telegraph Company, for the year ending December 31, 1910.

The following are the names of the persons who have been appointed to the various committees of the Board of Directors of the American Telephone and Telegraph Company, for the year ending December 31, 1911.

Imprès als tallers de
«Gráficas Marina, S. A.»
de Barcelona

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY

Mon. / Guies
[da GARRIGA]
- Barcelona -

INSTITUTO AMATLLER
DE ARTE HISPÁNICO

R: 13.957

I. MAURÍ SERRA

HISTÒRIA
DE
LA GARRIGA

III

MCMLIV